

საღმსურთი სიბრძნე

I

მეგრული და ლაზური ანდაზები

შეამუშავებუბი: რ.შეროზია, თ.მევიჭიშვი

აღმანახი „მსგავსი“

თბილისი

1994

ამ კრებულში იბეჭდება მეგრული და ლაზური ზეპირსიტყვიერების ნიმუშები — ანდაზები, შეგონებანი, სიტყვის მასალა.

წიგნი საინტერესო იქნება როგორც სპეციალისტების, ისე მოსწავლე ახალგაზრდობისა და მკითხველთა ფართო წრისათვის.

რედაქტორი: აკად. ქ. ლომთათიძე

რეცენზენტები: ფილოლ. მეც. კანდ. ი. ახათიანი
ფილოლ. მეცნ. კანდ. ჭ. ქირია

წინასიტყვაობა

წინამდებარე კრებულში ადრე გამოქვეყნებულ ნიმუშებთან ერთად შეტანილია სამეგრელოსა და ლაზეთში საველე სამუშაოების დროს მოძიებული მასალა.

საველე სამუშაოები სამეგრელოში დაიწყო 1985 წელს იმ მიზნით, რომ შეკრებილიყო სხვადასხვა ტიპის ტექსტები და დარგობლივი ლექსიკა მეგრულის ლექსიკონისათვის (ასევე დიალექტოლოგიური ატლასისათვის), რომლის დამუშავების ინიციატივა ეკუთვნოდა იმეამად ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ქართველურ ენათა განყოფილების გამგეს, შემდეგ კი ამავე ინსტიტუტის დირექტორს, აწგანსვენებულ პროფ. ბ. ჯორბენაძეს.

სალექსიკონო მასალაზე მუშაობისას დაგროვდა გარკვეული რაოდენობის ანდაზები, ანდაზური თქმები, შეგონებანი, სიტყვის მასალა, იდიომები. ამან წარმოშვა ამ კრებულის შექმნის იდეაც. ამავე დროს ჩვენი დიდი სურვილი იყო, მეგრულთან ერთად ლაზურის ნიმუშებიც მიგვეწოდებინა მკითხველისათვის. ვთიქრობთ, ასეთი გამოცემა მრავალმხრივ იქნება სასარგებლო.

ამეამად ქვეყნდება პირველი წიგნი, რომელშიც შესულია ანდაზები, შეგონებანი, სიტყვის მასალა. მეორე წიგნი დაეთმობა იდიომებს.

რამდენიმე განმარტება ტექსტისათვის.

1. კრებულში კლასიფიკაციის გარეშე შევიტანეთ ყველა (ჩვენთვის ხელმისაწვდომი) მასალა — საველე სამუშაოების დროს მოძიებულიცა და ადრე გამოქვეყნებულ (ე. მათ შორის ა. ცაგარელის, ნ. მარის, ი. ყიფშიძის, თ. სახოკიას, არნ. ჩიქობავას, გ. კარტოზიას, ა. ცანავას, ტ. გუდავასა და კ. დანელიას მიერ გამოცემულ ტექსტებსა თუ ნაშრომებში დაბეჭდილი ნიმუშები.

გარკვეული მოსაზრებით ამ წიგნში არ იბეჭდება მეგრული ანდაზების ფონეტიკური ვარიანტები, რომლებიც საკმაოდ დიდი რაოდენობით დაგროვდა.

2. სპეციალისტებისათვის ცნობილია ფონეტიკური ცვლილებები, რომლებიც შეიძლება განიცადონ ბგერებმა მეგრულ მეტყველებაში. აქ მათ არ ჩამოვთვლით. აღვნიშნავეთ მხოლოდ იმას, რომ არ შეგვისწორებია არც გამოქვეყნებული და არც ჩვენს მიერ ჩაწერილი ნიმუშები, თუმცა აქა-იქ გვხვდება ისეთი ფორმაც, რომელიც დადგენილ კანონზომიერებას არ ემორჩილება. მიგვაჩ-

ნია, რომ ამ წიგნში დაბეჭდილი მასალა ამსახველია მეგრულში მიმდინარე ფონეტიკური მოვლენებისა.

თითოეულ ნიმუშს ახლავს სიტყვა-სიტყვითი თარგმანი, რიგ შემთხვევაში — შესატყვისი ქართული ანდაზაც (ვსარგებლობთ „ხალხური სიბრძნის“ ხუთტომეულის მეხუთე ტომში დაბეჭდილი მასალით. ფრჩხილებში ჩასმული ციფრი მიუთითებს ანდაზის, ანდაზური თქმის, შეგონებისა თუ სიტყვის მასალის ნომერზე ამ წიგნიდან). ზოგჯერ ქართული ანდაზა თუ სიტყვის მასალა თანხედება მეგრული ან ლაზური ანდაზის თარგმანს. ასეთ შემთხვევაში დატოვებულია მხოლოდ ანდაზა. თარგმანი ბრკელებშია ჩასმული, ანდაზა — არა.

გულწრფელ მადლობას ვუხდით აკადემიკოს ქ. ლომთათიძეს, რომელმაც რედაქტორის მძიმე სამუშაო იტვირთა და თავისი შენიშვნებითა და რჩევით ხელი შეგვიწყო წიგნის უკეთესად მომზადებაში.

კრებულის ავტორები მადლობით მიიღებენ მკითხველის შენიშვნებსაც, რომლებიც დახმარებას გაგვიწევენ მომავალ მუშაობაში.

მეგრული ანდაზები

- 1 აბეს კაბეს გუჯკაბუნსია.
 „აბეს კაბეს აწებებსო.“
 კაბეს ხოლო ჟი გიოკაბესია.
 „კაბეს (კამეჩს) კიდე დაადესო.“
 აბეს კაბე მეუკაბესია.
 „აბეს კაბე დააწებესო.“
- 2 ადრეიან ენადგინა ყურდგელშა წიარს ვამაქიშენია.
 ადრე ენადგინა ყურდგელს წიარი ვეგოქიშუნსია.
 ადრე ამდგარსა ყურდელსა ვერ დაეწევა მწევიარიო. (13)
- 3 ადრეიანი ირფელი ჯგირი რე ლურაში მეტია.
 ყველაფერი ადრეული სჯობია სიკედილის მეტიო. (4072)
- 4 ათოსუმა უჩქენი, თის ათოსქირაფათი უჩქენია.
 „ჩათსმა რომ იცის, იმან ამოშრობაც იცისო.“
 ეთოსოლუა უჩქენ, თისე ეთოსქირაფა ხოლო უჩქენია.
 „ჩასველება რომ იცის, იმან ჩაშრობაც იცისო.“
- 5 ათოფსუშამ წამალ ლოლეს დო მაჟია ქოდიქყუა.
 „ჩათსმის წამალი გუკეთეს და მეორე დაიწყოო.“
 ბალანას ეთოფსუშამში წამალი გაუკეთეს დო ეთოწიკუა ქი-
 დიქყუა.
 „ბავშვს ჩათსმის წამალი გაუკეთეს და ჩასერა დაიწყოო.“
 ბავშვმა ჩასველება იცოდა, წამალი უყვეს — ჩასერაც ის-
 წაველაო. (197)
- 6 აკა სიტყვას ორხვალი კოც ქაარაგადაფუანანია.
 „ერთ სიტყვას დასახერებტ კაცსაც ათქმეიენებენო.“
- 7 აკაშა მარცხი ქომოხვადუნ, უკულ ნარღება მუს ოხვა-
 რუნია.
 „ერთხელ მარცხი რომ მოხდება, მერე ნაღვლობა რას უშ-
 ველისო.“
- 8 ალალ-მართალ კოჩის ლორონთი ვემიოდინუნსია.
 „ალალ-მართალ კაცს ღმერთი არ დაკარგავსო.“
 ალალი კაცის საქონელი ქვაზე იღვას — არ დადნება.
 (3251)

- 9 ალალობა სარალობა რენია.
„ალალობა საბრალობა არისო.“
- 10 ალანსია ცხენი ვართი ღურელო უდინუ დო ვართი ცო-
ცხალოვა.
„ალანს ცხენი არც მკედარი დაკვარება და არც ცოცხა-
ლიო.“
- 11 ალაყურტის ხოლო ყირტუა ოკონია.
„მსმელს (მელაპველს) ისევ სმა (ელაპვა) უნდაო.“
12. აღმაძიეც აღმანგარე უჯგუნია.
/ „სიცილში მოზიარეს ტირილში მოზიარე სკობიაო.“
ელმაძიეცა ელმანგარე გისხუნუდასია.
„მოცინარ (თანამგრძნობს) მოტირალი (თანამგრძნობი) გერ-
ჩიოსო.“
ველმოძიეცა, ელმონგარი.
„არ შემომცინო, შემომტირეო (ტირილით თანამოგრძენიო).“
- 13 ამღარ საქმე კუმეშა ვაგნოდვაეა.
დღევანდელ საქმეს სახეალიოდ ნუ გადადებო. (3310)
- 14 ამღარარი ღურა კუმეშაეა.
„დღევანდელი სიკედელი ხელამდისო.“
- 15 ამღლა-კუმეთი ზოთონჯქ ქუმაქიშუა.
„დღეს-ხეალეთი ზამთარმა მოუსწროო.“
დღე-მეხვალეი კაცსაო თოვლი მოუვა კარსაო. (628)
- 16 ამღლა-კუმე დღას ველიებუნია.
„დღეს-ხეალე არასოდეს დაილევაო.“
- 17 ამინდი ოკუმარეშე მერჩქინდუნია.
„ამინდი დილიდან დააჩნდებაო.“
- 18 ანაკიაშა ჩხომი კვილი მეულუდესია.
„ანაკიაში თევზი შემწვარი მიქონდათო.“
ანაკიაში ერთ კაცს შემწვარი თევზი მიქონდაო (92)
- 19 ანგარიში ჭიმა დო ჭიმა შქას რენია.
„ანგარიში ძმასა და ძმას შორის არისო.“
ანგარიში საჭიმალოს ხოლო რენია.
„ანგარიში საქმოშიც არისო.“
ძმად ძმას ანგარიში უყო, ისევ ძმები იყვენო (2744)

- 20 ანვიმ მანვი ჩანჩალაკია.
ანვიმ მანვი თანგიენია.
აღხანას ჩაღხანა არ დაელეუაო. (82)
- 21 ანგურა მუზმა ხეკერუენი, წინდა ვამკურცე.
„უეცი რამდენიც უნდა ფხიკო, კუქუცი არ გამოუეა.“
აგურს რეცხდნენ და უარესი წვენი გასდიოდაო. (8)
- 22 ანთალაქ მა მალორუ. ანთალას მა ვალორენქ.
„ანთელაევამ მე მომატყუა, ანთელაევას მე ვატყუებ.“
- 23 ანთხებულ ცხენს ნაბადის ვაძირანანია.
„ღამფრთხალ ცხენს ნაბადს არ აჩვენებენო.“
- 24 ანწი მაეია ღუს მითინ ვემნორდგუნსია.
„აწი მეორე თავს არაეინ დაგადგამსო.“
- 25 არგუნი ცხენს გომაძულუა ღო ხოჯი ეშე ეშმაესუნდეს
ოჯვილაროვა.
„ცული სხვენზე იღო და ხარი ზევით აქყაედათ დასაკლავა-
ღო.“
არგუნ სოდე ძღდენი, ჩხოუ თექი მეესუნდესია ოჯვილუშა.
„ნაჯახი სადაც იღო, ძროხა იქ მიქყაედათო დასაკლავად.“
ხარი დასაკლავად დანასთან მიქყაედათო. (2887)
- 26 არგუნცე ბურკული გიოჯოთესია.
უქკუო კოჩქ არგუნს ბურკული ხოლო ქეგეუძინუა.
„უქკუო კაცმა ცულს წალდიც მიაყოლაო.“
არგუნიას ბურკულია გეუძინესია.
კაცს წყალში ცული გადაუეარდა, წალდიც თან გადააყო-
ლაო. (1235)
- 27 არგუნს ვაქკირუნ, თინა-ნინაქ გოქკირუა.
„ნაჯახმა რომ ვერ გაქრა, ის ენამ გაქრაო.“
- 28 არდგილიმ ლებიას არდგილიმ წყარი ხაშუნსია.
„ადგილის ლობიოს (იმავე) ადგილის წყალი მოხარშავსო.“
ლეჩხუმურ ლობიოს ლეჩხუმურივე წყალი მოხარშავსო.
(1295)
- 29 ეირი მასარიშა ღობერი ვემკილობენია.
„ორ მესერს ღობე არ მიელობებაო.“
ართი ბარჯგიშა კინი ვემკილობენია.
„ერთ სარს წენელი არ მიელობებაო.“

ართი ბარჯგიშა ლობერი ვემკილობენია
ართ ჭგუნჯგიშა ვემკილობენია.
„ერთ სარზე ლობე არ შემოილობებაო.“
ერთი ცხვარი თარა არ არისო (627)

30 ართი ბეაშე გვალი დო მარწვენი ართო ვაგშუურსია.
„ერთი რძიდან ყველი და მარწონი ერთად არ გამოვიაო.“

31 ართი დორულათას წყარი ხოლო ქიღირულუანსია.
„ერთ დაძინებას წყალიც დაძინებსო.“
ერთი პირი ძილი წყალსაც მოუვიაო. (683)

32 ართი დლა ბალირესით ქობვადუნია.
„ერთი კარგი დღე ბელურასაც ხვდებიაო.“
ართ დლას მუნდი ხოლო ქობირუნსია.
„ერთ დღეს უკანალიც ნახავსო.“
დრო ქომურსია, ფონს მუნდით ქარჩქინანს დუსია.
„დრო მოვა და ფონში საჯდომიც გამოაჩენს თავსაო.“

33 ართ დლამ მეტებულ საქმეკ ეარნეჩ დლაშა გინილუა.
„ერთ დღეს მიტოვებული საქმე ორმოც დღეზე გადავიდაო
(ორმოცი დღით გადაიდოო).“
გადადებული საქმე ეშმაკისააო (3310)

34 ართი ვაი რე, მაეირა-უია.
„ერთი ვაი არის, მეორე – უიო.“
ერთი ვაია, მეორე ქეაიაო. (4336)

35 ართი ვაშუნ თის ეირ ქოჩესია.
„ერთი რომ არ დალია, იმას ორი დაალევინესო.“
ართი ვაქკომუნი, თის ეირი ქოჩესია.
ერთი რომ არ კამა, იმას ორი აკამესო.

36 ართი ვეჩინუნ, თის ეირი ქაჩინებაევისია
„ერთი რომ ვერ იცნო, იმას ორი აცნობინესო.“

37 ართი თეში ვეკუორდ, მაეიაქ ვეგეკეთასიე (ვადიხორასი-
ანი).
„ერთი ისე არ ამოწყდება, მეორე არ გაკეთდესო (დასახ-
ლდესო).“
ღმერთმან ერთი ვით აცხონოს, თუ მეორე არ წაწყმიდოს.
(ვ.ტ.) (3053)

- 38 აოთი თხირიში გური ჩხორო ჭიმალეფქ გირთესია.
ერთი თხილის გული ცხრა ძმამ გაიყოო. (673)
იხ. № 1842
- 39 ართი იბირსინი. თიწკემა მაჟია ინგარსია.
„ერთი რომ მღერის, მაშინ მეორე ტირისო.“
- 40 ართი იძიანცგ-და. ღუც გაძიანცია;
ერი იძიანცგ-და, ართიანც გაძიანანია; სუმი იძიანცგ-
და, საქმეშენი იძიანანია.
„ერთი თუ იცინის, თავს დასცინისო; ორი თუ იცინის, ერ-
თმანეთს დასცინიანო; სამი თუ იცინის, საქმეზე იცინიანო.“
- 41 ართი კოს სუმი კოჩქ „ვერე რეკია“ ქუუწუდა, თოლიმა
ხეს ქომიფუჟონ-უანს.
„ერთ კაცს სამმა კაცმა რომ უთხრას „ბრმა ხარო“, თვა-
ლებზე ხელს მოისვამსო.“
ორმა კაცმა რომ გითხრას ბრმა ხარო, თვალები დახუკეო.
(1710)
- 42 ართი კოც ხვალე სოფელი ვაშენებენია.
„ერთი კაცი მარტო სოფელს ვერ ააშენებსო.“
ერთი კაცი სოფელს ვერ ააშენებსო, სოფელი კი ერთ კაცს
ააშენებსო (677)
- 43 ართი კოჩიშო ერი კოჩი ლაშქარი რენია.
„ერთი კაცისთვის ორი კაცი ლაშქარი არისო.“
ორი კაცი ერთ კაცზე ლაშქარიაო. (1701)
- 44 ართი ლუკა თოფურქ თუნთის ქიგიოსქიღუა.
„ერთი ლუკმა თაფლი დათეს დარჩაო.“
- 45 ართი მატახალც ოში მუმაგებელი ვეიალენია.
„ერთ მტერვეელს ასი მომგები ვერ აუვაო.“
- 46 ართი მორქიათ ჭა ვეკვათენია.
„ერთი მოქნევით ხე არ მოიქრებაო.“
ერთი შემოყვრით ხე არ წაიქცევაო (694)
- 47 ართი მორქიათ ჩქიმი სქუას ლევანი გივოდვია.
„ერთი მოქნევით ჩემს შვილს ლევანი დავარქვიო.“
ართალამო ჩქიმ სქუას ლევანი გივოდვია.
„ერთბაშად ჩემს შვილს ლევანი დავარქვიო.“

- 48 ართი მოქვალუათი სელეგინი ვეკვალენია.
„ერთი მოწველით სულუბუნი არ მოიწველებაო.“
- 49 ართი ოხვამე დოტახეს დო მაჟიას აკეთენდესია.
„ერთი ეკლესია დაანგრის და მეორეს აკეთებდნენო.“
- 50 ართი ოხვამერი პაპასითი ქააჩირთუნია.
ერთი ალილო მღვდელსაც შესცდებაო. (662)
- 51 ართი რდას, ჭგირი რდას, მუთუნიშა ლირგდას.
„ერთი იყოს, კარგი იყოს, რამედ ლირდესო.“
- 52 ართ სენ ფაფირს ონოლია გიოდინუ ხინტკირაჟია.
„ერთი თეფში ფაფისათვის ონოლია დაეკარგა ხინტკირია-საო.“
- 53 ართი სქუა-ვამხე სქუა, ჟირი სქუა-ჭგური სქუა, სუმი სქუა — სრული სქუა, სუმიშ უკული — ჩხოროჭგუა.
„ერთი შვილი არ მყავს შვილი, ორი შვილი კარგი შვილი, სამი შვილი — სრული შვილი, სამის შემდეგ — ცხრასავით.“
ართი სქუა — ვამხე სქუა, ჟირი სქუა — ჭგური სქუა, სუმი სქუა — სრული სქუა, ოთხი სქუა ნოდი სქუა, ხუთი სქუა — ბუნტი სქუა.
„ერთი შვილი არ მყავს შვილი, ორი შვილი კარგი შვილი, სამი შვილი სრული შვილი, ოთხი შვილი ნადი შვილი, ხუთი შვილი ბუნტი შვილი.“
ერთი შვილი — ღობეს ჩხირი, ორი შვილი — ვითომ შვილი, სამი შვილი — მართლა შვილი, ოთხი შვილი — აი შვილი! (3102)
- 54 ართი — უცხას სოფელი ვაშენებენია.
„ერთი — უცხებ სოფელი არ აშენებულაო.“
ერთ დღეს ქვეყანა არ აშენებულაო. (645)
- 55 ართ ქიჯანას პაპას ვადუჭერესია დო ჯოლორს — ქოვა.
„ერთ ქვეყანაში მღვდელს არ დაუჭერეს და ძაღლს — კიო.“
- 56 ართ ღორონთ ორწყე ჩქიმ სიმართლესია.
„ერთი ღმერთი ხედავს ჩემს სიმართლესო.“
- 57 ართ შურიშო ქოთქვი დო ართ გურიშოვა.
„ერთი სულისთვის თქვი და ერთი გულისთვისო.“

- 58 ართი შხურიშო ქობთქუათ დო ართი გერიშო.
„ერთი ცხვრისათვის ვთქვათ, მეორე კი მგლისათვისო.“
- 59 ართი ცოდა მაქიმინალს უღუნია დო ოში მარაგადესია.
„ერთი ცოდეა მქნელსა აქეს და ასი კი მთქმელსაო.“
- 60 ართი ცოდა მახინჯის უღუნია დო ჩხორო — მინჯესია.
„ერთი ცოდეა ქურდს აქესო და ცხრა — პატრონსო.“
ქურდმა ერთი ცოდეა ქნა, დამქარგავმა — ათასიო. (2327)
- 61 ართი წიკვილ ლეჩქ ოში ლეჯი დოწიკუა.
ერთმა წვირიანმა ღორმა ასი ღორი გასეარაო. (715)
- 62 ართი კვეერულს ბორო ხოლო თქუანსია.
„ერთ კვეიანურს სულელიც იტყვისო.“
ართმა ხანგასგთ დუჯერა.
„ერთხელ გიყსაც დაუჯერებენო.“
ერთი რეგვენსაც დაეჯერებაო. (687)
- 63 ართი ხართას ვენოძედ დო მაეიაშა გინმარღვანდესია.
„ერთ ტომარაში არ იღო და მეორეში გადააქონდათო
(ყრიდნენო).“
ართის ვენოდგედ დო მაეიას ინაბუნდესია.
„ერთში არ იდგა და მეორეში ასხამდნენო.“
- 64 ართ ხოჯის ტყები ვირ(ი)შა ვემქანწყუმუნია.
ერთ ხარს ორი ტყავი არ გაძერებაო. (696)
- 65 ართი ცორადილი უმქური ოში უმქურც ცორიდუნცია.
ერთი დამპალი ვაშლი ცხრა ვაშლს დაალპობსო, (668)
- 66 ართი ჭიმა ღურუდუა, მაეირა ბაწარს წკუმონტუნდუა.
„ერთი ძმა კედებოდა და მეორე (ძმა) თოკსა გრეხდაო.“
უნჩაშ ჭიმა შიბულენდუა დო უკულაში ბაწარს წკუმონ-
ტუნდუა.
„უფროსი ძმა შოულობდა და უმცროსი თოკსა გრეხდაო.“
- 67 ართის ლაშქარ უქირდუ დო მაეირას-ხეიტი.
„ერთს ლაშქრობა (ომი) უქირდა და მეორეს — ხეიტის
(მქალი).“
- 68 ართის მუ უქირცენი, მაეიას მუ უჩქენია.
„ერთს რა უქირს, მეორემ რა იცისო.“

- 69 ართიშა კოც ნახაფულით ხოლო დალორენანია.
 „ერთხელ კაცს ნაფოტითაც მოატყუებენო.“
 ართშახ ჯოღორს ნახაფულით დაალორენა, მარა მაეიამახ
 ქობალიშა ხოლო ვემურსია.
 „ერთხელ ძალს ხის ნაფოტითაც მოატყუებენ, მაგრამ მეო-
 რეჟერ პურთანაც არ მივაო.“
- 70 ართიშა გვილირი გური მუთუნს ვაგათელეებენია.
 „ერთხელ მოკლულ გულს ვერაფერი გააცოცხლებსო.“
 ერთხელ დაკოდილ გულს ვერაფრით გაამრთელეზო. (3415)
- 71 ართიში მეტიშა ხვალე ბული იტყაბარუნია.
 „ერთზე მეტად მხოლოდ ბლის (ხე) ტყავდებაო.“
- 72 ართშა დედიბის ხოლო ქამარცხინუ კურდღელქ.
 „ერთხელ დედაბერსაც შემოემარცხა კურდღელიო.“
 ერთხელ ჯოჯოხეთსაც მიადგება მზეო (725)
- 73 ართშა ქვარა ხოლო ქიდიყურყინუნანია.
 „ერთხელ მუცელიც დაიბუყუნებსო.“
- 74 ართშახ დინაბადი ართშახ ლურუნია.
 „ერთხელ დაბადებული ერთხელ კვდებაო.“
- 75 ართშახ მინი ვაჩირთუნია.
 „ერთხელ ვინ არ შეცდებაო.“
 ერთი ალილო მღვდელსაც შესცდებაო. (622)
- 76 არიკის ართაკალი ტყურა ვარენია.
 „ზღაპარში არცერთი ტყუილი არ არისო.“
- 77 არძა ართი ჯვარალეფი რენანია.
 „სულ ერთი ჯვარალეფი არიანო.“
- 78 არძა ბოროს მუში დუდი კვეერი უჩქენია.
 „ყველა სულელს თავისი თავი კვეიანი ჰგონიაო.“
 ყველა აბდალს თავი კვეიანი ჰგონიაო. (4055)
- 79 არძა ოჯახის მუშ კოტო წყარი ფუნსია.
 „ყველა ოჯახში თავისი ქოთანი წყალი დუღსო.“
 თითო ოჯახში თითო კოქობი შექამანდი წყალი დუღსო.
 (1011)
- 80 არძა მუშ მანგის გორუნსია.
 „ყველა თავის შესაფერისს (სწორს) ეძებსო.“

- 81 არძა პიორი ვამკილანსია.
„ყველა კვირტი არ გამოისხამსო.“
- 82 არძა ღურა ღურა ვარენია.
„ყველა სიყვდილი სიყვდილი არ არისო.“
- 83 არძა ჭას ქალაწიკვანქენი, ნამუს ალადობოდუქია.
„ყველა ხის (ძირს) თუ დასერი, რომლის ქვეშ ჩამოჭდებიო.“
- 84 არძა ცხენი თის ვაკეთენს, მუსით დიდა აკეთენდუა.
„ყველა ცხენი იმას არ აკეთებს, რასაც დედა აკეთებდაო.“
- 85 დუღიმ ქანცაფი უკირს, ვარა არძა ცხენი თუხარიკი რე.
„თავის განძრევა უკირს. თორემ ყველა ცხენი თოხარიკია.“
ცხენქ თქუა: არძო ცხენი თუხარიკი რენია, დუღიმ გორქია-
ლა უკირსია ვარა.
„ცხენმა თქვა: ყველა ცხენი თოხარიკია, თავის კანტური
უკირს თორემო.“
არძა ცხენი თოხარიკი რე, დუღიმ დოქანცაფა ოზარ ვარა.
ყველა ცხენი თოხარიკია, მაგრამ თავის გაქნევა ეზარებაო.
(2420)
- 86 არძა ცხენს „ცხენს“ უძახუნა, მარა „ბედაური“ გვალო
შხვა რენია.
„ყველა ცხენს „ცხენს“ ეძახიან, მაგრამ „ბედაური“ სულ სხვა
არისო.“
- 87 არძა ჭოლორი ართი კეტით ველახენია.
„ყველა ძალლი ერთი კეტით არ იცემებაო.“
ყველა ძალლი ერთი ჭოხით არ გაიდენებაო. (2421)
- 88 არძაშ წოხოლე მიოლევარუნი, თი გინი არძაში უკული
ოწინესია.
„ყველაზე წინ რომ დაიბლაელა, იმ ხბოს ყველაზე ბოლოს
მოაწოვესო.“
არძაშ წოხოლე მიოლევარუნი, თი გინქ ბოლოშა ქიდოსქი-
დუა.
„...ბოლოს დარჩაო.“
არძოშ წოხოლე მიმადევარალი გინი არძოშ უკახალე მიაშ-
ქვეს დიდაშავა.
„ყველაზე უწინ რომ ბლაოდა, ის ხბო ყველაზე უკან (ბო-
ლოს) მიუშვეს დედასთანაო.“
გინქ არძოშ წოხოლე მიოლორუა დო არძოშ უკულ მიაშ-

ქვესია (ძუძუმ ოწუმ).

„ხბომ ყველაზე ადრე მიაბღაველა და ყველაზე უკან მიეშვეს (ძუძუს საწოვადაო).“

ღუღო მიოღვარუნი ი გინი ბოლოშა ვეიოწინესია.

„პირველად რომ იბღაველა, ის ხბო ბოლოს მოაწოვესო.“

89 აფხაზას ტყვიაქ ქემოხეაღუა ღო ჭიქის თინა უჩქედუა, ჭიქის მიოვგღუე.

„აფხაზს ტყვია მოხვდაო და ჭიქს ის ეგონაო, ჭირკს შეერქოო.“

ჩემს იქით თოფი რომ კაცს მოხვდეს, ვითომ კუნძს მიხვედარიაო. (2528)

90 აფხაზას ცხენიშ სახელქ გაქვორღუა.

„აფხაზს ცხენის სახელი დაავიწყდაო.“

იმერელს მკადის სახელი დაავიწყდაო. (1090)

91 აფხაზაქ თქუა: ღორონთი კოს გაქვორუნი. კკუას მიღულანსია.

ღორონთი მისით გაქვორუნი, კკუას მიღულანსია.

„აფხაზმა თქუა: ღმერთი კაცს რომ გაუწყრება, კკუას წაართმევსო.“

92 აფხაზაქ უწუ ბაღირეს: სი ოხერი, ირო წიწილა რეკიაო?!

„აფხაზმა უთხრა ბელურას: შე ოხერო, სულ მუდამ წიწილა უნდა იყვეო (რომ მუდამ წივიო)?!“

93

აფხაზაქ უწუა კვოლირ აფხაზას: კუსანქენი, მარგალიში კვიწიწი ხოლო ვაგოკირუნი.

„აფხაზმა უთხრაო დაკრილ აფხაზს: რომ კენესი, მეგრელის მუწუეი ხომ არ გკირსო.“

94 კოჩქ (აფხაზაქ: ყაზაყაქ) ხოჭი გოტყაბარუა ღო კუღელს ხამუ ქეკატახუა.

„კაცმა (აფხაზმა; გღეხმა) ხარი გაატყავეაო და კუღს დანა მიატეხაო.“

ძროხის კუღზე დანა გატედაო. (2754)

95 აფხაზაში ნაკყა რენია: ვართი სქანით რჩქინუდასია ღო ვართი შხვაშა დაიჭერებუდასია.

„აფხაზის დანაწყველი არისო: არც შენით გკოღნოდესო და

არც სხვისთვის დაგეგურებინოსო.“

ურიაჲ თქუა: სქანი ვაიჩქუდასია ღო შხვაში ვაგაიგონებუ-
დასია.

„ებრაელმა თქვაო: შენი არ იცოდეო და სხვისი არ გცოდ-
ნოდესო (გაგეგონოსო)“

96 აფხაზეფი კოწიას იფუჩუნდესია ღო მიხას უხუჯუნდე-
სია.

„აფხაზები კოწიას იფიცებდნენო და მიხას ემხრობოდნენო
(„მხარს უქერდნენო“).“

97 აქლემი (არქემი) თეში ვაშურდუნია, თიში ოღალ გგრუნქ
მიდელასიე.

„აქლემი ისე არ დაიღლებაო, მისი ტვირთი ვირმა წაიღო-
სო.“

აქლემი ისე არ დავარდება, რომ ვირის საპალნე ველარ აი-
ცილოსო. (149)

98 აშო ძიცა-ძიცათ მოხუნდესია, ვიშო ნგარათ ვერაყუა.

„აქეთ სიცილ-სიცილით მოყავდათ, იქით ტირილით ვერ გა-
რეკესო (გაადდესო).“

99 აშოთია ვიშიოთია რენია.

„აქეთია იქითია არისო.“

მომციას მიმცია უნდაო. (1518)

100 ახალაიაშ ოსურეფი პატარაიაშ ოსურეფს მიშარავადან-
დესია.

„ახალაიას ცოლები პატარაიას ცოლებში ლაპარაკობდნენო.“

ახალაიაჲ პატარაიას მიშასხაპუა.

„ახალაია პატარაიას ცეკვაში ჩაერიაო.“

ახალაიაშ ჯოლორი გომუჲას ჯოლორენს მიშალალანდუა.

„ახალაიას ძალი გომუჲას ძალებთან ყუფდაო.“

101 ახალი მოჯირეშენი ჯეშის ნუ მოეოთა.

„ახალი მოყერის გამო ძველს ნუ დაკარგავ.“

ახალი მეგობარი გაიჩინე. ძველს ნუ დაივიწყებო. (3271)

102 ახალი შუმა ნალურაშა ღო ახალი ჩილი მუნაყუნეფი კო-
ჩიშა მათხილებელი რენია.

„ახალი მამაგარდაცვლილი და ახალი ცოლმოყვანილი კაცი
მოსაფრთხილებელი არისო.“

- 103 ახალი მუშა ნალურა კოჩი დო ახალი ოსურამი კოჩი ეი-
რიხოლო ართი ჩენია — აკაშა მუთუნი ვერაგადენია.
„მამა ახლადგარდაკელილი (კაცი) და ახალცოლშერთული
კაცი ორივე ერთიან — არცერთისათვის არაფერი ითქმე-
ბაო.“
- 104 ახალი ოქოსალი ჭგირო ქოსგენცია.
ახალი ოქოსალი არძა ჭგირო ხუშუნსია.
„ახალი ცოცი (ყველა) კარგად გვისო.“
ახალი ცოცი კარგად ჰგვის, ძველი მოატანს ქვიშასაო.(178)

ბ

- 105 ბაბუ ღურუს მოთაშა ოწურუანდუა.
„ბაბუა სიყვილის შვილიშვილისკენ მიუთითებდაო.“
ბაბუშა ღურუქ ქუმორთუა დო მოთაშა ქემიოწურუა.
„ბაბუასთან სიყვილილი მოვიდა და შვილიშვილთან მიასწავ-
ლაო.“
- 106 ბაბუს დო მოთას ართ ქკუა უღუნია.
„ბაბუას და შვილიშვილს ერთი ქკუა აქვსო.“
- 107 ბაბუს მოთა ქკუას ოგურუანდუა.
„ბაბუას შვილიშვილი ქკუას ასწავლიდაო.“
შვილიშვილი ბაბუას ძველ დროს ასწავლიდაო. (2485)
- 108 ბაბუს მოთა ხუს კილახედუა დო გორუნდუა.
„ბაბუას შვილიშვილი მხარზე ეჭდაო და ეძებდაო.“
დიდას ბალანა ხუცუ კილახედუა დო გორუნდუა.
„დედას ბაეშვი მხარზე ეჭდა და ეძებდაო.“
- 109 ბაბუშ ნაქკობა ცუმურქ მოთას მეკვათ კიბირია.
ბაბუქ ცუმური ქკომუა დო მოთას კიბირი კვათუა.
პაპის ნაქამმა ტყემალმა შვილიშვილს მოსკრა კიბილიო.
(3010)
- 110 ბალანა იგარდუა: მუშენი იგარქია დო — გუმალე დო
თიშენია.
ბაეშეს ჰკითხეს: რადა ტირიო და — გამილის და იმიტო-
მაო. (203)

- 111 ბალანას ნება ქიმეჩია-და, ეუღეს დოკუნსია.
 „ბავშვს ნება თუ მიეცი, სახლს დაწვავსო.“
 ბავშვი მალლა აეწიე და თავში ჩამკრაო. (192)
- 112 ბალანაქ თქუა: წიწით მა, ფაფუთ მა, ბეპით მა, ბაბუთ
 მა, ბაბათ მა ღო წანათ მავა.
 „ბავშვმა თქვაო: ხორციც მე, ფაფაც მე, ბეპიაც მე, ბაბუაც
 მე, მამაც მე და წლებიც მეო.“
- 113 ბალანაქ თქუა: ბიძიში ოხვამური ბაბას გოტიბინაფუ-
 დასია.
 „ბავშვმა თქუო: ბიძიას სალოცავი მამას მიეგოსო („გასთბე-
 ბოდესო“).
- 114 ბაწარი ვით ორგია წყუშე გემელუ კოჩქ ღო ეჩ ორგიას
 ქელნაგოთუა.
 „ბაწარი ათი მხარი კიდან ამოიღო კაცმა და ოც მხარ კაში
 ჩააგდოო.“
- 115 ბელი მუში ქოგიღუნ — სქანი რენია.
 „ბელი რისიც გაქეს — შენი არისო.“
 თუ კაცსა ბელი აქეს, მოზვერიც დაუმაკდებაო. (1039)
- 116 ბელი ქომუჩი ღო წყარს გიმოჯოთია.
 „ბელი მომეცი და წყალში ჩამაგდეო.“
 იღბალი ქომუჩია ღო წყარს გეფჩია.
 „იღბალი მომეციო და წყალში ჩამაგდეო („წყალს მიმეციო“).
 ბელი რენია თქვია ღო წყარს ქინასხაპია.
 „ბელი არისო თქვი და — წყალში ჩახტოო.“
 ბელი მომეც და სანაგვეზე გადამაგდეო. (266)
- 117 იღბალი ქოილუდა, ვადინუქია.
 „იღბალი თუ გაქეს, არ დაიკარგებოო“
- 118 ბელნიერი მაქიშუნაცია ღო უბედური ვაჩანცია.
 „ბელნიერი მიასწრებსო და უბედური არ აქმევსო.“
- 119 ბელშა მითინს ვანტინენია.
 ბელიშა კოს ვამლაართენია.
 „კაცი ბელს ვერ გაუქცევაო.“
 ბელი რომ მოდიოდეს — დაჯექ და უყურეო, რომ მიდიო-
 დეს, მაშინაც დაჯექ და უყურეო. (2667)

- 120 ბედიში გვერდი ცადა რენია.
„ცადა ბედის მონახევრეაო.“
- 121 ბერგი ღისას ვადაჩირთუნია (ვემოჩირთუნია).
თოხი მიწას არ დასცილდებაო (1024)
- 122 ბინებამი ჭას მიკულეს დო უბინებს ქოდაახეაძეს.
„ვაზიან ხეს გაუარეს და უვაზოს დაულოცეს.“
ბინების მიკულესია დო ბურების გინაგეს მარდია (ქიდახეა-
მესია).
„ვაზს გვერდი აუარეს და ბურებს მისცეს სალაპიო (მადლი
მოახსენესო).“
- 123 ბინებში დუმარგუაფალიშა ლეინი ვაღესარებე.
„ვაზის დამგველს ლეინოზე უარი არ ეთქმის.“
- 124 ბოლოს არძა ბული გიქვახუანსია.
„ბოლოს ყველა ბალი შოიძეაეებსო.“
ბალი წვერში გამწარდებაო (204)
- 125 ბორიაშ მაჩიჩალს ბორია მიდელანსია.
„ქარის დამპეპლავს ქარი წაიღებსო.“
ქარქვეტას გზა ქარმა იცისო. (2250)
- 126 ბორიაშ მოლაღირს ბორია მიდელანსია.
ქარის მოტანილს ქარი წაიღებსო. (2247)
- 127 ბორო დუდი ჭგუნჯგიშ გიოთოლარი ენია.
„სულელი თავი სარზე (ბარჯზე) დასათლელიაო.“
- 128 ბორო (ხანგა) დუს ეშე ხოკუნანია.
„სულელ (გიე) თავს აღმა პარსაენო.“
- 129 ბორო ვარდასგნ. კვეერს ფასი ვაგიაძვენუ.
„სულელი (რომ) არ იყოს, კვეიანს ფასი არ დაეცებოდა.“
- 130 ბორო ინა ვარდუა. მიქტო ცხვინშა გიმედუა ევანა, ბო-
რო თინა რდუა. მიქტო თის ელამათირუა (ეამსანაჯუა).
„სულელი ის არ იყოო, ვინც სსვენზე შეინასაო („შეკოი-
დოო“) ყანა, სულელი ის იყოო, ვინც იმას აყევაო (ნეჯა-
ხანაგდაო).“
- 131 ბორო კოჩის ქკუა აში მუში უბორაშიაქკმა.
„სულელი კაცი ქკუას მასზე უფრო სულელთან აპოვიასო.“

- 132 ბორო სინჯაქ მუთ ჩილორთის ქოძირუნი, ირფელი მუ-
შოთ უჩქელუა.
„ბრიყვა სიძემ რაც ცოლეურისას ნახა, ყველაფერი სათა-
ვისო ვგონაო.“
- 133 ბოროში სქუა ბორო იყინია.
„სულელის შვილი სულელი იქნებაო.“
- 134 ბეას მინაჯინენი, ირო მინახვილუა უჩასია.
„რძეს რომ ჩახედო („რძეში რომ იყურო“), ყოველთვის შე-
ამჩნევო შავს.“
- 135 ბრელ კოს მუშ ხე დო ბირგული ნათხუა აფუნია.
„ბევრს თავისი ხელი და მუხლი ნათხოვარი აქვსო.“
- 136 ბრელი რაგადი (რაბადი) დო კიკე საქვარია.
„ბევრი ლაპარაკი (ხმაური) და ცოტა საქმეო.“
როცა სიტყვა ხშირდება, მაშინ საქმე მცირდებაო. (1853)
- 137 ბრელ ფითქის ბრელ შურიში მბარა ოკონია.
„ბევრ ფაფას ბევრი სულის ბერვა უნდაო.“
- 138 ბრელი ძიკას ბრელი ნგარა მოგუნცია.
„ბევრ სიცილს ბევრი ტირილი მოჰყვებაო.“
სიცილს ტირილი მოსდევსო. (3902)
- 139 ბრელი ხანიში გოლოფას დიდი ტაროზუბადობა მოგუნ-
სია.
„დიდი (ბევრი) ხნის გვალვას დიდი ტაროს უბადობა („ცუ-
დი ტაროსი“) მოჰყვებაო.“
დიდ გვალვას დიდი ავდარი მოსდევსო (593)
- 140 ბრიგადირი დო გუგული ართი რენია — ეირხოლო
შხვას მუშაობას უძახენია.
„ბრიგადირი და გუგული ერთი არისო — ორივე სხვას მუ-
შაობისკენ უძახისო.“
- 141 ბუკი ქიგეგიდგ-და, სკა მუშით მითილენცია.
„სკა თუ გიდგას, ფუტკარი თავისით შეეაო.“
- 142 ბული წვანც კოლო რენია.
„ბალი კენწეროში მწარე არისო.“
ბალი წვერში გამწარდებაო. (204)

- 143 ბულს ტყებ გურსუნ, თიწკმა გილია.
 „ბალს ტყაეი რომ სძერება, მაშინ გაატყავეო.“
 ბულს მუეამი მუეუტრც ტყებინი, თინწკმა მუეილანანია.
 „ბალს ტყაეი როცა სძერება, მაშინ აცლიანო.“
 ბულს ტყები ირო ვაგუსია.
 „ბალს ქერქი ყოველთვის არ გასძერებაო.
 ბალს ქერქი მაშინ გააძრე, როდესაც გაეცლებაო. (205)
- 144 ბულს სხულს გინაჯონასია.
 „ბალზე მსხალს ამყნობსო.“
- 145 ბულიშა სხული ვეგიჯონენია.
 „ბალზე მსხალი არ დაიმყნობაო.“
- 146 ბურთი დო მინდორი სქანი რენია.
 „ბურთი და მოედანი შენი არისო.“
 ბურთი და მოედანი შენ დაგრჩა. (4286)
- 147 ბურთი კვარკვალა რე, ვიშოთ იხერკელ დო აშოთი.
 „ბურთი მრგვალია, იქითაც გორდება და აქითაც.“
- 148 ბურქულიში ოკვათალი არგუნში ოკვათალო ოკო ვეგ-
 ნართინუეა.
 „წალდის დასაქრელი ნაჯახის დასაქრელად არ უნდა აქცი-
 ოო.“
 ბურქულიში ოკვათალი არგუნში ოკვათალო გინაჩქეესია.
 „წალდით მოსაქრელი ნაჯახის მოსაქრელად გახადესო.“
- 149 ბურტუტიას ფსუა ქაჩანუნი, თიწკმა მიკოღინუნია.
 „ქიანქველას ფრთა რომ გამოებმება, მაშინ გადაიკარგებაო.“
 კიიკიტია სუას ქიჩანუანსუნი, ჩიტი ოქუნსია.
 „ქიანქველა ფრთას რომ გამოისხამს, ჩიტი შექამსო.“
 ქიანქველას რომ ფრთები გამოუეა, ღმერთი მაშინ გაუ-
 წყრებაო. (2841)

ბ

- 150 გაბედი დო ბედი გაშინია.
 „გაბედე და ბედს იშოვიო.“
 გაბედე და სოფელიც მაშინ გიშველისო. (3309)

- 151 გალენ ქუციქ დინახალენ ქუცი გეგმორაყუა.
 „გარეულმა (გარეთა) თაგემა შინაური (შინისითა) თაგვი
 გამოავადო.“
 გარეული თაგვი შინაურ თაგვს არ აყენებდაო. (350)
- 152 გატებელ ზისხირ ოკო გუტუყეა.
 „გასაშვები სისხლი უნდა გაუშვაო.“
 კვშმალ ზესხერქ ოკო გეშელასიე.
 „გამოსასვლელი სისხლი უნდა გამოიშვასო.“
 მალე ზისხირქ ოკო იდასია.
 „გამოსადენი სისხლი უნდა გამოვლდესო.“
 გამოსაშვები სისხლი დროზე უნდა გამოუშვაო. (370)
- 153 გაფუქებას კირი ვაკონია.
 „გაფუქებას კირი არ უნდაო.“
- 154 გაკირება ეკობონს ხონუნსია (გორულუნცია)
 „გაკირება აღმართს ხნავსო (გარბენინებსო).“
 გაკირებული კაცი ზღვას გაეო. (403)
- 155 გაკირება ვაუძირუნი, თის გახარება ვაუჩქენია.
 „გაკირება რომ არ უნახავს. იმან გახარება არ იცისო.“
 კირის უნახავმა ლხინისა რა იცისო. (2860)
- 156 გაკირება ქემოძირია დო რულას ქეგოძირანქია.
 გაკირება მიჩვენე. გაქცეას გიჩვენებო. (398)
- 157 გაკირება ხვამა-წირუას გეგოკუოლიდუნცია.
 „გაკირება წირეა-ლოცეას დაგავიწყებსო.“
- 158 გაკირებას გაკირება მოყუნსია.
 „გაკირებას გაკირება მოჰყვებაო.“
- 159 გაკირებას ლიშიში ყუნწის გითინტირედგნი. თიქ დაჩხი-
 ნებას კარს ვეგმინტირუა.
 „გაკირებას ნემსის ყუნწში რომ გაეტეოდა. ის დალხინების
 დროს კარში ვერ გამოეტიაო.“
 როცა კაცს უკირს. ნემსის ყუნწში გაეტევა. როცა ულხინს
 — სახლის კარიც ვიწროდ ეჩვენებაო. (3722)
- 160 გაკირებას მოკუდუწეკმა ქუდინჩირესია.
 „გაკირებისას პატარძალთან დაწვენო.“
 გაკირებაქ დედოფალიწეკმა ქედმონჩირუა.
 გაკირებამ დედოფალთან დამაწვინაო. (400)

- 161 გაკირებას ოსურქუ კოროხიში კურთა შირუა.
 „გაკირებინას ქალმა კოროხის (ღიბის) საცვალი გაცვითაო.“
 გაკირებაქ კოროხიში კურთა ღემოსოთაფუა.
 „გაკირებამ ღიბის საცვალი გამაცვეთინაო.“
 გაკირებაქ ქახშიში კაბა ღემოშირაფუა.
 „გაკირებამ ქახშის კაბა გამაცვეთინაო.“
 გაკირებამ სტაერა-ღიბა მაცვეთინაო. (401)
 უქონლობამ ქახხა-ატლასი გამაცვეთინაო.
- 162 გაკირებულ კოჩის ქუაქ გვალაში გულას მაქიშუა.
 „გაკირებულ კაცს ქვა მთაზე ასელისას მოეწიაო.“
 გაკირებულს ქუაქ ფერდის მაქიშუა.
 „გაკირებულს ქვა აღმართში მიეწიაო.“
 გვალას ქუა გამკოლუნი, გაკირებულს გიანთხუ.
 „მთიდან ქვა რომ ჩამოვარდება, გაკირებულს დააცეპო.“
 გაკირებულ კოც ქუა ეკობონას შაკ-შუანცია.
 „გაკირებულ კაცს ქვა აღმართში დაეწევაო.“
 უჩეღურ კაცს ქვა აღმართში მიეწევაო. (2097)
- 163 გაკირებულს გეუნქირია.
 „გაკირებულს დააკირეო.“
- 164 გებშეინი-გეთუა, ვათშეინი-ღემეუა.
 „(რომ) დაელიე — გათავდაო, (რომ) არ დაელიე -- და-
 ძმარდაო.“
 საითაც გაეიქეცი, იქით წაეიქეციო. (1899)
- 165 გეგაფილს გედვალირი უჯგუნია.
 „დაჩევეას დადებული (ვალი) სჯობიაო.“
 გედვალირი გინიგინე, გეგაფილი — ვარია.
 „დადებული (ვალი) გადაიხდება, დაჩევეული არ გასწორდე-
 ბაო.“
 გეგაფილს გედვალირი უჯგუნია, გედვალირს გინიგანა დო
 გეგაფილიშა მუთუნი ველოლენია.
 „დაჩევეულს დავალეებული სჯობია, ვალს გადაიხდი, დაჩევე-
 ულს კი ვერ გადააჩევეო (ვერაფერს უზამო).“
- 166 გეეთუ ბუხუიასშ დიარაქ.
 „გათავდა ბუხუიას ქორწილი.“
- 167 გემი დოჩოლესია დო სანდალიშ ხარგაქ იშენ გიშელუა.
 „გემი დაცალეს დო სანდლის ტვირთი მანინც გამოვიდაო.“

ხვამარდი თეში ვეჩოლუნია, სანდალიშ ხარგაქ ვეგმართასი-
ენია.

„ხომალდი ისე არ დაიკლება, სანდლის (ნავის) ტვირთი არ
გამოვიდესო.“

168 გემიშ მაკეთებელს ურემი უკვედუა.

„გემის გამკეთებელს ურემი უკვირდაო.“

გემის მაკეთებელს ფეხსაცმლის შეკერვა უკვირდაო. (1294)

169 გემუანი ნინა წამალი რენია.

„ტკბილი ენა წამალი არისო.“

170 გემუანი ნინა — ბედნიერი რინა.

„ტკბილი ენა ბედნიერად ყოფნაა.“

171 გემუანი ნინათი ხოჯირემი იქვალენია დო გლაბა ნინათი
ფუჯიქ ხოლო ვიქვალუა.

„ტკბილი ენით ხარირემი მოიწველებაო და ცუდი ენით ფუ-
რიც ვერ მოიწველებაო.“

გემუანი სიტყვათ ირემი გეკვალესია.

„ტკბილი სიტყვით ირემი მოწველესო.“

ტკბილი სიტყვითა მთას ირემი მოიწველაო. (2085)

172 გემუან სიტყვაქ გვერი დიხაშე გემეჯუნუა.

„ტკბილმა სიტყვამ გველი მიწიდან ამოიყვანაო.“

ტკბილი ენა გველს ხვრელიდან გამოიყვანსო. (2977)

173 „გემცადი“ დო „გემქიშე“ რენია ცხოვრება.

„მომიცადე“ და „დამეწეინე“ არისო ცხოვრება.“

174 გერეფქ წეკიდეს დო ტურაქ პიჯი ეიფშუა.

„მგლები წაიკიდნენ და ტურამ პირი გაიესოო.“

შაშეები წაიჩხუბნენ, მელამ პირი აიესოო. (2451)

175 გერეშ გერე ირო იცინია.

„მომრევის მომრევი ყოველთვის იქნებაო.“

მომრევის მომრევი არ გამოილევაო. (3741)

176 გერი გერობას დლას ვემიშალუნსია (ვემიოტენსია).

„მგელი მგლობას არასოდეს არ მოიშლისო.“

მგელი მგლობას არ მოიშლისო. (1353)

177 გერი დო მხური ართო ვედიარსია.

„მგელი და ცხვარი ერთად არ ძოვენო.“

თხა და მგელი ერთად ვერ მოძოვსო. (1059)

- 178 გერიშ ნაშქურინეფი ჯოლორი მურიცხენს (ლანდის) ულა-
ლუნდლუა.
„მგლის შეშინებული ძალლი ვარსკვლავებს (ჩრდილს) უყეფ-
დაო.“
შქურინაფილი ჯოლორი თუთას ულალუნდლუა.
„შეშინებული ძალლი მთვარეს უყეფდაო.“
გერიში შქურინაფილი ჯოლორქ წანმოწანასი ჯიკის ულა-
ლუა.
„მგლისგან დაშინებულმა ძალლმა მთელ წელს ჯირკს უყე-
ფაო.“
შეშინებული ძალლი მთვარეს უყეფდაო. (555)
- 179 გერიში შქურინით თხა მის უკვიდუნია.
„მგლის შიშით თხა ვის გაუწყვეტიაო.“
მგლის შიშით ცხვარი ვის გაუწყვეტიაო. (1386)
- 180 გერს გერობას აბრალენდესია დო ტურა ჭიანას ორცუ-
ანდლუა.
„მგელს მგლობას აბრალებდნენო და ტურა ქვეყანას აოხ-
რებდაო („ცვეთდაო“).“
გერც შინი ულუდუ დო ტურაქ ქეყანა დონწყუა.
„მგელს ხსენება ჰქონდა და ტურამ ქვეყანა დააქციაო.“
ნგერც ნგერობა გეძღუა დო ჰიქე ტურა ჭიანას ორცუან-
დლუა.
გერს შინათა ულუდუ დო ტურაქ ჭიანა გეშაძათუა.
„მგელს ხსენება ჰქონდა და ტურამ ქვეყანა ამოაგდოო.“
გერს გერობაქ გიოსჰიდუა დო ტურაქ ჭიყანა დონწყუა.
„მგელს მგლობა შერჩა და ტურამ ქვეყანა დააქციაო.“
- 181 გერს სახარებას უკითხენდეს დო ინა ტყაშა იჯინედლუა.
„მგელს სახარებას უკითხაენდენ და ის ტყისკენ იყურებო-
დაო.“
გერს სახარებას უკითხენდესია, მალას გათეთია, ემერი
შხურს ეორწყეჰია.“
„მგელს სახარებას უკითხაენდენ და მალე გაათავეთ, ეგერ
ცხვარს ვხედავო.“
მგლის თავზე სახარებას კითხულობდნენ და -- გამიშვით,
ცხვარმა სერი გადაიარაო. (1385)

- 182 გერქ ღირჩინუნ. კიკე ტურაქ ხუს ქალატყორინუა (ქალალღარუა)
 „მგელი რომ დაბერდა. პატარა ტურამ უურში ჩააკუაო (ჩააკუვირაო).“
 მგელი რომ დაბერდება, თხები ზედ დაასხდებთანო. (1354)
- 183 გერქ თქუა: სოიშა მინჯეს ვოუზალეზუნ თეიშა, მა მუთუნ ვამქკომუნია.
 „მგელმა თქვაო: სანამ პატრონს არ უსურვებია, მანამ მე არაფერი მიქამიაო.“
- 184 გერქ თქუა: — უჩა სერც. უჩა ტყას, უჩა ბეწვის ვორწუეკია.
 „მგელმა თქვაო: -- შავ ლამეს, შავ ტყეში, შავ ბეწვს ვხედავო.“
- 185 გერმა ქუგოშქურუნიადა, ტყაშა ოკო ვედევა.
 „მგლისა თუ გეშინიაო, ტყეში არ უნდა წახვიდეო.“
 დათვისა თუ გეშინია. დათვზე სანადიროდ ნუ წახვალაო. (512)
- 186 გვალა გვალას ვამოხვადუ, ვარა კოჩი კოჩის ირო შეხვადუნია.
 „მთა მთას არ არ შეხვდება, თორემ კაცი კაცს ყოველთვის შეხვდებაო.“
 გოლა გოლას ვაშეხვადუ, ვარა კოჩი კოს ქოვა.
 მთა მთას არ შეხვდება, თორემ კაცი კაცს შეეყრებაო. (1467)
- 187 გვალას ჩხოუ მიკორდუა დო თუდო გირინი ღეარანდუა: გამკოლუ დო ჩქიმი ოლალარი იგინია.
 „მთაზე ძროხა იდგა და ქვევით ვირი ღრიალეზდაო: ჩამოვარდება და ჩემი წასალები იქნებაო.“
 კირდეს ჩხოუ მიკორდუ დო თუდო გირინი ღეარანდუა.
 „კლდეზე ძროხა იდგა და ქვევით ვირი ყვიროდაო.“
 გირინქ თქუა: გვალვას ქუა გამკოლუნი, ჩქიმი ოლალარი რენია.
 „ვირმა თქვაო: მთას რომ ქუა მოსწყდება (მთიდან თქვა რომ გადმოვარდება), ჩემი წასალები არისო.“
 აქლემი კლდეზე გადავარდა, ვირმა ყროყინი მორათო: მე ამომატანინებუნო. (150)

- 186 გეანათა შელორცათ ვეხუაფუ.
„გასუქება შელოცვით არ იქნებაო.“
- 187 გეანილ ღეს ქონს მუნდიშე მთუძგიბუანდესია.
„მსუქან ღორს ქონს უკანალოდან ტენიდნენო.“
ქონი აიღეს და მსუქანს მიაკრესო. (2301)
- 190 გეანილ ლეჩიქ თქუა: გერს ქომრკინუასია.
„გასუქებულმა ღორმა თქუაო: ნეტავ მგელს დამაჰკრდაო.“
ღორი რომ გასუქდება, მგელს გაეჰედურებაო. (105მ)
- 191 გვერი ფერს ითირანსია, ვარა წესის ვეთირანსია.
„გველი ფერს იცელის, წესს კი – არაო.“
გველმა კანი გაიძრო, მაგრამ გული გველისა შერჩაო. (411)
- 192 გვერს კუჩხი ქვეობიჲგე-და -- ქოგაჩამუ.
„გველს თუ ფეხი დააბიჲე, გიკებნს.“
გველმა კებნა არ იკოდა, კაცმა ასწავლაო. (412)
- 193 გვერს ნინაშენი ცვილუნანია, ვარა მითინიში ეზოს სიძინ-
დი ვაუჰკომუნია.
„გველს (თაენის) ენის გამო კლავენ, თორემ არავის ეზოში
სიძინდი არ შეუქამიაო.“
- 194 გვერქ თქუ: დიო ღეს ქუაჩამუქ დო უჯულ შვასია.
„გველმა თქუა: ჭერ თავს ვუკებნ და მერე სხვაასო.“
- 195 გიღელი იჰულგ დო ღვარღვალი იძიკანდუა.
„გიღელი იწვოდა და (გღელის) კავი იცინოდაო.“
გიღელს ონტუღუა დო ღვარღვალი გაიძიკანდუა.
„გიღელს ცეცხლი ეკოდა და კავი დასცინოდაო.“
გიღელი იწვოდა, ღალვი იცინოდაო. (2748)
- 196 ვილასეჲქენი ი ესას კვათუა ვაკონია.
„რომელ ტოტზედაც ზიხარ, იმას მოჰკრა არ უნდაო.“
- 197 გიმითორუ ქიანაჲ, ჩიტე ჰკუნდუ მიმინოს.
„გადამბრუნდა (გამოიცვალა) ჰვეყანა, ჩიტე ჰკამდა მიმინოსო.“
- 198 გიმმაჩამალი ირო ზარალს რენია.
„გამყიდველი ყოველთვის ზარალში არისო.“
- 199 გინარაგადა მუთენი ვარენია.
„დამადღებული არაფერი არ არისო.“
გინარაგადას გემო ვაუღუნია.

- „დაყვედრებულს გემო არა აქვსო.“
დაყვედრებული ლუკმა ყელს ვერ გადაიელისო. (3363)
- 200 გინი ვენორენ თი ეზოს ლორონთ ვემნაჭინენია.
„ხბო რომ არ დგას, იმ ეზოში ღმერთი არ გადაიხედავსო.“
უბალო და უძალო ოჯახი დაყრუებულაო. (3179)
- 201 გინოდვალის გინოგაფილი უჭგუნია.
„გადადებულს გადახდილი სჯობიაო.“
- 202 გინქ ვემოღვარუდა, ეშ ძუძუმა ვემიაშქვანანია.
„ხბომ თუ არ დაიბღავლა, ისე ძუძუსთან არ მიუშვებენო.“
- 203 მალაქ ვამოღირკვ, დაბალქ ველანქვ დო ჭუნაქ ვეხუა
(შეკყორდუა).
„მალალი არ მოიხარა, დაბალი ვერ ასწვდა და კოცნა არ
მოხერხდაო (შეწყდაო).“
გინძექ ვედიკინუ, კუნტაქ ველანქუ, — ჭუდაქ მეღინუა.
„მალალი არ დაიხარა, დაბალი ვერ შესწვდა, — კოცნა და-
იკარგაო.“
გინძექ ვამოღირკვ, კუნტაქ ველანქვ დო ჭუნაქ ჭიმესქილუა.
„მალალი (გრძელი) არ მოიხარა, მოკლე ვერ მისწვდა და
კოცნა მირჩაო.“
დაბალი კაცი ვერ შეწვდა, მალალი არ მოდრკა და ერთმა-
ნეთს როგორ აკოცებდნენო. (1340)
- 204 გიორგი ცხონდია — ირკოჩიში მორდია.
„გიორგი ცხონდია — ყველას („ყველა კაცის“) ნათლია.“
- 205 გირინი მუშო გირინც კვადუნდუა დო შხვაშო — ჭორ-
ცია.
„ვირი თავისთვის ვირს ქედდაო და სხვისთვის — ჭორსო.“
გირინი მუშო გირინს აკეთენს დო შხვაშო ჭორსია.
„ვირი თავისთვის ვირს აკეთებს და სხვისთვის ჭორსო.“
ვირი თავის გვარ ჩოჩორს მოიგებსო. (813)
- 206 გირინ უოღალუეთ მიქ ძირუა.
„ვირი უტვირთოდ ვინ ნახაო.“
- 207 გირინიში კვარტიქი ვეგეწყინასია.
ვირის წიხლი არ უნდა გეწყინოსო. (832)
- 208 გირინიში ნახანდი ცხენქ ოქკომუა.
„ვირის ნაშრომი ცხენმა შექამაო.“

ვირი ნაგრობს და ცხენი სკამს, ვირო, შენ ისევე ვირი ხარო.
(816)

209 გირინო დაბადებული გირინო დოღურუნია.
„ვირად დაბადებული ვირადვე მოკვდებაო.“
ვირი ვირად დარჩება, ვარსკვლავებიტაე რომ შემოსოო.
(812)

210 გირინს ეუს ხორხუნდესია დო, სორენია რახარუხი ირ-
ჩქინე.
„ვირს უურს ახერხდნენ და, ეს რა რახარუხი ისმისო.“

211 გირინქ დუდი დიტყობინუა დო ტურაქ კუდელი ქამაქ-
კომუა.
„ვირმა თავი დამალა და ტურამ კუდი მოაქამაო.“
ვირმა მგელი დაინახა და თავი ვეალში დამალაო. (836)

212 გეძლიქ თქუა: უღუნ,ხოლო თისია.
„ვალათამ თქვაო: რომ აქეს, კიდევ იმასო.“

213 გლახა კოჩიში ვართ ჭგირი დო ვართ ფური ნუმ გოკო.
„კუდი კაცისა ნურც ავი გინდა და ნურც კარგიო.“
აეის კარგიც ნუ გინდაო. (48)

214 გლახა კურო დიდას მიკართუნია.
„უჯიშო (გლახა) კურო დედას მიუტრიალდებაო.“

215 გლახა (ჩიჩიე) მაზაკეალი მუმის ზაკუნსია.
„გლახა გამთვალავი თავისას გათვალავსო.“

216 გლახა მათხილარი (კეიში) თვითონ ვაკკუნს დო ნგერს
ქოჩანს შხურს.
„კუდი მწყემსი თვითონ არ ქამს და ცხავერს მგელს კი შე-
აკმევესო.“

217 გლახა მეზობელი თირობას თირს ვემერჩანსია.
„გლახა მეზობელი თოელობისას თოელს არ მოგცემსო.“
კუდ მეზობელს ცეცხლი სიმდიდრე და ქონება ჰკონია და
არ მოგცემსო. (22)

218 გლახა მენძელიშ ჯოლორქ თქუა: ქუაჩი — სტუმარქ
მემდურუ, ვეაჩი — მენძელქია.
„გლახა მასპინძლის ძალმა თქუა: ვუებინე — სტუმარი
დამემდურა, არ ვუებინე — მასპინძელიო.“

- 219 გლახა ოსური ეებურს ქეკეკოსანს ნაქოსასია.
 „ეული ქალი კერას მიაგვის ნავავსო.“
- 220 გლახა ოქოფალი ცხენი გლახას აკეოუნცია.
 „გლახა დასაქერი ცხენი გლახას გააკეთებსო.“
 გლახა (უბადო) ოქოფალი ცხენი უბადო ოქოფალ ცხენც
 ვორგნცია.
 „ეული დასაქერი ცხენი ეულ დასაქერ ცხენს ეძებსო.“
 ავი დასაქერი ცხენი ავ დამქერს მოძებნისო. (32)
- 221 გლახა სქუა დიდა დო მემამში ძვალშ მატახალი რენია.
 „გლახა შვილი დედ-მამის ძელის მტეხველი არისო.“
 ავი შვილი დედ-მამის მაგინებელიაო. (3245)
- 222 გლახა სქუას გლახა ჟოლორი უჯგუნია.
 „ეულ შვილს ეული ძალი სჯობიაო.“
- 223 გლახა ქოთომი მუში ეუდეს კარკალანს, შხეაში ეუდეს
 კვერცხის დოდენსია (სქენსია).
 „გლახა ქათამი თავის სახლში კაკანებს, სსვის სახლში
 კვერცხს დებსო.“
 გლახა ძალი სხვის სახლში ფრთხილდებოდაო. (461)
- 224 გლახა შემაწამებელქ კოს დუდი დაევილაფუა.
 „გლახა შემაწამებელმა (მოტირალმა) კაცს თავი მოაკვლევი-
 ნაო.“
 უხეირო მოტირალი მკედარს ფებს გააქნევინებსო. (2144)
- 225 გლახა კკად მუშის გეუძინანცია.
 „ეული მქედელი თავისას დაამატებსო.“
 გლახა კკადუქ მუში ვიოქაბუა.
 „ეულმა მქედელმა თავისი დააწებაო (თავისი დაადოი)“
 გლახა მქედელმა თავისი წაადოო (458)
- 226 გლახამ მათქუალარს ხოლო ჭირი მარჩქილე ოკონია.
 ავის მთქმელსაც კარგი გამგონე უნდაო. (1142)
- 227 გლახი კოჩქ თქუა: ელაკეუმაფუშენი მუს გეკვირენქია
 გეუოქუანქ კეისია, გეუოშუანქ ლეინსია.
 „გლახეკაცმა თქვაო: მისატანებლისათვის რას გავიქირეებო
 - გამოვაცსობ მქადსაო, დავეაოლებ ლეინოსაო.“
 იმერელს უთქვამს: ცარიელ პურს რად შეეკამო, მოვითლი
 და ისე კვამო. (1093)

- 228 გოკონდა კიკე კითხე ქუას ვუხვილუქი დო გოკონდა დიდ ლახარას.
 „გინდა ნეკის ტყვიელს მოუეკლავარ და გინდა დოჲ ავად-
 მყოფობას.“
 გინდ ზღვას დაეულრჩეივარ, გინდ ცვარსაჲ (422)
- 229 გოლოფას გაალობი დო კოროფას გაახია.
 „გეაღვისას შემოლობე და წვიმიანობისას მიწა გამოშალეო
 (გამოათხვიერეო).“
- 230 გომბარი ჯაბუფეფიში ფაცხაცალო.
 „გაბერე ჯაბუების ფაცხასებრ.“
- 231 გომიტენქენი, დიდას დოგიჯვილ, ვაგომიტენქენი, მე-
 მასია.
 „თუ ვამიშვებ, დედას მოგიკლავ, თუ არ ვამიშვებ, მაძა-
 სო.“
- 232 გომორძგვილს ველახხაჲ, დონთხაფილს ვეგოიხხაჲ.
 „გამარჯვებულს არ ეცკეო, წაქცეულს არ დაახტე.“
- 233 გოეაილც (გოჯღანჯილს) გოკვათილი (გოტახილი) უჯ-
 გუნია.
 გაეევილს გატეხილი სჯობიაჲ (377)
- 234 გორდი ბუმბულც ქაშანჯირესჯ დო — ფუჩქიჩმა! ფუჩქი-
 ჩიმა! იძახდღუა.
 „ბაყაყი ბუმბულში ჩააწეინეს და — ფუჩქიში! ფუჩქიში!
 იძახდაო.“
 გორდის ბუმბულც ურჩანდეს დო
 „გომბემოს ბუმბულს უგებდნენ და —
 კინკა ბუმბულს ქეშმანჯირეს დო —
 სკინკრაქა ბუმბულში ჩასეეს და — ...“
 ბაყაყი ხალიჩაზე დასეეს, ისეჲა და ისეჲ გუბეში ჩახტაო.
 (240)
- 235 გორდი წყარც მელულდუა დო — იშენ ჩოსათიმა მადეუ-
 დუ ოულარია, თქუა.
 ბაყაყი წყალს მიქჲონდა და მაინც ჩოხათში უნდა წა-
 ესულიყაეიო, თქვაო.“
 -- ყორათიმა ურქია წყარიში ოშემუშა.
 -- ყორათში მიედივარო წყლის დასალეეაღ.“

გორდი ძერას მეულუღ დო — „მაფურინალ ვოეჩია.“

„ბაყაყი ძერას მიქონდა და — „მფრინავე ვარო.“

გორდი წყარს მეულულუა დო, შარა თეურე მილუნია, იძახ-
გლუა.

„ბაყაყი წყალს მიქონდაო და, გზა იქით მაქვსო, იძახდაო.“

ბაყაყი წყალს მიქონდაო და მინც მინდოდა ჩოჩხათში ჩა-
სვლაო. (241)

236 გორდის სოულე ულასუნდესინი, თეურე მესხაუნდუა
(მიშუა)

„ბაყაყს საითყენაც უშლიდნენ, იქითყენ მიხტოდაო (მიდიო-
დაო).“

237 გორდიქ თქუა: დობკადით დო ჩახათიშა მა ხოლო
ულია.

„გომბემომ თქვა: დამკედეთ და ჩახათში (ადგილის სახელია)
მეც წავალო.“

ბედაურებს კედდნენ და ბაყაყმაც ფეხი აიშვირაო. (261)

238 გორდიქ კამბეჩიში მაშხვა ვორდავა, თქუა, იბარუ, იბა-
რუ დო იშო გოხორცქუ.

„გომბემომ თქვა: კამეჩის ტოლა უნდა გავხდეო, გაიბერა,
გაიბერა და გასკდა.“

239 გოდანერი სადილს ამდლარი საკაკალო უჭგუნია.

„გუშინდელ სადილს დღევანდელი საუზმე სჯობსო.“

240 გოწოს ჩქიმი სქუა ცხენს ორულუანდუა დო წკ ლაბაშა-
შა (ოლაგეშა) ვეგნართენია.

„შარშან ჩემი შვილი ცხენს არბენინებდა და წელს ლობეზე
ვერ გადადისო.“

ჩქიმი სქუა გოწოს კარც გინიშუა დო წკ ხეიმრას გეთო-
ხოხენცია.

„ჩემი შვილი შარშან კარს გაივლიდა და წელს ხეიმირის
ქვეშ ხოხავსო.“

ჩქიმი სქუა გოწოს ცხენც ურქენდუა დო წკ კარიშა ვეგ-
ნართენია.

„ჩემი შვილი შარშან ცხენს უქნევდაო და წელს კარზე ვერ
გადადისო.“

„შარშან ჩემი შვილი ბედაურს აქენებდა, წელს მუთაქაზე
ვერ ხტებაო. (2449)

- 241 გულა უმუკირუო ვემიტენენია.
„გულა თავმოუკრავად არ დაიტოვებაო.“
- 242 გურალალი კოჩი შეიდანს გილედიარდუა.
„გულალალი კაცი მოედანზე შოულობდა საქმელსო.“
- 243 გურათა ღურა დღამახ რენია.
„სწავლა სიკვდილის დღემდე არისო.“
გურათა ღურაშა რენია.
„სწავლა სიკვდილამდე არისო.“
სწავლა სიბერემდეო. (2040)
- 244 გური დო შური ვადარკა კოსია.
„გული და სული არ დააკლო კაცსაო.“
- 245 გური მანგარი ქოგილუდა, ლეკურსგ სიკუათესი (სიკუათირეს) ნუ უწონენქი.
„თუ გული მაგარი გაქეს, ხმალს სიბასრეს ნუ უწუნებ.“
- 246 გური მულირქ (გურმულირქ) თიჯგურა ვათქუა, შერიგებაში დროს ონჯლორე გიჩქედანია.
„გულმოსულმა ისეთი არა თქვა, შერიგების დროს გრცხვენოდესო.“
ჩხუბში ისეთ სიტყვას ნუ იტყვი, რომ შერიგებისას შეგრცხვესო. (4127)
- 247 გური ღანჯარი რენია.
„გული ჟანგიანი არისო.“
- 248 გურიხვივას კვარიხვივა უჯგუნია.
გურიხვივალსიე კვერიხვივალი უჯგუნია.
„გასუქებულ გულს გაფუებული კვერი სჯობიაო.“
- 249 გურს გურიში ვაუჩქედანსენ, დუდით ბრელი ვაგეგებე.
„გულმა გულის (რომ) არ იცოდეს, თავით (კუთით) ბევრი არ გაიგებაო“
- 250 გემორჩქინელი კირი კოსი ვაყვილუნს, ფულირი-ქო.
„გამხელილი კირი კაცს არ კლავს, გაუმხელელი-კი.“
კირი თუ დამალე, თითონ დამალავსო (535)
- 251 გურც მუთი ულუდუნი, პიც ქარაგადუა.
„გულს რაც ჰქონდა, პირს ეთქმევიანო.“
გულისა პირმან ამოთქვასო. (3353)

- 252 და ჭიმაში სინწარეს გეგენსგნი, თექ დოლო ვეფალენცია.
„სადაც და ძმის სიკედლის გაიგონებს, იმ ადგილას ჩაღაჩი
არ ამოვაო.“ (4763)
- 253 დაბალი ლობერი ევი ოსხაპალი რენია.
„დაბალი ლობე ადვილი გადასახტომიაო.“
დაბალ ლობერო ქობძირუა.
„დაბალ ლობედ მნახაო.“
ყველა დაბალ ლობეზე გადადისო. (2413)
- 254 დადია მურცია (მიკუურსია) დო ბაჩილა შარას გილაჩი-
ქედუა.
„დადიანი მოდისო და ბაჩილა გზაზე დაჩოქილი ადგაო.“
დადია მოზოჯენცია დო ბაჩია გილაჩოქედუა.
ბატონს ზურგი სტკიოდა, ყახახები ტიროდნენო. (254)
- 255 დადიას მოჩივარე არძა მართალი უჩქედუ მოპასუხება
უმუშო.
„მოპასუხის გარეშე დადიანს ყველა მოჩივანი მართალი
ეგონაო.“
ცალ-ცალკე მოჩივანი ბატონს მართალი ეგონაო. (2569)
- 256 დადიაქ თქუთა: გურით იბიბრქე დო ბანი ქომეწიოთია
„დადიანმა თქვაო: გულში ვმღერი და ბანი მითხარაიო.“
ამირან გულში მღეროდა — ყმანო, ბანი მითხარაოთო. (ჩხ)
- 257 დადიაქ (ხენწიფექ) თქუთა: სქუა მისუთი ვალეჭუნეი.
ჩქიმი სქუა ეანგარუათია.
„დადიანმა თქვაო: შეილი ვისაც არ მოკედომია, ჩემი შეილი
არ დაატირებინოთო.“
ვისაც შეილი არ მოკედომია, სხვისი შეილის სატოლად
ნუ წაეაო (887)
- 258 დადიაქ ქოთქუადა, კურათი წყარი იფუნენია.
„დადიანმა თუ თქვა, აყიროთი წყალი ადულდებაო.“
ბატონმა რომ თქვას, მუხას ვაშლი აბიაო, შენ დაიჭერეო.
(229)

- 259 დადიაქ ყაზაყის — ოშმეში ლულა გაფუნია დო — ხოჯი ოგაფუჟა.
 „დადიანმა გლებს — ულეაში სწორად არა გაქესო („მოღუ-
 ნული გაქესო“) და — ხარი გადაახდევინაო.“
 ბატონმა რომ გითხრას — კაცი მოკალიო, შენ ნალი და
 ქუდი მოაშადაო. (228)
- 260 დადიაში ირი ღლა უქვი რენია.
 „დადიანისთვის ყოველი ღლე უქმეაო.“
- 261 დადიაში მაკუჩხურქუ თქუთა: მიღუღუნი თიქ ხოლო მე-
 მიღინუა.
 „დადიანის მეველემ თქვაო: რაც მქონდა, ისიც დამეკარგაო.“.
- 262 დამორჩილიში კანდიცალო მაჩამინჯე რენია.
 შემოდგომის ბუზივით იკბინება. (4631)
- 263 დადისი კიბირი ვაჩანს დო შხეაში ჯოგჯ.
 „ბებერს კბილები არა აქვს და სხვისი ეჭაერება.“
- 264 დარსალიემქ თქვისია — შარა გიბრთათ დო ოულარო
 მუთა ფხვადუნანია.
 „დარსალიებმა თქვეს — გზა გაეიყოთ და სამგზაუროდ ცო-
 ტა (არაფერი) შეგვხედებაო.“
- 265 დაქ დას კურთა ქათხუა დო კინკიშა ვეგემდოხოდავა,
 უწუა.
 „დამ დას ქვედა საცვალი ათხოვაო და ნაკერზე არ დაქდუო
 („დამიქდუო“), უთხრაო.“
 დაქ დას კურთა ქათხუა დო ვეგედოხოდავა.
 „დამ დას ქვედა საცვალი ათხოვა და არ დაქდუო.“
- 266 დაჩხირი მუში მაჰამა რენი, თიში მანწარა რენია.
 „ცეცხლი როგორიც ტბილია, ისეთი მწარეც არისო.“
- 267 დაჩხირი ოტიბუნანს, მარა ქულა ხოლო უჩქენია.
 „ცეცხლი ათბობს, მაგრამ დაწვაც იცისო.“
- 268 დაჩხირიშა წყარი ქიგემიბუა.
 ცეცხლზე წყალი დამისხა. (4691)
- 269 დაჩხირიში კვილი დო ღულაში კვილი ვირიხოლო კვილი
 რენია.
 „ცეცხლით დამწვარი და მღულარით დამწვარი ორივე და-
 მწვარიაო.“

- 270 დაჩხირიშე კინოკინა კოს ჯოლორქ დააგურუვა.
„ცეცხლისაგან უკან დახევა კაცს ძალმა ასწავლაო.“
- 271 დაჩხირს ნათთი ქიგიობუა.
„ცეცხლზე ნათთი დაასხაო.“
- 272 დაჩხირს ქიმწაყათენ, მაეიაყურე კილეღენსია.
„ცეცხლში რომ ჩააგდო, მეორე მხარეს გაეაო.“
ცეცხლში რომ ჩააგდო, არ დაიწვის. (4692)
- 273 [^] დედების ვითოჟირი სოფელი ოცოდღეა დო დედები მი-
თინც ვაეოდღეა.
„დედაბერს თორმეტი სოფელი ეცოდებოდაო და დედაბერი
არაეის ეცოდებოდაო.“
დედაბერს შვიდი სოფლის დარდი აწუხებდა, მისი დარდი
კი არაეის ჰქონდაო. (570)
- 274 დედების (მალაზონს) ირკოჩი უჯორღეა დო დედიბი მი-
თინც ვაუჯორღეა (ირკოს ჯოგუღეა).
„დედაბერს ყველა უყვარდაო და დედაბერი არაეის უყვარ-
დაო (ყველას ეჯავრებოდაო).“
დედაბერს ყველა უყვარდა და დედაბერი ყველას სძულდაო.
(569)
- 275 დედიბიქ თქუა: დოხორეს მომწყინდია.
„დედაბერმა თქვა: სახლში მომეწყინაო.“
- 276 დედიბიქ თქუა: მა ბლურუქია; ძღაბიქ — მა იბთხუე-
ბუქია დო გუღექ უხუშუო (უროხუო) ქოდოსქიდუა.
„დედაბერმა თქვაო: მე ეკედებიო; გოგომ (ქალიშვილმა) —
მე ვთხოვდებიო და სახლი დაუგველი დარჩაო.“
ბებერმა თქვა: მოვეკედებიო, ქალმა თქვა: - გაეთხოვდებიო.
(248)
- 277 დედებიქ თქუა: ნოსალობათი გამიმორსებუნ დო დიან-
თელობათია.
„დედაბერმა თქვაო: რძლობაც გამომიციდია და დედამთილო-
ბაცო.“
დიანთილობა დო ნოსალა ჟირიხოლო გუმმორსებუნია.
„რძალ-დედამთილობა ორივე გამომიციდიაო.“
- 278 დედიბიქ თქუა: ოღურუშა ხოლო ვაბჩოდუნია.
„დედაბერმა თქვაო: სიკედელისთვისაც არ მკალიაო.“

- დედაბერმა თქვა: იმდენი ვერ მოვიცალე, რომ მოვმკვდარი-
ყავიო. (565)
- 279 დედებიქ იანარც ცემცვა მინდომუა
დედიბიქ ზოთონც წგწგნდარა მიგორუა.
„დედაბერმა ზამთარში მარწყვი მოინდომაო.“
დედაბერმა იანვარში მარწყვი ინატრაო. (566)
- 280 დედიბიქ კუსა-კუსათია ჭიანა ქეკითუა.
„დედაბერმა კენესა-კენესით ქვეყანა მოიღწოო („მოითა-
ვაო“).“
- 281 დედიბიქ ყებურს ქელარგიდუა.
ბადიდიქ ყებურიშ ჭინს ქელემარცხუა.
„დედაბერი (ბერიკაცი) ცეცხლის პირას გაციედაო (დაშე-
დაო).“
დედაბერი კერიის ძირში დაიმტვრაო. (564)
- 282 დიანთილს უთქუალუნია: გალე სინდა ბლურუდასია დო
დინახალე ნოსაეა.
„დედამთილს უთქვამსო: გარეთ სიძე მომკვდომოდესო და
შიგნით რძალიო.“
- 283 დიანთილქ მუკომი დუკიზნი, ნოსაქ თირიგი ეუკიჩუა.
„დედამთილმა როგორიც დაუკეცა, რძალმა ისეთი აუკეცაო.“
რაც დედამთილი — ის რძალიო. (1799)
- 284 დიანთილქ ნოსა იმოწმუა დო ნოსაქ მუშ დუდია.
„დედამთილმა რძალი იმოწმა და რძალმა თავისი თავიო.“
- 285 დიდა დო მუმა სქუაშოეა დო სქუა — დუდიშოეა.
დედ—მამა შვილისათვის, შვილი — თავის თავისათვისო.
(3093)
- 286 დიდა დო მუმაში გინულირი ფაშატი (ქეირა) ნგერქე
ოკომუა.
„დედ-მამის ნებას გადასული ფაშატი მგელმა შექამაო.“
დედის წინ მორბენალ კვიცს მგელი შექამსო. (584)
- 287 დიდა სქუას კყანსიანი, ძუძუეფი ზეამანსია.
„დედა შვილს რომ სწყევლისო, ძუძუები ლოცავენო.“
დედის პირი რომ იწყევლება, ძუძუები ილოცებიანო. (583)

- 288 დიდა ქაცვანს მუშ ოსურსქუასდა, ქგდაცოთი დო ინტი;
მეზობელეფ ქაცქვანანდა, ხე ქოქანჩი დო ინტით.
„დედა თუ აქებს თავის ქალიშვილს, დააგდე და გაიქეცი;
მეზობლები თუ აქებენ, ხელი სტაყე და გაიქეციოთ.“
- 289 დიდარი ართი დღას ლურუ, ღარიბი ირი დღას.
„მდიდარი ერთ დღეს კვდება, ღარიბი — ყოველდღე.“
- 290 დიდას ქაფუნია ნასხაპა და სქუათ ქოსხაპუნსია.
„დედას თუ უცკვია, შვილიც იცკვებსო.“
- 291 დიდაცონერიშ ტყეები ეი სხვენს გიმაფორუღუა დო თუ-
დო სქუაცონერს ოშქურუღუა.
„დედინაცელის ტყაეი მალა სხვენზე ეფარა და ქვეით
გერს ეშინოდაო.“
- 292 დიდ დოლაბისგ (სქიბუს) დიდ ოქუალი ოკონია.
„დიდ დოლაბს დიდი საფქვაეი უნდაო.“
დიდ ქეაბს დიდი ქაფქირი უნდაო. (600)
- 293 დიდ კოს დიდი შური უდგუნია.
„დიდ კაცს დიდი სული უდგასო.“
დიდ ხეს დიდი ჩრდილი აქესო. (604)
- 294 დიდი წყარიშა ინულა ვარე საქმე, ეშულა რენია ვარა.
„დიდ წყალში ჩასვლა კი არა, ამოსვლაა მთავარი (საქმე).“
- 295 დიდი ჭას დიდი ნახაფული მუკუტენცია.
დიდ ხეს დიდი ნაფოტი აეარდებო. (602)
- 296 დიდი ჭგირობუა ნამთინე კოსი ვეგანტირენია.
„დიდ ბედნიერებას ზოგი კაცი ვერ აიტანსო.“
- 297 დიდის მასხუპუქუნი, ქიქე ვაგამი.
„დიდს (რომ) მოეკიდები, პატარასაც ვერ იშოვი.“
ბევრის მდომმა ცოტაც დაკარგაო. (285).
- 298 დინაფილი ქოთომც კვარწახი ეკაბესია.
„დაკარგულ ქათამს უკან ტყემალი მიაყოლესო („მიასხესო“).“
- 299 დიო ახალი ოქოსალი რენია.
„ჭერ ახალი ცოცხი არისო.“
ახალი ცოცხია. (4272)

- 300 დიო დიდაში ბეა ვაგოსქირათუნია.
ჯერ დედის ხსენი არ შეშრობია. (4734)
- 301 დიო თაქი იბჩუათ, უკული საიქიოსია.
„ჯერ აქ ვისაუბროთ, შემდეგ კი — საიქიომიო.“
- 302 დიო ოღალუამო ვადუეუცინუნია.
„ჯერ ბარგმოკიდებული არ ჩაუტყებულაო.“
- 303 დიხა მარძღალეთითი რე დო ურძღალეთელათია.
„მიწა გამომძლობიკ არის და გაუმამღარიკო.“
- 304 დიხას კუჩხის ვადგენსია.
მიწაზედ ფეხს არ ადგამსო. (4467)
- 305 დიხას მუ მითოძენი, თინა ხოლო უჩქენია.
„მიწაში რა დევს, ისიკ იცისო.“
მიწაში რაა — იცის. (4468)
- 306 დიხაქ მუგიდა მიბიქას, ბერგის იშენი ღოშირუნსია.
„მიწა რაც უნდა დაიღალოს (გამოიფიტოს), თოხს მაინც
დალევსო (გაცვეთსო).“
- 307 დიხაშა კუჩხი ქიგეიბიჭულა, ღარიბი ვარექია.
„მიწაზე თუ გიბჭენია ფეხი, ღარიბი არა ხარო.“
- 308 დონთხათა დო დობაზათა ართიენია.
„დაცემა და დაბერტეება ერთი არისო.“
- 309 დონთხათილი მითას დაარაგენია.
„წაქეულს ვერავენ წააქეესო.“
- 310 დონჭირამ უგემუნანაში მტერს ვაცოფედას მუთუნია.
„წოლაზე უგემრიელესი მტერს არ ჰქონოდეს არაფერიო.“
- 311 დონჭირელ ოსურს კოჩი გარდას მიემუცოთანდუა.
„დაწოლილ ქალს კაცი სარმას უდებდა წასაქევეადო.“
- 312 დოხუნა დო გერინას ართი ფასი უღუნია.
ჯღომას და დგომას ერთი ფასი აქესო. (4230)
- 313 დოხუნათი საქმე ვეკეთებენია.
„ჯღომით საქმე ვერ გაკეთდებაო.“
- 314 დოცვილენი, ზისხირი ვაურსია.
რომ დაკლა, სისხლი არ გამოუვა. (4526)

- 315 დროება ხენწვენსე დო ვართი ხენწიფე.
დრონი მეფობენ და არა მეფენიო. (625)
- 316 დროშე მოკვირილი სიტყვა დროშე მორჩიებულ ლეკურს
უჭგუნია.
„დროზე მოკვირილი სიტყვა დროზე მოქნეულ ხანჯალს ჯობი-
აო.“
დროზე მოსწრებული სიტყვა დროზე მოქნეულ ხმალზე
უკეთესია. (ილია) (5070)
- 317 დუდი აგირდებუ დო ვართი მუთუნი შეგიტყვებუნია.
„თავი აგიგდია და არც არაფერი შეგიტყვიანო.“
თავი აგიგდია, ვერა გაგიგია. (3485)
- 318 დუდი გოჯოგაფილი აფუნია.
თავი მოძულეებული აქესო. (4363)
- 319 დუდი ქუას მიკატახასია.
„თავი ქვას ახალოსო („მიამტერიოსო“).“
თავი ქვას ახალოს და მუტელი სამართებელსაო. (4365)
- 320 დუდი წყუმილი კუჩხის მუთას ელაკითხანსია.
„თავგახსნილი (კეიანი) ფეხს რჩევას არ კითხავსო.“
- 321 დუდიშა პატი ქიგიდუა.
„თავს პატივი დაიდო.“
თავს პატივი დასდე. (4375)
- 322 დუდიშა გეგნიგოთანქინი, თინა წოხოლე ქაწორხვადუნია.
„რასაც თავიდან გადაიგდებ (საქმეს მოიშორებ), წინ და-
გხედებაო.“
- 323 დუდიშა ქეგმაშქვინენ-და, კკის ირი კოჩი ქოფჩანს.
„თავზე თუ ხელს დავირტყამ, მკადს ყველა მაკმევს.“
- 324 დუდიში ჟი ვესხაპენია.
თავზეით ვერ ახტები. (3483)
- 325 დუდიში ჟი (ეშე) ღონე ვამიღუნია.
თავს ზევით ღონე არა მაქესო. (4374)
- 326 დუდიში უბედური ოსეთის (ჩოხათის) გემოჩესია.
„თავის უბედური ოსეთში (ჩოხათში) გაყიდესო.“
დუდიში უბედური კოჩი გეჭეთის გიოცოთესია.
„თავის უბედური კაცი გეჭეთს დააგდესო.“
თავის უბედური ოსეთში გაყიდესო. (959)

- 327 დუდიში ცქვათა კაპეკი კილარხელიშა ვალირენია.
 „თავის ქება გახერეტილ კაპიკად არ ლირსო.“
 თავის ქება კიტრადაო, კიტრი კაპეიკადაო. (960)
- 328 დუდიში ცქვათა ურჩქინჯი კოჩიშ საქმე რენია.
 „თავის ქება უცოდინარი კაცის საქმე არისო.“
- 329 დუდიში ქუაში წამალც კუჩხის გეუღვანდესია.
 „თავის ტკივილის წამალს ფეხზე ადებდნენო.“
 კაცს თავი სტკიოდა და წამალს ფეხებზე უსვამდნენო.
 (1217)
- 330 დუდშა სი ოკო ვეცქუე, შხვაქ ოკო გოცქუასია.
 „თავი შენ არ უნდა იქო, სხვამ უნდა გაქოსო.“
- 331 დუმასქილადექ დოსქიდას დო მაულარქ იდასია.
 „დამარჩენი დარჩეს და წამსვლელი წავიდესო.“
- 332 დუს უსარკეთ ვაძირუნქია.
 „თავს უსარკოდ ვერ ნახავო.“
- 333 დუს ქიცია, მუნს მუთუნვარია.
 „თავზე მანდილი (ქიცია), საჭდომზე არაფერიო.“
- 334 დუცგ მერკვათ ნინათია.
 „თავს მოგქრი ენითაო.“
 თავს მოგქრი განა ხმლითა — ენითაო (966)
- 335 დუცუ ორგენი თი კოჩი შხვას ხოლო ორგენია.
 დუდიშო ირგუნი, თინა შხვაშოთი ირგუნია.
 „ვინც თავისთვის ვარგა, ის სხვისთვისაც ივარგებსო.“
- 336 დუჯი ხოლოს რე, მარა ვეფუნინენია.
 „იდაყვი ახლოს არის, მაგრამ ვერ აკოცებო.“
- 337 დლა დო სერი ართი აფუნია.
 „დლე და ღამე ერთი აქვსო.“
- 338 დლას მის გუგონებუ მარგალიშ (ყაზახიშ) სამართალი,
 კამბეშიშ კამანწყარი.
 „აბა ვის გაუგონია მეგრელის (გლეხის) სამართალი და კა-
 მეჩის ხორცის წვენი.“
- 339 დლაშის სერი მოჯუნსია.
 „დლეს ღამე მოჰყეებაო.“

- 340 დღა ხომ ვამონრქათუნია.
 „დღე ხომ არ მოგსწრაფებიაო.“
 წერას ხომ არ აუტანიხარ? (4713)

ე

- 341 ეგუტიაქ სუმარიში პატიში ოცემელო დღაშით ლამპას მუნტუა.
 „ეგუტიაქ სტუმრის პატივსაცემად დღისით ლამპას მოუკი-
 დაო.“
- 342 ეზმა (ბრელი) კოჩიში ქულა ჯას მახუმუანცია.
 „ამდენი (ბევრი) კაცის დაწვა ხეს გაახმობსო.“
- 343 ეზომა ქიმნიჭინექენ, ქიმეხვალექ, მუქომ ოსური ენორე-
 ნია.
 „ეზოში რომ გადაიხედავ, მიხედები, როგორი ქალი (დიასახ-
 ლისი) ტრიალებსო (დგასო).“
 კარგი დიასახლისის ხელი საცერ-ვარცალს შეეცუობაო.
 (1150)
- 344 ეკნატახა კუჩხი ირო ქუას მოხვადუნია.
 „წანატეხი ფეხი ყოველთვის ქუას მოხვადებო.“
 ნატკენს ეტკინოსო. (1649)
- 345 ეკობონს დიკობონი მოკუნსია.
 აღმართს დაღმართიკ მოსდევსო. (167)
- 346 ეკობონს — ეკირული, დიკობონს — დიკირული.
 „აღმართი — აირბინე, დაღმართი — ჩაირბინე.“
- 347 ელამი ელამს გითმაძიკანდუა.
 „ელამი ელამს დასცინოდაო.“
 ბრუციანმა სხვას მიადახა: ჰაი, შე ბრუციანოო! (343)
- 348 ელი დო ვალიცალო რენია.
 „ელვასავით არისო.“
- 349 ელსამეთის ჭორი კინტირიშა ლირენია, მარა მაკუნაფალო
 (ორზოლო) ვირი ჭორიში ფასი ოკონია.
 „ერუსალიმში ჭორი ერთ კიტრად ლირსო, მაგრამ მოსაყვა-
 ნად (საგზლად) ორი ჭორის ფასი უნდაო.“

სოდგარენი ვირი აბაზი ღირუდუა, მარა თიში მოცუნათა --- ხუთი აბაზია.

„სადლაჲ ვირი აბაზი ღირდაო, მაგრამ მისი მოყვანა — ხუთი აბაზიო.“

ელისამეთის ვირი კინტირიშა ღირენია დო მოცუნათაჲა ჯორიში ფასია.

„იერუსალიმში ვირი კიტრის ფასი ღირსო და მოყვანა ჯორის ფასიო.“

ბაღდადს ვირი კიტრად ღირს,ჯორი საგზლად მოუნდებაო. (237)

350 ელისამეთიში მალუშა ვართი ულა ელეჩინენია დო ვართი მოცადონია (მიეარებენია).

„იერუსალიმში წამსელელს ვერც წასელას ურჩევო და ვერც მოცდასო.“

იერუსალიმში მიმავალს ნურც წასელას ურჩევ და ნურც დარჩენასაო. (1080)

351 ელსამეთიში მალე ირო ჩხონათას ელენია.

„იერუსალიმში მიმავალი ყოველთვის ცხონებას ელისო.“

352 ეშე ქოფურტინე, თოლც ქალგოლენია.

„ზევით რომ ააფურთხო, თვალში ჩაგივარდებაო.“

შზეს ბევრი აფურთხებს, თაეზე დასდისო. (1465)

353 ეშელი, ნეძი გორაჯი; გიმელი, ლეჯი გორაჯი.

„ადი, კაკალი გაბერტყე; ჩამოდი, ღორი გარეკე.“

354 ეშე ცა დო გიმე დიხა, მუ მილუ დო მუსუ ილა.

„ზევით — ცა და ქვევით — მიწა, რა მაქვს და რას წაილებ.“

ყვავს არ ჰქონდა, ბუს გაჰქონდაო (2405)

355 ეში გინგორთინუა, ჯოლორს ბაბას უძახედევე.

„ისე გაგხდი („გადაგაქევე“), ძალღს ბაბას უძახოდეო.“

256 ეშმაკი თოფის წანმოწანაშე ართშახ კასუნსია.

„ეშმაკი თოფს წელიწადში ერთხელ ტენისო.“

357 ეშმაკი მულა წანერი რე, მის უჩქუნია.

„ეშმაკი რამდენი წლისაა, ვინ იცისო.“

ეშმაკს თვალი არ უჩანსო. (745)

- 358 ეშმაკის თოლი ვაულუნია.
 „ეშმაკს თვალი არა აქვსო.“
 ეშმაკს თვალი არ უჩანსო. (745)
- 359 ეშმაკის ღვინი ვაულულუ დო გუდას ორტუნდუა (ჩხა-
 პუნდუა, ბარუნდუა).
 ეშმაკს ღვინო არა ჰქონდა და გუდას აღბობდაო (ნამაე-
 დაო, ბერაედაო).
 ყვაეს თვალი არ ჰქონდა, ღმერთს წამწამსა სთხოვდაო.
 (2407)
- 360 ეშმაკიმ სახე შარას გილახე.
 „ეშმაკის სახე შარაზე ზის.“
- 361 ეფშა ქვარა — გურაფას ხვარა.
 „სავესე მუცელი — სწავლისას ზარმაცი („ქაჩალი“).
- 362 ეფშა კირქაცალო ჯუნსია.
 „სავესე კიქასავით ჰყავსო.“
 სავესე კიქასავით ვუყურებ. (4536)

3

- 363 ვაგენდებუნი ი კოჩი ვადაინდენცია.
 „რომ არ გენდობა, ისეთი კაცი არ დაგინდობსო.“
- 364 ვათასი-და, ოთასალით ვაგალვენუ.
 „თუ არ დათესე, დასათესიცი აღარ გექნებაო.“
- 365 ვაი, თიში მარდი, მისითი ჩქიმი ქომონჯიშა ვაშქურუნე.
 „ნეტავი იმას, ვისაც ჩემი ქმრის არ ეშინიაო.“
 ქალმა თქვა: კაცად ის ჩამიგდია, ვისაც ჩემი ქმრისა არ
 ეშინიაო. (2237)
- 366 ვაი, თიში ცოდა, „ვამიჩქ“ ვოლჩქუნია.
 „ვაი, იმისი ცოდვა, „არ ვიცი“ არ იცისო.“
- 367 ვათანტგრენი, ი ძვალც კვარია ხოლო ვამუნდომენცია
 უინტუას.
 „რომ არ ჩაეტევა, ისეთ ძვალს ყვაეცი არ მოუნდომებსო
 ულაპეას.“
 ვეშაპი ისეთს არას ჩაყლაპავს, რომ ვერ მოინელოსო. (769)

- 368 ვაის გამლართუა დო უის ქართუა.
 „ვაის გაუყარა და უის შეეყარაო.“
 („ევიდან გამოვიდაო და უის შეერთოო“).
 ვაის გავუყარე, უის შეეყარე. (756)
- 369 ვაიგორსენ ფერ კოჩი ოძიგვინანსია.
 „რომ არ გიყვარს ისეთი კაცი უშნოდ გამოიყურებაო.“
 ვინც არ გიყვარს მისი სიარული ბრაგა-ბრუგია და ქამა
 ხრაშა-ხრუშიო. (1221)
- 370 ვაიგორსენ ფერ კოჩიში ქეუმუა ქკიპ-ქკაპუ რენია დო
 ულა — ძიგვ-ძაგვი.
 „რომ არ გიყვარს ისეთი კაცის ქამა „ქკიპ-ქკაპუ“ არისო და
 სიარული — „ძიგვ-ძაგვი.“
 ვაგაცონ (ვაი ორცუნ) ფერ კოჩიში ქკომუა ქკაპ-ქკაპით გა-
 ძირენია.
 „რომ არ გინდა იზნაირი კაცის ქამა „ქკაპ-ქკაპად“ გეჩვენე-
 ბაო.“
- 371 ვაკო-და, ჯა დო ქუათ გინირთუნია.
 „თუ არ უნდა, ხე და ქვად გადაიქცევაო.“
- 372 ვაიში ნოხორიის კოიაქ (უიაქ) გიხორუა.
 „ვაის ნასახლარზე კოია (უია) დასახლდაო.“
- 373 ვალი გინიგე დო ონჯლორე ვარია.
 „ვალი გადაიხდება და სირცხვილი არაო.“
- 374 ვალი მუთუნს ვათქუნს, მარა ვადგორულუნსია.
 „ვალი არაფერს იტყვის, მაგრამ არ დაგაძინებსო.“
 ვალი ხმას არ იღებს. არც მაძინებს. (3430)
- 374ა ვალიშ მამალას გოდინუა.
 „ელვის უსწრაფესად („ელვის სისწრაფით“) დაიკარგაო.“
- 375 ვარა თელა დო ვარა ლურავა.
 „ან სიცოცხლე და ან სიკვდილიო.“
- 376 ვარა გვალას ოკო ონქვდე, ვარა ზღვას. — ვარა გვა-
 ლაშე გამკოლ მუთუნის, ვარა ზღვა გეკაყოთანს.
 „ან მთას უნდა სწვდებოდე, ან ზღვას, ან მთიდან ჩამოვარ-
 დება რამე, ან ზღვა გამოიჩყავს.“
- 377 ვარა თხა დო ვარა გუდავა.
 „ან თხაო და ან გუდაო.“

- 378 ვარა ღვინო ორდე ოკო კოჩი დო ვარა წყარია.
 „ან ღვინო უნდა იყო კაცი და ან წყალიო.“
- 379 ვარდის ფერსუ მუ მეჩანსუ უბჟეთუ დო უჟავეთუ.
 „ვარდს ფერს რა მისცემს უმზეოდ და უჟაეროდ.“
 ვარდის მუ გარზინუანს უჟავეთ დო უწყარეთ.
 ღვარდს რა გააძლებინებს უჟაეროდ და უწყლოდ.“
- 380 ვართი აწილუნინე, ვართი ეკილუნინე.
 „ვერც წინ წაუძღვები, ვერც უკან გაჰყები.“
- 381 ვართი გურს დო ვართ შურსია.
 „არც გულს და არც სულსო“
- 382 ვართი ეშე მიხვატე დო ვართი გიმევა.
 ვართ ეშე ეშეხოტე, ვართ გიმე გიმეხოტე.
 „ვერც აღმა აფხან, ვერც დაღმა დაფხან.“
- 383 ვართი მოკო ოხოხია, ვართი იში ბოხოხია.
 „არც „ოხოხია“ მინდა, არც მისი ბოხოხია.“
 ვართი სქანი ბობოთი მოკო დო ვართი სქანი ბობოხია.
 „არც შენი ბობოთი მინდა და არც შენი ბობოხიო.“
- 384 ვართ მოკტუა, ვართ ეკმოძიკუა.
 „ნურც მაქებ, ნურც დამცინებ (ზურგს უკან).“
- 385 ვართი მუთუნქ გაშუას, ჯოლორქ მოგიქანჩუას (ქიმოაქანჩუას).
 „ვერც ვერაფერი იშოვო, ძალღმაც მოგქაჩოს.“
- 386 ვართი მუშო რენ დო ვართი შხვაშოვა.
 „არც თავისთვის არის და არც სხვისთვისო.“
 არც თავისთვის უქნია ღმერთს, არც სხვისთვისო (4251)
- 387 ვართ რევილუნს დო ვართი გოსქილიდუანსია.
 არც მოგვლავს და არც მოგარჩენსო (4253)
- 388 ვართ შქას დო ვართ ძგასია.
 „არც შუაში და არც გვერდზეო (კიდებუეო).“
- 389 ვართი ღვინი რენ დო ვართი წყარია.
 არც ღვინოა, არც წყალიო. (4257)
- 390 ვართი ცას ონკე, ვართი დიხას. ჯა დო ჯას გიმეგიგანს.
 „არც ცას წუდება, არც მიწას, ხეებზე დაბორიალებს.“

- 391 ვართი წვადი გილალუა, ვართი კელებერია.
 „არც მწვადი შესწვა („გაათუქო“) და არც შამფურით.“
 ვართი შამფურს ქუნს დო ვართი მწვადისია.
 „არც შამფურს წვაეს და არც მწვადისო.“
 არც მწვადი დაწვა, არც შამფური. (4254)
- 392 ვაქარქ მოგებაშა გემშართგ დო კუსათი ქვდიკყუა.
 „ვაქარი მოგებაში შევიდა და კენესა დაიწყო.“
 ხარბი კაცი რომ სარგებელში წავა. კენესას მოუმატენსო.
 (2882)
- 393 ვაქრუა მუმა დო სქუაშქას რენია.
 „ვაქრობა მამა-შვილს შორის არისო.“
 ვაქრობას დედ-მამა არა ჰყავსო. (765)
- 394 ვახაჩქელა, ვაბარგელა, გემას (გიმ-უას) ლურჭულევა.
 „არმთოხნელო. არმმარგეელო, მკის დროს (შემოდგომანე)
 რეკიკიეო.“
- 395 ვახაჩქიდა, ვაგაგი, ვაბარგოდა, ტუა გაგი.
 „თუ არ გათოხნე — არ მოგივა, თუ არ გამარჯვლე ბა-
 ლახი მოგივა.“
 ვინც არ გაირჩება, პურსაც ვერ მისწვლდებაო. (781)
- 396 ველანქუქენი, თის ველაბირძლავა.
 „რასაც ვერ ასწვდები, იმას ნუ აეპოტინებო.“
 რასაც ვერ შეწვდები, ნუ შეეწვდებო. (1789)
- 397 ველუქინ, თინა იცინია.
 „რომ არ მოელი, ის იქნებაო.“
- 398 ვეშეილებუ-და, ვედეპირავა.
 „თუ არ შეგიძლია, არ დაპირდეთ.“
- 399 ვეშულეზულუდა, ძვალს მუმა ყირტუნდუა.
 „თუ არ შეეძლო, ძვალს რატომ ულაპავდაო.“
 კაცმა ისეთი ლუკმა არ უნდა გადაუღაპოს, რომ ვერ მოი-
 ნელოსო (1207)
- 400 ვითოყირი ნალაშქ ვარენი, ის ლაშქუა მურენი ვოუჩ-
 ქენია.
 „თორმეტჯერ ნალაშქრი ვინც არ არის, იმან ლაშქრობა რა
 არის, არ იცისო.“

- 401 ვითოხუთერი თუნთიში ნაქურიის ჯოდორი გიოლალან-
დუა.
„თხუთმეტი დღის დათვის ნათეხურს ძალი დაკეფდაო.“
- 402 ვირი ვირო დოსქიდუნია.
„ვირი ვირად დარჩებაო.“
ვირი ვირად დარჩება, ვარსკვლავებითაც რომ შემოსოო.
(812)
- 403 ვირიშ კვარტიქ ვევეწყინასია.
ვირის წიხლი არ უნდა გეწყინოსო. (432)
- 404 ვირიში მუნაღელი ჯიმუ ვირს ვაჩესია.
„ვირის მოტანილი მარილი ვირს არ აკამესო“
- 405 ვიშოთია დო აშოთია რენია.
„იქითაც არის და აქეთაცაო.“
ასე ჩემო მანასეო, ხან ისე და ხან ასეო. (126)
- 406 ვიშონანს ატამას ხოწუნდუა დო აშონანს ატამაშ ნახო-
წას კკუმუნდუა.
„იქითობისას ატამს თლიდაო და აქეთობისას ატმის ნათალს
კამდაო.“
იხ. № 503
- 407 ეო ლათშა ძურგუში დო გიოხუნალი ხუტუში.
„ლათშა ძურგუსი და დასაჯდომი ხუტუსი.“
ესიკელას ქორწილი, გოგისელას ხარჯიო. (735)
- 408 „ეოდელია“ ბირაში ოხვემანებელი რენია.
„ეოდელია“ სიმღერის შემავსებელი არისო.“
„არალე-თარალე“ სიტყვის გასამრავლებელიაო. (4220)

ზ

- 409 ზალემათ ქვარა ვეიფშაფუნია.
„(მარტო) სურვილით მუცელი არ გაივსებაო.“
- 410 ზარაზანიში ტყვიაქ მოთხვადასენი, იშა დობლურე ქო-
მისხუნუნია.
„ზარაზანის ტყვია რომ მომხედეს, იმას (რომ) მოკვდე მი-
რჩევნიაო.“

- 411 ზარმაცი კყიშის შორიშ მუკოლუათა უსხუნუნია.
 „ზარმაც მწყემსს შორიდან მოვლა ურჩეენიაო.“
 ზარმაც კყეშის შორიშე მუკორაგუა უსხუნუნია.
 „ზარმაც მწყემსს შორიდან ურჩეენია (ფარის) გამორეკვაო.“
- 412 ზარმაცის თანათას მურთ მუშებაქია.
 „ზარმაცს აღდგომას მოუნდა მუშაობაო.“
 ზარმაცის უქვის ასაქეარუათულუა.
 „ზარმაცს უქმეში მოუნდებოდაო საქმიანობა.“
 ზარმაცი უქმე დღეს გამუშაყდებოა. (41)
- 413 ზარმაციშო ირო უქვი (ეშხა) რენია.
 „ზარმაცისთვის ყოველთვის უქმე (კვირა) არისო.“
 ზარმაცისათვის ყოველდღე უქმეაო. (903)
- 414 ზათანა ვაიკკუმუნ-და, პიჯის (პის) მუშენი გონტუნია.
 ზათანა ვაგიკკომუნ-და პიჯი მუქი პერკუ?
 თუ წიწაყა არ გიჰამია, პირი რად გეწვისო. (1052)
- 415 ზესკვი დო ზესკვიქ წეკიდენსია დო ტურაქ პიჯი იფშუა.
 ზესქვი დო ზესქვიქ წეკინდუა დო ტურაქ ტორი ეიბშუა.
 „შაშეები წაიკიდნენ და მელამ ტორი (პირი) გაივსოო.“
 შაშეები წაიჩხუბნენ, მელამ პირი აივსოო. (2451)
- 416 ზესქვიქ თქუუა: ოში გალობა ქომიჩქედ, მარა თირიგი
 შიშიქ ეკმოდერთ, არძაქ ქაშმოკყორდუა.
 „შაშემა თქვაო: ასი გალობა ვიცოდი, მაგრამ ისეთი შიში
 დამადგა, ყველა დამაევიწყდაო.“
 შაშემა თქვა: თორმეტი გალობა ვიცოდი, მიმინომ სულ და-
 მაევიწყაო. (1127)
- 417 ზესქვიქ კურკანტელა დიო უყახალე ქიბთიზიმუა დო
 უკული გეყინტუა.
 „შაშემა კურკანტელა ჯერ უყან მიიზომა და მერე გადაყლა-
 პაო.“
- 418 ზისხირქ უწუა ტანს: მა სი ქეშემნახია დო მა სი ქეშე-
 გინახუქია.
 „სისხლმა უთხრა ტანს: შენ მე შემინახე და მე შენ შევინა-
 ხავო.“
- 419 ზღვა ბირგულშა მანკუნია.
 „ზღვა მუხლამღე სწვდებოა“

- 420 ზღვა ღო გვალას მი ასწორენს, კინე ლორონთი-და ვა-
რა.
„ზღვასა და მთას ვინ გაასწორებს — ისევ ღმერთი თუ
არა?“
ზღვა ღო გვალა მითინც ვაგუსწორებუნია.
„ზღვა და მთა არავეს გაუსწორებიაო.“
მთა და ბარი არავეს გაუსწორებიაო. (1466)
- 421 ზღვა ღო გვალა გასწორუა.
„ზღვა და მთა გაასწორაო.“
- 422 ზღვა კიზით გეიწირუნია.
„ზღვა კოვზით დაიწრიტებაო (დაიღვევაო).“
ზღვაც დაიღვევაო კოვზითაო. (934)
- 423 ზღვაქ ფაფირო გინირთუა ღო ორგულს კითიში იაწუა-
ფალქ ვახვადუა.
„ზღვა ფაფად იქცა და ორგულს თითის ამოსაწებიც არა
ხვდაო.“
- 424 ზღვას გეგნასქიდუა ღო ცუნჯიქ დაშქვიდუა.
ზღვაში გინოსქილადირი ცუნდიქ დააშქვიდუა.
„ზღვას გადარჩენილი ნამმა დაახრჩოო.“
ზღვაში ნაშქურინეფი კოჩი ცუნდიქ დააშქვიდუა.
„ზღვისგან შეშინებული კაცი ცვარმა დაახრჩოო.“
- 425 ზღვას კირი ეკოლენი, ჩანგელიაში კარც გიანთხუნია.
„ზღვიდან რომ კირი ამოვარდება, ჩანგელიას კარზე დავარ-
დებაო.“
- 426 ზღვას ხოლო ბოლო ულუნია.
„ზღვასაც ბოლო აქესო.“
- 427 ზღვაშა ხინჯი ვეგიდგენია.
„ზღვაზე ხიდი არ გაიდებაო.“
- 428 ზღვაში ნაშქურინეფი ცუნდიქ ხოლო დაშქურინუა.
„ზღვის დაშინებული ცვარმაც დააშინაო.“
ზღვაში ნაშქურინეფი კოჩის ცუნდიშა ხოლო ოშქურუდუა.
„ზღვის დაშინებულ კაცს ცვარისაც ეშინოდაო.“

- 429 თაკარი რდასია, ჩხანა რდასია, — ნაბადი კალუთ
მეილუდასია.
„თაკარა იყოს, მზიანი დღე იყოს, — ნაბადი კავით უნდა
მიგქონდესო.“
დარში ნაბადს ნუ დააგდებ, აედარში — ქალამანსაო. (545)
- 430 თანაფაში კვერცხიკალო ოხიოლუნია.
აღდგომის კვერცხივით უხარია. (4270)
- 431 თასუას მოჯგირეს დო ეკოფუას ტერს მეხვარია.
„თესეაში მოკეთეს და აღებაში მტერს მოეხმარეო.“
- 432 თასუას მუთი თქვისგნი, ტახუას თიქ იყუა.
თასუას მუქუთ ირაგადუნ, მოწიას თიქ იყუა.
„რაც თესვის დროს ითქვა, (პირნახულის) მოწვევისას ის იქ-
ნაო.“
- 433 თაქი ცოცხალს ორკეკ დო თექი ღურეღუესია.
აქ ცოცხლებს აკლიხარ და იქ მკვდრებს. (4266)
- 434 თე კოჩიშა ურემი ვარე გენნაულა, ვარა მუთა დარკებუ.
„ამ კაცზე ურემს არ გადაუვლია, თორემ არაფერი დაქვლე-
ბია.“
- 435 თე ქიანა თიში რე, მისუთ ჯგირი ოსური აშინია.
„ეს ქვეყანა იმისია, ვინც კარგ ცოლს იშოვისო.“
კარგი ქალის ქმარს საგზალი არ ეპირვებაო.“ (1160)
- 436 თე ქიანას „დინტირია“ ჯოხონია.
„ამ ქვეყანას „დაეტიე“ ჰქვიაო.“
თე ქიანას „მიიცადი“ ჯოხო
„ამ ქვეყანას „მოიცადე“ ჰქვია.“
- 437 თელო ღურას მართალო ღურა უჯგუნია.
„ცოცხლად სიკვდილს მართლა (ნამდვილი) სიკვდილი სჯო-
ბიაო.“
თელო ღურას ღურა ოში წილო უჯგუნია.
„ცოცხლად სიკვდილს (ნამდვილი) სიკვდილი ასჯერ სჯობი-
აო.“
ღირსეული სიკვდილი სჯობია უღირს სიცოცხლესო. (5732)

- 438 თელს ოძინუ დო ღურელს ორკუნია.
 „ცოცხლებისთვის (ცოცხალისთვის) ზედმეტია და მკედრებს
 (მკედარს) აკლიაო.“
 მკედრებს აკლიხარ, ცოცხლებს არ არგიხარ. (4470)
- 439 თემიში ნაკუა ხატიში უნძალაში რენია.
 „თემის ნაწყველი ხატისაზე უფრო ძლიერი არისო.“
- 440 თი ოკუმალი სქანი ქოთომეფს ქულურღვია.
 ეგ საკენკი თქვენ ქათმებს დაუყარე. (4330)
- 441 თითო გიდელი წვირე არძა მახორობას (ოჯახის, ცუდეს)
 მიკობუნია.
 „თითო გიდელი ნაკელი ყველა სამოსახლოში (ოჯახში,
 სახლში) ჰკილიაო.“
 თითო გიდელი წვირე არძა ოჯახისიენია.
 „თითო გიდელი წვირე ყველა ოჯახში არისო.“
 თითო უპატიური კიზი ირ ოჯახის რენია.
 „თითო უპატიური კოვზი ყოველ ოჯახშიაო.“
- 442 თითო კილი ვაულუნი, ფერი მითინი ვეცინია.
 „თითო ნაკლი რომ არა აქვს, ისეთი არაეინ იქნებაო.“
- 443 თირობას კოს თირს ვემეჩანსია.
 „თოვლობას კაცს თოვლს არ მისცემსო.“
 ფეტვი არ გაპვარდება ხელიდან. (4589)
- 444 თირს ქიმეჩუა დო ცინს ქიგიოქარუა.
 „თოვლს მისცაო და ყინულს დააწერაო.“ (4451)
- 445 თირს ცინი მიაბარესია.
 „თოვლს ყინვა მიაბარესო.“
- 446 თირქ ცინი იმოწმუა.
 „თოვლმა ყინული იმოწმაო.“
- 447 თიში ბედის ჭოდორი ევგიოლალანსია.
 იმის ბედს ძალლიც არ დაჰყევსო. (4395)
- 448 თიში რინა დიხას ხოლო ამონკანსია.
 მისი ყოფნა მიწას ემძიმება. (4466)
- 449 თიშ ქობალს ჭიმუ ორკენია.
 მის პურს მარილი აკლია. (4465)

- 450 თიში ცოდათ ქუა ხოლო იქუდუა.
იმის საცოდაობით ქვა იწვოდა. (4396)
- 451 თიცალც გოწყინებაფუა, ბოლოს ქეგოხიოღდასიე.
„ისეთს გაწყინინებ, ბოლოს გიხაროდესო.“
- 452 თიჯგუა ვაკეთე ოკონია, უკული ონჯლორეკ დგგაგურასია.
„ისეთი არ უნდა გააკეთო, მერე გრცხვენოდესო.“
თიჯგუა ვაკეთე ოკონია, უკული მიოლურ პიჯი ვაილუდასია.
„ისეთი არ უნდა გააკეთო, მერე მისასელელი პირი არ გქონდესო.“
კოჩქ თირიგი ვათქუაუა, უკული ონჯლორე გიჩქედასიე.
„კაცმა ისეთი („იმ რიგისა“) არა თქვაო, მერე გრცხვენოდესო.“
- 453 თიჯგუა მექვირიე, ხეშე ნაკეაჩხირს ვეფწოთინაფუანქია.
„ისეთი დამწვარია, ხელიდან ნაკვერცხალს ვერ გააგდებინებო.“
- 454 თიჯგურა ნინა ულუნია, მონკათ ოსურს ბალანას გამასოფანსია.
„ისეთი ენა აქესო, ორსულ ქალს ბავშვს დააგდებინებსო (მოწყვეტსო).“
თიჯგუა ნინა ულუ, სვარიას გეითაყათანსია.
„ისეთი ენა აქეს, ყვავს ჩამოაგდებსო.“
ისეთი ენა აქეს, რომ ორსულ დედაკაცს მუცელს წაუხდენს.
(4407)
- 455 თიჯგურა სერი რე, თოლიშა კითი ვემილინენია.
„ისეთი ლამეა, თვალთან თითს ვერ მიიტანო.“
თვალთან თითს ვერ მიიტან. (4377)
- 456 თოვხა ცხენი ქვიშორე, მით ირგუნი, თიმ ორე.
„თოხარიკი ცხენი ქვიშის ფერი, ვინც ვარგა იმისთვისაა.“
- 457 თოკი ნასქვიშა მეურცია.
„თოკი ნასკვამდე მიდისო.“
- 458 თოლი დო თოლც ჩხინდი ვაშაყუნდასგნი, ართიანც გელაყოთანანია.
თოლი დო თოლი შქას ჩხინდი ვაშაყუნდასგნი, ართიანც გალაყოთანდესია.
„თვალსა და თვალს შორის ცხვირი რომ არ იყოს („ჩაჰყვე-

ბოდეს“), ერთმანეთს ამოაგდებდნენო.“
თვალეშუა რომ ცხვირი არ იყოს, ერთმანეთს დასჩიქნილ-
ნენო. (998)

- 459 თოლი დო ხეში შქას დგმალორუა.
„თვალსა და ხელს შუა მომატყუაო.“
თვალსა და ხელს შუა მოგატყუებს. (4380)
- 460 თოლი დუც ხოლო ვეგერჩანცია.
„თვალი თავზე ხომ არა გაქვსო.“
- 461 თოლი თოლიში მტერიენია.
„თვალი თვალის მტერი არისო.“
- 462 თოლი თოლს გეთაჩირთენი, გური გეგნიშხვაფერებუ.
თვალი რომ თვალს მომორდება, გული გადასხვაფერდებაო.
(1001)
- 463 თოლი მუსეთ ძირგნსენი, კეუაქ ოკო დოწონანია.
„თვალი რასაც ნახავს, კეუამ უნდა აწონოსო.“
თვალმა უნდა დაინახოს და კეუამ განსაჯოსო. (3509)
- 464 თოლი უჩა ელარბუნია, დლას ვაუთქუალუნანია ართიან-
ნიშა.
„თვალი შავი გაქვსო, არასოდეს უთქვამთო ერთმანეთის-
თვის.“
თოლი უჩა გენორდგენია, — თის ვაუწინსია.
„თვალი შავი გქონიაო, — იმას არ ეტყვისო.“
- 465 თოლი შუნცია დო თოლი კეუმუნცია (კეუნსია).
თვალი სვამს და თვალი ქამსო. (1002)
- 466 თოლს წყარი ქალაბესია.
„თვალში წყალი ჩაახსნესო (მოატყუეს, სიმართლე დაუკარ-
გეს).“
- 467 თოლს ბირცხას გელულანსია.
„თვალის ფრჩხილს ამოუღებსო.“
თვალიდან ბეწვს ამოგართმევს. (4378)
- 468 თოლს წყარი ქოფჩია.
თვალს წყალი დააღვეინა. (4379)
- 469 თოლმა ქელუოლასიახეს ველესვანსია.
თვალში რომ ჩაუეარდეს, ხელს არ ამოისვამსო. (4383)

- 470 თომას ჰკუა ჰელუდასია, ირღიხას გეიშუა.
„თმას რომ ჰკუა ჰქონდესო, ყველგან ამოვიდოდაო.“
- 471 თოფიში წამალცალო ფეთქენსია.
თოფის წამალივით აფეთქდება. (4389)
- 472 თოფური გემუანი რე, მარა ირკოც ვაუჯორსია.
თათლი ტბილია, მაგრამ ყველას როდი უყვარსო. (982)
- 473 თოფურიში გემმაჩამალი კითის ირო გისირქუნსია.
„თათლის გამყიდველი თითს ყოველთვის გაილოკავსო.“
- 474 თუხარიც ცხენსია მართახი ვაკონია.
„თოხარიც ცხენსო მართახი არ უნდაო.“
თოხარიცი მართახის ვეგიშქენსია.
კარგი ცხენი მართახს არ დაიკრავსო. (1165)
- 475 თუ ჰყიალით დო ბალანა ნგარათ ირღუნია.
„გოკი ჰყიელით და ბავშვი ტირილით იზრდებაო.“
გოკი ჰყიელით გაიზრდება, ყმაწვილი — ტირილითაო. (481)
- 476 თუღონი ჰიანაში ლორონთი ლუმუ რენია.
„ჰქევეითა (ამ ჰქევენის) ლმერთი ლომიაო.“
- 477 თუთარჩელაჯგურა ძღაბი რენია.
„ნათელი მთვარესავით გოგო არისო“
- 478 თუმას ჰკუა ჰელუდასენი, ირი ღიხას ვართი ეურცია.
„თმას რომ ჰკუა ჰქონდეს, ყოველ ადგილას არ ამოვაო.“
- 479 თუნთის დაპენჯებული თუნთი მეუსერგელუღუა შხეამ
ქეანაშა.
„დათვი დაპატყებულ დათვის სხვის ყანაში მიათრეედაო.“
დათვი დათვის პატყობდა, სხვის ვენახში მიჰყავდაო. (501)
- 480 თუნთის ლაყაფი-ლაყაფით კოჩქ ჰაჰკუმუღუა.
„დათვის თამაშ-თამაშით კაცი შემოეჰამაო.“
კატა თავს ირთობდა და თავვი ეღებოდაო. (1187)
- 481 თუნთის ოსქალეს აბარენდესია.
„დათვის სყებს აბარებდნენო.“
თუნთის ყვანა მიაბარესია.
„დათვის ყანა მიაბარესო“
დათვის ვენახი მიაბარეს, არც არავინ შეუღუა, არც არა შიგ
გაუღუაო. (521)

- 482 თუნთის წყიშა ვეშკალენია.
„ღათვი წყავს გვერდს ვერ აუვლისო.“
- 483 თუნთიქ მუგერიასგ-და, ბაბა ღოუძახია.
ღათვი რომ მოგერიოს, ბაბა დაუძახეო. (503)
- 484 თუნთიქ კინკაშ წინტილი ქოძირუა დო „გობ, მუშმაშ-
ხვა რენია (ყოფენია)“, მიოღვარუა.
„დათემა კინკრაქას სკინტილი ნახაო და „ობ, რამსისხო არი-
სო (ყოფილაო), დაიღრიალაო.“
დათეს მელიას კვალი გაუკვირდაო. (526)
- 485 თუქ დიგვანუა დო ნგერიში ორკინებუშა ურქია —
თქუუა.
„გოქი გასუქდაო და მგელთან საკიდაოდ წაეალო —
თქვაო.“
თხა გასუქდა და მგელთან კიდაობა მოინდომაო. (1058)
- 486 თუქ თქუუა: ჟარნეჩი დო ვითი კერეფი ვორდითია.
„გოქმა თქვაო: ორმოცდაათი კერატი ვიყავითო.“
მელამ თქვა: მე და მგელმა აქლემი მოვკალითო. (1433)
- 487 თქულა ადვილი რე დო გაკეთება — ძნელია.
„თქმა ადვილია და გაკეთება — ძნელიო.“
- 488 თქულაშე კოს ნორცხვა ვეკოცენსია.
„თქმისაგან კაცს ნაკვერჩხალი არ ამოუცივდებაო.“
- 489 თხა დო გერი ართო ვედიარანია.
თხა და მგელი ერთად ვერ მოძოვსო. (1059)
- 490 თხა დო გერცალო რენანია.
„თხა და მგელივით არიანო.“
- 491 თხა თხაშე ნაკლები ტურას უკომუდასია.
თხა, თხაში უარესი, გერქ ოკომუა.
„თხა თხაზე ნაკლები ტურას შეკამოსო (ტურამ შეკამოსო).“
თხა თხაზე ნაკლები მგელმა შეკამაო. (1063)
- 492 თხა ორტინს (ორტინს) ორწყედუ დო ღობერს-ვარია.
„თხა ბოსტანს ხედავდა და ღობეს — ვერაო.“
თხაქ ხული ძირ დო ღობერი ვაძირუა.
„თხამ მხალი ნახა და ღობე კი ვერაო.“
თხამ კომბოსტო დაინახა და ღობე — ველარაო. (1067)

- 493 თხალეფც კყვადლა ქემადირთენი, ქალეფც ღუქყანანია ჩხარკათის.
 „თხებს გაწყდომის დრო რომ მოადგება, რქებს დაუწყებენო ჩხაკუნს.“
 თხალეფი ართიანს ჩხანკათის ქულღუქყანანი, თიწყკმა დინუნანია.
 „თხები ერთმანეთს რქენას რომ დაუწყებენ, მაშინ იღუქებიანო (იკარგებიანო).“
 თხას თიმ დროს მალენია კყვადლა, მუჟამც ართიანც ქაში რაჩხათის ქულღუქყანანიე.
 „თხას იმ დროს მოუვაო გაწყვეტა, როცა ერთმანეთს რქის ჩხვერას (რქენას) დაუწყებენო.“
 თხას რომ გადაშენება მიადგება, ეაცობას დაიწყებსო. (1071)
- 494 თხას თუმა ვაგოჩანდლა, შხურს მიკმაქაბუნდლა.
 „თხას ბალანი არ ქქონდა და ცხვარს აწებებდაო.“
 თხას ვემკოჩანდლა (თომა) დო შხურს მითმამჭიბუნდლა.
 „თხას არ ესხაო (ბალანი) და ცხვარს აძლევედაო (ჩურთავედა ბალნითა).“
 თხას ნალაქა (მონტყორი) ვოულღუღლა დო შხურს არზენდლა.
 „თხას ნაკრეკი (მატყლი) არა ქქონდა და ცხვარს აძლევედაო.“
- 495 თხაქ კუღელს ვადუხვანცალუას, ეშ ოჩი ვამაბუნუნია.
 „თხამ თუ კუდი არ დაიქნია, ისე ვაცი არ მოაქდება (სამაკინტლოდ).“
- 496 თხაქ მის უდინგნი, დლაქ თის უდინუა.
 „თხა ვისაც დაეკარგა, დლეც იმას დაეკარგაო.“
- 497 თხაქ ტყორინუას ქოვადღურუა.
 „თხა ბევრმა კუილმა გადაიყოლაო.“
- 498 თხაქ წყარი ქოძირუნი, თიწყკმა მაცუმენუა.
 „თხამ წყალი რომ დაინახა, მაშინ მოსწყურდაო.“
- 499 თხაშა მუთაქ ალოლესია დო შხურს კუჩხი ქუხვამილესია.
 „თხას ვერაფერი უყვეს და ცხვარს ფეხებში ხელი წაავლესო.“

500 თხაში მინჯეს თხაში კუდეღ ხოლო ვახვადენიაო?
„თხის პატრონს თხის კუდიც არ ხვდებოაო“
თხის პატრონს აღარც თხის კუდიო! (1074)

501 თხაში კირი შხურცია.
„თხის კირი ცხვარსო!“

()

502 ი კოჩი გვრუნც ვირი შაურცმა ტყაბარანდუა (ყვარუნ-
დუა) დო აბაზიში საპონც ხეშა მიბონუნანდუა.

„ის კაცი ვირს ორ შაურად ატყავებდაო (კოდავდაო) და
აბაზის საპონს ხელის დასაბანად ხმარობდაო („...აბაზის სა-
პონს ხელზე მიიბანდაო“).“

ვირის დამკოდავს ორი შაურის საპონი მეტი წაუვუაო. (827)

503 ი კოჩ იშონანც ატამას მეკუბუნდუა დო აშონანც ატა-
მაში ნახოწასია.

„ის კაცი იქითობისას ატამს კამდაო და აქეთობისას ატმის
ნათალსო.“

504 ი კოჩი ორტყაფუშა თოკის ქალეცუნუნანდუა დო. კოც
ქოძირგნდენი, ტყას ქიშმასხაპანდუა, მუორენდო — მა ხო-
ლო მახინჯი ვორდავა.

„ის კაცი სარტყელში თოკს გაირკობდაო და, კაცს რომ ნა-
ხავდა, ტყეში გადახტებოდაო, რა არის (და) — მეც ქურდი
ვიყოო.“

505 ი კოჩი ოსქეს აკეთენდუა დო ცუდეს აღეკეთუნანდუა.

„ის კაცი სალორეს აკეთებდაო და სახლს მორჩენილ დროს
აშენებდაო („აკეთებდაო“).“

506 ი კოჩქ ბაკურაცალო ფხსნაპუნქია დო ნოხაშურც ქი-
ნასხაპუა.

„იმ კაცმა ბაკურასავით გადავხტებო (ვიცეკვებო) და ნა-
ხარში ჩახტაო.“

507 ი კოჩქ ოში წანას ქეგარზუა; დოღურენი, ოშურეთის
კითხესია: მუზმახანც ქორდიე — წოხელენი კარიშე მინიბ-
ლი დო უკახალენი კარიშე გემიიბლია.

„იმ კაცმა ას წელს გაძლო; რომ მოკვდა, სასულეთში კი-

თხესო: რამდენ ხანს იყავიო — წინა კარიდან შევედი და უკანა კარიდან გამოვედიო.“

508

ი კოჩქ ტყას უღუ ქაშაყოთუა დო უღუს ყურდგელქ ქათა-
ღურუა; უუელი ირო თეჭი აშაყოთანღუა უღუს.

„იმ კაცმა ტყეში უღელი დააგდოო და უღლის ქვეშ კურ-
დღელი მოკვდაო; მერე ყოველთვის იქ აგდებდაო უღელს.“
დღედაბერმა უღელი გადააგდო და კურდღელი მოკლაო.
(1290)

509

ი კოჩქ ჩე ყურდგელი ოქოფუა დო ყურდგელქ უწუა:
გომიტუე, დიდას დოიხვილ, ვაგომიტუე — მუმასია.

„იმ კაცმა თეთრი კურდღელი დაიჭირა და კურდღელმა
უთხრაო: რომ გამიშუა, დედას მოგიკლავო, რომ არ გამიშუა
— მამასო.“

510

იერუსალიმს ჯორი კინტირი ღირუნია, მარა მოყუნათა
რენია ძვირი.

„იერუსალიმში ჯორი კიტრის ფასი ღირსო, მაგრამ მოყუნა
არისო ძვირი.“

ბაღდადს ვირი კიტრადა ღირს, ჯორი საგზლად მოუნდებო.
(237)

511

იკონია, კიკონია, დუდიში კირი მიგონია.

„იკონია, კიკონია, თავს კირი მოუგონეო („...თავის კირი მო-
იგონეო“).“

512

იკონია მუს ორთენი, კიკონია თის უხერხე.

„იკონია რასაც აკეთებს, კიკონია იმას უხერხებს.“

513

იკობონა, დიკობონა — აკა ვარე წალმართი!

აღმართი და დაღმართი, არც ერთია წალმართიო. (165)

514

იმენდი ღორონთქ ვამოილასასია.

„იმედი ღმერთმა ნუ მოგიშალოსო“

იმედით ცოცხლობს ყოველი კაციო. (3538)

515

ინა ვოუჩქუე ჭურუსია, სოდე ღურუე ჩხურუსია.

„ის არ იცის უგუნურმა, სიცივე სად მოკლავსო.“

516

ინღურიში მეტი ჯვეში მუთუნი ვერგუნია.

„ინღაურის მეტი ძველი არაფერი ვარგაო.“

- 517 ინუერთი, მუნუერთი, — კენი თიქი იღუუ.
„გადავაბრუნ-გადმოვაბრუნე, მაინც ის იყო (იქნა).“
- 518 ირ ეკოხონს დიკოხონი მოცუნსია.
„ყველა აღმართს დაღმართი მოჰყეებაო.“
აღმართს დაღმართიც მოსდევსო. (167)
- 519 ირემს თხოზუდესია დო გორდიქ თქვა: ათე ნადირემს
თხოზინი მუშენი დომიკყესია.
„ირემს მისდევდენ და გომბემომ თქვა: ამ ნადირებს დევნა
რატომ დაგვიწყესო.“
ბედაურებს ქედდენ და ბაყაყმაყ ფეხი აიშვირაო. (261)
- 520 ირი კოჩი მუშ ნაბადის ოცქეანდუა.
„ყველა (კაცი) თავის ნაბადს აქებდაო.“
ყველა მელას თავისი კული მოსწონსო. (2411)
- 521 ირი კოჩი შხვაშის კყუნს, მახინგი — მუშის.
ყველამ სხვისა ქამა, ქურდმა კი — თავისიო. (2424)
- 522 ირკოს მუში დლა მელუნია.
„ყველას თავისი დღე მოელისო.“
- 523 ირკოს მუში ოქროთ მიოჩქენია.
„ყველას თავისი ოქროდ მიაჩნიაო.“
ვისაც ვინ უყვარს, მისი ლამაზი ის არისო (871)
- 524 ირკოს მუში თოლი აწორენსია.
„ყველას თავისი თვალი აჭერებსო.“
- 525 ირი კოჩი (ირკოჩი) ართინერო ვეზიმენია.
„ყველა კაცი ერთნაირად არ გაიზომებაო.“
ყველას ერთი საზომით არ გაზომავენო. (4070)
- 526 ირკოჩი დაბალ ლობერს გინურსია.
ყველა დაბალ ლობეზე გადადისო. (2413)
- 527 ირკოჩი მოკყუდუს იფუჩუანდუა დო მოკყუდუქ მუში
დუდი დიფუჩუა.
„ყველა(კაცი) პატარძალს იფიცებდაო და პატარძალმა თავი-
სი თავი დაიფიცაო.“
- 528 ირკოჩიში გური ვემიგებენია.
ყველას გულს ვერ მოიგებო. (4069)

- 529 ირკოჩიში ლაგამი მის აქკადენია.
 „უველა ადამიანის ლაგამს ვინ გააკეთებსო („გაქვედავსო)“.
- 530 ირკოჩიში მაზიარებელს ზიარებაქ ვამაქიშუა.
 „უველას მაზიარებელს ზიარებამ ვერ მოუსწროო.“
 სხვათა მაზიარებელი მოკვდა უზიარებელიო. (2046)
- 531 ირკოც დუდი ვამოწონდასენი, შაყარუა ვეცინია.
 „უველას (კაცს) თავი რომ არ მოსწონდეს, თავშეყრაც („შე-
 კრება“) არ იქნებაო.“
 კოსი დუდი ვამოწონდასინი,ჯარი ვეშაყარუნია.
 „კაცს რომ თავი არ მოსწონდეს, ჯარი არ შეგროვდებო-
 დაო.“
- 532 ირო ართი კოჩიში ცუდეს ვეცინია ნგარა.
 „უოველთვის ერთი კაცის სახლში არ იქნება ტირილიო.“
 ირო დიაკონიში ცუდეს ვეცინია ნგარა.
 „უოველთვის დიაკენის სახლში არ იქნება ტირილი.“
- 533 ირო გურმულირი ჩქიმი მტერი რდასია.
 „უოველთვის გულმოსული ჩემი მტერი იყოსო.“
- 534 ირო ველანს კურა წყარსია.
 კოკა მუდამ წყალს არ მოიტანსო. (1259)
- 535 ირო თანაფა (დიარა) ვარენია.
 „უოველთვის აღდგომა (პურის ქამა) არ არისო.“
- 536 ირო სუნელი იძიცანსია.
 „უოველთვის სულელი იცინისო.“
- 537 ირო ტერს უგარუდასია.
 „უოველთვის მტერს ეტიროსო.“
- 538 ირო ჭგირი მითინს ვაკეთინენია.
 „უოველთვის კარგი არავის შეუძლია გააკეთოსო.“
- 539 ირფელი ბედიშა ვედიბრალინენიე.
 „უველაფერს ბედს ვერ დააბრალებო.“
- 540 ირფელი გურიით ხარენს, დაჩხირი — უგურეთია.
 „უველაფერი გულით ხარობს, ცეცხლი — უგულობითაო.“
 კაცი გულითა ხარობს, ცეცხლი კი — უგულობითაო. (1190)

- 541 ირფელი თქვიია დო არაბული იყინია.
„ყველაფერი თქვიო და არაბული იქნებაო.“
- 542 ირფელ იშვე დო იკომე, ირფელ ვერაგადენია.
„ყველაფერი ისმევა და იკმევა, ყველაფერი არ ითქმისო.“
ირფელი იკუშენია დო ირფელი ვეთქუნია.
„ყველაფერის კამა შეიძლებაო და ყველაფერი არ ითქმისო.“
როგორც ყველაფერი არ იკმევა, ისე ყველაფერი არ ითქმე-
ბაო. (3821)
- 543 ირფელ მერჩქევანაშა რენია.
„ყველაფერი მიჩვევაზე არისო.“
- 544 ირფელ ართო მის უშიბუნია.
„ყველაფერი ერთად ვის უმოვიაო.“
- 545 ირფელს ართო მინ განკუნია.
„ყველაფერს ერთად ვინ გასწედებაო.“
- 546 ირფელს გურიში გოჩამა ოკონია.
„ყველაფერს მიხედრა უნდაო.“
- 547 ირფელს მუშ ადგილი ულუნია.
„ყველაფერს თავისი ადგილი აქვსო.“
- 548 ირფელს მუშ დრო ულუნია.
„ყველაფერს თავისი დრო აქვსო.“
- 549 იშენ-იშენ ჩქიმწკუმა გიასერუაეო?
„მაინცდამაინც ჩემთან დაულამდაო?“
- 550 იში თის ფოლოგოჩილათილი მუთა იპალუნია.
„მის სახლში ჩლიქიანი (ჩლიქგაყოფილი) არარა მოიძებნე-
ბაო.“
- 551 იში კუჩხიშ გინაბიჯებუშა კუჩხი ვარე გიოდგუმალაია.
„მის ფეხის დანაბიჯებზე ფეხი არ არის დასადგმელიო.“
- 552 იში მახანა მინდორს ქუა ვემწოძუნია.
„მისი ხნისა მინდორში ქუა არ დევსო.“
ჩემი ხნის ქვაკ კი არაა. (4661)
- 553 იში ტანიშ ნაბონა გეიშვენია.
„მისი ტანის ნაბანი დაილევაო.“
- 554 იში ხეშე მაკუალი დაჩხირი ვაგიშურსია.
„მისი ხელიდან დამწველი ცეცხლი არ გამოვიაო.“

- 555 კაილაში ხარკალი ხომ ვაგაიგონებუნია.
 „კარდლის ჩხარუნი ხომ არ გაგიგონიაო.“
- 556 კალიხინტკათ ნუ მომირექია ასე გვალო.
 „კალიხინტკით (ლეკუხას (ხეკრელის) ნაქდევეებიანი ნაწილე-
 ბი, გადასახადის აკრეფისას გამოყენებული) ნუ მომადექი
 ეხლა მთლადო.“
- 557 კალკალე კოჩი ლიშის ქიგიოციკუანსია, თიშ მანგიორო
 არგუნს გენწყუნსია.
 „ზოგიერთი კაცი ნემსს ჩაასობსო. მის ნაცელად ნაქანს
 ამოილებსო.“
 ეგ ისეთია, სადაც ნემსს შესდებს, სახნისს გამოილებსო.
 (4488)
- 558 კამბეში გეგთუნწყესია დო ხოჯი ქუსქვესია.
 „კამეჩი გამოსხნეს (ულლიდან) და ხარი შეუბესო.“
- 559 კამბეში ჩე ბატიას დღას ვაქიმიუნსია.
 „კამეჩი თეთრ ზაქს თავის დღეში არ მოიგებსო“
- 560 კამბეში ჭიმუშ ოჩამუშა ცხეინდიშა ეშაქუნდუნი, ბორო
 ინა ვარდუა; თის თინა ელუჩენი, ბორო თინა რდუა.
 „კამეჩი მარილის საქმელად სხვენზე რომ აყავდა, ის არ
 იყოო სულელი; მას რომ ის ურჩია, სულელი ის იყოო.“
- 561 კამბეშის კკადენდესია დო გორდიქ კუჩხი გაბირძლინუა,
 მა ხოლო დობქკადითია.
 „კამეჩს კედადენენო და ბაყაყმა ფეხი გაიშვირაო, — მეც
 დამქედეთო.“
 ბედაურებს კედენ და ბაყაყმაც ფეხი აიშვირაო. (261)
- 562 კამბეშიქ მუში ნახონა კინი მუქუ დობაკუა.
 „კამეჩმა თავისი მოხნული ისევე თვითონ დაბეჯნაო (დატკეპ-
 ნაო).“
 კაბექ (კამბეშიქ) ქოთ დოხოზუ, ქოთ დობაკუა.
 „კაბემ (კამეჩმა) კიდეც მოხნა და კიდეც დატკეპნაო (ნახნა-
 ვი).“
 ხოსიკა თან თოხნიდა და თან ტკეპნიდაო. (2023)

- 563 კამბეშიქ ევანა ძირუა დო ლობერი ვაძირუა.
 „კამეჩმა ყანა ნახა და ლობე კი — ვერაო.“
 კამბეშიქ ხული ძირუ დო ლანდა ვაძირუ.
 კამეჩმა კეჟერა მხალი ნახა და შემორაგული (კედელი) კი
 ვერაო.“
 კამბეშიქ ორტვინი ძირუა დო ლობერი ვაძირუა.
 „კამეჩმა ბოსტანი ნახაო და ლობე ვერაო.“
 წუწკი კამეჩი მხალს ხედავდა, ლობეს — ველარაო. (1067)
- 564 კამბეჩიმ მორკინე ხოს ქა მეტრახუნია.
 კამბეჩიმ მანიჩხა ხოს ქაქ ქილაარტიხუ.
 „კამეჩის მორკინალ ხარს რქები მოსტყუდებაო.“
 კამეჩიმ მარკინე ჩხოუს ქა დლას ვეგესქილადუნია.
 „კამეჩთან მორკინალ ძროხას რქა არასოდეს შერჩენიაო.“
 კამბეშიმ მარკინე ხოს ქალეფი ვეგოსქილდუნია.
 „კამეჩის მორკინალ ხარს რქები არ შერჩებაო.“
 კამეჩის მოკიდავე ხარს რქები არ შერჩებაო. (1135)
- 565 კამბეშიქ მუში ნაშიბუ მუქ ოკკომუა.
 „კამეჩმა თავისი ნაშოვნი თვითონ შექამაო.“
 კამბეჩიმ ნაშიბი კამბეჩიქ ოკკომუა.
 „კამეჩის ნაშოვი კამეჩმა შექამაო.“
 ვირმა ნარი მოიტანა, დაჯდა — თვითონვე დახვრიმაო.
 (837)
- 566 კაპიკის კაპიკის გითმოკვაბანსია.
 „კაპიკს კაპიკს აწებებსო“
- 567 კარაიაცალო ეკოცუა.
 „(სახელდახელოდ გაკეთებული) კარაევიით დაიშალაო.“
- 568 კარიშე გემოცოთამილქ აკოშქაშე გამთიხოსუა.
 „კარიდან გამოვდებული თანჯრიდან შემოსოსდაო.“
- 569 კარკალე კოჩი დუდით გილურს, კარკალე — კუჩხითია.
 ზოგი თავით დადის, ზოგი — თეხებითო. (3479)
- 570 კასილი თოფიშა ართის ოშქურუ დო უკასიშა — ეირ-
 ცია.
 კასილიშა ართის ოშქურუდუა, უკასუშა — ეირხოლოსია.
 „დატენილი თოფისა ერთს ეშინია და დაუტენავისა — ორ-
 საო (ორივესო).“
 ცარიელი თოფისა ორს ეშინია, გატენილის ერთსაო.
 (2575)

- 571 კატუ დო ლაკვიცალო გალაცაფუნა ართიანც.
 „ჰატა და ლეკვივით ეთამაშებიან ერთმანეთს.“
- 572 კატუ სოდგა გინაცათენი, იშენ კუჩხით დასხაპანსია.
 „ჰატა სადაც უნდა გადააგდო, მაინც ფეხით დახტებაო.“
 კატუ ოკიშით ვადანთხუნია.
 „ჰატა ზურგით არ დაეცემაო.“
 კატა რომ გადააგდო, ფეხზე დადგებაო. (1175)
- 573 ციანსგნ ფერ კატუს ქუცი ვაკოფენია.
 „ჰატა, რომელიც კნავის, თავეს ვერ დაიკერსო. (1609)
- 574 კატუს რხინი უღუღუ დო ქუყენს ქვეაღუა.
 „ჰატას ლხინი ჰქონდა, თავეებს კი დაესება (ამოწყვეტა).“.
 კატისთვის თამაშობაა, თავისთვის სულთა ბრძოლაო.
 (1187)
- 575 კატუს ღურა აფუღუა დო ქუყის ლაცაფი.
 „ჰატა კედებოდაო და თავეი თამაშობდაო.“
 („ჰატას სიკედილი ჰქონდაო და თავეს — თამაში“).
 მგელი კედებოდა და ცხვარი კუნტრუშის გუნებაზე იყოო.
 (1352)
- 576 კალუთ მოკირინაფილო საქმე ვეკეთინენია.
 კაუჭით მოწეული საქმე არ გაკეთდებაო. (3572)
- 577 კაფური ხაჩის კაფური წყარი ხაშუნსია.
 კაფურ ცერცეს კაფური წყალი მოხარშავსო.“
 კახური ხოჩის კახური წყარი ხაშუნსია.
 „კახურ ხარს კახური წყალი მოხარშავსო.“
 ლეჩხუმურ ლობიოს ლეჩხუმურივე წყალი მოხარშავსო.
 (1295)
- 578 კახმა ოსურც მუთუნიშა ონჯლორე ვადაგურენია.
 „კახმა ქალს არაფრის სირცხვილი არ ექნებაო.“
- 579 კახმას ორიყოჩი კახმა უჩქელუა.
 „კახპას ვეღლა კახმა ეგონაო.“
 ქურდს სხვაც ქურდი ეგონა და უნამუსოს — უნამუსოო.
 (2338)
- 580 კეაკვილიში ელაქოსუას თოლი გალაცოთესია.
 „წირპლის მოხოცვისას თვალი გააყოლესო (ამოაგდესო).“

- 581 კვარია ბინძურს ჰკუნდუა, კუდელს ვეგმუწაწუანდუა.
 „ყვავე სიბინძურეს ჰამდა, კუდს არ აკარებდაო.“
 ყვავე ნეხეზე იჯდა, ბოლოს არიდებდაო. (2399)
- 582 კვარია სოდე მეფურიხუნსიე, მუში სიბინძურე თექი მე-
 ცუნსია.
 „ყვავე სადაც გაფრინდება, თავისი სიმყრალე იქაც მიჰყვე-
 ბაო.“
 კვარია სოდე მეურსჯნი, თექ მეცუნსია მუში მუნდი (წესი).
 „ყვავე სადაც მივა, იქ მიჰყვებაო თავისი უკანალი (წესი).“
 კვარიას მუში წიკვილი მუნდი ირდიხაშა მიაეცუნუნია.
 „ყვაეს თავისი დასვრილი უკანალი ყველგან წაჰყვებაო.“
- 583 კვარია ჩიქვიში მამიდა რენია.
 ყვავე ჩხიკვის მამიდა არისო.
 ყვავე ჩხიკვის მამიდაო. (4622)
- 584 კვარიას ვაულულუა დო ღუს არზენდუა.
 ყვაეს არ ჰქონდა, ბუს გაჰქონდაო. (2405)
- 585 კვარიას ნეძი კაქალია დასოთინათუნ, თით ჯგირირენია.
 „ყვაეს დაკროლილი კაკალიც რომ გააგდებინო, ისიც კარგი-
 აო.“
 ყვაეს რომ კაკალი გააგდებინო, ისიც კარგიაო. (2408)
- 586 კვინორი ჯას გილახედუა დო თუდო ოსურეფი ტყების
 ირთუნდესია.
 „კვერნა ხეზე იჯდაო და ქვევით ქალები ტყაეს იყოფდნენო.“
 ზეტას წერო მიფრინავდა, ძირსა თლიდნენ შამფურებსა.
 (913)
- 587 კვინორქ ონადირუშა მიდართუა დო ტყები თექ ქიდი-
 ტუა.
 კვერნა სანადიროდ წავიდა, თავისი ტყავი იქ დატოვაო.
 (1244)
- 588 კვინჩა ირო წიწილა ნოცოფუნია.
 „სკვინჩა ყოველთვის წიწილა იქნებაო.“
- 589 კიბირი თიშენი გერდგუნია, ნინას ოკო გეუნქირევე.
 „კბილი იმისთვის გაქეს (გიდგას), რომ ენას დააჰკიროო.“
590. კიბირით ხვალე იძიცანსია.
 „მარტო კბილებით იცინისო.“

- 591 კიბირიშ ელნალინტკორა კუქის ვარძლანსია (ველაფშან-სია).
 „კბილიდან ამონაფხეკი კუქს ვერ გააძლობსო (ვერ აავსებს-სო).“
 კიბირიშ ეკნახინტკორა ქორას ვაარძლანს.
 კბილის ნაჩიქნით მუცელი ვერ გაძლებაო. (1241)
- 592 კიბირიშე უფის გეშაიყუნანქია.
 „კბილებიდან ოფლს გამოგიყვანო.“
- 593 კიბოს მუეაჰს ღოქუნანი, ფერი თიწკემა მალენია.
 „კიბოს როცა შეწვავენ, ფერიც მაშინ მოუვაო.“
- 594 კიდალას მიკარღვი სიშინღიშ კაკალი.
 „კედელს მიაყარე სიშინღის კაკალი.“
 შეაყარე ცერცვი კედელს! (4630)
- 595 კიდაჭგუა რენია.
 „კლდესავით (კლდისნაირი) არისო.“
- 596 კიდუმ ნინა კომუ.
 „კოდალას ენა კამა.“
- 597 კიზი-კიზით ზღვაჲ გეშელუა.
 „ზღვა კოვზით დაიღია.“
 ზღვაჲ დაიღევა კოვზითაო. (934)
- 598 კიზიჲ ტუტამა ქეშოლუა.
 კოვზი ნაცარში ჩაუვარდა. (4427)
- 599 კიზიში ზიარებაცალი რენია.
 „კოვზის ზიარებასავით არისო.“
 კოვზით ზიარებაა. (4428)
- 600 კითხირი ონჯლორე ვარენია, ვაიქჲნდა ვეკითხე, ონჯლო-რე თინა რენია.
 „კითხვა სირცხვილი არ არისო, თუ არ იცი და არ იკითხავ, სირცხვილი ის არისო.“
 კითხვა აუგი არააო. (3653)
- 601 კინოცვენჯიში ვიმო ნოღე.
 „მომყოლის გემო ჰგონია.“
- 602 კინტირიში ნახოწაშა ვალირუნია.
 „კიტრის ნათუქვენად არ ღირსო.“

- 603 კირქულა სერი გიმურსია უკირსინი თი კოჩიშო.
 „გაქირვებული კაცისთვის კირსაწვავის (უთენებელი) ღამე
 გამოვაო.“
- 604 კისერქ ქიშულა, ულუ ირო გეხერხინენია.
 „კისერი თუ იშოვა (კაცმა), ულელი ყოველთვის მოიძებნე-
 ბაო (გახერხდებაო).“
 კისერი იყოს, თორემ ულელი მოინახებაო. (1255)
- 605 კიფიში კურთა, ითი კუნტაეა.
 „ქანაფის საცვალი (კვართი), ისიც მოკლეო“
- 606 კეცი მუეამი ფურუნი, თიწკემა მიკიქუანცია ჰკედის.
 „კეცი როცა ხურდება, მაშინ მიიწვავსო მჰაღს.“
 სანამ კეცი ხურს, ცომი დააკარიო (1913)
- 603 კოკას (ორკოლს) მუთ ენოდგენი, თინა გიმოწენსია.
 კოკასა შიგან რაცა ღვას, იგივე წარმოსდინდების. (3007)
- 609 კოკაქ წყარი ჰქდაბუ დო ორკოლს გაკყორესია.
 „კოკამ წყალი დააქცია და დოქს გაუბრაზდნენო.“
 კოკამ წყალი დაღვარა და პატარა ლიტრა დატუქესო.
 (1261)
- 610 კოპელია (კოპეკია) დუსუ გიმანთხენი, ნარჩა კუჩხიშა
 კელმოჯოთ.
 „შუაგულ თავზე რომ დამეცა, ფეხის გულამდე დამიარაო.“
- 611 კოპიტიაქ ეკირთუა დო ნისორიაქ მუდირთუა.
 „ხის ჯამი წაიქცა და გობი გამოესარჩლაო (ამოუღვაო).“
- 612 კოს დიხაქ დო ოსურქ გუმართლგდა, ბედნიერ იყინია;
 ართიქ ვარდა, დღას მიდულანს, ნამთინქ ვარდა — დინა-
 ფილ რენია.
 „კაცს თუ მიწამ და ცოლმა გაუმართლა, ბედნიერი იქნე-
 ბაო; ერთმა თუ არა, დღეს წაართმევს, არცერთმა თუ არა
 — დაკარგული არისო.“
- 613 კოს თიზმა ვაქქუა, გორათაშა ონჯლორე გიჩქუდასია.
 „კაცს იმდენი არ აქო, გინებისა შეგრცხვესო.“
- 614 კოსჲ თინა გიოსქიდუ, მუთუნ ქიმშაძუდა დუსუ.
 „კაცს ის შერჩება, რამე თუ უძევს თავში.“

- 615 კოჩი კოჩი ქორდასია დო გვარი გეამი რენია.
 „ჟაცი კაცი იოსო და გვარი გეამი არისო.“
 კოს კოჩანა გილუდას, სახელი მუდგა რჯობოდას.
 „ჟაცს კაცობა გქონდეს, სახელი რაც გინდა გერქვას.“
 კაცი პირადობაა, გვარი — გეაშშია. (408)
- 616 კოს კოჩიში ნარაგადუ ეაკო გეგონასიადა, ეს ნაბადის
 გიკეთენსია.
 „თუ კაცს არ უნდა კაცის ნათქვამი გაიგონოს, ყურზე ნა-
 ბადს გაიკეთებსო.“
- 617 კოს მუ მოძუ ქუჩქუდასი, ესუდეშე ვეგნურსია.
 „ჟაცმა, რა მოელის, რომ იცოდეს, სახლიდან არ გავაო.“
 კაცმა რომ თავის თავგადანსაული იცოდეს, შინიდან გარეთ
 არ გამოვიაო. (3626)
- 618 კოს მუთუნ ვარძლანსია დიხაში მეტი.
 „ჟაცს არაფერი გააძლობსო მიწის მეტი.“
 ხარბის თვალს შავი მიწის მეტი ვერა გააძლობს — რაო.
 (2884)
- 619 კოს მუში კუჩხი ხენდუნსია.
 „ჟაცს თავისი ფეხი ხენდისო.“
- 620 კოც მუში ღურა ღლაშა მუთა უსხუნუ გურათაშა.
 „ჟაცს სიკედილის დღემდე სწავლას არაფერი ურჩევნია.“
 სწავლა სიბერემდეო. (2040)
- 621 კოს ზღვაში სახელქ გაქყორდუა.
 „ჟაცს ზღვის სახელი დაავიწყდაო.“
 კოს მუში ჩილიშ სახელქ ქეშაქყორდუა.
 „ჟაცს თავისი ცოლის სახელი დაავიწყდაო.“
 კოც კვიდიშ სახელქ ქეშაქყორდუა.
 იმერელს შქადის სახელი დაავიწყდაო. (1090)
- 622 კოს ნინათ დაჭერენანია დო ჩხოუს ქათ მიკაკირანანია.
 „ადამიანს ენით დააჭერებენო და ძროხას რქით მიაბამენო.“
 კოს ნინათ დაკირა დო ჩხოუს ქათია.
 „ჟაცს ენით დააბამ, ძროხას — რქითო.“
 ადამიანს ენით აბამდნენ, საქონელს — რქლითაო. (2893)
- 623 კოს ოსაქირუქდა, „გამარჯობაშ“ რაგადით ქეშიატყვენქია.
 „ჟაცს თუ სქირდები, „გამარჯობის“ თქმითაც შეატყობო.“

- 624 კოსი ოსური სინჯენსია, ოსურს — ოქრო და ოქროს — დაჩხირი.
 აჟაცს ცოლი გამოცდის. ცოლს — ოქრო და ოქროს ტეცხლიო.“
- 625 კოს სინდისით აფასენა. ცხენს — რულათია.
 აჟაცს სინდისით აფასებენ, ცხენს — სირბილითო.“
- 626 კოს ქული ჩხურუშენ ვეგიორთუნია, ნამუსიშენია!
 აჟაცს ქული სიცივის გამო არ ახურავსო, ნამუსისთვისო!
 ვაჟაკი ქულს სიცივისათვის კი არ ატარებს, სირცხვილის-თვისაო. (3437)
- 627 კოს ლურუღში მეტი მუთა ზოკულანს.
 აჟაცს სიკვდილის მეტი ვერაფერი გაასწორებს (ასწავლის ქუეას).“
- 628 კოს გვაიკარაშა ვემდაართე.
 აჟაცი თავის ბედს (შუბლზე დაწერილს — გვამ ქარას) ვერ წაუღია.“
- 629 კოტოს მუთ ინოძენი, კიზის უჩქენია.
 „ქოთანში რაც დევს, კოვზმა იცისო“
 კოტოში ამბე კიზის უჩქენია
 „ქოთნის ამბაეი კოვზმა იცისო.“
 ქოთანში რაც არის, კოვზმა იცისო. (2299)
- 630 კოჩი ართშახ დებადებუ და ართშახ ლურუნია.
 აჟაცი ერთხელ დაიბადება და ერთხელ მოკვდებაო.“
- 631 კოჩი გაკირებას იჩინებენია.
 აჟაცი გაკირებებში იცნობაო.“
 კოჩიში ჩინება შილებე გაკირებას და ღვინიშ შუმასია.
 კაცი იცნობა გასაკირში და ღვინოშიო. (3575)
- 632 კოჩი გაკირებას ლიშიში ყუნწის კილეღენსია და დარხი-ნებას კარს ეამინტირენია.
 აჟაცი გაკირებების დროს ნემსის ყუნწში გაძერება, დალხინე-ბის დროს კარშიც ვერ შემოეტევაო.“
 მუეაშს კოჩის უკირსენი, ლიშიში ყუნწის (ყურზის) გითურ-სია.
 „როცა კაცს უკირს, ნემსის ყუნწში ძერებაო.“
 კოჩი, უკირსენ თიწკმა, ლიშიშ ყურწის კილენტირე და.

დურხინდენ თიწკმა, კარს ვაგმინტირენია.
„კაცი, როცა უქირს, ნემსის ყუნწში გაეტევა და, როცა და-
ულხინდება, მაშინ კარში ვერ ეტევაო.“
როცა კაცს უქირს, ნემსის ყუნწში გაეტევა, როცა ულხინს
— სახლის კარიც ვიწროდ ეჩვენებაო. (3722)

633 კოჩი გეგუთის გოლახეს დო ქვალონს გურქ მურთუა.
„კაცი გეგუთში გალახეს და ქვალონში გული მოუვიდაო.“
ჯვარს (საბერიოს) კოჩი გოლახეს დო ზუგის (კოპიტის)
გურქ მურთუა.
„ჯვარში (საბერიოში) კაცი გალახეს და ზუგდღში (კოპიტ-
ში) გული მოუვიდაო.“

634 კოჩი დირჩინუნი, შარას გილეუტუნია დო, ჯოლორი
დირჩინუნი, ყებურც მიშეუტუნია.
„კაცი რომ დაბერდება, გზაზე ჩაიმუხლებსო და, ძალლი
რომ დაბერდება, შუაეცხლს მიუტუქდებაო.“

635 კოჩი დო გუდა გომბარილი ართი რენია.
„კაცი და გაბერილი გუდა ერთი არისო.“
კოჩიში შური დო გუდა მბარილი ართი რენია.
„კაცის სული და გაბერილი გუდა ერთი არისო.“

636 კოჩი დოღურუ დო სიტყვა ვარია.
„კაცი მოკვდება და სიტყვა (ნათქვამი) არაო.“

637 კოჩი დოღურუნი, უკული დუქყანა ცქვაფასია.
„კაცი რომ მოკვდება, მერე დაუწყებენ ქებასო.“

638 კოჩი დუკუ ლოლანცენი, ირიგი ტერც ვალოლენია.
„კაცი თავს რომ გაუკეთებს, ისეთს მტერი ვერ უზამსო.“
რასაც კაცი თავის თავს უზამს, იმას მტერი ვერ უზამსო.
(3807)

639 კოჩი დლას ვერდა; გირდუდა, დუდი არდებაფევა.
„კაცი არასოდეს არ აიგდო; თუ აიგდო, თავი ააგდებინეო.“

640 კოჩი ეკორთელი მითინც ვაკონია.
„კაცი წაქცეული არავის უნდაო.“
კაცი რომ წაქცევა, ყველა ზედ შედგებაო. (3597)

641 კოჩი ეკორთელს ირიკოჩი ჟი გიოსხაპანსია.
„წაქცეულ კაცს ყველა ზედ დაახტებაო.“
კაცი რომ წაქცევა, ყველა ზედ შედგებაო. (3597)

- 642 კოჩი ვარ, ქუა გოტგრხე!
 აკაცი კი არა, ქუა გატყდება!"
- 643 კოჩი ვარი, ჩხოუ ჩხოუს გეუღირთუნია.
 აკაცი კი არა, ძროხა წამოუღება ძროხასო."
- 644 კოჩი ვერგულა, მუმა-სქუალობა მუ მოლე რენია.
 აკაცი თუ (თვითონ) არ ვარგა, მამა-შვილობა არარას
 ჰრგებსო"
- 645 კოჩი თექ გორი, სოდეთ ვაგეგულეებუნია.
 აკაცი იქ ეძებე, სადაც არ გეგულეებო."
- 646 კოჩი თი ქიანას მოსენჯუნია.
 აკაცი იმ ქვეყანაში მოისვენებსო."
 კაცი საფლავეში მოისვენებსო. (3601)
- 647 კოჩი თითირე ბედნიერი, მუქამს ლურუნ ვაუჩქე.
 აკაცი იმითაა ბედნიერი, როლის მოკვდება არ იცის."
- 648 კოჩი თითო ლუკათ ირძლუნენია.
 აკაცი თითო ლუკმით ძლებო."
- 649 კოჩი კოჩითია, ჯა ფოსვიშითია.
 აკაცი კაცითაო, ხე — ფესვებითაო."
 კოჩი კოჩითი ხარენს, ჯა — ფურცელითია.
 აკაცი კაცით ხარობს, ხე — ფოთლებით.
 კოჩი კოჩითიე დო ჯა ფურცელითიე.
 აკაცი კაცითაა და ხე ფოთლებითო."
 კოჩი კოჩით რენია.
 აკაცი კაცით არისო."
 კაცი — კაცითაო, ლობე — ქავეითაო (1196)
- 650 კოჩი კოჩის ვარი ლულა კეტის ქიგიახვილუნია.
 აკაცი კაცს კი არა მოლუნულ ჯოხს დაეკირებო."
 კოჩი ლულა კეტის ხოლო (ბიგასით) ქიგიახვილუნია.
 აკაცს მოლუნული კეტიც დასკირდებაო."
- 651 კოჩი კოჩის ქეშეხვადუნია დო გვალა დო გვალა ართი-
 ანს ვამოხვადუნია.
 აკაცი კაცს შეხვდება. მთა მთას კი — არაო."
- 652 კოჩი კოჩიში ნტერი რენია.
 აკაცი კაცის მტერი არისო."
 კაცი კაცის მტერია, ძალლი კი — ერთგულიაო. (3583)

- 653 კოჩი კოჩიში სარკე რენია.
„კაცი კაცის სარკე არისო.“
კარგი კაცი სარკეაო. (3552)
- 654 კოჩი კოჩიში წამალი რენია.
კაცი კაცის წამალიაო. (3233)
- 655 კოჩი კოჩიშ ხვარცა რენია.
„კაცი კაცის მუნი არისო.“
- 656 კოჩი მუშ დღაშ მულაშა ვალურუნია.
„კაცი თავისი დღის მოსვლამდის არ მოკვდებაო.“
კაცი დროზე ადრე არ მოკვდებაო. (3577)
- 657 კოჩი მუში დუცუ დღას ვეჩინენსია.
„კაცი თავის თავს ვერასოდეს იცნობსო.“
- 658 კოჩი ონჯლორემენ ვანოლურუე.
„კაცი სირცხვილისგან არ მოკვდება თურმე.“
- 659 კოჩი სიტყვაში მენდული ოკო ორდევია.
„კაცი სიტყვის პატრონი („მოიმედე“) უნდა იყოო.“
მუსით თქუანქინი, თიშ მინჯე ორდავია.
„რასაც იტყუი, იმის პატრონი იყავიო.“
სიტყვას ათაენებ — თავნია, აქარებ — ქარიაო. (1996)
- 660 კოჩი ფარაწყკმა იჩინებე, მუ კოჩი რენია.
„კაცი ფულთან იცნობა, რა კაცი არისო.“
კაცი ფულში გამოსცადეო. (3607)
- 661 კოჩი ქუას ხოლოს ეკასქიდუნია.
„კაცი ქვასაც შერჩებაო.“
კაცი თავს ხის წვეროზე ირჩენსო. (3580)
- 662 კოჩი ქგგონდურუნ-და, თიჯგუა ჯგირი ქოლოლია (ველ-
ჯდასია), სქანი ნალოლემი ჩიჩიექ გაქყორდასია.
„კაცი თუ გემდურისო, ისეთი კარგი გაუკეთე (რომ არ
ელის), შენი (გაკეთებული) ცუდი დაავეიწყდესო.“
- 663 კოჩი ლურას ქელჯდასენი. ლოგინს ვეგლენჯირუნია.
„კაცი სიკვდილს რომ ელოდეს, ლოგინზე არ დაწვებაო.“
- 664 კოჩი შუმილობას თის რაგადანს, ხერზელობას მუთ
გურს უღუნია.
„კაცი სიმთვრალეში იმას ლაპარაკობს, სიფხიზლეში რაც

გულში აქესო.“

რაც ფხიზელს ფიქრში აქეს, ის მთერალს ენაზეო. (3163)

665 კოჩი ქანჯო აძირენია.
ჰაყი ბუზად ერეენებაო.“

666 კოჩი ჭაშა ობოხუაში ეშმეშუა დო ეშმაკიქ თქუა: ასე გეგლანთხასინი, მა ქოდმაბრალენსია.
ჰაყი ხეზე ომბოხებიანი ადიოდა, ეშმაკმა თქვა: ახლა რომ ჩამოვარდეს, მე დამაბრალებსო.“

667 კოჩი ჭგრო გეჩინებაფუენი, ართი ფუთი ჭიმუ ოკო გა-
ფუდას თიწყელა ნაქკომა.
ჰაყი კარგად რომ გაიცნო, ერთი ფუთი მარილი უნდა გქონდეს მასთან ერთად შექმულიო.“
კოჩიმ ამბე ქიგეგევენ. ართი ფუთი ჭიმუ ოკო ოქკუმევე.
ჰაყის ამბავი რომ გაიგო, ერთი ფუთი მარილი უნდა შე-
ქამოო.“
კაცმა რომ კაცი გაიცნოს, ცხრა ლიტრა მარილი უნდა შე-
ქამონ ერთადო. (3121)

668 კოჩი ჭგრო რენი, თინწყემა მუს ფიქრენცენი, ხანგობას
თის თქუანცია.
ჰაყი კარგად რომ არის, მაშინ რასაც ფიქრობს, გიჟობის
დროს იმას იტყვისო.“

669 კოჩის კოჩანა ვაულუნდა, ოშმეში კატუს ხოლო ულუნია.
ჰაყს კაცობა თუ არა აქეს, ულვაში კატასაც აქესო.“
კაცს კაცობა უნდა, თორემ ულვაში კატასაც კი აქესო.
(3632)

670 კოჩის რჩენაფა დო ღურაშა სოთინი ვანტინენია.
კაცი სიკვდილს და სიბერეს ვერსად წაუეაო. (3604)

671 კოჩის სინდისი ვაულუნდა, ნინა უძვალე რე, ირფელს
თქუანსია.
ჰაყს სინდისი თუ არა აქეს, ენა უძვლოა, ყველაფერს
იტყვისო.“
ენა ყველაფერს იტყვის, მაგრამ კაცს სინდისი უნდაო.
(3858)

672 კოჩის ქუას ხოლო ქიგიოხოზრუანსია.
ჰაყს ქვაზეც დაასახლებსო.“
ციე ქვაზე დაასახლებს კაცს. (4694)

- 673 კოჩის ცხენიშა ვამარიებუ დო ონაგერს ტახუნდუა.
 „ჟაყი ცხენს ვერ მოერია და უნაგირს ამტკრევედაო“
 ცხენს ვერაფერი დააკლო, უნაგირი დაამტკრიაო. (2643)
- 674 კოჩის კიკე ახიოლე დო კიკე ეწყინებუნია.
 კაცს სოტა ეწყინება, სოტა გაუხარდებაო. (3645)
- 675 კოჩიქ კიმიწდომასენი, გვალას ეკართინუანსია.
 „ჟაცმა თუ მოინდომა, მთას წააქცევსო“
 კაცმა რომ მოინდომოს, კლდეს გაარღვევსო. (3627)
- 676 კოჩიშ თოლი ხარბი რენია.
 კაცის თვალი ხარბიაო. (3620)
- 677 კოჩიშა ძალით მიდელინე, ძალით ვემიჩე.
 „ჟაცს ძალით შეიძლება წაართვა, ძალით ვერ მისცემ.“
 ძალად წართმევა გამიგონია, ძალად მიცემა კი — არაო.
 (4160)
- 678 კოჩიშა ჭგირი ვაგალოლენ-და, ჩიჩიე ვარა ვალოლაეა.
 „ჟაცს კარგს თუ ვერ გაუკეთებ, სული მაინც არ გაუკეთ-
 თოო.“
- 679 კოჩიში გური ურძლაფუ რენია.
 „ჟაცის გული გაუმადლარი არისო.“
 კაცის გული არ გაძლებაო. (3616)
- 680 კოჩიში გურიშა მის ენუჭინუნია.
 კაცის გულში ვის ჩაუხედნიაო. (3618)
- 681 კოჩიში დინათა ქოგოკოდა, თარა ქანისხია.
 „ჟაცის დაკარგვა თუ გინდა, ფული ასესხეო.“
 კოჩიშ ტერობა გოკონდა, მოჭგირალა გიმუცხადია.
 „ჟაცის მტრობა თუ გინდა, მოყვრობა გამოუცხადეო.“
 კაცის დაქცევა თუ გინდოდეს, ნურაფერს ნუ დაუკაეებო.
 (1205)
- 682 კოჩიში ეშმაკი კოჩი რენია.
 „ჟაცის ეშმაკი კაცი არისო.“
- 683 კოჩიში ვართ ძვალი ირგუ დო ვართ ხორცია.
 „ჟაცისა არც ძვალი ვარგა და არც ხორციო.“
- 684 კოჩიში მაცელიარი კოჩი კოჩიში ხეშე ოკო დოღუქასია.
 „ჟაცის მკვლელი კაცი კაცის ხელით უნდა მოკვდესო.“

- 685 კოჩიში უკორნებუ კოჩი ღორონს ხოლო ვაკონია.
 აკაცის არ მდომი კაცი ღმერთსაც არ უნდაო.
- 686 კოჩქ ართი ნალი ქოძირუა დო ასე სუმი ნალი, ცხენი
 დო ონანგერი მორკუნია. თქუუა.
 აკაცმა ერთი ნალი იპოვნაო და ახლა სამი ნალი, ცხენი და
 უნაგირი მაკლიაო, თქვაო.“
 იმერელმა ნალი იპოვა — ეხლა ერთი ცხენი და სამი ნა-
 ლის მეტი აღარა მაკლია-რაო. (1087)
- 687 კოჩიქ ზღვაში შქვიდას გინასქიდგ დო ცუნდიქ დაშქვი-
 დუა.
 აკაცი ზღვაში დახრჩობას გადაურჩა და ცეარმა დაახრჩოო.“
 კაცი ზღვას გადაურჩა და ცეარმა დაახრჩოო. (1193)
- 688 კოჩქ კართემა დუდი ქენგოდვალათუას დო სი ფრიმულს
 უსოფუნდე?
 აკაცმა კალთაში თავი ჩაგადებინოს და შენ კი წვეერსა
 ჰგლეჯდე?
 კაცმა კაცს ვენახი აჩუქა და იმან ყურძენიც აღარ აქამაო.
 (1209)
- 689 კოჩქ კოს გინუქყვიდუ, ღორონთქი — ვარი.
 აკაცმა კაცი გასწირა (გადაუწყვიტა) ღმერთმა კი -- არაო.“
 კოჩქ მეკვირუა მუნდომუ დო ღორონთქ ვაკვათუა.
 აკაცმა მოქრა მრუნდომა, მაგრამ ღმერთმა არ განკვეთაო.“
 კოჩიში გოჯოგათილს ღორონთი ეეგიჯოგუანსია.
 კაცის მოძულეებულს ღმერთი არ მოიძულეებსო. (3623)
- 690 კოჩქ ჩიჩიე ვაგაკეთაეა — სი ვაწორხვალუნდა, სქან
 სქუას ქაწოხვალუნია.
 აკაცმა ცუდი არ გააკეთოო — შენ თუ წინ არ დაგხვდება.
 შენს შვილს დახვდებაო.“
 მამამ ცოდეა ქნა, შვილმა ზლოო. (30)
- 691 კოჩქ ჭაშე ქეითანთხუა დო თუდო გვერქ ქაჩუა.
 აკაცი ხიდან ჩამოვარდაო და ქვევით გველმა უკბინაო.“
 უბედურ კაცს ქვა აღმართში მიეწევაო. (2097)
- 692 კოჩქ ჩილი იმოწმუა.
 აკაცმა ცოლი იმოწმაო.“

- 693 კოჩქი შხური ეფას ქიციდუა დო — ჯოღორი ვარდასია.
 „კაცმა ცხვარი იაფად იყიდა და — ძალლი არ იყოსო.“
 ურიას შხურქუ ეფას ქაშუუა დო ჯოღორი ვარდასია, თქუ-
 უა.
 „ურიამ ცხვარი იაფად იშოვა და ძალლი არ იყოსო.
 თქეაო.“
 იმერელმა ცხვარი იყიდა და მალი-მალ ღუმას უსინჯაედა,
 თხა არ გამოდგესო. (1089)
- 694 კოჩქია ბეა ქორჩუა-და, სია ბეაქ ვაგაჩინუა-და, მანგიო-
 რი წაქა ვარა ქოჩია.
 „კაცმა რძე თუ დაგალევინაო, შენ რძე თუ ვერ დაალევი-
 ნეო, სამაგიეროდ შრატი მაინც დაალევინეო.“
- 695 კოც გინაძიკებუ - თოლიში სიჭლარუეში მეტი — ირფე-
 ლი ართუნია.
 „კაცს დანაცინი — თვალის სიჭრელის მეტი -- ყველაფერი
 მოუბრუნდებაო.“
- 696 კოც მუში გვარიშა ვეგნართუნია.
 „კაცი თავის რჯულს („გვარს“) ვერ გადავაო.“
- 697 კოც ტანი არჩინუნია დო გური ვარია.
 „კაცს ტანი უბერდებაო და გული არაო.“
- 698 კოც ჭგირი თეში ვამეწონებუნია, უფრაში ვაძირასიე.
 „კაცს კარგი ისე არ მოეწონებაო, თუ უარესი არ ნახაო.“
 ვისაც მწარე არ უნახავს, ტკბილის გემოს ვერ აფასებსო.
 (3066)
- 699 კურდგელიში სიმაღლე წიარიში სიძაბუნე რენია.
 „კურდღლის სიმაღლე, მწვევრის სიძაბუნე არისო“
 დედლის სიმაგრე მამლის სიდაბლეაო. (585)
- 700 კურდღელქი მუსხით იკვანკუ, თისხით ირულუა.
 კურდღელქ მუზმა იკვანკუა, თიზმა ირულუა.
 „კურდღელმა რამდენიც იკოვნა, იმდენი ირბინაო.“
 კურდღელქ მუზმა დიჯუტუნ, თიზმა ირულუა.
 „კურდღელი რამდენჯერაც დატუტქდა, იმდენი ირბინაო.“
 კურდღელმა რაც იკუა, ის იბტუნაო. (1277)
- 701 კუსა-კუსათია არძო გეკითუა.
 „კენესა-კენესით ყველა მოითავაო.“
 კრუსუნა დედაბერმა ქეყანა ამოიკამაო. (1268)

- 702 კუში სქუა კუ იციო, ბუში სქუა ბუ იციო, აბა, მორო მუ იციო.
 „კუს შვილი კუ იქნება, ბუს შვილი ბუ იქნება, აბა, სხვა რა იქნება.“
 კუშ სქუა კუ რენია.
 „კუს შვილი კუ არისო.“
 ვკალზე ვკალი ამოვარ. (632)
- 703 კუჩხიში კოჩი ცხენამ კოც გაიძიციანდუა.
 „ფეხით შავალი კაცი ცხენიან კაცს დასცინოდაო.“
 უცხენე ცხენამს გაიძიციანდუა.
 „უცხენო ცხენიანს დასცინოდაო.“
 ქვეითი ცხენოსანს დასცინოდაო. (2271)

ლ

- 704 ლაგვანიშე ღვინი ლაგვანიში უმოსი ხირკეთი ვეშელაეა.
 „ქვეერიდან ღვინოს ქვეერზე უფრო დიდი ხირკით (ორში-მითი) ნუ ამოიღებო.“
 ლაგვანიშ (პიჯიშ) უმოსი ხირკე ვაკონია.
 „ქვეერის პირზე დიდი ხირკა არ უნდაო.“
- 705 ლაგვანს მუსგთ ენაღვარანქენი, თის ენგოღვარანსია.
 „ქვეერს რასაც ჩასძახებ (ჩაპბლავლებ), იმას ამოგძახებსო.“
 ლაგვანს მუსგთ ენაძახანქენი, თის ეშგოძახანსია.
 ქვეერს რასაც ჩასძახებ, იმასე ამოგძახებსო. (2270)
- 706 ლაგვანც იშო ქინაღვარედა, აშო ქინგოღვარანცია.
 „ქვეერს თუ ჩასძახე, აქეთ ამოგძახებსო.“
 კოკას ქენაღვარეუნი, აშო ქენგოღვარანსია.
 „კოკას თუ ჩასძახებ, აქეთ ამოგძახებსო.“
- 707 ლაგუჯის ხე ვეღინაჩანუენი, თეში ვეგიაძიციეა.
 „ხალთა-გულაში სანამ ხელი არ ჩაყო, ისე არ დასცინოო.“
- 708 ლაკვატა მონდას ქუოცოთი დო კობუქ გეითოლუა.
 „ჯობი მწიფეს ვესროლე და მკვახე ჩამოვარდაო.“
 მწიფეს ესროდნენ, მკუხე ცვიოდაო. (1619)

- 709 ლალა კოჩი გვიმარაშ ლობერს ლობუნდუა.
„ზარმაცი (დონდლო) კაცი გვიმრის ლობეს ლობავდაო.“
უხეირო კაცმა თქვა: იანვარში ცხრა ურემი ენძელა უნდა
გავთიბოო. (2167)
- 710 ლალა კოჩი დამორჩილს ლურუნია.
„უქნარა (ზარმაცი) კაცი შემოდგომაზე მოკვდებაო.“
ზარმაცი კამის დროს კარგად არის, მუშაობის დროს-ავედ.
(3477)
- 711 ლანდღვირ წყარს ჩხომი ეფი ოქოფალი რენია.
„ამღვრეულ წყალში თევზი ადვილი დასაქერი არისო.“
ლანდღვე წყარც ჩხომი ეფი ოქოფალი რენია.
მღვრიე წყალში თევზი ადვილად დაიჭირებაო. (1596)
- 712 ლანქა ირო ჩხე დო უჩა იგუაფუნია.
„ნაქა მუდამ ცხელი და შავი იქნებაო.“
- 713 ლაშქარიშე მუნალეს ამბეს ოსური ოხვამილუნდუა.
„ლაშქრიდან მოსულს ამბავს ცოლი ახვედრებდაო.“
ქმარი ლაშქრიდან დაბრუნდა, ცოლი ამბავს მოუთხრობდაო.
(2290)
- 714 ლებია ლასირი, ლებია კაკილი, ლებია რკენილი — არ-
და ლებია რენია.
„ამოლესილი (ლობიო), დანაყილი (ლობიო). შეკმაზული
ლობიო — ყველა ლობიო არისო.“
- 715 ლებიას მეტი ჭიმუ ქოლოლუნ. პიჯის მითინი ვეგედევან-
ცია.
„ლობიოს მეტი მარილი რომ უქნა, პირს არავინ დაადებსო.“
- 716 ლეხის კითხენა, ოქკომალი გოკონ დო ვარია.
„ავადმყოფს კითხავენ. საკმელი გინდა თუ არაო.“
ავადმყოფს ჰკითხავენ. (4238)
- 717 ლიშის გიობინანს დო არგუნს ენწყუნსია.
ლიფშის გიობინანცენი, თექი არგუნც ეთმონწყუნცია.
„ნემსს რომ შიაბნევს, იქ ნაჯახს ახსნისო.“
ლიშიში ადგილს მახათის ენწყუნსია.
„ნემსის ადგილას მახათს ამოიღებსო.“
სოდე ლიშის გილაღვანსენი, თექი კინახონას გეგლეღანსია.
„სადაც ნემსს შემოდებს, იქიდან გუთანს ჩამოიღებსო.“
ნემსში მახათს გამოიყვანსო. (4488)

- 718 ლიშიში ყურწის გეითურსია.
ნემსის უნწში გაძვრებაო. (4487)
- 719 ლომიმა მის გაბედინე — უჩა თოლი ალარძუნია.
„ლომს ვინ გაუბედაეს — შავი თვალი გაქვსო (გიდეესო).“
ცალთვალა ლომს ელმობას ვერ შექადრებო. (2561)
- 720 ლუკმაქ გამლაიოლუა პიჯიშე-და, ატარს ვარა ქიგელა-
სია.
ლუკმა თუ გამოგივარდა პირიდან, ჭამში მაინც ჩავარდესო.“
ლუკმა გაეარდეს, ჭამში ჩავარდესო. (1301)
- 721 ლური ქიქე ლურუ რენია.
„ძილი პატარა სიკვილიაო.
- 722 ლურიშ წოხოლე სიზმარს რაგადანდუა.
„ძილის წინ სიზმარს ამბობდაო.“
ლურიში წოხლე სიზმარია.
„ძილის წინ სიზმარიაო.“
ბაეშვი არ დაბადებულყო, აბრამს არქმევდნენო. (190)
- 723 ლურს ორთუმელი ვაკონია.
ლურს ორთუმელი ვაკონია დო შქირენც -- მულაკუქუმაფუ.
„ძილს სასთუმალი არ უნდაო და შიშხილს — შექამადი.“
შიშხილს საწები არ უნდა და ძილს — სასთუმალიო.
(2487)
- 724 ლებ ოკო რღე გურაფასია, მუქო რკინა ფურაფასია.
„რბილი უნდა იყო სწავლისას, როგორც რკინა წრთობის
დროსო.“

მ

- 725 მა დიარაშა მიდგოჩევაგა დო სი წისქვილშა მიდაზოჯია.
„მე საქეიფოდ წაეჩანჩალდები და შენ წისქვილში წაბრძან-
დიო.“
მა ლხინიშა მიდევსერგელუქ, სი ტყაშა მიდაზოჯია.
„მე ქორწილში (ლხინში) წავეთრევი და შენ ტყეში წა-
ბრძანდიო.“

სი წისქვილიშა მიდაზოჯია დო მა დიარაშა მიდებსერგელ-
გქია.

შენ წისქვილში წაბრძანდი, მე ქორწილში წავეთრევიო.
(2465)

726 მა დო ჩქიმ ოსურქ (ჩილქ) ღუშა ფსხუნითია დო სი მუ-
თუნქ ვარხვადუა.

„მე და ჩემმა ცოლმა წუხელ ვითათბირეთ და შენ არათერი
შეგხვდაო.“

727 მა ვეპიქ-და, ჩქიმი უკული ქუა უთუდასია.

„მე თუ არ ვიქნები, ჩემს შემდეგ ქვა ეთოვოსო.“

მა დობლურუქენი, უკული ქუა თუასია.

ჩემი სიკედლის შემდეგ თუნდ ქვა თოვოსო. (1124)

728 მაზაკვალი მუშის უმოსო ზაკუნცია.

„გამთვალავი თავისას უფრო გათვალავსო“

729 მაზაკვალს თოლი ვაუნჯანს.

„შზაკვარს თვალი არ უხელია.“

ემშაკს თვალი არ უჩანსო. (745)

730 მაზოლამი კითის ქიგლასხაპესია.

„მაზოლიან“ თითზე დააკირესო (დაახტენო)“

731 მათი დივრძლი დო ჩქიმი სტუმარქითია.

„მეც გავძეხი და ჩემი სტუმარიცაო“

732 მათხუალი წონებელა მის უძირუნია.

„მათხოვარი წუნია ვის უნახავსო“

გლახა მაწუნებელა არ გაგონილაო. (1473)

733 მათხუალს ქემეჩია და მასხებელს ვემეჩაეა.

„მათხოვარს მიეცი, შენგან მსესხებელს კი არ მისცე.“

734 მაკერკელარი ქუა ფუთქურც ვემკიდვანცია.

მაკერკელე ქუას ფუთქური ვემკადვალუნია.

აგორებულ ქვას ხავსი არ მოეკიდებაო. (4)

735 მაკითხე დო მარებელი, დუდიშ უგუხარებელი.

„მკითხავი და მაქანჯალი თვითონ გაუხარებელი (არიანო).“

736 მალაზონი ლორონც ოხვეწულუა დო ეშმაკი ბერიშა
ოწურუნდუა.

„მონაზონი ღმერთს ეხვეწებოდაო და ეშმაკი ბერისკენ უთი-
თებდაო.“

- 737 მალათირე კგირი ქორდასგნი, ღორონთს ხოლო აცვენუ-
დუა.
„შეამხანაგებული (თანამოსაქმე) კარგი რომ იყოს, ღმერ-
თსაც ეყოლებოდანო.“
განაყოფი რომ კარგი იყოს, ღმერთსაც ეყოლებოდანო. (375)
- 738 მალალარი ჯოლორს ყურდგელი ვაქოფენია.
„მეფეთარი ძალლი კურდღელს ვერ დაიქერსო.“
- 739 მამუშებელი — მა დო გვიცი, მაქკუმალი — ეჩიდოვითი!
„მომუშავე — მე და გვიცი, მკამელი — ოცდაათი!
გოგიაა მთოხნელიო, ოცდახუთი მცოხნელიო. (475)
- 740 მანგარ ზოთონც ჯგირი ზარხული მოცუნცია.
„მაგარ ზამთარს კარგი ზაფხული მოჰყვებაო.“
დიდ ზამთარს კარგი მოსავალი მოსდევსო. (3096)
- 741 მანგიში მანგი რენანია.
„სწორის სწორი არიანო.“
- 742 მარას ხუთი ეაშხა ულუნია.
„კვირაში ხუთი კვირა (დღე) აქვსო.“
დღეში შვიდი პარასკევი აქვს. (4328)
- 743 მარგალი გოხირეს დო ღობერს უკულ გითმუეუნუნადუა.
„გლეხი (მეგრელი) გაქურდეს და ღობე მერე შემოავლო
ეზო-კარსაო.“
- 744 მარგალი ცხენს გეხედუ დო აბგა პუხუს მაბუდუა.
„მეგრელი ცხენზე იჯდა და აბგა მხარზე ეკიდაო.“
- 745 მარგალქ თქუა: ბედნიერს ოსური (ჩილი) ულურუნია დო
უბედურს ცხენია.
„მეგრელმა თქვაო: ბედნიერს ცოლი უკედება და უბედურს
ცხენიო.“
- 746 მარგალქ პირველო იფიქრასგნი (სხუნასგნი), მუს ქულუ-
დასია დო მაეიაშა იფიქრასგნი — მავა.
„მეგრელმა პირველად რაც იფიქროს, თვითონ ჰქონდესო და
მეორეჯერ რაც იფიქროს — მეო.“
- 747 მარდი ქიმინი დო ჯიმუ ხოლო ქიმნარღვია.
მადლი ჰქენი, მარილიც მოაყარეო. (1306)
- 748 მარდუუ ჩქეჩქე ნგარათ იჩინებენია.
„ზრდელი ბავშვი ტირილით იცნობაო.“

- 749 მართალი თქვია დო ლურელი გედგრტენია.
სიმართლე თქვი და მკედარი აღგებაო. (3878)
- 750 მართალი ფთქუენი, დიდა დომილურუნია დო, ტყურა
ფთქუენი, — მუმავა.
„მართალი რომ ეთქვა, დედა მომიკვდება, ტყული რომ
ეთქვა, — მამაო.“
- 751 მართალი ღორონს ხოლო ახიოლენია.
„მართალი ღმერთსაჲ გაუხარდებაო“
ღმერთს სიმართლე უყვარსო. (4047)
- 752 მართალი (კოჩი) შარას გეყუნსია.
„მართალი (ყაცი) გზას მიჰყევბაო“
- 753 მართალიში მათქუალარი მტყუნს ჯოგენია.
„მართლის მთქმელი მტყუნს ეჭავრებაო“
- 754 მართალიში მათქუალარს ბრელი მტერი ყუნსია.
„მართლის მთქმელს ბევრი მტერი ჰყავსო“
მართლის მთქმელს ბევრი მოძულე ჰყავსო (3670)
- 755 მართალიში მორაგადეს' ნინას კვათუნანია.
„მართლის მთქმელს ენას მოაჰკრიანო“
მართლის მთქმელ მტრედს ნისკარტი მოაჰკრესო. (1322)
- 756 მარტენჯი დო მათხოზინე — ჟირიხოლო ღორონს ოხვე-
წულუა.
გამქცევი დო მიმწევი ორივე ღმერთს ეხვეწებოდაო (374)
- 757 მარტიქ საბერტე დოქუა.
„მარტმა საბელტე დაწეაო“
- 758 მარტიღს ნახარებუთ ქელუშენესია.
„მარტიღის ტაძართან ნახარებაეოჲ ააშენესო.“
- 759 მარღინალი ჯოღორიშა ვაგაშკურინანსია.
„ღრენია ძალლისა არ შეგეშინდესო.“
- 760 მასქუალი ქოთომიკალო მუს გილურქია.
მეკვერცხე დედალიეით რას იარებოო (4456)
- 761 მა სქანგურე ვორექ დო სი ეშმაკიყურევა.
მე შენსკენ და შენ ეშმაკისკენო. (4455)
- 762 მა სხულს გიმვობეჟია დო ინა — უშქურსია.
„მე მსხალზე ვზივარ და ის კი — ვაშლის ხეზედაო“

- 763 მატაროზე (ტაროზი) ოკმარეშე მერჩქინდუნია (მედოხო-
დუნია).
მატაროზე ორდოშე იჩინებენია.
„სატაროსო ამინდი (დარი) დილიდანე შეეტყობაო (იცნო-
ბაო).“
- 764 მაულარი პიჯი ვამილუნია.
„მოსასელელი პირი არა მაქვსო.“
- 765 მჯა გეგუთის ხე, ლიპარტია — მალლაკის, შუმა-ჰკომუ-
აქ გეთუ დო ეუყინი ტაბაკის.
„შეფე გეგუთში ზის, ლიპარტიანი — მალლაკსა, სმა-ჰამა
გათავდა და აუწიე ტაბაკსა (აალაგე სუფრაო).“
- 766 მათამ ხასობას ქკადუმ ჩილობა უჯგუნია.
მეფის საყვარლობას მკედლის ცოლობა სჯობიაო. (1455)
- 767 მა ქიბტყუქ დო, იყინ დო ვარი, ჯარი ვამოკე.
„მე ვიტყვი და, იქნება თუ არა, ჯავრი არა მაქვს.“
- 768 მალალო ფურიუნდენი — თულო იჯინედავა.
„როცა მალლა იფრენ, ქვემოთაც უნდა დაიხედოვო.“
- 769 მალურუ ქანჯი მანგარო იჩამინუაფუნია.
„მომაკედავი ბუზი მაგრად იკბინებო.“
შემოდგომის ბუზი უფრო მწარედ იკბინებო. (2455)
- 770 მაწვალებელი კიბირც ეგოჯოთანანია.
„მაწვალებელ კბილს ამოიგდებენო.“
კბილი ტკბილია, მაგრამ რომ შეგაწუხებს, მოიგლეჯ და
გადააგდებო. (1240)
- 771 მაწონებელს ნაწონებუქ ხოლო მეუდინუა.
„წუნისა დაწუნებულცი დაეკარგაო.“
წუნისა აკლდებოდესო. (2807)
- 772 მაკვალი ჩხოუს მეტ ქას ჩანა.
„მეწველ ძროხას მეტ ჩალას აკმევენ.“
მებჟალე ჩხოუს მეტ ფურჩას ჩანა.
„მეწველ („მერძევე“) ძროხას მეტ ფურჩას აკმევენ.“
- 773 მაკირკინალი ჯა დიდხანს კირკინუნსია.
„კირკინა ხე დიდხანს იკრკინებსო.“
- 774 მაკირხოლი ლორონთიმ ქოთომი რენია.
„მერცხალი ლმერთის ქათამი არისო.“

- 775 მახინ(ჯი)ს — ართ ცოდა ღო მინჯეს — ოშია.
 „ქურდს ერთი ცოდვა და პატრონს ასიო.“
 ქურდმა ერთი ცოდვა ქნა, დამკარგავმა — ათასიო. (2327)
- 766 მახინს მუთუნქ ვაშუნ, მუში სქიბუ მიხირუა.
 „ქურდმა რომ ვერაფერი იშოვა, თავისი დოლაბი მოიპარაო.“
 მახინს მუთუნქ ვაშუუ, მუშ ეზოს მასარი გენწყუ ღო თინა გამნილუ ცუდეშავა.
 „ქურდმა რომ ვერაფერი იშოვა, თავის ეზოში სარი აიღო („ახსნა“) და ის შეიტანა სახლშიო.“
 მახინს\ოხირალქ ვაშუნი, მუში მიხირუა.
 „ქურდმა მოსაპარი რომ ვერ იშოვა, თავისი მოიპარაო.“
 ქურდმა მოსაპარი რომ ვერაფერი ნახა, თავისი ქუდი დაღო და ის მოიპარაო. (2329)
- 777 მახინჯის ართი ცოდა ულუნია, მორაგადეს — ჩხორო.
 „ქურდს ერთი ცოდვა აქვსო, მთქმელს — ცხრა.“
- 778 მახინჯის ირკოჩი მახინჯი უჩქულუა.
 მახინს ირი კოჩი მახინჯი უჩქუ, ეშმაკის — ეშმაკი.
 „ქურდს ყველა ქურდი ჰგონია, ეშმაკს — ეშმაკი“
 ქურდს ყველა ქურდი ჰგონიაო. (2338)
- 779 მახინჯის (მახინს) ქურჩქილენი, დღაშე ოშიშა გოტორხენია.
 „ქურდს რომ უსმინოდღეში ასჯერ გატყდებო.“
 ქურდს რომ კაცმა ყური უგდოს, დღეში ათჯერ გამოტყდებო. (2334)
- 780 მახინჯიში მახინჯი ვაწყწყმიდებუნია.
 ქურდის ქურდი არ წაწყმდებო. (2325)
 მახინჯიში მახინჯი ხეამილი რენია.
 „ქურდის ქურდი დალოცვილი არისო.“
 ქურდის ქურდი ცხონებულიაო. (2325)
- 781 მახობობა უქეინჯე ლაგვანი რენია.
 ოჯახი უძირო ქვევრიაო. (3780)
- 782 მდიდარც ვემიანატრავა ღო ღარიბის ვეგიაძიკუთავა.
 „მდიდარს ნუ შენატრებო და ღარიბს ნუ დასცინებო.“

- 783 მდიდარ კოს მუთხილე დო რეგვენს ველეამხანაგაეა.
„მდიდარ კაცს მოუფრთხილდი და რეგვენს არ დაუამხან-
გდეო.“
- 784 მდინდარიშ ონწეს ეშმაკეფ ხოლო უკვანწუანა. ლარიბის
ძიძე ხოლო ვაშინია.
„მდიდრის საქანელას ეშმაკებოც აქანაებენ, ლარიბი ძიძასაც
ვერ იშოვისო.“
მდიდრის ურემი მთას გადაივლის, ლარიბისა სწორე
გზასაც შეშლისო. (1396)
- 785 მეღაჩხირე მეზობელი ჭიშას უჭგუნია.
„მეცეცხლური მეზობელი ძმას სჯობიაო.“
კარგი მეზობელი ამომავალ მზეს სჯობიაო. (3556)
- 786 მეზობელი ჭგირო ქორჩუნსგდა, სი ხოლო ჭგირო რექია.
მეზობელი თუ კარგად გყავს, შენც კარგად ხარო. (3687)
- 787 მეზობელიში ეშალათა ქგოკონია-და მუთუნიშენი ვაგა-
ცუდაეა.
„მეზობლის ამოგდება თუ გინდა, არაფერზე გააცუდოო.“
მეზობელიშ ქვეაღუა გოკონიადა, ტყიბირი ვაუარაეა.
„თუ მეზობლის დაღუპეა გინდა, საცერი არ დაუქიროო.“
კაცის დაქცევა თუ გინდოდეს, ნურათერს ნუ დაუკაეებო“
(1205)
- 788 მეზობელიში ჭგირობუა ქგოკონდა, მუთუნი ვათხუაეა.
„მეზობლისთვის კარგი („მეზობლის სიკეთე“) თუ გინდა,
არაფერი ათხოვოო.“
მეზობელშო ჭგირი ქგოკონდა, ართიში მეტიშა ვათხუაეა
ბურკული.
„მეზობლისთვის კარგი თუ გინდა, ერთის მეტად არ ათხო-
ვოო წალდი.“
კაცის დაქცევა თუ არ გინდოდეს, ყოველდღე ცეცხლს ნუ
მისცემო. (1205)
- 789 მეზობელს ირფელი ქულუდა, სი სქანი ქიგგოსქიდუნია.
„მეზობელს თუ ყველაფერი აქეს, შენ შენი დაგრჩებაო.“
მეზობელს თუ რამე აქეს, შენ შენი შეგრჩებაო. (3691)
- 790 მეზობელს ქორას ქააქუნია-და, სი ხოლო მიფუჩონეა.
„მეზობელს თუ მუცელი სტკივა, შენც ხელი მოისვიო.“
მეზობელს რომ მუცელი სტკიოდეს შენ მუცელზე ხელს უნ-
და ისვამდეო. (1414)

- 791 მეზობელს ქულუნდა. სი ხოლო გილუნია.
„მეზობელს თუ აქვს, შენც გაქვსო.“
მეზობელს თუ რამე აქვს, შენც გაქვსო. (3692)
- 792 მეზობელს ხოცი უზალი დო სი გაშინია.
„მეზობელს ხარი უსურვე (უნატრე) და შენ იშოვიო.“
მეზობელს ხარი უქადე, ღმერთი შენ მოგცემსო. (1415)
- 793 მეთხალეკ უწუა მეთხალეს: სი უცხონტია დო მა ურ-
შინუნქია.
„მეთხემ უთხრაო მეთხეს: შენ ტოტები ჩამოუკაფეო და მე
დაეუსტენო (თხებს).“
- 794 მეკოტუე კოტოს ეუს (ეუჯის), სოურე ოკონ, თეურე მი-
კოდგენცია.
„მეკოტნე ქოთანს, საიდანაც უნდა, იქით მიადგამს ყურსო.“
მეკოტუე კოტოს სოლე ოკონი, თეურე მიკოდგუნსია ხეს.
მეკოტნე ქოთანს, სადაც მას სურს, იქ მიადგამს სახე-
ლურს.“
მეკოტუე, სოლე ოკონი, თეკი მიკოდგენც კოტოს ეუცია.
„მეკოტნე, სადაც უნდა, იქ მიადგამს ქოთანს ყურსო.“
მეკურკლეს საითაც უნდა, ქოთანს ყურს იქით გამოაბამსო.
(1462)
- 795 მელა ოკარიეს ქიმთაქოფესინი — სიზმარი რდასია.
„მელა საქათმეში (რომ) დაიკირეს — სიზმარი იყოსო.“
მელა მახეში გაება და თავი მოიმძინარა, — იქნებ სიზმარი
იყოსო. (1422)
- 796 მელია სოდე მეუსგნი, მუში კუდელი ხოლო თეკი მეესუნ-
სია.
მელა სადაც წაეა, კუდიც იქ გაჰყვებაო (1426)
- 797 მელაქ (ტურაქ) მუში კუდელი იმოწამუა.
„მელამ თავისი კუდი დაიმოწმაო“
მელამ თავისი კუდი მოწმედ მოიყვანაო. (1430)
- 798 მელაქ თქუა: დობლურუქენი, დუდი ოკარიეურე
(ოქოთომეშე) მილოლითია.
„მელიამ თქვაო: რომ მოგვედები, თავი საქათმისკენ მიქენი-
თო.“
მელა კვდებოდა და თავი საქათმისკენ მიჰქონდაო. (1421)

- 799 მელენც გიოძახანდუა დო მოლენი მიდულესია.
„გალმა ედავებოდა და გამოღმა წაართვესო.“
- 800 მემამულექ უწუუა ყაზაყის: დიხაში სიგირძა დო განც
ზომუნქენი, სიმაღლეს ვაზიმუნქიაო.
„მემამულემ უთხრაო გლესხ: მიწის სიგრძესა და განს რომ
ზომავე, სიმაღლეს არ ზომაეო?“
- 801 მენძელი ვაჰანია, დიდი ხარკალია დო კიქე „კამპანია.“
„მასპინძელი ვაჰანია (გვარია), დიდი ფაცი-ფუცი (ხმაური)
და ცოტა „კამპანია“.
- 802 მენძელიშ უმუშო დიარა ვეყუაფუნია.
„უმასპინძლოდ ქორწილი არ იქნებაო.“
- 803 მენჯარიშე კოჩიში თოლი დღას ვერძლუნია.
„შურიანი კაცის თვალი არასოდეს გაძღებაო.“
ხარბის თვალს შაეი მიწის მეტი ვერა გააძღობს-რაო.
(2884)
- 804 მერეთმუსლობა მურცია დო ლვენწყეჟქ თოლი წგმიგო-
თესია.
„მეორედ მოსვლა მოდისო და კია-ლუებმა თვალი წამოიგ-
დესო.“
არძოშ წოხოლე კიაქ გემწიგოთუ თოლია.
„ყველაზე წინ კიამ წამოიგდო თვალიო.“
ქვეყნის დაქცევის შიშით კიამ თვალეში დაითხარაო. (2558)
ფულუქ, — ქიჯანა ინწყუნია დო, — არძოშ წოხოლე გემ-
წითხორუ თოლია.
ქვეყნიერების დანგრევის მოლოდინში თხუნელამ თვალეში
დაითხარა — სულერთია აღარ გათენდებაო. (2558)
- 805 მერზიებულ ქობალც ჟოლორი ხოლო ვაქკუმუნცია.
მერზიებული ქობალი ჟოლორქ ვაქკომუა.
„შეთაუაზებული პური ძალღმაც არ შეჰამაო.“
მიძალეებული ლუქმა ძალღმაც არ შეჰამაო. (1482)
- 806 მესიშ კვიმა ოქრორე, ივანობაშ — ვარჩხილი, კვირკეეშ
კვიმა ღულარე, არგუსოში — დაჩხირი.
„შაისის წვიმა ოქროა, ივანობისა — ვერცხლი, კვირიკობის-
თვისა — მღულარე, აგვისტოსი — ცეცხლი.“
მესიშ კვიმა ოქრო რე, ივანობაშ — ვარჩხილი დო კვირ-
კეეში — დაჩხირი.

მაისის წვიმა ოქროა, ივნისისა — ვერცხლი, ივლისისა —
ცეცხლიო. (3132)

807 მესოფელე ჯოლორიზუმა პატი გეძენია.
„მოხეტიალე (მაწანწალა) ძაღლისოდენა პატივი ადევსო.“

808 მეტყუარანჯე (მეტყურიე) ბრელ დღას ველანსია.
„მატყუარა ბევრ დღეს ვერ წაიღებსო.“
ტყუილს მოკლე თეხები აბიაო. (2096)

809 მეტყურეს მართალსით ვადუუქერენანიჲ
„მატყუარას მართალსაც არ დაუქერებენო.“
ტყუილის მთქმელს მართალსაც არ დაუქერებენო (3935)

810 მეტყურეს მუში ტყურა ოკო აცალევა.
„მატყუარას თავისი ტყუილი უნდა აცალოო.“

811 მეტყურეს შხვა ხოლო მეტყურე უჩქენია.
„მატყუარას სხვაც მატყუარა ჰგონიაო.“
ქურდს სხვაც ქურდი ეგონა და უნამუსოს — უნამუსოო.
(2338)

812 მეტყურეში ჩილი ხიოლიში ღურელია (ხიოლით კეთებუ-
ლია).
„მატყუარას ცოლი სიხარულისგან მკვდარიო (სიხარულით
აშენებულიო).“

813 მეუ დო ქური (ქურსი) ისირკი (თუნთიშორო).
„წადი და ქუსლი გაილოკეო (დათვივით).“

814 მელეჯეს ირო ღეჯიში ნდღურათი ელასიმედლა.
„მელორეს ყოველთვის ღორის ღრუტუნი ჩაესმოდაო.“

815 მელეჯემ ოსური კუჩხის ოკმარეს იბონდლა.
„მელორის ცოლი თეხს დილით იბანდაო.“
მელეჯემ ჩილი ონჯუას დიკუანს პიჯიმ ბონჯუას.
„მელორის ცოლი საღამოს დაიწყებს პირის ბანას.“

816 მეშარე წყარს შითხინსენი, ღვინი მიკულაია.
„გზავარი თუ წყალს შოითხოვს, ღვინო' მიართვიო.“

817 მეშხურე ლოგინს ქოდანჯირეს დო იქ ლოგინიმ თუდო
მითილუა დო: „რეი, ცეი, ცეია.“
„მეცხვარე ლოგინში ჩააწვინეს, ის კი ლოგინის ქვეშ შეძვრა

და დაიწყო ძახილი: რეი, ცეი, ცეიო (ცხერის მოხმობა).“
გომბიოს ბუმბულში აწვევდნენ, „ფუჭიჩი-ფუჭიჩს“ იძახდაო.
(478)

- 818 მეძობელიმ ჭინიშენი მეძობელქ ფუთი ჭიმუ ოკკომუა.
„მეზობელმა მეზობლის ჭიბრზე ფუთი მარილი შექამაო.“
რძალმა რძლის ჭიბრზე ერთი ქილა მარილი შექამაო. (1866)
- 819 მექვილს მეგობილი უჭგუნია.
„დამწვარს დადაგული სჯობიაო.“
მექვირს მეგობილია.
„დამწვარს დადაგულიო.“
მექვილს მეგობილი მეუძინესია.
„დამწვარს დადაგული მიუმატესო.“
- 820 მეხვამილაფა ბედიმ გვერდი რენია.
„მიხვედრა ბედის ნახევარი არისო.“
- 821 მიდმალალარს ირო მიდალალაშა ოშქურუდუა.
„წამრთმევეს ყოველთვის წართმევის ეშინოდოაო.“
- 822 მით გოოჩინე გეჩასია, ლორონთ თის მეჩანსია.
„ვინც დახედავს ფაცერსაო, ღმერთი იმას აძლევსაო.“
ვინც აიკიდა გოდორი, იმან შექამა კოტორი. (800)
- 823 მით დიშქას კეათენსენი, უდაჩხირეთ ვადოსქიდუნია.
„ვინც შეშას კრის — უცეცხლოდ არ დარჩებაო.“
- 824 მით მუში ღუს პატის ვაცენსენი, შხე „ათ ვაცინე პატია.
„ვინც თავის თავს არ სცემს პატივს, სხვასაც ვერ სცემს
პატივსო.“
ვინც თავისთვის არ არის, სხვისთვისაც ვერ იქნებაო. (791)
- 825 მით რჩენ კოს გიამიციენსენი, თინა მუში ღუდიშა გიძი-
ცანსია.
ვინც მოხუცებულს დასცინის, — თავის თავს დასცინისო.
(3453)
- 826 მით ქიგეჯუნსი ჭგირო, გურაფა ღურა ღლაშა რე ირო.
„ვინც კარგად მიჟეება, სწავლა სიკედლიამდე არისო.“
სწავლა სიბერემდეო. (2040)
- 827 მით ცხენს გეღობოდუნია, თინა ქედანთხუნია.
„ვინც ცხენზე შეჭდებო, ის ჩამოვარდებო.“
ვინც თაფლს ხელს ახლებს, ხელს გაითაფლიანებს. (786)

- 828 მით კვეერ ვარენ, შხვამ კკუათ იშენ უკუეუ რენია.
„ვინც კკვიანი არ არის, სხვისი კკუით მაინც უკუეო არი-
სო.“
- 829 მით ხეს კინიკართანცია, თინა იფმანც ხართასია.
„ვინც ხელს წაიკაპიწებსო, ხალთასაც ის გაივსებსო.“
ვინც საესე ჯამში ხელს ჩაპყოფს, გემოსაც ის გაივსებსო.“
(802)
- 830 მითინ ვარაგადანს — ჩქიმი დიდა ბოზი (უწესო) რენია.
„არავინ ამბობს — ჩემი დედა ბოზი (უწესო) არისო.“
ნაბიკვარი არ იძახის — დედაჩემი ცუდიაო. (1630)
- 831 მიკოსურებულს მიკასურებელი უჭგუნია.
„გასტუმრებულს გასასტუმრებელი სჯობიაო (მოთავებულს
მოსათავებელი სჯობიაო).“
- 832 მიმინოში მანგიერო ძერა ვერგუნია.
„მიმინოს ნაცელად ძერა არ ვარგაო.“
მიმინოს მაგივრობას ძერა ვერ გასწევსო. (1479)
- 833 მინაბარეს დიხა ქეშინახუნია.
„მინაბარებს მიწაც შეინახავსო.“
მიბარებულ თხას გერი ხოლო ქეშინახუნია.
„მიბარებულ თხას მგელიც შეინახავსო.“
მონაბარეს (მუნაბარეს) გერი ქეშინახუნია.
„მიბარებულს მგელიც შეინახავსო.“
მიბარებული მგელმაც შეინახა, დაბარებული მუნჯმაც შეას-
რულაო. (91)
- 834 მინაჩემს ელნაჩემი უჭგუნია.
„მინაჩემს ნარჩევი (რჩევის მიცემა) სჯობიაო.“
- 835 მინიბლინი, გურქუ მიმაკუ, გემიბლინი, ქურქუ მიმაკუ.
„რომ შევედი, გული დამეწვა; რომ გამოვედი, ქუსლი მო-
მეწეა.“
- 836 მინ კოჩი დუდშე ირჩინუ, მინ კუჩხიშე.
„ზოგი კაცი თავიდან ბერდება, ზოგი ფეხიდან.“
- 837 მინოსინჯალაფორი კოჩის გოტყაბარელი მელია ქუჭგუნია.
„ზედსიძედ მისულ კაცს გატყავებული მელია სჯობიაო.“
სოფელზე გატყავებულმა მელამ ჩამოირბინა და — ზედსიძე
კაცს ხომ ვკობივარო. (2013)

- 838 მინშა ტყურათ საქირო რენია.
 „ზოგჯერ ტყუილიც საქირო არისო.“
 „ზოგჯერ ტყუილი მართალს სჯობია. (3484)
- 839 მინშა ჩილი ოხვეწულუა დო მინშა ქომონჯი.
 „ზოგჯერ ცოლი ეხვეწებოდაო და ზოგჯერ ქმარი.“
 „შქასერიშა ქომონჯი ოხვეწულუა დო ნაშქასერენც — ოსუ-
 რია.
 „შულამემდე ქმარი ეხვეწებოდაო და ნაშულამექს — ცო-
 ლიო.“
- 840 მინც პაპა მოწონდუა (უჯორც) დო მინც — პაპაში
 ოსური (ჩილია).
 ზოგს მღვდელი მოსწონს, ზოგს — მღვდლის ცოლიო. (922)
- 841 მის ვაუჯორს ზესქვიშ ბირან, ლორონს ვაკო თიშა რინა.
 „ვისაც არ უყვარს შაშვის სიმღერა, ღმერთს არ უნდა იმი-
 სი ყოფნა.“
- 842 მის თხაქ უდინუნი, დლაქ თის უდინუა.
 „ვისაც თხა დაეკარგა, დღეც იმას დაეკარგაო.“
- 843 მის ულუნი, ხოლო თისია.
 „ვისაც აქვს, კიდევ იმასო.“
 მის უშიბუნი,ხოლო თინა იშინსია.
 „ვისაც უშოვია, კიდევ ის იშოვისო.“
- 844 მისით მოზვერი არღუნი, ის ხოს ნუმ უარანქია.
 „ვისაც მოზვერი ეზრდება, ხარს ნუ დაუქერო.“
 კაცს რომ კვიცი ეზრდებოდეს, ცხენი არ დაეკავებაო. (1225)
- 845 მისით ულუდუნ, იქ ბაბუ დინგარუა; მისით ვაულუდუნ,
 ის მუმაქ ვანგარუა.
 „ვისაც ჰქონდა, იმან ბაბუა დაიტირაო; ვისაც არ ჰქონდა,
 იმან მამა ვერ დაიტირაო.“
 ულუდუნი, იქ მუმაყონერი ინგარუა დო, ვოულუდუნი, ის
 მუმაქ ვანგარუა.
 „რომ ჰქონდა, იმან მამინაცვალი დაიტირაო და, რომ არ
 ჰქონდა, იმან მამა ვერ დაიტირაო.“
 ქონებამ პაპის პაპისტვის გამაკეთებინა საკურთხი, უქონ-
 ლობამ მამისტვისაც არაო. (2304)

- 846 მისით შხეაშოთ გლახა ოკონი, მუს ქეწოხეადუნია.
 „ვისაც სხვისთვის ცული უნდა, თვითონ შეხვდებაო.“
 რასაც სხვისთვის მოინდომებ, შენ თავს გადაგხდებაო.
 (3810)
- 847 მისეთ გური უწყუნენი, ეთიშა გომქურუდასია.
 ვისაც გული ატკინე, იმისი გეშინოდესო. (3464)
- 848 მისეთ მეტი უჩქენი, მეტი ოკო მითმინასია.
 ვინც მეტი იცის, მეტი უნდა მოითმინოსო (3384)
- 849 მისეთ ნინა ულუნი, რინა ხოლო თის ულუნია.
 „ვისაც ენა აქვს, ცხოვრებაც იმას აქვსო.“
- 850 მისეთ ლუმუ უჯორსენი, ბერგი ხოლო უჯორდასია.
 „ვისაც ღომი უყვარს, თოხიც უყვარდესო.“
 ვისაც სიმინდი უყვარს, თოხიც უყვარდესო. (883)
- 851 მისეთ შხეაში ჭგირობუა ონჯარენი, მუმის დღას ვაძირ-
 ენსია.
 „ვისაც სხვისი სიკეთე შურს, თავისას ვერასოდეს ნახავსო.“
 ვისაც სხვისი ბედნიერება შურს, ვერც თავისას მოესწრე-
 ბაო (3468)
- 852 მისეთ კიკე ობალენი, ქონებიერი კოჩიში უმოსი ბედნიე-
 რი რენია.
 „ვისაც ცოტა ყოფნის, ქონებიან კაცზე უფრო ბედნიერი
 არისო.“
 ვისაც ცოტა ჰყოფნის, მდიდარზე ბედნიერიაო. (3470)
- 853 მიქ გეგონე — ჩხომს წყარს აფასენდესიე?
 „ვინ გაიგონა, თევზს წყალში რომ აფასებდნენო?
 ზღვაში თევზი ვის დაუფასებიაო (986)
- 854 მიქ ინკუენი. აკა ვარენია.
 „ვინც იჩქარა, ერთიც არ არისო.“
 მიქ ინკუენი, (იჩქარუნ), თიქ მიდართუა.
 „ვინც იჩქარა, ის წაეიდაო.“
 ვინც აჩქარებულა, უნანიაო. (794)
- 855 მიქ მუ ოკონ თინა თქუას, ჩქიმი წისქვილქ კიფე (ირო)
 ქუას.
 „ვინც რა უნდა ის თქვას, ჩემმა წისქვილმა წერილი (ყო-
 ველთვის) ფქვას.“

- მიქ მუ ოკონ თინა თქუასია, წისქვილქ ირო ქუასია.
 „ვინც რა უნდა ის თქვასო, წისქვილმა ყოველთვის ფქვა-
 სო.“
 ვინც რა უნდა თქვასო, წისქვილმა კი ფქვასო. (801)
- 856 მიქ რევილ — ჭიმაქია, მიქ გოსქილიდუე — ჭიმაქია.
 „ვინ მოგვლა — ძმამო, ვინ მოგარჩინა — ძმამო.“
 თაეი ვინ მოგვკრა და — ძმამო; კიდევ იმიტომ არის ასე
 ძირში მოკრილიო. (953)
- 857 მიქეთ ზათანა კეუმენი, პიჯის (პის) თის ონტუნია.
 „ვინც წიწაქა ქამა, პირიქ მას ეწეისო.“
 ვისაც წიწაქა უქამია, პირიქ იმას დაეწეისო. (1052)
- 858 მიქეთ იხონენი, თიქ დიხორუა.
 „ვინც მიშშილი მოითმინა, ის დასახლდაო.“
 ვინც მოითმენს, ის მოიგებსო. (799)
- 859 მიქეთი ქომოლობა დიკქუნ, ქიანა თიქ გიტუე.
 „ვინც ვაყაყობა დაიკეება, ქვეყანაც იმან დაიტოვო.“
- 860 მიშეთ ველუქენი, თიშე ოკო ელუდევა.
 „ვისგანაც არ მოელი, იმისგან უნდა ელოდო.“
 ვისგანაც არ გეგონოს, ყველა იმისი გეჯეროსო. (3471)
- 861 მიში ბული, მიში სხული!
 „ვისი ბალი, ვისი მსხალი!...“
- 862 მიში მიქახე სო მიშახენია.
 „ვისი მიქაძის ქალი სად ზისო.“
 ავალიანის სუფრაზე ასათიანი ცკეკავდაო. (29)
- 863 მიშმარაგადეს პალური ხედუნია.
 „მაბეზლარს (წამსისინებელს) პანლური ხედებაო“
- 864 მიშმაჯინეს ჩხუპი აფთანსია (ლაცაფი უჩქუნია).
 „შორიდან მაყურებელს ომი ვიაფება (თამაში ჰგონიაო).“
- 865 მოგება დო ზარალი (წაგება) ეირხოლო ჭიმაღეფი რენა-
 ნია.
 „მოგება და ზარალი (წაგება) ორივე მშები არიანო.“
 მოგება და ზარალი ამხანაგები არიანო. (3713)
- 866 მოვალეს ვალიშა ნოშქერი ეუქოფია.
 „შევალეს ვალის ნაცელად ნახშირი აულეო.“
 აე მოვალეს შაეი ნახშირიც აართვიო. (50)

- 867 მოვარება ჭგირირე, ჭგირი ელაჩამა — უჭვეშიე.
„დაშლა (მოვარიება) კარგია, კარგი რჩევა — უკეთესი.“
- 868 მოზვერს კუდელით კოფუნს, მარა, მოთი გოკო, ბორო
რე.
„მოზვერს კუდით იქერს, მაგრამ, რად გინდა, სულელიაო.“
- 869 მოთა ბაბუს ოგურუანდუა.
„შვილიშვილი ბაბუს ძველ დროს ასწავლიდაო. (2485)
- 870 მოთხილებას დიდა დო მუმა ვაულურუნია.
„მოფრთხილებას დედ-მამა არ მოუკვდებო.“
სიფრთხილეს თავი არა სტკივაო. (2001)
- 871 მოლაქ ცხენიშე ქედთანთხუა დო თქუა: იშენი გიმაულა-
რი მაფუდუა.
„მოლა ცხენიდან ჩამოვარდაო და თქვაო: მაინც ჩამოსას-
ვლელი ვიყავიო.“
მოლა ცხენიდან ჩამოვარდა, — მაინც უნდა ჩამოვსულიყა-
ვიო. (1512)
- 872 მოლენი გას გიგოძახასგდა, მელენც გიოძახი დო მოლენი
ვარა გიგოსქედგნია.
„გამოღმა მხარეს თუ დაგაყვედროს („დაგძახოს“). გაღმა და-
აყვედრე და გამოღმა მაინც დაგრჩებო.“
გაღმა გაედავე, გამოღმა დაგრჩებო. (391)
- 873 მონკას ქაჯათეს, კობუქ ქედთოლგ.
მონდას ოცოთეს დო კობუქ ქედოლუა.
„მწიფეს ესროლეს და მკვახე ჩამოვარდაო.“
მწიფეს ესროდნენ, მკუხე ცვიოდაო. (1619)
- 874 მორაგადე დოღურუნ დო ნარაგად დღას ვა ღურუ.
„მთქმელი მოკვდება, ნათქვამი კი-არა.“
- 875 მორდებიან კოჩის სამოთხეშა ვემნართენია.
„მორიდებული კაცი სამოთხეში ვერ შევაო.“
ხათრიანი კაცი სამოთხეში ვერ შევაო. (4210)
- 876 მორიალე კუდელით გაჩამუნია.
„მორიელი კუდით გიკბენსო.“
- 877 მოწიკვილი კეტის ხეს ქემეთხუნქინი, მორწიკუნს.
„გასერილ ჭოხს ხელს რომ მოჰკიდებ, გაგსერის.“

- 878 მოწონება და სიჭგირე მუშ დუდიშო გილოურსუ.
„მოწონება და სიკარგე თავის ნებაზე („თავად“) დადის.“
- 879 მოკადილი ლეკურკ მოკაბილი ლუმუ უჭგუნია.
„მოკედლილ ხანჯალს მოწებილი ღომი სჯობიაო.“
სადაც ცხელი ღომიო, ნახე ჩემი ომიო.
სადაც ხმალი შიშველიო, იქ ველარას გიშველიო. (5646)
- 880 მოკყუდუს ირკოჩი იჩინენსია, მოკყუდუ მითინს ვეჩინენ-
სია.
მოკყუდუ ირკოჩქ ქიჩინუა დო მოკყუდუქ მითინ ვარია.
„პატარძალი ყველამ იცნოო და პატარძალმა არავინო.“
- 881 მოკყუდუს მუშენით ოშქურინუანდესგნ, იშენ თიშა მი-
შუა.
„პატარძალს რითაც აშინებდნენ, მაინც იმისკენ მიდიოდაო.“
- 882 მოკყუდუქ მუში დუდი დიფუჩუა.
„პატარძალმა თავისი თავი დაიფიცაო.“
მოკყუდუსუ იფუჩუანდესია დო მოკყუდუქ — დუდქუ ვა-
დომილურასია.
„პატარძალს იფიცებდნენო და პატარძალი (ამბობდა) —
თავი არ მომიკვდესო.“
მოკყუდუს ირკოჩი ფუჩაფულენდუა დო იქ ხოლო მუშ დუ-
დი დიფუჩუა.
„პატარძალს ყველა იფიცებდაო და იმან კი თავისი თავი
დაიფიცაო.“
- 883 მოხუცებულქ თქუა: ჩქიმი ახალგაზრდობა ვაუძირუნი,
ის ჩქიმი მოხუცებულობა ვაუძირუდასია.
„მოხუცებულმა თქვაო: ჩემი ახალგაზრდობა რომ არ უნა-
ხავს, მას ჩემი მოხუცებულობა არ ენახოსო.“
ვისაც ახალგაზრდობა არ უნახავს, ღმერთმა ნურკ ჩემი სი-
ბერე აჩვენოსო. (888)
- 884 მოჭგირე გიკყორუნი, მადლიორი რდა, ნტერი გოფერუნი
— ფრთხილასი რდა.
„ნათესაეი თუ გემდურის, მადლობელი იყავი, მტერი თუ
გეფერება — ფრთხილად იყავი.“
- 885 მოჭგირეს მუძინი, მალაზას გუძინია.
„მოკყეთს (ნათესაეს) მიუმატე, ნალიას მოუმატეო.“

- 886 მოჭგირეს პიც უწია დო ნტერც კყარაგადევა.
მოყუარეს პირში უძრაბე, მტერს პირს უკანაო. (1535)
- 887 მტყუანქ მუში ჩილი იმოწამუა.
„მტყუანმა თავისი ცოლი დაიმოწმაო.“
მტყუანმა ცოლი იმოწმაო. (1430)
- 888 მუ ბლოლათი, სქანი ჟოლორქ გაჩუა.
„რა ვუყოთ, შენმა ძალმა გიკბინაო.“
- 889 მუ გერს უკუმუქ, მუ გერიშ ფერ ჟოლორსია (ტურა-
სია).
გინდ მგელს შეეუქამივარ, გინდ მგლისფერ ძალსაო. (423)
- 890 მუ გობარქა დო მუ გონჯილაკავა.
მუ გობარქუა დო მუ გობულაკავა!
„რა გაფხრეწა და რა გაგლეჯაო!“
გახიე და გაფხრიწე ორივე ერთიაო. (420)
- 891 მუ დანთხი დო მუ დაეგართი.
„რა დაეცი და რა დაეფერთხე.“
- 892 მუ ჩერჩელათა დო მუ სერგელათავა.
„რა გაჩოჩება და რა გათრევაო.“
- 893 მუდგა სხუნენი, წირკეში გამნარკი წირკე რე.
„რაც უნდა არჩიო — წირკეში (ემშაკის) შთამომავალი
წირკე იქნებაო.“
რაც უნდა ქნას თვალმა, წარბს ზევით ვერ წავაო. (1806)
- 894 მუზმა გიქირდასია, თიზმა გირხინდასია.
როგორც გიქირდეს ისე გილხინდესო. (1837)
- 895 მუზმა დიხაში ეი რენი, ეირი თიზმა დიხაში თუდო რე-
ნია.
„რაც მიწის ზევით არის, ორი იმდენი მიწის ქვეშ არისო.“
რაც მიწაზეა, ორი იმდენი მიწის ქვეშააო. (4520)
- 896 მუზმას გოვალუნსინი, თიზმა გოტყუაცასგნი, ქიანასი კო-
ჩი ვალოსქიდუნია.
„რამდენსაც იელეებს, იმდენი რომ იქუხოს, ქვეყანაზე კაცი
არ დარჩებაო.“
მუზმას გურგინუნსგნი, იზმას ვაქვენსია.
როგორც ქუხს, ისე არა წვიმსო. (1842)

- 897 მუთ გერქარუნ, თიშა სოთინ ვაგარტინენია.
 „რაც გაწერია, იმას ვერსად გაექვევიო.“
 თავის ბედს კაცი ვერ შემოუვლის. (3488)
- 898 მუთ გილუნი, თის გეჭერდია.
 მუთ გილუდასუნ, თის მიაბალია.
 „რაც გაქვს, იმას დასჭერდიო.“
 რაცა გეყოფა, დასჭერდი, მეტი ნუ გინდა შმოველსა. (5608)
- 899 მუთ ვაგიციდირუნი, (ვაგიციდირგენ), ვაგმოჩაეა.
 „რაც არ გიციდია, არ გაყიდოეო.“
- 900 მუთ ვაჩქუნი, ველიჩემაეა.
 „რაც არ იცი, არ დაიჩემოო.“
 თუ შენ არ იცოდე, სხვას დაუჭერეო. (3529)
- 901 მუთ მა მოხიოლ დო მახარენს, მუზმა ხანს მაყო-
 ცხლენსგენ — თინა რდას ჩქიმი ხანია.
 „რაც მე მიხარია და მახარებს, რამდენ ხანსაც მაყოცხლებს
 — ის იყოს ჩემი ხანოო.“
- 902 მუთ მიგერიებუნი, სქანი ღორონთი თინა რენია.
 „რაც (ვინც) მოგერეეა, შენი ღმერთოც ის არისო.“
 დათვი რომ მოგერიოს, ბაბა დაუძახეო. (503)
- 903 მუთ რწყინუნსგენ, არძა ოქრო ვარენია.
 „რაც ბრწყინავს, ყველაფერი ოქრო არ არისო.“
- 904 მუთ სქანოთ ვაგოკონი, შხვას ვაუზალაეა.
 „რაც შენთვის არ გინდა, სხვას არ უსურვოო.“
 რასაც სხვისგან ვერ აიტან, ნურც შენ უზამ სხვასო.
 (3809)
- 905 მუთი გალოლენი, სქან დუს დაბრალეეა.
 „რაც დაგემართება, შენს თავს დააბრალეო.“
 რაც მოგივა დავითაო, ყველა შენი თავითაო. (1804)
- 906 მუთი რგოგენი, თინა ვეგოჩირთენია.
 „რაც გძაგს, ის არ აგცდებაო.“
 რაც გეზარებოდესო, ის გეძალეობოდესო. (1798)
- 907 მუთი შხვაშე გეწყინებუნი, სით ვალოლა შხვასია.
 „რაც სხვისგან გეწყინება, შენც ნუ უზამ სხვასო.“
 რასაც სხვისგან ვერ აიტან, ნურც შენ უზამ სხვასო.
 (3809)

- 908 მუთი შხვაშო გოკონი, თინა გალოლენია.
„რაც სხვისთვის გინდა, ის დაგემაართებაო.“
რასაც სხვისთვის მოინდომებ, შენ თავს გადაგხდებო.
(3810)
- 909 მუთუნქ ოგორალქ გაყუდა, სუშარს კითხია.
„თუ რამე მოსაძებნი გქენა. სტუშარს კითხეო.“
- 910 მუთხილე: მუმა ნალურას, ახალ ოსურამს, ქომოლსქუა
შინაძინებუს, უცბაშე გურაფა მინალებუს, უცბაშე გამდიდ-
რებულს.
„მოუფრთხილდი: მამა გარდაცვლილს, ახალ ცოლიანს, ვა-
ჟიშვილ შეძენილს, უცბად სწავლა-მილებულს, უცბად გა-
მდიდრებულს.“
- 911 მულა სუშარიში საქმე რე დო ულა მენძელიშია.
„მოსვლა სტუმრის საქმეა და წასვლა — მასპინძელისაო.
(541)
- 912 მუმა დო ვარა ჭიმა ვაყუნსგნ, თეურე ოსურ ვამიჯონა
— ვემკანჯავა.
„მამა ან ძმა რომ არ ჰყავს, იქიდან ცოლი არ მოიყვანო —
არ მიეკაროო.“
- 913 მუმა დომლურულუნ ქომიჩქედუკონ, ჭიშმა ვარა გოფთი-
რანდია, — შონიშ ნათქუელირე.
„რომ მცოდნოდა, მამა მომიკვებოდა, მარილზე მაინც გა-
ვცვლიდიო, — სვანის ნათქვამია.“
მეცხვარემ თქვა: რომ მცოდნოდა, ციდან მგელი ჩამოვარდე-
ბოდა. ჩემ ძალს გულალმა დავაწვენიდიო. (1458)
- 914 მუმაში შური ქეშაქყოლად, ბაბუას იფუჩუანს.
„მამის სული დავიწყებია და ბაბუას ფიციებს.“
მუმაშ შურქ (სახელქ) ქაშაქყორდუ დო მუმაცონერიშის
იფუჩუანდუა.
„მამის სული (სახელი) დავიწყა და მამინაცვლისას ფიცი-
ლობდაო.“
მამის სული გაეშვა, მამინაცვლისას ჰფიცავდაო. (1319)
- 915 მუმულქ თქუა: მა პიონუნქია დო გოთანდუ დო ვარინგ,
ინა მუ ჩქიმი საქმე რენია.
მამალმა თქვა: მე ვიყივლებ და გინდ გათენდეს, გინდ არაო.
(1314)

- 916 მუნაწი ჰავას უჩქუნია.
 „პირნახული ჰავამ (ამინდმა) იცისო.“
 ნუ დაიკვებებ მამულო, ყანა ამინდის შვილიაო. (1679)
- 917 მუნერი ჯა რენი, თიჯგურა ნახაფული დუცენსია.
 „როგორიე ხე არის, ნაფორიე ისეთი დაუცვივდებაო.“
 რაც ხეა, ნაფორიე იგივეაო. (1810)
- 918 მუნნარინეფი კოც ტურა ტყაბარელქ უწუღა: მუღვა მო-
 კირგნი, მუნნარინეფი კოც იშენი ქუუჯგუქია.
 „ზედსიძედ მყოფ კაცს გატყავებულმა ტურამ უთხრაო: რაც
 რომ მქირს, ზედსიძედ მყოფ კაცს მაინც ვჯობივარო.“
 სოფელზე გატყავებულმა მელამ ჩამოირბინა და - ზედსიძე
 კაცს ხომ ვჯობივარო. (2013)
- 919 მუნქი უჯგუნია გლაბა მორაგადეს.
 „მუნქი სჯობიაო. გლაბა მოლაპარაკეს.“
- 920 მუ ოზიმალით ზიმუნქინ, თით მეგიზიზინა.
 „რა საზომითაც არწყაე, იმითვე მოგიზომავენ (აგიწყავენ).“
 რასაც ხელზე დამისხამო, წვერზეც იმას წავისვამო. (1792)
- 921 მუს დაარშუანქენი, თის მეირშუანა.
 რის დათესვასაც დაიწყებ („მოქსოვ“), იმასვე გაგიგრძელებენ
 (მოგიქსოვენ).“
 რასაც დათეს, იმას მოიმკო. (1788)
- 922 მუს ღომიქყანქენი, თიში ბანს გიწინქ.
 „რასაც დამიწყებ (მიმღერებ), იმის ბანს გეტყვიო.“
- 923 მუსით ვიაგუქია, თიშა მიაგუქია.
 „რასაც დაეჩვევი, იმას მიაგნებო.“
- 924 მუ ულუ დო მუ უდინუნია.
 „რა აქვს და რა დაეკარგებო.“
 ყვავს არ ჰქონდა, ბუს გაჰქონდაო. (2405)
- 925 მურიცხის ულაგაფუნია (ულაგაფუნანსია)
 ვარსკვლავებს ეთამაშება. (4348)
- 926 მუს თასგნქენი, თინა ეურცია.
 „რასაც დასთეს, ის ამოვაო.“
 რასაც დათეს, იმას მოიმკო. (1788)
- 927 მუსით თქუნანს მარგალია, ბრელი ვარე მართალია.
 „მეგრელი რასაც იტყვის, ბევრი მართალი არ არისო.“

- 928 მუსგთ ველანკუქენი, თის ველაზგმაეა.
 „რასაც ვერ შესწვდები, იმას არ დაეტოლო.“
 მუსით ველანკუქია, ხე ველუქირინუაეა.
 „რასაც ვერ შესწვდებიო, ხელი არ აუწვდინო.“
 რასაც ვერ შეწვდები, ნუ შეეწვდებიო. (1789)
- 929 მუსგთ შეხვადკენი, თის მეუხვადია.
 „რასაც შეხვდები, იმას მიუხვდიო.“
- 930 მუსხით გიკირდასია, თისხით გილირდასია.
 როგორც გიკირდეს, ისე გილირდესო. (1837)
- 931 მუქთა კუბო ორდასია.
 „მუქთა კუბო იყოსო.“
 მუქთას კუბოს ქენინჯირენია.
 „მუქთად კუბოში შეიძლება ჩაწოლაო.“
 მუქთი კუბოც კარგიაო. (1576)
- 932 მუში ლურუ ირკოს პუხუს შაბუ.
 „საკუთარი სიკვდილი ყველას ზურგზე ჰკიდია.“
- 933 მუში ლანდიშა ხოლო ოშქურუნია.
 თავისი ჩრდილის ემინიაო. (4373)
- 934 მუში მაგინძა შქართუნი გილუნი, კუჩხი თიზმა გოზინ-
 ღია.
 „რამსიგრძეც საბანი გაქეს, ფეხი იძლენი გაკიშეო.“
 ფეხი იქამდის გაკიშე, სადამდისაც საბანი გაგწვდესო. (2191)
- 935 მუში მანგი ბუტუტიას ხოლო ცუნსია.
 თავისი ტოლი კიანკველასაც კი ჰყავსო. (3492)
- 936 მუში ნათურტინა მუქ გესირქუა.
 თავისი გამოფურთხებული თვითონვე ალოკა. (4371)
- 937 მუში უკახალე ხემწიფეს ხოლო ლანძლუნანია.
 „თავის უკან ხელმწიფესაც ლანძლავენო.“
 ზურგს უკან ხელმწიფესაც გალანძლავენო. (925)
- 938 მუშ ცუდეს არძა ჟოლორი მანგარი რენია.
 „თავის სახლში ყველა ძალლი მაგარიო.“
 თავის კარებზე ძალლსაც დიდი გული აქვსო. (957)

- 939 მუშით მუთუნი ვამურსია.
თავისით არაფერი შოვა. (3493)
- 940 მუნჩქვის მუნდი ქოჩანდუნ, ვადესაქირუნ თეიშა ვოუჩ-
ქულა.
„მაჩეს რომ უქანალი ჰქონდა, სანამ არ დასქირდა, მანამდე
არ იცოდაო.“
- 941 მუკო ირკოჩიწკმა ოკომალი ვეკუმენი, ირფელით ვეთ-
ქუნია.
„როგორც ყველასთან საკმელი არ იქმევა, ისე ყველაფერიც
არ ითქმებაო.“
როგორც ყველასთან ჰური არ იქმება, ისე ყველასთან სი-
ტყვა არ ითქმებაო. (3821)
- 942 მუკო ოსური ვეთხუე კოჩიშანი, თეში — ვართი ნაბა-
დია.
„როგორც ცოლის თხოვება არ შეიძლება კაცისათვის, ისე
— არც ნაბადისაო.“
- 943 მუკოთ ნარაგადუნენი, ლანდღვირი წყარი წკონდა ტობა-
შე ვეგმურსია.
„როგორც ნათქვამია, მღვრიე წყალი სუფთა ტბიდან არ
გამოვაო.“
- 944 მუკომი ლურელინი, თირიგი მაგუნაფალია.
„როგორიც მკედარი, ისეთი შემტუომინებელიო.“
- 945 მუკომი ლურელი მეულუნან, თიჯუა ჰაჰა მეუნსია.
როგორ მკედარსაც მიასვენებენ, ისეთივე მღვდელი მიუ-
ძღვისო. (1824)
- 946 მუკომც ღომირჩანქენი, თირიგის ელაჟიჩანქია.
„როგორსაც დამიგებ, ისეთს ამოგიკეცაეო.“
როგორც დამიკრავ ფანდურსა, შეც ისე დაგიროკდებიო.
(1839)

6

- 947 ნაბეტან ცოროფას გოჯოგათა მოუნსია.
„მეტისმეტ სიყვარულს შეძლებდა მოჰყვებაო.“
ნამეტანი ცოროფას ნამეტანი გოჯოგათა უჩქენია.

„მეტისმეტმა სიყვარულმა მეტისმეტი შეძლება იცისო.“
დიდ სიყვარულს დიდი სიძულვილი მოსდევსო. (3378)

948 ნაბადიშ ხეთ ლალაქ დეგეზარუდა, კალუს ქიმუჯოთი
ლო თემ ოსარგალევა.

„თუ ნაბდის ხელით წალება დაგეზაროს, კავს მოაბი და
იმით ათრიეო.“

9490 ნაგლოთუს კარი გუნჯი, ნაქოროთუს — დუუკილე.
„ნაგვალევ (ამინდს) — კარი გაულე, (ნაწვიმარ) ნესტიანს
(კი) — დაუკეტე.“

950 ნავს ვარა ვეგედოხოდავა დო, ქიგედოხოდიდა, მენავეს
ქულუჭერია.

„ნავზე ან არ დაჯდო და, თუ დაჯდები, მენავეს დაუჭე-
რეო.“

ნიშის ქიგედოხოდიდა, მენიშოლუ ვენირზავა.

„ნავზე თუ დაჯექი, მენავეს ნუ შეეკამათებო.“

კაცი რომ ნავში იჯდეს, მენავეს არ უნდა ეჩხუბებოდესო
(1198)

951 ნათქუელს პირველ დღას ცა ფულუნს, მაიკრა დღას
დინხა დო მასუმა დღას ქიანას უჩქუ.

„ნათქვამს პირველ დღეს ცა მალავს, მეორე დღეს მიწა და
მესამე დღეს ქვეყანამ იცისო.“

დილით ერთმა იცის, შუადღისას — ორმა, საღამოს —
ლორმამო. (613)

952 ნაკათა თხალენს ქაში ჩხაკათი უჩქენია.

„ნაყარმა (შერეულმა) თხებმა რქების ჩხაკუნი იციანო.“

953 ნამ თოლი სი გალორენცენი, თი თოლი გამწოლაფედა-
სია.

„რომელი თვალიც შენ გატყუებს („გალორებს“), ის თვალი
ამოვარდნილიყოსო.“

რა თვალიც გატყუებს, იგი თვალი დაივსოსო. (3028)

954 ნამ ქეჯანაშა მეურქენი, თი ქეჯანაში ქუდი გირთვია.

რომელ ქვეყანაშიც მიხვალ, იმ ქვეყნის ქუდი დაიხურეო.
(1885)

955 ნამეტანი ბონუათი ლურელქ გაგშეურცხინუა.

„გადამეტებული დაბანვით მკედარმა გამოიღვიძაო.“

მეტის-მეტმა სიწმინდემ ტრაპეზი დააქციაო. (1451)

- 956 ნამთინე ლურუ დაპატიეებელი რენია.
„ზოგიერთი სიკვდილი დასაპატიეებელიაო.“
- 957 ნანაია ბაბაიას ტყურათ ვაჭუნუნია (ვაჭულუნია).
„დელიკო მამიკოს ტყუილად არ აკოცებსო.“
- 958 ნარჩქვანუში (გერჩქვანელიშ) გინორჩქვანათაში უჭგუშიე უგურჩქვანათა.
„დაჩვეულის გადაჩვევაზე უკეთესია დაუჩველობა.“
დაუჩვეველს ნუ დამჩაევე, დაჩვეულს ნუ გადამჩაევეო. (551)
- 959 ნარაგად რე — ყორან ყორანს თოლს დღას ველულან-სია.
„ნათქვამია — ყორანი ყორანს თვალს არ ამოკორტნისო („ამოულღებსო“).“
ძალლი ძალლის ტყავს არ დახევესო. (2701)
- 960 ნარაგადუე: ჭვეშიშ დეჭერია.
„ნათქვამია: ძველისა დაიჭერეო.“
ძველი კაცის ნათქვამიო ხშირად არის მართალიო. (4167)
- 961 ნარმაში კურთაეა დო თინა ხოლო კუნტაეა.
„ნარმის საცვალიო და ისიც მოკლეო.“
- 962 ნარტია კუქაშ საქმეს სეხიტია კორძახია რაგადანსია.
„ნარტია კუქავას საქმეს სეხიტია კორძახია ლაპარაკობსო.“
სხვის თხა სხვის ბაღჩაში ოდელიას იძახოდაო. (2064)
- 963 ნარჩხიშა ვალირუნია.
„ნარეცხად არ ღირსო.“
- 964 ნაფურცინა არზიანო აძირენია.
„ნაჩურჩულევი აზრიანი ეჩვენებაო.“
- 965 ნაჩუქებ მოზვერს (ცხენს) კიბირს ვაუსინჯენანია.
ნაჩუქარ ცხენს კბილი არ გაესინჯებაო. (1653)
- 966 ნაჩუქებუ ლანჯამი ლიში (ლიფში) ხოლო ჭგირი რენია.
„ნაჩუქარი ჟანგიანი ნემსიც კარგი არისო.“
ნაჩუქარი ტალახიანი ჭოხიც კარგიაო (1655)
- 967 ნაცალას დაჩხირი ვეტყობუნია.
თივაში ცეცხლი არ დაიმალებაო. (1007)
- 968 ნაცქვეფ კატუს ქუკიქ ვაქოფუა.
ნაქებმა კატამ თავი ვერ დაიჭირაო. (1651)

- 969 ნაკაბა კოტო უმოს ხანს გარზე.
„დანაწებარი ქოთანი უფრო მეტხანს ძლებს.“
- 970 გვარა ეოუჩქედენი, იქ დუდი გისოფუა.
„ტირილი ვინც არ იცოდა, იმან თავი გაიხეთქაო.“
- 971 ნგერს შინანდესია დო კარს გერდუა.
„მგელს ახსენებდნენ და კართან იდგაო.“
ძალლი ახსენე და ჯოხი ხელში დაიჭირეო. (2678)
- 972 ნთხორილი ოქროს დო ქუას ართი ფასი უღუნია.
„დაფლულ ოქროს და ქუას ერთი ფასი აქვსო.“
დამარხულ ოქროს და სიპ ქუას ერთი ფასი აქვსო (3358)
- 973 ნიკოლაში ხოჯიჯალო ეუჩა სქანით ოკო მერთე.
„ნიკოლას ხარივით სახლში შენით უნდა მიხვიდე.“
- 974 ნინა გინძე მისგთ უღუნე, შურკუნტა რენია.
„ენა გრძელი ვისაც აქვს, სულმოკლე არისო.“
ენაგრძელი სულმოკლეაო. (3396)
- 975 ნინაგინძეს საქმე კუნტა უჩქენია.
„ენაგრძელმა საქმე მოკლე იცისო.“
როცა სიტყუა ხშირდებაო, მაშინ საქმე მცირდებაო. (1859)
- 976 ნინა დღას ვეშირუნია.
„ენა არასოდეს გაცვდებაო.“
ენა არც გატყდება, არც გაცვდებაო. (3390)
- 977 ნინა უძვალე რენი იშენი, ირფელს ართო ვაკონია რაგა-
ლი (თქუალა).
„ენა უძვლო რომ არის იმიტომ, ყველაფერს ერთად არ უნ-
დაო თქმა.“
ნინას ირფელი ოკო ვარაგადაფუევა.
„ენას ყველაფერი არ უნდა ათქმევინოო.“
ენას ძვალი არ ედება, სიტყუას ფასი არ ედებაო. (3401)
- 978 ნინა ფუჩით ვაშურდუნია.
„ენა ფიციოთ არ დაიღლებაო.“
ენას ცხრა საბრუნაეი აქვსო. (3400)
- 979 ნინარტკაპალა მიქ შულიდუა დო — მუნჯიქია.
„ენაგატლეკილი ვინ დალალაო და — მუნჯმაო.“
ყბედი ვინ მოლალა — მუნჯმაო. (2395)

- 980 ნინას კიბირი გეუნჭირია.
„ენას კბილი დააქირეო.“
- 981 ნინას კიბირი ვაკოფუნდასენი, ქიანას დარკუანდუა.
„ენას კბილი რომ არ იქერდეს, ქვეყანას დააქცევდო.“
- 982 ნინას ორთაფუ ირო ამინია.
„ენას ასაქცევი ყოველთვის ეშოვებო.“
ენას ცხრა საბრუნავი აქვსო. (3400)
- 983 ნინას ქარაგადაფე-და, ირფელს თქუანსია.
„ენას თუ ათქმეინე, ყველაფერს იტყვისო.“
ენა ყველაფერს ფქეავსო. (3395)
- 984 ნინას ძვალი ვაულუ, ირფელს თქუანსია.
ენას ძვალი არა აქვს, ყველაფერს ამბობსო.“
ნინას ძვალი ვაულუნია დო სიტყვას-ბაჟია.
ნინა უძვალე რენია.
„ენა უძვლო არისო.“
ენას ძვალი არა აქვსო, სიტყვას — ბაჟიო. (3401)
- 985 ნინაშა ბორქომი ვეგიდვინენია. \
ენას კლიტე არ დაედებო. (3398)
- 986 ნინაშა კარ ვეგეუბუნია.
„ენაზე კარი არ უბიაო.“
- 987 ნიორშე ნაფურჩონაქ ხვადუა.
„ნიერიდან ნაფუქენი შეხვდო.“
- 988 ნისორიაქ ქოდანთხუ დო კოპიტიაქ გედირთუა.
„თაბახი (გობი) დაეცა და ჭამი წამოდგო.“
- 989 ნოსა დო დიანთილიშ შქას ჩქიჩქუქ ქეშალურუა.
„რძალსა და დედამთილს შუა ბავშვი მოკვდო.“
- 990 ნოსა გუდეს ართვანიშე გოქოსუნს დო მაჟიგანიშე ოქო-
სალს მაჟია ნოსას ქოდუტენსია.
„რძალი სახლის ერთ მხარეს დაგვის და მეორე მხარეს და-
საგველად ცოცხს მეორე რძალს დაუტოვებსო.“
- 991 ნოსალობათ მიჩქე დო დიანთილობათია.
„რძლობაც ვიცი და დედამთილობაცო.“

- 992 ნორჩალი მუშმადიდა გილუნი, კუჩხი თიზმა გოზინდია.
 „საბანი რამსილიდეც გაქქეს, ფეხი იმდენი გაქიპეო.“
 შქართუნი მუში მაგინდა რენი, კუჩხი თიზმა გოზინდია.
 „საბანი რამსიგრძეც არის, ფეხი იმდენად გაქიპეო.“
 ფეხი იქამდის გაქიპე, სადამდისაც საბანი გაგწვედესო. (2191)
- 993 ნოსაქ ნოსას კურთა ქათხუ დო გიოხვენჭი ვენოდვავა.
 „რძალმა რძალს საცეალი (კვართი) ათხოვა და საჯდომი არ
 ჩადოო.“
 ოსურქუ ოსურკუ კურთა ქათხუეა დო კინკის ვეგედოსო-
 დავა, უწუეა.
 „ქალმა ქალს კვართი ათხოვაო და განაკერზე არ დაჯდუო,
 უთხრაო.“
- 994 ნოსაქ ნოსაში ჩინიშენი (ინტერესიშე) მოგვაში წკინტილი
 ოქკომუა.
 „რძალმა რძლის ჩინაზე (ინტერესით) კრუხის სკინტილი შე-
 კამაო.“
 ნოსაქ ნოსაში ჩინით მონქვა ევილუა.
 „რძალმა რძლის ჩიბრით კრუხი დაკლაო“
 ნოსაქ ნოსაში ჩინითია ართი ქილა ჩიმუ ქკუმუა.
 რძალმა რძლის ჩიბრზე ერთი ქილა მარილი შეკამაო. (1866)
- 995 ნოსაშ ელახუნაფა ვაგოკონ-და, კველა გეითუჯოთია (გა-
 გთუჯოთია).
 „რძლის გვერდით მოსმა თუ არ გინდა, სკამი გამოაცალეო
 („გამოუგდუო“).“
 ნოსაშ დილახუნაფა ვაგოკონია-და, კველას გინუკინია.
 „... ჯორკო გასწიეო.“
 სტუმრის წასვლა თუ გინდა, სასთუმალი გამოაცალეო
 (2033)
- 996 ნოხირიში შიმანახებელი მახინჭიშე ვარესი რენია.
 „ნაქურდალის შემნახებელი ქურდზე უარესი არისო.“
 ქურდი ისე არ ტყუის, როგორც ნაქურდალის შემნახველიო.
 (2326)
- 997 ნტებული ჩხოში დიდო იძირენია.
 „გაქეული თევზი დიდი ჩანსო.“
 გაქეული თევზი დიდი გამოჩნდებაო. (387)

- 998 ნტერი კოც ოკურცხინუანცია.
 „მტერი კაცს აფხიზლებსო.“
- 999 ნტერს ნისორით ღო მოჭვირეს — ატარითია.
 „მტერს გობით და ნათესავეს — (პატარა) ჭამითო.“
 მტერს გობითაო, მოყვარეს კოეზითაო. (1557)
- 1000 ნტერც თიზმა მუთუნი ეალოლე, მუზმას სქანიანი რლო-
 ლანცია.
 „მტერი იმდენს ვერაფერს გიზამს, რასაც შენიანი გაგიკე-
 თებსო.“
 რასაც კაცი თავის თავს უზამს, იმას მტერი ვერ უზამსო.
 (3807)
- 1001 ნუმ გედირთუქ ყინჩის, — მიიტახუნქ კინჩის.
 „ნუ იყინებ (თორემ), — კისერს მოიტეხო.“

Ⴍ

- 1002 ობიშხას კერი ყვარი, საბატენც მიხვარი, ვარა მუშენ
 ყვარი ღო ვარა მუშენ იხვარი.
 „პარასკევს კერატი დაკოდე, შაბათს მოიხმარე, ან რატომ
 დაკოდე და ან რატომ მოიხმარე.“
- 1003 ოთქუალარი დროშე ქოთქვი, მარა დროშე გაჩენდია.
 „სათქმელი დროზე თქვი, მაგრამ დროზე გაჩერდიო.“
 ილაპარაკე დროზე, დაჩუმდი დროზე. (3534)
- 1004 ოყო, იყო, ირი კოჩქ იგურუას, დიხა ხვალე ბუტუქ ოყო
 ხაჩქასია.
 „ოყო, იყო, ყველამ ისწავლოს, მიწა მარტო ბუტუმ უნდა
 თოხნოსო.“
- 1005 ომბოლიშ კვერი გვიანიშა ვეკუნია (...გვიანო გგთიიქუ-
 ნია).
 „ომლის კვერი გვიანამდე არ ცხვებაო.“
 ომლის კვერი ცხვა, ცხვა, გვიან გამოცხვა, მაგრამ კარგად
 გამოცხვაო. (1687)

- 1006 ონდარო რეჟინი, ორღე ოკო; დოდურეჟინი, არძას ღიხა
გასწორენსია.
„სანამ ხარ, უნდა იყო; რომ მოკედები, ყველას მიწა გაას-
წორებსო.“
- 1007 ონდარო შეილებუნი, გური ვადარკავა.
„სანამ შეგიძლია, გული არ დააკლოო.“
- 1008 ონდღეშა ჭკადუშა და ნაონდღერს გვანაშავეა.
„შუადღემღე მკედელთან და ნაშუადღევს ყანაშიო (ყანისკე-
ნო).“
- 1009 ონჯუას ჩხოუ ხოლო მეხვადღნია გუღეშა მულას.
„სალამოს ძროხაც მიხედება სახლში მოსვლასო“
დაღამებას ძროხაც მიხვდებაო. (3362)
- 1010 ინჯლორეში გვიღირი კოჩი სო ძირია.
ონჯლორეში ნაგვილა კოჩი მის უძირუნია.
„სირცხვილისგან მკედარი (მოკლული) კაცი სად ნახეო (ვის
უნახავსო).“
- 1011 ონჯლორიან რინას ვარდენ, ქუჯგუნია.
„სირცხვილიან ყოფნას არ იყო, ის სჯობიაო“
ონჯლორიან რინას ურინობა უჯგუნია.
„სირცხვილიან ყოფნას არყოფნა სჯობსო“
- 1012 ორაგული შართუეს ინარაგვესია.
„ორაგული მორევეში ჩაადღესო“
ლოქო დასაჯეს და მორევეში გადაადღესო. (1300)
- 1013 ორკოლი წყარს ირო ვამიღანსია.
კოკა მუღამ წყალს არ მოიტანსო. (1259)
- 1014 ორქო მუშა ჭგირი რენი, თიშმა ძვირი რენია.
„ოქრო რამდენადაც კარგია, იმდენად ძვირი არისო“
ორქო ჭიკე რე, მარა დიდი ფასი უღუნია.
ოქრო პატარაა, მაგრამ ფასი დიდი აქვსო. (1718)
- 1015 ორქოს ქემშახედასიანი, იშენით ვარე კმაყოფილია.
„ოქროში რომ იჯღესო, მაინც არ არის კმაყოფილიო“
- 1016 ოსური ბაღანას გორუნღუა დო ინა ხუს გილახეღუა.
„ქალი ბავშვს ეძებდა და ის მხარზე ეჯდაო.“
კაცი ცხენზე იჯდა და უნაგირს დაეძებდაო. (1509)

- 1017 ოსურ გინულისს ევანა ულირი (ოდიარე მორიებული) უჯგუნია.
 „სახლოდან წასულ ცოლს წასული (წამხდარი. ბალახპორეული) ყანა სჯობიაო.“
 ოსური გინულისს წყარ გინულირი ქუჯგუნია. წყარი კალაპოტის ქენოდობოდუნია დო ოსურს მუთუნი ვახვარუნია.
 „თაენება (გასულ) ქალს ადიდებული წყალი სჯობია, წყალი კალაპოტში ჩადგება, გასული ქალი კი — ვერაო (არადფერი ემველებაო).“
- 1018 ოსური ინჯირუდუა დო ქომოლი კაკას უჯგოთანდუა.
 „ცოლი წებოდაო და ქმარი კვანტს უდებდაო.“
- 1019 ოსური ირფელს გურზუნია.
 „ქალი ყველაფერს გაუძლებსო.“
- 1020 ოსური ლეხი რდასენი, კოჩიში ღურა ქუუწი დო გემწოდირთუნია.
 „ქალი რომ აეად იყოს, კაცის სიკედილი უთხარი და წამოდგებაო.“
- 1021 ოსური ოშნერი კეხის მუნგოზიმუანს, მარა მოსართე ოკო ვამანკირაფუევა.
 „ცოლი ასნაირ კეხს მოგაზომებს, მაგრამ მოსართაეი არ უნდა მოაპირებინოვო.“
 ოსურკუ ქომონჯიმო 75 კეხი მულუნია, არძას მუნუზიმუანცია ქომონც დო, ნამუ მალენი, თის გედგენტია.
 „ცოლს ქმრისთვის 75 კეხი მოაქვსო, ყველას მოაზომებს ქმარს და, რომელიც მოერგებაო, იმას დაადგამსო.“
- 1022 ოსური ქოთი ქიდგობორუანს დო ქოთი ერკევიდუნსია.
 „ცოლი (ქალი) კიდეც დაგასახლებს და კიდეც ამოგწვევტსო.“
 ქალი აშენებულ ოჯახს დააქცევს და დაქცეულს ააშენებსო. (3988)
- 1023 ოსური ღურუდუა დო კაბა ქომციდითია, იძახუდუა.
 „ქალი კვდებოდაო და კაბა მიყიდეთო, იძახდაო.“
 კაცი ჩამოსახრჩობად მიჰყავდათ და ცოლი ეუბნებოდა: წითელი ქომები მიყიდეთ! (1202)
- 1024 ოსური შხვაში კებურიშ ტუტა რენია.
 ქალი სხვისი კერის ნაცარიო. (3993).

- 1025 ოსური ჩე ჯგირი რე, გური უჩა ვაულუნიადა.
„თეთრი ცოლი კარგია, გული შავი თუ არა აქვსო.“
- 1026 ოსურეფი ირკინებულუს დო თურქი გესხაპუნდუა.
„ქალები ქიდაობდნენ და თურქი ცეკვადაო (ხტოდაო)
ერი ოსური ირკინებულდუა დო თურქი კურთალარს ინ-
წყუნდუა.
„ორი ქალი ქიდაობდა და თურქი ხონჯარს იხსნიდაო.“
- 1027 ოსურიმ გინანჯირა ნაბადის ქვიმა გიშაგოთანსია.
„ქალის დანაწოლ ნაბადს წვიმა გაატანსო.“
- 1028 ოსურიმ მუმეგონათალ კოჩის ჯგირი ოსხირი ოკონია.
„ცოლის მომეყვან კაცს კარგი დვირე (სახლისა) უნდაო.“
- 1029 ოსურიში ფუჩიციალი რენია.
„ქალის ფიცისნაირიაო.“
- 1030 ოსურკოჩიში იარალი კივინი (ჩილაპური) რენია.
„ქალის (დედაკაცის) იარალი კივილი (ცრემლი) არისო.“
ქალის იარალი კივილიაო. (4000)
- 1031 ოსურკოჩიში პატიეცემა ჯოლორს ხოლო უჩქენია.
ქალის პატიევი ძალღმაც იცისო. (2244)
ოსურკოც ჯოლორ ხოლო ვამულალუანსია.
ქალს ძალღიც არ დაპყეფსო. (2244)
- 1032 ოსურს ხუალაში სიმწარე ქოშუდასია, ბალანას ვეირჩქი-
ნანდუა.
„ქალს რომ შმობიარობის სიმწარე ახსოედეს, ბავშვს არ
გაიჩენდაო.“
- 1033 ოსურსქუა დო თოყი რხინილი ართიანცალი რენია.
„ქალიშვილი და ჩახმახშემართული თოფი ერთნაირი არისო.“
- 1034 ოსურქ თქუ: ემკინენ, თუთა ვორექ, დომკინენ -- ტუტა
ვორექია.
„ქალმა თქვა: რომ ამწიო, მთვარე ვარ, რომ დამწიო --
ნაცარი ვარო.“
- 1035 ოსურქ თქუა: ჩქიმ სიალალექ (ალალობაქ) ჩქიმი დუდი.
ჩქიმ ქომონს ვაქარუა.
„ქალმა თქვაო: ჩემმა სიალალემ ჩემი თავი ჩემს ქმარს არ
აღირსაო.“

- 1036 ოსურქ წოხოლენი დო უკახალენ კარიშქას ქიგელურუა.
„ქალი წინა და უკანა კარს შუა (სიარულით) მოკვდაო.“
- 1037 ოსურც გვერდი გიდელი კეუა უღუდუა დო ინა ხოლო
თხაქ უქკომუა.
„ქალს ნახევიარი გიდელი კეუა კქონდაო და ისიც თხამ შე-
უქამაო.“
- 1038 ოსურც მუში ლამოსი თხილანსგ-და ვარა. შხეას მუ-
თუნც ვათხილენია.
„ქალს თავისი ნამუსი თუ დაიფარავს, თორემ სხეას არა-
ფერს შეუძლია მისი დაცვაო.“
სქევამი ოსურიში მათხილარი მუში სინდისი რენია.
„ლამაზი ქალის დამცველი თავისი სინდისი არისო.“
ლამაზი ქალის მწყემსი მისი სინდისიაო. (3659)
- 1039 ოსურკუ მუში ხანიში მეტი მუთენი ვაფულენია.
„ქალი თავისი ხნოვანების მეტს ვერაფერს დამალავსო.“
- 1040 ოღალუამო მისგთ ვაღუეუცინგნი, მუ უჩქუნია.
„ტვირთიანად ვისაც არ დაუკუზია, იმან რა იცისო.“
- 1041 ოღურალქ ღურას ოკონია.
„სასიკვდილე უნდა მოკვდესო.“
- 1042 ოში გლახა მაშიბელს ართი ჯგირი მაჩუალარი უჯგუ.
„ას ცუდ შმოვენელს ერთი კარგი შემნახველი სჯობს.“
- 1043 ოში კოჩი რღუა დო, ვაი, უკოჩობასია.
„ასი კაცი იყო და, ვაი, უკაცობასო.“
ასი კაცი ცხენს კაზმავდა: — ვაი უკაცობასაო! (130)
- 1044 ოში კოჩქ ოში შხური ოქკუმუა.
„ასმა კაცმა ასი ცხვარი შექამაო.“
ასმა კაცმა ასი ცხვარი შექამა და ერთმა ერთი ცხვარიც
ვერ შექამაო. (137)
- 1045 ოშიქ ქოდიკინუ — ოშიქ ქოდინტირუა.
„ასმა მიიწია, ასი დაეტიო.“ (138)
- 1046 ოშიშა გოზიმი დო ართიშა გინოქკირია.
„ასჯერ გაზომე და ერთხელ გადასქერიო.“
ათჯერ გაზომე და ერთხელ გაქერიო. (67)

- 1047 ოცქვაფურ ჯოლორქ კიკიდი (ქობალი) ვაქკომუა.
„საქებმა ძალმა მკადი (პური) არ კამაო.“
ოცქვაფური ივანექ ლაგვანს ქენაწიკუა.
„საქებარმა ივანემ ქვეერი წაბილწაო.“
ნაქებმა ძალმა ნიახური დაასველაო (1935)
- 1048 ოძიკეთ ვაუბალუნია.
„სასაცილოდ არ ჰყოფნისო.“
საციინლად არ ეყოფა. (4552)
- 1049 ოქკადრეშე ჯოლორც მუ გგმადენია.
„სამქედლოდან ძალს რა შეუძლია გამოიტანოსო.“
ძალი სამქედლოდან ვერას გაიტანსო. (2693)
- 1050 ოქკუმალიში კქუმუაში დროს ჯოლორს ხოლო ვალახენა-
ნია.
„საკმლის კამის დროს ძალსაც არ გალახვენო.“
კამის დროს ძალიც არ გაილახებაო. (4190)
- 1051 ოქმარეს ადრე ედირთენი, იქი ცხენს კვიცი ფაშატი
ათახვილუა.
„დილით ადრე რომ ადგა, იმას ცხენთან მოგებული კვიცი
ფაშატი დახვდაო.“
ვინც დილას ადრე ადგება, საშოვარს შეხვდებაო. (17)
- 1052 ოქმარეში გურული — ეუზა ირული, ონჯუაში გურული
— ნოდიშა ირული.
„დილის გურული (ქარი) — სახლში გაიქეც, საღამოს გუ-
რული (ქარი) — ნადს მიაშურე.“
- 1053 ოქუმარეში საკაკალო დო ბოშალაში ჩილია.
„დილის წასახემსებელი და ბიკობისდროინდელი ცოლიო.“
- 1054 ოხვამეშე ლურელი ვედირთუნია.
„ეკლესიიდან მკვდარი არ დაბრუნდებაო.“
სასაფლაოდან მკვდარი აღარ გამობრუნდებაო. (1929)
- 1055 ოხორს ფულუნდესია დო სამუარხოს იჩიებუდესია.
„სასახლეში მალაედნენ და სამოახლოში კი ლაპარაკობდენ-
ნო.“
- 1056 ოხურიის ლეტამაქ ვეშუა.
„ხუროს სახელოსნოში ტაბიკი ვერ იშოვესო.“
მქედელს დანა არა ჰქონდა, ფეიქარს — ხელსახოციო.
(1627)

- 1057 ოჯახი ოსურში ჩენია.
„ოჯახი ქელისა არისო.“
- 1058 ოჯახში გამაბახებელ გინორტებულ ოსურს ბურკული
ქეკიდინესია.
„ოჯახის გამაბახებელ გაქცეულ ქალს უღრც გადააყოლე-
სო.“
- 1059 ოქუნალი პიჩი გაფურტისალო მუშენი გინიბრთისუია.
საკოსნელი პირი სიფურთხებლად რად გავიხადო? (4542)

კ

- 1060 პაპა გოლაქა-და, გოლაქია.
„მღვდელს თუ გაკრეკე, გაკრიკეო.“
პაპას გოხოუნქია-და, ბოლოშა გოხოკია.
„მღვდელს თუ გაპარსაე, ბოლომდე გაპარსეო.“
პაპას ლაქუას ქუდუქყანქინი-გოლაქი, ეარდა შურო ეადი-
ქუაეა.
„მღვდელს თუ გაკრეკვას დაუწყებ გაკრიკე. ანდა სულ
არ დაიწყეო.“
მღვდელი თუ გაკრიკო, კარგად გაკრიკეო. (1585)
- 1061 პაპა გურს იბირდუა დო, დიაკონი, ბანი მიწია.
„მღვდელი გულში მღეროდა და, დიაკონო, ბანი მითხარო.“
ამირან გულში მღეროდა -- ყმანო, ბანი მითხარო! (86)
- 1062 პაპა დო მუში ჩლიცალო დიბრძლია.
„მღვდელი და მისი ცოლივით გავძეხიო.“
- 1063 პაპა ზოგენჯე დო დიაკონი ხვარენდუა.
„მღვდელი იზოგაედა და დიაკვანი ხმარობდაო.“
- 1064 პაპა, ჟამი კომიწირი, ნოწირიი ხოლო კომე.
„მღვდელი. ჟამნის წირეა აღასრულე ჩემთვის, ხაწირე-
ვიც მომეცი.“
- 1065 პაპა ჟირშა ეაწირუნსია.
„მღვდელი ორჯერ არ წირაესო.“
- 1066 პაპა ჩძელესია დიაკონით ჩძელი უჩქედუა.
ჩძელ კოჩის შხეა ხოლო ჩძელი უჩქედუა.

რძლელს შვირენულით რძლელი უჩქედლა,
„მძღარს (კაცს) სხეაც (შშიეროც) მძღარი ეგონაო.“
მძღარი ხუცესს დიკონოც მძღარი ეგონაო; (1346)

1067 პაპა ჩილს ლახუნდუ დო დიკონქ უწუ, -- მა. ჭომუჩია,
„მღვდელი ცოლსა სცემდა და დიკონამა უთხრა, -- მე მო-
მეციო.“

1068 პაპის მუში ფრიმულს აბარენდესია,
„მღვდელს თავის წვერ-ულეაშ აბარებდნენო.“
პაპას უწისია, -- სქან ფრიმულს ჭგირო მიკულებია,
„მღვდელს უთხრეს, -- შენს წვერ-ულეაშ კარგად მოუა-
რეო.“
მღვდელს თავის წვერებს აბარებდნენ, -- კარგად მოუა-
რეო. (1591)

1069 პაპას ფიმულცუ ისენდიქ გუშულუა დო ართი მარას
(წანმოწანას) თის გუეჭანედლა,
„მღვდელს წვერ-ულეაშში ისარმა გაუარა და ერთ კვირას
(ერთ წელიწადს) ამის გამო იწეოა („მას ეწეაო“).“

1070 პაპასკირი ლუემას მუნდომა მიზიმუანს დო თემ ცინტუნ-
სია,
„პაპასკირი ლუემას უკანალთან მოიზომავს და ისე ყლაპაე-
სო.“

1071 პაპაში მუ კიქე მეგამუ დო მუ დიდი, იშენი ლახირი
რნია,
„მღვდლისათვის რა ცოტა გირტყამს, რა დიდი, შიანც ნა-
ცეში არისო.“

1072 პაპაში ჭორი არმა კარს ჩენდენია,
„მღვდლის ჭორი ყველა კართან ჩერდებაო.“

1073 პატონი ცხენც ირზენდუა დო მეჭინიბე ივარანდუა
(ულასუნდუა),
„პატონი ცხენს იძლეოდაო და მეჭინიბე უარს ამბობდაო
(უშლიდაო)“
პატონმა ცხენი გაუბოძა, მეჭინიბე წყრებოდაო. (231)

1074 პირველი ბედი ბედი რე, უკულიანი -- გვერდი რე,
„პირველი ბედი ბედა, შემდეგი -- მონახევრე.“

- 1075 პირველი ლუკმა ფერი ოქკომი, მეტიქ ვარხეადასგნი, დი-
გორძლასიე.
„პირველი ლუკმა ისეთი შექამე, მეტი რომ არ შეგხვდეს,
გაგაძლოსო.“
- 1076 პის უფერუანდუ დო უკახელე საფულეს უთხორუნდუა.
„პირში ეფერებოდა და უკან საფლავს უთხრიდაო.“
- 1077 პიჩვანიში ჭკომუა კოც ვაწაწყმიდენცია, უბადოში ქიმი-
ნლუაეა ვარა.
„სამარხვოს ქამა კაცს არ წაწყმედსო, უბადოს (უუდის) გა-
კეთება თორემო.“
- 1078 პიჩითი ჭუღაშა (ჭუნაშა) გურითი ჭუღა მისხუნუნია.
„პირით კოცნას გულით კოცნა მირჩევენიაო.“
- 1079 პიჩიში გოტახუას დუდიში გოტახუა უჭგუნია.
პირის გატეხას თავის გატეხა სჯობიაო. (1958)
- 1080 პიჩიში მაცქვაფალი ეშმაკიში მოციქული რენია.
პირში მაქებარი ეშმაკის მოციქულიაო. (3796)
- 1081 პურასქიაში მაქკომალი ჭირჩექ დოჯვილუა.
„პრასის მქამელი „ჭირჩემ“ (შხამიანი მცენარე, უტუნა) მო-
კლაო.“
- 1082 პუხას დიხაშ მეტი მუთუნი ვაგასწორენსია.
„უზიანს მიწის მეტი არაფერი გაასწორებსო.“
პუხუამს საფულე გასწორენსია.
პუხას საფულე თინუნსია.
კუზიანს სამარე გაასწორებსო. (1270)

ქ

- 1083 ეანგი რკინას ჭკუმუნცე, დარდი — გურკე.
ეანგი რკინას კამს, დარდი — გულსაო. (1777)
- 1084 ევაბუ ირო წყარს რე, მარა სუფთა ვარენია.
„გომბემო ყოველთვის წყალშია, მაგრამ სუფთა არ არისო.“
- 1085 ეი ცა დო თუდო დიხაეა.
„ზევით ცა და ქვევით მიწაო.“

- 1086 უიღოჲი დირძლუა.
„ზეზეულად გაძლავ.“
- 1087 ენოსქუა კკის ვაკომუნსია, ქოშქირენს-და, კირს ოკკო-
მუნსია.
„თავადიშვილი მკადს არა ქამს, თუ შია, კირსაც შეკამსო“
აზნაური მკადს არა ქამს, მოშივდება — კირსაც მომკამსო!
(61)
- 1088 ენოსქუაქ ოლაგემ კარს მიკილუდა, ხუთ მანათიმ ზა-
რალ გალოლე, აშო მუნილუდა — ვითიშია.
„ბატონიშვილმა კიშქართან თუ გაიარა, ხუთი მანეთის ზა-
რალი დაგემართება, აქეთ თუ შემოვიდა- ათისაო.“
აზნაურის სტუმრობაო ნუ გგონია ხუმრობაო. (64)
- 1089 ენოსქუაყალაო ირჩებუნია.
„თავადიშვილივით იქცევაო („გაისარჩებაო“).
- 1090 უირ ღლაშ სიცოცხლემ გურიშენი დაღიაქ ჯოლორიშ
ხორცი კკომუა..
„ორი ღლის სიცოცხლის გულისთვის დაღიანმა ძაღლის
ხორცი შეკამა.“
- 1091 უირი კურდღელიშ მაკოფალც ართი ხოლო ვაკოფენია.
უირიში მაკოფალც ართიქეთი ვაკოფუა.
უირიში მათხოზინეს ართიქ ვაკოფუა.
ორი კურდღლის მაღევიარი ვერც ერთს ვერ დაიკერსო.
(1703)
- 1092 უირ კუჩხის ქოთომ ხოლო გერენია.
„ორ ფეხზე ქათამიც ღვასო.“
ქათამივით ორი ფეხი აზია. (4596)
- 1093 უირ ჩიჩიექ გეგუთიმ (ბანძაშ) მინდორც ეეგინტირუა.
„ორი გლახაკი გეგუთის (ბანძის) მინდორზე ვერ დაეტიაო“
უირი ჩიჩიექ ხონს ვაშენტირუა.
„ორი გლახა ხონში არ დაეტიაო“
სამგორის მინდორზე სამი ბებერი ვერ ეტეოდაო (618)
- 1094 უირ მეძუძურ-შქასია ბალანაქ (მორდილქ) შქირენს ქემ-
შალურუა.
„ორ ძიძას შორის ბავშვი შიმშილით მოკვდაო“
უირი ძიძეში შქას ბალანაქ დიშქვილუა.

ვირი მეფეებრიშ შქას ჩქიჩქეკე კაშალურუა.

„ორ ძიძას შუა ბაეშვი დაიბრჩოო.“

ცხრა ძიძის ხელში ყმაწვილი შიმშილით მოკვდაო. (2665)

1095 ვირი შაურია ყუარუნდუ დო მანათიში საპონე მიბონუ-
ანდუა.

„ორ შაურად კოდაედა და მანეთის საპონს ხმარობდა დასა-
ბანადო.“

ვირის დამკოდაეს საპონი მეტი ეხარებოდო. (627)

1096 ვირშია ლურას ართიშა ლურა უჩგუნია.

„ორქერ სიკედილს ერთხელ სიკედილი სქობიაო.“

რ

1097 რაგადი საქმეს ეახვარუნია.

„ლაპარაკი საქმეს არ შეეღისო.“

რაგადის ქუთა ეაუღუნია.

„ლაპარაკს ქუთა არა აქებსო.“

საუბარ-საუბარაო, ეს დღე კი გაიპარაო. (1933)

1098 რაშის (ცხენს) კვადუნდენია დო გორდიკ ხოლო კურხი

გაფრცხინუა (გახიძლინუა) == შა ხოლო დობქუადითია.

„რაშს კედდენენო და ბაყაყმაე ფენი გაიშვირა (გახიჯია)

მეც დაშქედეთო.“

ხედაურებს კედდენენ და ბაყაყმაე ფენი აიშვირაო. (261)

1099 რგილით ხქუნუა დო ჩხეთია.

„პივიე მშვასო და ცხელიყო.“

1100 რკინა ხოლო დიშირუნია.

„რკინაე გაეღებო.“

ქმა რომ ქმა არის, დამკეებს და გასკდებო. (2261)

1101 რუსიკე „ნიჩეეო“, „ნიჩეეთი“, ჩხუპი წაგუა.

„რუსშია „ნიჩეეო“, „ნიჩეეთი“ ომი წააგოო.“

1102 რუსიშ ლურელს = საწებელი, ირფელს კომუნს, აწუდ-
გენი.

„რუსის მკდარს = საწებელი, ყველაფერს კამს, რაე უნდა
დაუდგა წინ.“

- 1103 რჩინათუაქ კოს კარიში ჭინუღას მიპირებუა,
„სიბერემ კაჲს კირიქართან (კარზე ჭადასეღლის ფროს) მოუს-
წროო.“
- 1104 რჩინებს პუხუ ამონკანსია,
„მოხუცს ზურგი (კუზი) ამომგებსო.“
- 1105 რძლედი ჟანქიკალა რენია,
„მამლარი (აბრეშქმის) კიასაეით არისო.“
- 1106 რაოგგენი ი კოჩიში ულა ჩარხი=ჩარხით აღგასკიენია დო
ქუმი-უა = ქვაპი=ქვაპით.
„რომ გძულს იმ კაჲს სიარული ჩარხუნად ჩაგესმის დო კა-
მა — ქვაპი=ქვაპადო.“
ენიპ არ გრუვარს, მისი სიარული ბრაგა=ბრუგია დო კაშია
ბრაშა=ბრუმიო, (1221)

ს

- 1107 საბატონიში გინატაროხუ (გუნასარკა) ჟეშხა წასადილ-
გეშახ, თუთაშხიში თუთაშხიხა:
„შებათის ჭამოდარება კერა წასადილეჲემდე, ორშებ...ისა,
თუემდეო.“
- 1108 საბატონიში სიზმარი ჟეშხა წაონდღერიში (სადლოობაშე)
ეურკა,
„შებათის სიზმარი კერას წაშუადღეჲემდე (სადლოობაშე)
ახდებო.“
კერამალის სიზმარი ან შუტსაო, ან ურუსაო. (4755)
- 1109 საბურჭულო საარგუნოთ ეგნართინუაჲა,
„საწილდო სანაქახოდ არ ჭადაჲეკოო.“
ფრჩხილით გასახსნელი კბილით გასახსნელად რად გავიხა-
დო? (4595)
- 1110 სადლოობაში ბერგი პირი, წასადილს ხეწა ხაქია,
„სადლოობამდე თოხი პირე, წასადილეჲეს ჟანა თოხნეო.“
- 1111 სათელე სინთეს ირზენს დო ვართ სნეზასია,
„სათელე სინათლეს იძლეჲა დო არა ურუნასო.“

- 1112 სალდათი აფიკერობას ლურაშა ელგნია.
„ჯარისკაცი ოფიცრობას სიკვდილამდე ელისო.“
- 1113 - სალი სალით ეშილინენია.
„სოლი სოლით შვიძლება ამოილო.“
სოლი სოლს გააქესო. (2012)
- 1114 სამარეშა ენუდგენია ცალი კუჩხი.
ცალი ფეხი სამარეში უდგასო (4679)
- 1115 სამართალი კუჩხით გილურსია.
„სამართალი ფეხით დადისო.“
ღმერთი არაშზადას ურმით დასდევს, მაგრამ მაინც მოეწევა
ხოლმეო. (2353)
- 1116 სამართალი მიშუა დო უსამართლობაქ ნიჩვი ქედნატა-
ხუა.
„სამართალი მიდიოდა და უსამართლობამ ცხვირი ჩაამ-
ტერიაო.“
- 1117 სამართალქ ქობალი ოქკომუა.
სამართალმა პური ქამოსო. (4545)
- 1118 საპონიში ბუშტიცალო რენია იში ნათქუელი.
„საპონის ბუშტივით არისო მისი ნათქვამი.“
- 1119 სარჩული უჯგუნია საპიჯეს.
სარჩული სჯობს საპირესა. (4548)
- 1120 საქვარი ვაილუნდა, დოხორეშა მეუა.
„საქმე თუ არა გაქეს, სამოსახლოში წადიო.“
საქმე არ ჰქონდეს ხუროსა, დაჯდეს და არახუნოსა. (1936)
- 1121 საქონელქ ინატრუ: მისით მა ვოსქუქინი, თიში ქოპუა-
სია.
„საქონელმა ინატრა: ვისაც მე შევფერი, ნეტავ, იმისი ვი-
ყოო.“
საქონელმა თქვა: ნეტამც ისეთ პატრონს მისცა ჩემი თავი,
რომელსაც მოვლა შეეძლებოდესო. (1940)
- 1122 საშველ-კვარზალი ვაულუ
„გამოსავალი (ხსნა) არა აქვს.“
- 1123 საჯოლორეთ დო საღეჯეთ გინართინუა საქმე.
„საძალღედ და საღორედ გადააქციაო საქმე.“
საძალღ-ღორედ გახდა საქმე. (4553)

- 1124 სეითომ ღუქანი ვარენია.
„სეითოს ღუქანი არ არისო.“
განა ნინიას ბაკია! (4296)
- 1125 სელეგინი ვექვალენია.
„სულუგუნი არ მოიწველებაო.“
- 1126 სენეთს მით რჩხუნსგნი, თის უტორხუნია.
სენიში მარჩხულას სენი უტირხუნია
„ქურქელს (თეფშებს) ვინც რეცხავს, მას უტყულებაო.“
- 1127 სერი ტყარიში დო აბრაგიში რენია.
„ღამე ტყიურისა და ყაჩაღისა არისო.“
- 1128 სი გიჩქენი, იზმაქ ქაშმოქყორღუა.
„შენ რომ იცი, იმდენი მე უკვე დამავიწყდაო.“
იხ. № 1136
- 1129 სი ვაიჩქენდა, შხვას ქულუჯერია.
თუ შენ არ იცოდე, სხვას დაუჯერეო. (3529)
- 1130 სი მი რკითხენს, ბული მუშა რე ბაზარსია.
„შენ ვინ გკითხავს, ბალი რამდენად არის ბაზარშიო (... რა ღირს...).“
შენ ვინა გკითხავს, ბალი ათი შაურიო! (4632)
- 1131 სი მის იჩენენქენი, მა ქომიწიია დო, სი მუ კოჩი რექენი,
მა ქოიწიინქია.
„შენ ვის იცნობ, მე მითხარიო და, შენ რა კაცი ხარ, მე გეტყვიო.“
- 1132 სი ოგურაფელუმა მიშინი, მა ნაგურეფელ აშო მიბშია.
შენ რომ სასწაელად მიდიოდი, მე ნასწაელი მოვდიოდი.
(4634)
იხ. № 1132
- 1133 სი — პატონი, მა — პატონი, ცხენც მიქ გედგას ონან-
გერი?
„შენ — ბატონი, მე — ბატონი, ცხენს ვინ დაადგას უნაგი-
რი?“
შენც ბატონი, მეც ბატონი, ამ ცხენს ვინლა შეკაზმავსო?
(2474)
- 1134 სი სქანი ღუდიშო, მა ჩქიმი ღუდიშო.“
შენ — შენთვის, მე — ჩემთვის. (4637)

- 1135 სი ქურცუ გაჩაშუნია დო მა გურიცია.
„შენ ქუსლი გეუხანებაო და მე გულიო.“
- 1136 სი ქურცუ გაქუნია დო მა გურიცია.
„შენ ქუსლი გტყევაო და მე გულიო.“
- 1137 სიღინდარე დო სიღარიბე იშო-აშო გილურსუ, კოს თინა
გიოსქიდგ, მუთი მიშაიგნი ღუსუ.
„სიმდიდრე და სიღარიბე იქით-აქეთ დადის, კაცს ის შერჩე-
ბა, რაც თაეში აქეს.“
- 1138 სიზმარს ქოგუნია.
„სიზმარს ჰგაესო.“
სიზმარივით იქეირებაო, (4558)
- 1139 სით ვარეჟია ბეათ ბონილი.
„შენც არა ხარო რძით დაბანილი“
- 1140 სითი ქულა, მათი ქულა, წორო გაკიბდგათი ხულა.
„შენც კოკლი, მეც კოკლი, ერთად დაეიდგათ ქოხი.“
მკედარი მკედარს ეკიდებოდა, ორივე სამარისკენ იხოღებო-
დაო, (1491)
- 1141 სიმართლე ზღუას ქენაყადენი, იშენი ვადინუნია.
სიმართლე ზღუაში რომ გადააგდო, შაინც არ დაიკარგებო.
(2877)
- 1142 სიმართლე ღურელს გათელენსია.
სიმართლე მკედარს გააკოცხლებსო. (3878)
- 1143 სიმართლეში წოხოლე მუთუნს ვეწარინენია.
„სიმართლეს წინ ვერაფერი დაუდგებაო.“
სიმართლემ წოხოლე გვალა ხოლო დუც დუკინანსია.
სიმართლის წინ მთებიც კი თავს მოიხრიანო. (3883)
- 1144 სიმდიდრე დო სიღარიბე ჯიმალევი რენანია.
„სიმდიდრე და სიღარიბე მშები არიანო.“
- 1145 სინდაქ თქულუა მუთუნში მოჯუმალა მოკოდლუა. მარა
ცხენქ ვემკიკირუა.
„სიძემ თქვაო რაიმეს წამოდღვანიება მინდოდაო, მავრამ
ცხენმა არ მიმაცერეინა (უნაგირზეო).“

- 1146 სინჯაქ თქუა: მუანთილიშ ღუჲას მი გორუნსია, ღუჲას
ოკონ, თინა თქეია, ვარა.
სიძემ თქეაო: სიმამრის სიკედლის ვინ დაეძებს, სიკედლის
რომ უნდა, შენ ისა თქეი, თორემო."
- 1147 სინჯაქ მუში ბერგი მიგორუა.
"სიძემ თავისი თოხი მოიკითხაო."
სინდაქ თქუა: ჩემი ბერგი ქომუჩასენი, ჭგრო ფხაქეჯეია.
"სიძემ თქეაო: ჩემი თოხი რომ მომცა, კარგად ეთოხნიო."
სიძემ თქეა: ჩემი თოხი მომიტანეთო. (2007)
- 1148 სინდაქ მულას კიდალა ხოლო იძიყანსია.
"სიძის მოსელისას კედელოც იყინისო."
სიძე რომ სიმამრისას ჩავა, ლობის სარებიც გაიხარებენო.
(2004)
- 1149 სინდისიერი მართული მუშო გოდლოდოს დიტენცია.
"სინდისიერი გამყოფი თავისთვის "გოდლოდოს" (ქაშის
მკერდის მიყოლი წერილი ნეკნები) დაიტოვებსო."
პატროსან კაცს გაყეული ჩოხა აცეიაო. (1752)
- 1150 სინთე მუშოთი გოკო, უთოლე რექედა?
"სინათლე რად გინდა, თუ ბრმა ხარ?"
- 1151 სი რაგადანქ. — ქოლორი ლაღუნს, სქიბ ირთუ დო
ცხენ იდიარს.
"შენ ლაპარაკობ, — ძალი ყეფს, დოლაბი ბრუნავს და
ცხენი ბალახობს."
- 1152 სიქეამას ქეუა ვაულუნია.
"სილამაზეს ქეუა არა აქესო."
სილამაზეს რა ქეუა აქესო. (3874)
- 1153 სილარიბეს თოლქ დუდირთუა.
"სილარიბეს თეალი დაუდგაო."
- 1154 სეამი ქუდუდგევე, კუჩხის სტოლიშა ქიგლაიდვანსია.
"სეამი რომ დაუდგაო, ფეხს მაგიდაზე შემოგიდებსო."
- 1155 სეაქ ოკო ტუტინას, ოსურქ ოკო რაგადუას.
"ფუტყარმა უნდა იტუტინოს, ქალმა უნდა ილაპარაკოს."
- 1156 სოდე დიდი ირაგადენი, თექი კიქეთი იოქუენია.
"სადაც დიდი ითქმება, იქ პატარას თქმაც შეიძლებაო."
სადაც დიდი ამოეტევა, იქ პატარაც ამოეტევაო. (1881)

- 1157 სოდე დუდი ინტირენი, ექ ტანი ხოლო გითინტირენია.
„სადაც თავი გაეტევა, იქ ტანიც გაეტევაო.“
სადაც ყოჩის თავი გაეტევა, ყოჩის ტანიც გაეტევაო. (1888)
- 1158 სოდე კუჩხის გიობიჭუანსენ, ოდიარე ვეურსია.
„სადაც ფეხს დააბიჭებს, ბალახი არ ამოვაო.“
- 1159 სოდე მეურქენი, თექიანი ქუდი გირთვია.
სადაც მიხვილდე, იქაური ქუდი დაიხურეო. (1885)
- 1160 სოდე მიჩამინუაფუნი, თექი მიხვატუაფუნია.
„სადაც მოიქაველება, იქ მოიფხანება კიდეცო.“
- 1161 სოდე სქანი დიკქუენი, ჩქიმი ხოლო ქოთქვია.
სადაც შენი დაიკვეხო, იქ ჩემიცა თქვიო. (3831)
- 1162 სოდეთ შუმა რენ, თექ ბუმა რე.
„სადაც ისმება, იქ იღერება.“
- 1163 სოდეთ ლობერი სუსტი რენ, საქონელი თექ მინურსია
(მინმურსია).
„სადაც ლობე სუსტია, საქონელიც იქ შედისო.“
ძალს ლობე სადაც ედაბლება, იქ გადახტებაო. (2413)
- 1164 სოვრე მიკივრთი, თევრე იკივრთი.
საითაც გაეიქეცი, იქით წაეიქეციო. (1899)
- 1165 სოიშა ლუმუს მიკოტახუნქენ, თეიშა ქიფიქრი, ლუმუმ
ფასი ქგაფუნო კეთებული.
„სანამ ლომს მოატეხავ, მანამდე იფიქრე, ლომის ფასი (თუ)
გაქვს გაკეთებული.“
- 1166 სოლე-სოშა სოშა მეხორხოშა.
საიდან სადაო, წმინდაო საბაო! (4539)
- 1167 სონი ჩიქახე, სო მიშახე.
„სადაური ჩიქაეას ასული სად ჩამქდარაო.
სად ერეკლე, სად თოროზაანთ თეკლეო. (1876)
- 1168 სოურე მორთინი, თეურე მეუა.
საიდანაც მოსულხარ, ისეე იქით წაღიო (4540)
- 1169 სოფელიმ ტყურაქ სოფელიმ ხოჯ დო ურემს ვალინუა.
„სოფლის ტყუილი სოფლის ხარმა და ურემმა ვერა ზიდაო.“
- 1170 სუმარი სუმარია დო მენძელი გერძლეღია.

- „სტუმარი სტუმარიო და მასპინძელი გამძღარიო.“
- 1171 სუმარი სუმარს აპატიყენდღ დო მენძელს ჟიხოლო ჟო-
გუღუა.
სტუმარი სტუმარს ეპატიყებოდა, მასპინძელს ორივე სძულ-
დაო. (2028)
- 1172 სტუმარი ლორონთიშიენია.
სტუმარი ლეთისაა. (3908)
- 1173 სუმარიში მულა ოჯახიშა მოგება რენია.
„სტუმარის მოსვლა ოჯახში მოგება არისო.“
სტუმარი მოვა და წავა, სახლსა ბარაქა დარჩება. (3907)
- 1174 სუმარიში ულა გოკონიდა, ორთუმელი გეგთუგოთია.
„სტუმარის წასვლა თუ გინდა, სასთუმალი გამოაცალეო.“
- 1175 სუმარქ ქობალი მიღუა დო სუმარს ვაჩესია.
„სტუმარმა პური მოიტანა და (თვითონ) სტუმარს არ აქა-
მესო.“
- 1176 სუმენქროვითი ცოდაქიმინილს ართი მარდი გინოწონუნ-
სია.
„სამოცდაათ ცოდეაჩადენილს ერთი მადლი გადაწონისო.“
- 1177 სუმ კურთა დო ინა ხოლო კუნტა?
„სელის ნიფხავი და ისიც მოკლე?“
- 1178 სუჯუნა მის უტიბუნი, ლუმუ თის აცინია.
„სუჯუნა ვისაც შეეწევა (გაუთბება), ლომიც მას ექნებაო
(„ლომსაც ის მოიწევისო).“
ჯეგე მისით უტიბუნი, ლუმუ თის აცინია.
ჯეგე მიტიბუდას, ვარა ლუმუ ბრელი მაცინია.
ხვამლი ვისაც სწყალობს, ლომიც იმას მოუვაო. (2914)
- 1179 სქანი ანკესის ვამკეაბუნუქია.
„შენს ანკესზე არ წამოვეგებო (ჩამოვეციდებო).“
- 1180 სქანი ბორო შხეაში ჯგირიშა გისხუნუ.
„შენი სულელი სხვის კარგს გირჩენია.“
- 1181 სქანი გამიცალი კიბირი ბრელი ხანი რე გეგმბთირენია.
„შენი დასაცინი კბილი დიდი ხანია გამოვიცვალეო.“
შენი სახუმარო კბილი რა ხანია მოვიცვალე. (4645)

- 1182 სქანი გაკირებაში შხვა ინაწილუე, ენა ვარე კოჩინავა.
„შენს გაკირებებაში სხვას მიაღებინო მონაწილეობა, ეს არ
არის კაცობა.“
- 1183 სქანი გეჩას დღას ვეგებლჯქ!
„შენს გეჩაზე არასოდეს დავეარდები!
(ვეჩა --- თევზის საკერი, მოწნული წყნელისაგან. ჩაღრმავე-
ბული ფორმით; თევი ზედ ვარდება და ვერ გადადის)
- 1184 სქან გურიშენ წყარს დინოდირთუნია.
„შენი გულისთვის წყალში ჩადგებოა.“
- 1185 სქანი კილეს ქაჩამუქინი, გაწყუნენია.
„შენს მკლავს რომ უკბენ, გეტკინებოა.“
- 1186 სქანი მინჟე (ქონება) სქანი დუდი რენია.
„შენი პატრონი (ქონება) შენი თავი არისო.“
- 1187 სქანი ოროშა ვეგინგასხაპენია.
„შენს ჩრდილს ვერ გადაახტებიო.“
- 1188 სქანი ოლორებელი კიბირქ დიდი ხანიე, გემიოლუა.
„შენი მოსატყუებელი კბილი დიდი ხანია ამომივარდაო.“
- 1189 სქანი ოლორებელქ სო იდასია.
„შენი მოსატყუებელი სად წავიდესო.“
შენი გამზრდელი ეშმაკი ჩემი გამოზრდილიაო. (1639)
- 1190 სქანი საქონელს ეამუწყინდა, ფასი, ვაგაყენუნნი, თიწკმა
აშინია.
„შენს საქონელს არ მოუწყინდე, ფასი, როცა არ გეყოლება,
მაშინ მიეცემაო.“
- 1191 სქანი უჯგუში მოჯგირე სი ნუმ გოკონია.
„შენზე უკეთესი მოკეთე ნუ გინდაო.“
- 1192 სქანი ღურელი სი ოკო თხორე.
„შენი მკვდარი შენ უნდა დამარხო.“
- 1193 სქანი ცუდეს ფერი ოკო ვაკკომე, შხვაშ ცუდეს ქიმიოკი-
შუე დო თექ ვემლეკაკალუე.
„შენს სახლში ისე არ უნდა კამო, სხვის სახლში მიუსწრო
და იქ არ წაიხემსო.“
- 1194 სქანი „სუქუ“ აკა მათი ქიგემიბია.
„შენი „სუქუ“ (კენესა) ერთი მეც დამისხიო.“

- 1195 სქანი შეი, სქანი ქკომი. ჩქიშიშა ჟვარი დამიწერი. შენი სვი, შენი ქამე, ჩემსას ჟვარი დამიწერიო. (4692)
- 1196 სქანი ჩხოუ თი ფერი რე, ნამუსუ პატგნი თქუანსგნი. „შენი ძროხა იმ ფერისაა, რასაც ბატონი იტყვის.“ ბატონმა რომ თქვას, მუხას ვაშლი აბიო, შენ დაიჭერიო. (229)
- 1197 სქანი ხამუ დო ჩქიში კისერიო. შენი ხმალი, ჩემი კისერი. (4747)
- 1198 სქანი ჟოლორქ სი გაჩასიე, მის მუს უწოლებქია. „შენმა ძალღმა რომ გიკბინოს, ვის რას ეტყვიო.“
- 1199 სქანიშე გეწყინებუ, ვარა შხვა იშენით შხვა რენია „შენიანისგან გეწყინება, თორემ სხვა შინც სხვა არისო.“
- 1200 სქანიწკემა თუ ქვილი ვერგგნია. „შენთან შემწვარი გოქი არ ვარგაო.“
- 1201 სქანიწკემა დლას ვეგმასერუნია. „შენთან არასოდეს დამიღამდებაო.“
- 1202 სქაში მაწონალი კითის გისირქენცია. „თაფლის („სკის“) მწონავი თითის გაილოკავსო.“ ვისაც ხელი თაფლში აქვს, თითსაც ის გაილოკავსო. (620)
- 1203 სქვერიშა კუჩხიქ ვაგაჟოფასგდა, თხას უქოღია. „შველს ფეხი თუ ვერ დაუქირე, თხას დაუქირეო.“
- 1204 სქვერც კუდელი ეკორჩე ვადაკორდგნია. „შველს ბოლოში მოთეთრო კუდი არ დააკლდებაო.“
- 1205 სქიბუ დო ტკიბირიშ სიმონკა ართიანიშა ველესგმე. „დოლაბ-საცერის სიმძიმეს ერთმანეთს ვერ გაუტოლებ.“
- 1206 სქიბუში დო ტკიბირიში მალალარეფი ეირ(ი)ხოლო ართ(ი)ნერო კუსანდგნია. „წისქვილის ქვის და საცერის წამლებნი ორივე ერთნაირად კენესოდგნენო.“ ხარგელი დო ტკიბირამი ართო მეკუსანდგნია. „ტვირთიანი და საცრიანი ერთნაირად მიკრუსუნებდგნენო.“ სქიბუ მეულენი, თით დირსანსია დო, ტკიბირი მეულენი. თითია. „წისქვილის ქვა რომ შიქვს, ისიც კენესისო (ხმამალა) და,

საყური რომ მიაკვსო — ისიცო.“
გობის და საყრის მზიდავი ორივე ერთნაირად კვენესოდაო.
(474)

1207 სქუა მოყუნს დო ვარა ყუნსგნ ეფერ ოსურ ვამიყონა,
ვემიდინუა დუდა.
„შვილი რომ მოყეება ან ჰყავს ისეთი ცოლი არ მოიყვანო,
არ წააგო („დაკარგო“) თავიო.“

1208 სქუა ნალურა ვაფუნი, ის სქუაში ღურა მუ რენი, ეო-
უჩქენია.
„შვილი ვისაც არ მოკედლომია, მან შვილის სიკედილი რა
არის, არ იცისო.“
ვისაც შვილი არ მოკედლომია, შვილის სიკედილს ნუ შე-
სჩივლებუ (887)

1209 სქუა ნახა ვაფუნი, ის სქუაში ხალა მუ რენი, ეოუჩ-
ქენია.
„შვილი ვისაც არ გაუჩენია, იმან შშობიარობა რა არის, არ
იცისო.“

1210 სქუაში გლახას შშობელშენ თქუნა.
„შვილის გლახას შშობლისთვის ამბობენ (იტყვიან).“
ავი შვილი დედ-მამის მაგინებელიაო. (3245)

1211 სქუაში ლახალას დიდა ძუძუთ იგნანცია.
„შვილის ავადყოფობას დედა ძუძუთი იგრძნობსო.“

1212 სქუაში მანგიორი სქუა ვარენია.
„შვილის მაგიერი შვილი არ არისო.“

1213 სქუაში ღურა მითინს ვამოკიშაფუდასია.
„შვილის სიკედილი არაეის არ მოსწრებოდესო“

1214 სქუაში კუა დიდასია.
„შვილის ტკივილი დედასო.“

ტ

1215 ტაბაჩა კასილიშა ოშქურუ ართის, უკასუშა - ოშის.
„დატენილი დამბაჩისა ერთს ეშინია, დაუტენაეისა — ასს.“
ცარიელი თოფისა ორს ეშინია, გატენილის — ერთსაო.
(2575)

- 1216 ტარკალე ოში კოს ვიარჩვე.
 „ტიტველს ასი კაციც ვერ გამარცხავს.“
 ტიტველა კაცი ცხრათ ვერ გაიარცხესო. (2081)
- 1217 ტაროზის ფარფალია ხოლო გაგთოფურიენსია.
 „დარში პეპელაც კი გამოფრინდებო.“
- 1218 ტაშტიქ ქუდანთხ, ხმაქ გოლუა.
 „ტაშტი დავარდა, ხმა გაეარდაო.“
 ტაშტიქ ქუდოლუ, დოტირხუ დო ვატირხუნი, ხონარი იშენი გუტუა.
 „ტაშტი დავარდა, გატყდა თუ არ გატყდა, ხმა მაინც გა-
 ვარდაო („გაუშეაო“).
 ტაშტი გატყდაო და — კი არ გატყდა, ხმა გაეარდაო. (2073)
- 1219 ტურა ზღვას მიშმაფსუნდუა.
 „ტურა ზღვაში შარდავდაო.“
- 1220 ტურა ტყაბარელქ მინორინაფილ კოს უწუა: იშენ ქო-
 გიჭგუქია.
 „გატყავებულმა ტურამ ჩასიძებულ კაცს უთხრაო: მაინც
 გჯობივარო.“
- 1221 ტურა ღურუდუ დო ოქოთომეშა მეულუდუ დუდია.
 „ტურა კედებოდა და საქათმისკენ მიქონდა თაფიო.“
 ტურაქ ღურა დაქყუა დო — დუდი ოქოთომეშე ქომილო-
 ლითია.
 „ტურა კედებოდაო და — თაფი საქათმისკენ მიყავითო.“
 მელა კედებოდა და თაფი საქათმისკენ მიქონდაო. (1421)
- 1222 ტურაქ შხურიშ ქვათილას ქეკადინუა.
 „ტურა ცხერის ღუმას გადაქყვაო.“
- 1223 ტყა ეუჭამი რენია.
 „ტყე ყურიანი არისო.“
 მინდორი თოლაში დო ტყა ეუჭამია.
 „მინდორი თვალისანია და ტყე — ყურიანი.“
 ტყას ხოლო ეუჭი ჩანსია.
 „ტყეს ყური აბიაო.“
 ტყე ყურიანია, მინდორი — თვალისანიაო. (1480)

- 1224 ტყასე რდი დო ტყა ვაძირიაო?!
 «ტყეში იყავი და ხე (ტყე) ვერ ნახეო?!
 დათვსა ხედაედნენ და კვალს ეძებდნენო. (529)
- 1225 ტყაში ნარდის ქოგუნია.
 «ტყეში გაზრდილს ჰგავსო.»
- 1226 ტყეიას კიბირით ქოფუნსია.
 «ტყეიას კბილით იქერსო.»
- 1227 ტყურა დოხუნას ტყურა ულა უჯგუნია.
 «ტყულია ჭდომას ტყულია სიარული სჯობიაო.»
 ტყურა ჭინას ტყურა რულა უჯგუნია.
 «ტყულიად ცდას ტყულიად რბენა სჯობიაო.»
 ცუდად ჭდომას ცუდად შრომა სჯობიაო. (2627)
- 1228 ტყურა დუს ვეფულუნსია..
 «ტყული თავს არ დამალავსო.»
 სიცრუე დილამდეო და სიმართლე შვილიშვილამდეო. (1983)
- 1229 ტყურა წყარიში კაკუა რენია.
 «ტყული წყლის ნაყვა არისო.»
- 1230 ტყურათ გერენია ჟირ კუჩხის.
 «ტყულიად დგას ორ ფეხზეო.»
- 1231 ტყურაშ მარაგადეს მართალს ხოლო ვადუჯერენანია.
 ტყუილის მთქმელს მართალს აღარ დაუჯერებენო. (3935)
- 1232 ტყურეფითი ვიშო მიდურქი, აშო ვადგართინე ვარა.
 «ტყუილებით იქით წახვალ, აქეთ ვერ დაბრუნდები თორემ.»
 ტყუილით ქვეყანას მოიელი, მაგრამ უკან ველარ დაბრუნ-
 დებო. (3934)

უ

- 1233 უბადო ზოთონჯიში მაგინძა რექია.
 «ავი ზამთარივით გრძელი ხარო.»
- 1234 უბადო თანაფას ხოლო უბადო იცინია.
 «უბადო აღდგომასაც უბადო იქნებო.»

- 1235 უწესო თანათას ხოლო უწესო რენია.
„უწესო აღდგომასაც უწესო არისო.“
ავი კაცი აღდგომასაც ავიაო. (35)
- 1236 უბადო კოჩი უბადო ოქოფალ ცხენს გორუნსია.
„ავი კაცი ავ დასაქერ ცხენს ეძებსო.“
- 1237 უბადო ოსურც უოსურობა უჭგუნია.
„უბადო ცოლს უცოლობა სჯობიაო.“
ავი ცოლის ყოლას ავი ძაღლის ყოლა სჯობიაო. (3246)
- 1238 უბადო ოქოფალი ცხენი უბადო მაქოფალს გორუნსია.
ავი დასაქერი ცხენი ავ დამქერს მოძებნისო. (32)
- 1239 უბადო ოქოფალი ცხენი უბადოს აკათუუ.
„ავი დასაქერი ცხენი ავ ცხენებში გაერევაო.“
უბადო ოქოფალი ცხენი უბადო ოქოფალ ცხენს გორუნსია.
„ავი დასაქერი ცხენი ავ დასაქერ ცხენს ეძებსო.“
- 1240 უბადო შხვას ვაუსურაეა.
„უდი სხვას არ უსურვოო.“
- 1241 უბადო ჭოლორი ვართი მუ კეუმუნს დო ვართი შხვას
ჩანსია.
ავი ძაღლი არც თვითონ ჭამს, არც სხვას აქმევსო (45)
- 1242 უბედოთ მუთუნი ვეცინია.
უბედოდ არათერი იქნებაო. (3939)
- 1243 უბედურ კოც ქუა გკოხონას მაქიშუანცია.
უბედურ კაცს ქეა აღმართში მიეწევაო (2097)
- 1244 უბედურ სქუას უბედურ ჭოლორი ქუჭგუნია.
„ავ შვილს ავი ძაღლი სჯობსო.“
ავი შვილი დედ-მამის მაგინებელიაო. (3245)
- 1245 უბედურიშ ნახანდიქ ბედნიერს გიოსქიდუა.
„უბედურის მონაგარი ბედნიერს დარჩაო.“
უბედურის ნაზოგავი ბედნიერმა მოიხმარაო. (2098)
- 1246 უბედურქ თანათა ხოლო ოღეჯეს დაასერუა.
„უბედურმა აღდგომაც სალორეში დააღამაო.“
- 1247 უბედურც ეუდეს დინახალე ოგურუანდესია დო ბედნიე-
რი ეუდემი ოლაფარეშე იგურუანდუა (გურათლენდუა).
„უბედურს სახლში, შიგნით ასწავლიდნენო და ბედნიერი

სახლის ლათაროდან სწავლობდაო.“
ბრიყუს ასმენდნენ, გონიერი სწავლობდაო (3304)

1248 უგაჯო საგაჯოთ მუშენ გინომიშქვია (გინომრთინევა).
„უქირვებელი საქირვებლად რად გამიხადეო.“
უხრიკავი საქმე სახრიკავად რად გავიხადო (4586)

1249 უგუნურ დიდა დო მუმას ჩქეჩქე კიაქ დუშქვიდუა.
უგუნურ დედ-მამას შვილი კიამ მოუკლაო. (2102)

1250 „უგურაფუ კოჩი დო ევერე ართიანცალი რენია.
„უსწავლელი კაცი და ბრმა ერთნაირი არისო.“
უგურაფუ ევერეჯგურა რენია.
„უსწავლელი ბრმასავით („ბრმისნაირი“) არისო.“
უგურაფუ კოჩი უტარო ბურკული რენია.
„უსწავლელი კაცი უტარო წალდი არისო.“
უსწავლელი კაცი უტარო ცულიაო. (3960)

1251 უდუდე კოს დუდიში მანგიორო ოსური გეხე დუცია.
„უთავო კაცს თავის ნაცულად ცოლი აზის თავზეო.“

1252 უდუპატიეებელი სტუმარი თის ოქკუნს, მუთი მუქი მიი-
ლუნია.
„დაუპატიეებელი სტუმარი იმას შეკამს, რაც მან მოიტანა.“
უდროოდ მოსული სტუმარი იმას მიირთმევს, რასაც თვი-
თონ მოიტანსო. (2104)

1253 უდუპატიეებუ სტუმარი ჯოლორშე ვარესიენია.
„დაუპატიეებელი სტუმარი ძალღზე უარესი არისო.“
დაუპატიეებელ სტუმარს აბუნი ჰქვიაო (550)

1254 უთუხელას თანაფას მალენია თუხუა.
„რთვა-ქსოვის („ძახვის“) უცოდინარს აღდგომას მოუნდება
(„მოუეღისო“) ძახვაო.“
უთუხელას თანაფას თუხუაქ მუშუურთუა.
„ზარმაც მრთველს აღდგომას მოუნდა რთვაო.“
უმუშერას თანაფას მურთუა ხაჩქუაქ.
„უმუშევარს (ზარმაცს) აღდგომას მოუნდა თოხვაო.“
ზარმაც მკედელს კვირას მოუნდება მკედლობაო. (901)

1255 უთქუალც ნათქუელი უჯგუნია.
„უთქმელს ნათქვამი სჯობიაო.“
უთქმელის მთქმელი თქმულმა შეკამაო. (2107)

- 1256 უიამ გინახორას კოიაქ გიხორუა.
ოიამ ნოხორიის კოიაქ ქიგიხორუა.
„უიას ნასახლარზე კოია დასახლდაო.“
- 1257 უიმენდო ტერი ცოფედასია.
„უიმენდო მტერი ყოფილიყოსო.“
- 1258 უკანასკნელი ლუკა არძამ უმოსი გემუან ოკო რდასია.
„უკანასკნელი ლუკა ყველაზე უფრო ტბილი უნდა იყოსო.“
ჯერ მწარე ჭამე, მერე ტბილიო. (3066)
- 1259 უკვათირე ხამი-ჯგუა კოჩი რენია.
„ბლაგე დანასავით კაცი არისო.“
- 1260 უკოჩობაში კოჩი რენია.
„უკაცობის კაცი არისო.“
- 1261 უკუდელე ქოთომცალო რენია.
„უკუდო ქათამსავით არისო.“
- 1262 უკუდელე ხოჯი კუდელამს ჭანდის გარაყანდუა.
„უკუდო ხარი კუდიანს ბუზს უგერიებდაო.“
კუდა ხარი თავისთვის არ იყო, სხვას ბუზებს უგერიებდაო.
(1269)
- 1263 უკმელა მისგთ ვაუძირგნი, მუ უჩქე სინთე მუ ღირგნია.
„სიბნელე ვისაც არ უნახავს, მან რა იცის, სინათლე რად ღირსო.“
ვისაც მწარე არ უნახავს, ტბილის გემოს ვერ აფასებსო.
(3066)
- 1264 ულირ დროს დღას ვამაკიშუნქია.
„წასულ დროს ვერასოდეს დაეწევიო“
წარსულს ველარ მოეწევიო (4179)
- 1265 უმარდული წაქა კვიდიში მაჰამებელია.
„უმადური შრავი მკადის მაგემრიელბელიო.“
- 1266 უნდებელ კოჩიშა ვართ წოხოლე აწიჯუნინე დო ვართ უკახალე ეკიჯუნინენია.
„უნდობ კაცს ვერც წინ გაუძღვები და ვერც უკან გაჰყვე-
ბიო.“

- 1267 უნჩამ-უკლამალა კითენს მიოხენია (მერჩქუნია).
 „უფროს-უმცროსობა თითებს ამჩნევიაო.“
 უმცროს-უფროსობა ღეთის გაჩენილიაო. (3952)
- 1268 უონჯლორეს უონჯლორე მოჯუნსია.
 „უსირცხვილოს უსირცხვილო მოჰყავსო.“
- 1269 უოსერშე ჯოლორიცალო უმჯიგანს კიბირი.
 უვახშმო ძალღივით დაუხრქენია კბილები. (4580)
- 1270 უპაპე ქიანას მელია პაპალანდუა.
 „უმღვდლო ქვეყანაში მელია მღვდლობდაო.“
 ნოხორის მელა გილაპარპალანდუა.
 „ნასახლარზე მელია პარპაშობდაო.“
 უპაპური ქვეყანას მელა გილაპარპალანც.
 „უმღვდლო ქვეყანაში მელა დაპარპაშებდაო.“
 უძალო ქვეყანაში კატებს აჩხაველებდნენო. (2158)
- 1271 ურა ცხენი მართახის ვეგიშქვანსია.
 „ურა ცხენი მათრახს არ დაიკრავსო. (1165)
- 1272 ურგებელი კოჩი ქკომუას ხოლო ურგებელი რენია.
 „უსარგებლო კაცი ქამის დროსაც უსარგებლო არისო.“
- 1273 ურგებელი მოქვა წიწილეფსუ ადრე დარღვანსია.
 „ურგებელი კრუხი წიწილებს ადრე დაყრისო.“
- 1274 ურგებელი ღურამა ღურელი რენია.
 „უსარგებლო (კაცი) სიკვდილამდე მკედარი არისო.“
- 1275 ურგებელი ჯოლორი შხვამ გუდეს დინოლალუნსია.
 „ურგებელი ძაღლი სხვის სახლში ყუფსო.“
 ძაღლი შინ არ ვარგოდა, სანადიროდ გარბოდაო. (2699)
- 1276 ურგენჯი ღუდი ვამოკონია.
 „უვარგისი (გამოუსადეგარი) თავი არ მინდაო.“
 ჩემი უსიამოვნო მარჯვენა ხელიც არ მინდაო. (2520)
- 1277 ურემ გემნირთუნ, შარა უკულ იძირენია.
 ურემქ გამნირთუ დო ნაურემქ უკული იძირუა.
 „ურემი გადაბრუნდა და ნაურმალი მერე გამოჩნდაო („ინა-
 ხაო“).“
 ურემი რომ გადაბრუნდება, გზა მერე გამოჩნდებაო. (2133)

- 1278 ურემ ღირწკინს ქიდიკყანსგნი, საპონი ოკო ქუსევეე.
ურემი რომ კრიალს დაიწყებს, საპნის წასმა უნდაო. (2135)
- 1279 ურემს გოსაპონანქენი - ვაღირწკინუნსია.
„ურემს რომ საპონს წაუსვამ — არ იკრიალებსო.“
- 1280 ურემს ოღალი გეუნჭირანსგნი, თიწკემა დიკყანს ღირ-
წკინსია.
„ურემს ტვირთი რომ დააწვება, მაშინ დაიწყებს კრიკინსო.“
ურემს მუქოთ გეუნჭირანანი, თეში მიოღირწკინნანს.
„ურემს როგორც დააწვებიან, ისე დაიკრიალებს.“
„ურემს რომ მეტს დაუღებენ, ისიც კრიალს დაიწყებსო.
(2137)
- 1281 ურემქ დიშქა ვამიილუდა, თეითონ დიშქა რე.
„ურემმა შეშა თუ არ მოიტანა, თეითონაა შეშა.“
ურემქ დიშქა ქიმილუ-და, ჭგირი ღო ვარდა თეითონ დიშქა
რენია.
„ურემმა შეშა თუ მოიტანა, კარგი, და თუ არა, თეითონ
შეშა არისო.“
ურემი შეშას თუ ვერ მოიტანს, თეითონ ხომ შეშა არისო.
(2129)
- 1282 ურთას ოსოგეტე ურთენ, (იშენ, ირო) ურთა იცინია.
„ურთა (მთის სახელია) რაც უნდა ატრიალო, (მანც, ყო-
ველთვის) ურთა იქნებაო.“
- 1283 ურიას ართი დლაქ აშუუა ღო თიქ ხოლო საბატენქ
აფუუა.
„ურიას ერთი დლე შეხვდა და ისიც შაბათი გამოდგაო.“
ურიას ერთი დლე შეხვდა, ისიც შაბათიო. (2142)
- 1284 ურიას ქრისტიანობას არზენდესია ღო კიქე კითით ივა-
რანდუა.
„ურიას ქრისტიანობას აძლევენ და ნეკა თითით უარობ-
დაო.“
- 1285 ურიას ხოში უღულენი, თიწკემა მანეთიანი საქონელი
აბაზიშა გგმოჩუა.
„ურიას როცა „ხოში“ ჰქონდა, მანეთიანი საქონელი აბაზად
გაყიდაო.“

- 1286 ურიაჲ გელარიბუ დო ჳევშ დაეთარს აშაჳინა დუჳყუა.
 „ურია გალარიბდა და ძველ დაეთარს ჩახედუა დაუწყოო (...
 ძველი დაეთარის ჩხრეჳა დაიწყოო).“
- 1287 ურიაჲ თჳუჳა: ჩჳიმი სჳუჳას პირველო წაუგებდასია
 (უზარალუდასია).
 ურიამ თჳჳა: ლმერთო, ჩემი შვილი პირველად აზარალეო.
 (2141)
- 1288 ურიაჲ ცხენიშე ჳეთთანთხუა დო, გუთუოსხაჳია, თჳუჳა.
 „ურია ცხენიდან ჩამოვარდაო და, ჩამოვხტიო, თჳჳეაო.“
 მოლა ცხენიდან ჩამოვარდა, — მანც უნდა ჩამოესულიყა-
 ვიო (1512)
- 1289 ურიაჲ წყარს დიშჳეიდასინი, ეჳი გორია.
 „ურია წყალში რომ დაიხრჩოს, აღმა ეძებეო.“
- 1290 ურჩჳენჯობაჲ გეონჯლორას, კითხირჳ ვარია.
 „უცოდინარობისა შეგრცხვეს, კითხვისა — არაო“
 კითხეა აუგი არააო (3653)
- 1291 ურჩჳინდი შხვაში გაჳირებას ჳჳუჳას გიმირჩჳინანსია.
 „უცოდინარი სხეისი გაჳირებებისას ჳჳუჳას გამოიჩენსო.“
- 1292 ურჩჳინჯი დო უგუგებელი კოჩი ნტერიშ უმწარაში რე-
 ნია.
 „უცოდინარი და გაუგებელი კაცი მტერზე უმწარესი არი-
 სო.“
 სულელი მეგობარი მტერზე უარესიაო. (3916)
- 1293 ურძღაფელაჲ რძღაფა ვეჩინუა.
 „უძღომელამ ძღომა ვერ გაიგოო.“
- 1294 ურჯულე ირო ურჯულე იყინია.
 „ურჯულო მუდამ ურჯულო იჳნებაო.“
 ურჯულოს მუთუნეი ვამარჯულენსიჯჳ
 „ურჯულოს ვერაფერი მოაჩჳულეხსო.“
- 1295 უსურე სუმარი კატა-პურასჳიათ მუჳისურესია.
 უსურო სუმარი კოლო პურასჳიათ ისურუა ოსურჳ.
 ჳწევეეი სტუმარი ჳალმა მწარე პრასით გაისტუმრაო.
 (2160)

- 1296 უსკე კოჩის ქუმკვილი ვეიწუოლუნია ხემე.
 „უშვილო კაცს შემწეარი ქუმელი არ (გაუვარდება) წაუვა ხელიდანო.“
 უსკე კოჩი ღიმისქი რენია.
 „უშვილო კაცი ძუნწიაო.“
 უშვილო კაცი პურადძვირი რომ არ იყოს, არ შეიძლებაო.
 (2153)
- 1297 უტუში ნინა მუში ნაკვალაში უჯგუშო კვირუნცია.
 „უტუს ენა მის ნაქედზე უფრო კარგად სკრისო.“
- 1298 უფრამ (უარესი) ვაძირენი, თეში უჯგუში ვემგეწონებუნია.
 „უარესი რომ არ ნახო, ისე უკეთესი არ მოგეწონებაო.“
 ვისაც მწარე არ უნახავს, ტბილის გემოს ვერ აფასებსო.
 (3066)
- 1299 უქეინჯე ტომარეს მუდგა ვენარღვენი, დლას ვეიფშაფუ.
 „უძირო ტომარას რაც გინდა ჩააყარო, მაინც არ გაივსება.“
 უქეინჯე ხართა (ბუჯუნე) დლას ვეიფშინენია.
 „უძირო ხალთა ვერასდროს გაივსებაო.“
- 1300 უქიმინენი, ინა ირო იქენს.
 „ვისაც გაუკეთებია, ყოველთვის გააკეთებსო.“
- 1301 უშრომებუო ხვალე ლურუუ მურსია კოჩინა.
 „გარჯის გარეშე მხოლოდ სიკვდილი მოვა კაცთანო.“
- 1302 უმქურიში ნახოწაშა ვალირუნია.
 „ვაშლის ნაფუქვენად არ ღირსო.“
- 1303 უჩა ფერიშ ოსური გეარს გინაგვარენსია.
 „შავი ფერის ქალი გეარს გადააგვარებსო.“
- 1304 უჩა ქოთომი ხოლო ჩე კვერცხის სქუნსია.
 „შავი ქათამიც თეთრ კვერცხს დებსო.“
- 1305 უჩუნათუ ლუმუ ბინი, ვებჩინინი ვაიჩქედასია.
 „მოუშუშავეი ღომი რომ მაქამე, არ გეგონოს, რომ ვერ მივხვდითო (ვიცანიო).“
- 1306 უჩქიმეთ ჩქიმი სქუაქ ვეჯუა.
 „უჩემოდ ჩემი შვილი არ გაჩნდაო (არ იქნაო).“

- 1307 უწესო ოჯახის საქონელი ხოლო უწესო რენია.
 „უწესო ოჯახში საქონელიც უწესო არისო.“
- 1308 უწესო სქუაში გვენასია უწესო ჯოდორიში გვენა უჯგუნია.
 „უწესო შვილის ყოლას უწესო ძაღლის ყოლა სჯობიაო.“
 ავი ცოლის ყოლას ავი ძაღლის ყოლა სჯობიაო. (3246)
- 1309 უკვებუ დუდი მუშენ იბჭუაეა.
 აუტკივარი თავი რად ავიტკიო. (4263)
- 1310 უკირო გკირუა.
 „უკირო გაიკირეაო“
 გაუკირებლად ვინ გაიკირეა. (3324)
- 1311 უკირო საკირო ჩანგელიაშ კარსია.
 „უკირო გაკირებდა ჩანგელიას კარზეო.“
 (გლებმა ჩანგელიამ ენგურის ნაპირას ორაგული იპოვა და დადიანს მიართვა. დადიანი გაუჯავრდა, — აქამდე რატომ არ მოგქონდა ასეთი საჩუქარიო და ბეგრად დაადო ყოველ წელს ორაგულის მოტანა).
- 1312 უკჳუე დიძდარს კჳეერი ღარიბი უჯგუნია.
 „უკჳუო მდიდარს კჳეიანი ღარიბი სჯობიაო.“
- 1313 უკჳუე დო უგუნური კებურს (ყებურს) ეკიბურგონუნია.
 „უკჳუო და უგუნური კერასთან დიდგულობსო („დაბრაგუნობსო“).“
- 1314 უკჳუე დუდი კუჩხის მოსენჯას ვემეჩანსია (ვარძენსია).
 „უკჳუო თავი ფეხს მოსენებას არ მისცემსო.“
 უკჳუო დუდი კუჩხიში მამულადარი რე.
 „უკჳო თავი ფეხის დამლელაია.“
- 1315 უკჳუე დუს ეშე ხოკუნანია.
 „უკჳუო თავს აღმა პარსავენო.“
- 1316 უკჳუო კოჩი საქმეს წაგონენსენი, ბედ ვანობღვენია, თქუნანს.
 „უკჳუო კაცი საქმეს რომ წაახდენს, ბედი არ მქონიაო, იტყვის.“
 რეგენი საქმეს წაახდენს, ფათერაკს დააბრალებსო. (1814)

- 1317 უკვე კოჩის კირი (გაკირება) ვედეთხიებუნია.
„უკვე კაცს კირი (გაკირება) არ მოშორდებაო.“
- 1318 უკვე კოჩის კივე გაკვირენსია.
„უკვე კაცს ცოტა გააკვირვებსო.“
უკვე კაცს ცოტაც გაუკვირდებაო. (3968)
- 1319 უკვეს კვეერული სიტყვა ვათქუნია.
„უკვე კვიან სიტყვას ვერ იტყვისო.“
- 1320 უხორცობაშე ჯოლორიშ ხორცი ვეკომენია.
უხორცობის გამო ძაღლის ხორცი არავის შეუქამიაო. (2173)
- 1321 უჯგუშიში უჯგუშის ირო ძირუნქია.
„უკეთესის უკეთესს ყოველთვის ნახავო.“
- 1322 უჯოლორე კიანას კატუს ოლაღესია.
„უძაღლო ქვეყანაში კატა აყვებსო.“
უძაღლო ქვეყანაში კატებს აჩხაელებდნენო. (2158)

ფ

- 1323 ფარა ეშმაკიში რენია.
„ფული ეშმაკისა არისო.“
- 1324 ფარა თიშა მეურს, მისით უღუნია.
„ფული იმასთან მიღის, ვისაც აქვსო.“
- 1325 ფარა თუღონი ღორონთი რენია.
„ფული მიწიერი („ქვემოთა“) ღმერთი არისო.“
ფული პატარა ღმერთიაო. (3982)
- 1326 ფარა კირდეს დოფაჩენსია.
„ფული კლდეს დაარღვევსო.“
ფული კლდეს გაანგრევსო. (1468)
- 1327 ფარა ლეკურცალო კვირჯენსია.
„ფული ხანჯალივით კრისო.“
ფული ამოღებული ხმალიაო. (3977)
- 1328 ფარა მუკო მურსი, თემ მეურსია.
„ფული როგორც მოღის, ისე მიღისო.“

- 1329 ფარა ფარას იზინცია (აკეთენსია).
„ფული ფულს იზოვისო (აკეთებსო).“
- 1330 ფარა ფურჩა რენია.
„ფული ფუჩეჩი არისო.“
- 1331 ფარა ჩიბეს ვაილუნდა, ბაზარმა ვედავა.
„ჩიბეში ფული თუ არა გაქეს, ბაზარში არ წახვიდო.“
- 1332 ფარა ჭოჭოხეთიში კარც გოტახენცია.
„ფული ჭოჭოხეთის კარს გატეხავსო.“
ქრთამი ჭოჭოხეთს ანათებსო. (2312)
- 1333 ფარათი ირფელი ვეციდირენია.
„ფულით ყველაფრის ყიდვა არ შეიძლებაო.“
- 1334 ფარამ კოჩიშა კირდეს ოშქურუნია.
„ფულიანი კაცისა კლდეს ეშინიაო.“
მთამ თქვა: ფულის მეშინია, ის დამანგრევესო. (1468)
- 1335 ფარას კოროცხუა უჯორსია.
ფულს დათვლა უყვარსო. (3979)
- 1336 ფარას შური ვაუნთხანსია.
„ფულს სუნი არ უდისო.“
- 1337 ფარაშა ჰკუა ვეციდირენია.
ფულით ჰკუას ვერ იყიდიო. (3984)
- 1338 ფათუქ მაშუენი, წიწიქ ვამაშუე, წიწიქ მაშუენი, ფა-
ფუქ ვამაშუა.
„ლომი რომ ვიშოვე, ხორცი ვერ ვიშოვე, ხორცი რომ ვიშო-
ვე, ლომი ვერ ვიშოვეო.“
მენახირემ თქვა: პური მაქ — გულა არა მაქ, გულა მაქ —
პური არა მაქო. (1443)
- 1339 ფაცხას ლობუნდეს დო გულდეს ალექეთუანდესია.
„ფაცხას ლობავდენ და (ამ საქმესთან ერთად) სახლსაც
აკეთებდნენო.“
- 1340 ფერი დაჩხირს ხე ვემეთხა, რკუნდასენი.
„ისეთ ცეცხლს ნუ მოკიდებ ხელს, რომ დაგწვასო.“
- 1341 ფერწოს მუში ხორუა-მახორობა პუხუს მააბუნია.
„ლოკოკინას თავისი სახლ-კარი ზურგზე ჰკიდიაო.“

ლოკოკინას თავისი ხოკრა ემძიმებოდა, ისიც თავზე დაამტვრიესო. (1298)

- 1342 ფითქი ოზეში კარიშავა დო ლატი-ფაშქინია ეუღეში კარიშავა.
„ფათა ეზოს კარამდო დო ბატიბუტი სახლის კარამდო.“
მკადი ჰამამდინაო, ფათა კარამდინაო, ქერი მთამდინაო, პური გადაელამდინაო. (3147)
- 1343 ფითქი ჩხეთ ვეკომენია.
„ფათა ცხლად არ იქმებაო.“
- 1344 ფრინველც ფსულაფი ამშვენენც, კოჩის — გონება (სქულაფი).
„ფრინველს ფრთები ამშვენებს, კაცს — გონება (შვილები).“
ფრინველი ბუმბულით იცნობა, კაცი — საქმითაო. (3976)
- 1345 ფსკა ბრელ კოჩის მუმობას ოგურუნსია.
„ფურტარი ბეერ კაცს მუშაობას ასწავლისო“
ფურტარის და კიანქველის შრომა კაცსაც კეუას ასწავლისო (3986)
- 1346 ფსუში კურთა — ინა ხოლო კუნტავა.
„ქეშაფსიას საცვალი (კვართი) — ისიც მოკლეო.“
- 1347 ფულანდი თეში ვეკუ, რკინაში ნატახა ვარა ვადოსქედასიე.
„ფოლადი ისე არ დაიწვება, რკინის ნატეხი მაინც არ დარჩესო.“
არ დაიღვევა სახნისი, არ გამოვიდეს სადგისიო. (98)
- 1348 ფულირი ჰირქ კოჩი დოგვილუა.
ფულირი ჰირქ კოჩი დოგვილუა დო გიმორჩქინელქ -ვარია.
„დაფარულმა ჰირმა კაცი მოკლა და გამოჩენილმა — არაო.“
დამალულმა ჰირმა მოკლა კაციო (535)
- 1349 ფუნდუკიას გახურუა დო ელუკიას უფი ქემეჩუა.
„ფუნდუკიას ხურვება შეეყარა და ელუკიას ოფლმა დაახაო.“
- 1350 ფურინი — დიხაქ ეშგოკეორდას.
„იფრინე, (მაგრამ) მიწა არ დაგაეიწყედეს.“

1351 ფულუცალო ირო დიხას მითოხენია.
„თხუნელასავით მუდამ მიწაში ზისო.“

ქ

1352 ქა ფერწოს ხოლო გეჩანს, მარა ხოჭი ვარენია.
„რქა ლოკოცინასაც აქვს, მაგრამ ხარი არ არისო.“

1353 ქვარა ღუს გგოკოლოდუნანია.
„მუცელი თავს დაგაეიწყებდსო.“

1354 ქვარაშა ვეგიჟე ღო ტანისამოსიშა ქოეა.
„მუცელს არ დაეკერება და ტანსაცმელს კიო.“

1355 ქიანა იკულუა ღო დაჩხირქ ვეეშუა.
„ქვეყანა იწვოდა და ცეცხლი ვერ იშოვესო.“

1356 ქიანა კოჩიშ სარკე რენია.
„ქვეყანა კაცის სარკე არისო.“
თუ სარკე არა გაქვს რომ ჩაიხედო, ქვეყანა ხომ შენი სარ-
კეაო. (3526)

1357 ქიანა მითინს ვეგესქილადუნია.
ქვეყანა არავის შერჩენიაო (4010)

1358 ქიანა ქათ ვარე გინორთეილია (გინოფორილი).
ქვეყანა ჩალით არ არის დახურულიო. (4013)

1359 ქიანა ქერქე რენია.
ქვეყანა ქრელიაო (4016)

1360 ქიგერეჟ-და, ვადოზოჯა; ქოხეჟ-და, გედირთია.
„თუ დგახარ, არ დაბრძანდე; თუ ზისარ, ადექიო.“

1361 ქიგოსსხაჰანქენი, ქიკეკიტიათ ქვგაჩამუნია.
„თუ დაახტები, ქიანქველაც გიკბენსო.“

1362 ქილორქ ღუდი დიტყობუა ღო კულელი კილურჩქულუა.
„ხოხობმა თავი დაიმალა .და კული მოუჩანდაო.“
ხოხობმა თავი დაიმალა და ბოლო ზეუით აიშვირაო (2924)

1363 ქიშმერიხეს კოპეშიაში ბედი ულულუა.
„ქიშმერიას ასულს კვახის ბედი ჰქონდაო.“

- 1364 ქიჯანა ინწყუდუა დო ტურას დიარა ულუდუა.
 კვეყანა იქეოდა და ტურა ქორწილს ექეოდაო. (2273)
- 1365 ქობალი მექობალეს დაქვაფე დო ქირა მეტი ქიმეჩია.
 „პური მეპურეს გამოაცობინე და ქირა მეტი მიეციო.“
 პური მეპურეს დააკერეინე და ერთი პური მეტი მიეციო.
 (1768)
- 1366 ქობალიში ნოტეხიქ ქულოლასენი, გეკოფი დო ქაჭუნია.
 „პურის ნატეხი რომ დავარდეს, აილე და აკოცეო.“
- 1367 ქოთომი სქანიწყემა კარკალანს დო შხვას გეუდვანც
 კვერცხისია.
 „ქათამი შენთან კაკანებს და სხვასთან დებს კვერცხსო.“
 ეს ქათამი ჩვენთან კაკანებს და კვერცხს სხვაგან დებსო.
 (732)
- 1368 ქოთომი ხუშილს ქოძირუნსენი, გური ერიებუნია.
 „ქათამი დაგვილს რომ ნახავს, გული აერევაო.“
 ქოთომს ქოსილი ვამაძირე, მუს გეუჩხირკუაეა დო
 „ქათამს დაგვილი თვალის დასანახად არ უნდა, რა გა-
 ეჩხრიკოეო.“
 ქათამი რომ დაგვილს ნახავს, გულზე შემოეყრებაო. (2216)
- 1369 ქოთომიში ხორციშორო ირდიხას ოკათუნია.
 „ქათმის ხორციით ყველგან ურევიაო“
- 1370 ქოთომს შეულებუნი, კვერცხი რენია.
 „ქათამს რომ შეუძლია, კვერცხი არისო.“
 ქათმის შესაძლო კვერცხიაო. (2225)
- 1371 ქოთომქ თქუა: ხოჯი დოჯვილესენ, მა ქიგმოჯვილესია,
 შხური დოჯვილესენ, მა ქიგმოჯვილესია, ლეჯი დოჯვილესენ,
 მა ქიგმოჯვილესია, მუთუნ ვაჯვილესენ, იშენ მა ქიგმოჯვი-
 ლესია.
 „ქათამმა თქვაო: ხარი დაკლეს, მე დამაკლეს, ცხვარი და-
 კლეს, მე დამაკლეს, ლორი დაკლეს, მე დამაკლეს, არათერი
 დაკლეს, მაინც მე დამაკლესო.“
 ქათამმა თქვა: ხარი დაკლეს — ზედ წამაკლეს, ცხვარი და-
 კლეს — ზედ წამაკლესო, არა დაკლეს მაინც წამაკლესო.
 (2218)

- 1372 ქოთომქ ჩხირკუ. ჩხირკუ დო მუში ოყვილარი (დანა) ხა-
მუ გეითოჩხირკუა.
ქათამმა ჩხრიკა, ჩხრიკა და თავისი დასაკლავი დანა გამო-
ჩხრიკაო. (2222)
- 1373 ქოიგიდენს დო ქოთი გეგმორჩანსია.
„გიყიდის და კიდუც გაგყიდისო.“
გიყიდის და გაგყიდის. (4305)
- 1374 „ქოიჩქელა“ სიტყუაში კინაკასალი რენია.
„თუ იცი“ სიტყუის შესამქიდროებელი არისო.“
„ხოლმე“ და „მეთქი“ კახის სიტყუის საგრძელბელიაო.
(4220)
- 1375 ქომოლკოს დუდიშ ცქვათა ვაუჯორსია.
„ვაჯუკას თავის ქება არ უყვარსო.“
თავის ქება კიტრად ღირსო (960)
- 1376 ქომოლკოჩი კოს ვაყვილუნსია.
„ვაჯუკაცი კაცს არ მოკლავსო.“
- 1377 ქომილკოჩი ცუდეს ვარენ, კიდალეთი ინგარანია.
„მამაკაცი როცა სახლში არ არის, კედლები ტირიანო.“
- 1378 ქომოლკოჩო გინორთელ ოსურმა გვერს ხოლო ოშქურუ-
ნია.
„მამაკაცად გადაქცეული ქალისა გველსაც ეშინიაო.“
- 1379 ქომოს ოსურიშ სახელქ ქაშაყორდუა.
„ქმარს ცოლის სახელი დაავიწყდაო.“
კაცს თავისი სახელი დავიწყებიაო. (1030)
- 1380 ქომონს სვალი ონარლუდუა დო ოსურს — დერგი.
„ქმარს ყველი ედარდებოდა და ცოლს — დერგი (ყველის
შესანახი თიხის ქილა).“
- 1381 ქომონჭი ლაშქარს ორდუ დო ჩილი ლაშქარიშ ანბეს
ობეამილუანდუა.
ქმარი ლაშქარს იყო და ცოლი ამბავს უყვებოდაო. (2290)
- 1382 ქომონჭქ თქუა: ოსურიშ ლახალაშა ჩქიმ ლახალა მისხუ-
ნუნია, ჩქიმ ღურაშა — ოსურიშია.
„ქმარმა თქვაო: ცოლის ავადმყოფობას ჩემი ავადმყოფობა
მირჩევნია და ჩემ სიკვდილს — ცოლის სიკვდილიო. (3110)

- 1383 ქომუჩიას ქემეჩია ოკონია.
მომციას მიმცია უნდაო. (1518)
- 1384 ქონება ღუც ვეტყობინუანცია.
ქონება თავს არ დამალავსო. (4023)
- 1385 ქონება ეიკინანსი ღო ღიკინანსია, პატროსნება ღო
რჩქინა ირო იძინანსია.
„ქონება ხან მატულობს და ხან კლებულობს, პატროსნება
და ცოდნა მუდამ მატულობსო.“
- 1386 ქორთუქ გეაფხაზდა, მუთუნი აფხაზა ემგაღენია.
„ქართველი თუ გააფხაზდა, ვერავეითარი აფხაზი ვერ შეედ-
რებაო („... ვერ მივა მასთანაო“).
- 1387 ქორთუქ თქუუა: კეღღიში ჭულა ვამიჩქ, მარა კვილი
ჭვიდის ჭიფჩინენქია.
„ქართველმა თქვაო: მქადის გამოცხობა არ ვიცი, მაგრამ
გამომცხვარ მქადს ვიცნობო.“
- 1388 ქოსაში არიკის გუნია.
„ქოსას ზღაპარს ჰგავსო.“
- 1389 ქოფთქუე — მუმა ღომიღურუ, ვაფთქუე — ღიდავა.
„რომ ვთქვა — მამა მომიკედება, არა ვთქვა და — ღე-
დაო.“
ვთქვი — ვაია, არა და ვალალო. (3424)
- 1390 ქოჩანქენი — ქორჩანსია.
„(ძროხას) თუ აკმევ — გაკმევსო.“
ღორმა თქვა: თუ შემინახავ, მეც შეგინახავო. (2381)
- 1391 „ქოჩ-ქოჩით“ გინქ ღირჩინუა.
„ქოჩ-ქოჩით“ ხბო დაბერდაო.“
- 1392 ქრთამი ღორონს ხოლო უსოარსია.
„ქრთამი ღმერთთანაც ჭრისო. (2312)
- 1393 ქუას ქუა ქაყათია; ქემოხვად-და, ჭგირი, ვარდა ქუა ქუ-
ას მიადინუნია.
„ქვა ქვას ესროლეო; თუ მოხვდა, კარგი, თუ არა და, ქვა
ქვას მიემატებაო.“
- 1394 ქუაქ ქუას ვეგესქიღ.
„ქვა ქვაზე არ დარჩა.“

- 1395 ქუამ მარხული რენია.
„ქვის მზვრეტელი არისო.“
- 1396 ქუამე წყარს გეითოჯონანსია.
„ქვას წყალს გამოადენსო.“
რწყილს დააწვენს და აქლემს აშობინებს. (4528)
- 1397 ქულა ორულშავა დო გვერე ოჯინუშავა.
„კოკლი სარბენადო და ბრმა სამზერადო.“
ქულა — ოსხაპუშა, გვერე — ორულუშა.
„კოკლი — საცეკვაოდ, ბრმა — სარბენადო.“
ბრმა ქორწილში გაუშვეს, კოკლი — სანადიროდაო. (333)
- 1398 ქულას ქუაქ ეკობონც მაქიშუა.
„კოკლს ქვა აღმართზე მიეწიაო.“
უბედურ კაცს ქვა აღმართში მიწვეაო. (2097)
- 1399 ქუმბუკვილს ვამასქიდუნია.
„შემწვარ ქუმელს არ გაიმეტებსო.“
- 1400 ქუც ონჯლორეშენი გირთვანანია.
„ქუდს სირცხვილის გამო იხურავენო.“
ვაჯაკი ქუდს სიცივისათვის კი არ ატარებს, სირცხვილი-
სათვისო. (3437)
- 1401 „ქგოკონოს“ ლეხის კითხვანანია.
„თუ გინდას“ ავადმყოფს კითხავენო.“
ავადმყოფს ჰკითხავენ. (4238)

ლ

- 1402 ღალა და უღალუობა ჯიმაღეფი რენია.
„წალება და წაუღებლობა ძმები არიანო.“
- 1403 ღანდალას მუში შური ვაწუხენსია.
ბაღლინჯოს თვისი სუნი არ აწუხებსო. (238)
- 1404 ღარიბ კოს ვართ გიაცადინე დო ვართ არტინენია.
„ღარიბი კაცი ვერც დაიცდის და ვერც გაიქცევაო.“
- 1405 ღარიბ კოს მუთ ქულუნ, ირფელ ჩხვისს გიოციკუნია.
„ღარიბ კაცს რაც აქვს, ყველაფერი ცხვირზე აქვს შემოდებ-
ბულიო.“

- 1406 ლარიბი კოჩიში ღონე უღვენობა რენია.
„ლარიბი კაცის ძალა უქონლობააო.“
- 1407 ლარიბი კოჩიში ხოცე ქა ვეძალენია.
„ლარიბი კაცის ხარს რქა არ ამოუვაო.“
ლარიბმა თქვა: მე რომ დალაქი ვყოფილიყავი, კაცები უთა-
ვოდ დაიბადებოდნენო (2345)
- 1408 ლარიბ კოჩქე თქუა: ფაფუ რენი, ცვალი ვარენია, ცვალი
რენი — ფაფუ ვარენია.
„ლარიბმა კაცმა თქვაო: ღომი როცა არის, ყველი არ არის,
ყველი როცა არის, ღომი არ არისო.“
- 1409 ლარიბ კოჩქ ღეს ქორას ქელაქკომუ თულეფი.
„ლარიბმა კაცმა ღორს მუცელშივე შეუქამა გოკები.“
- 1410 ლარიბი ნატრით ღურუნია დო მდიდარი — ჟაბით.
„ლარიბი ნატვრით კვდება და მდიდარი — ჟავერითა.“
- 1411 ლარიბი რექენი — ვენარლა, დიშდარი რექენ — ვეფთა-
ბა..
„ლარიბი (თუ) ხარ — არ ინალელო, მდიდარქი (თუ) ხარ —
არ იზვაეო.“
- 1412 ლარიბ ყაზახიქ თქუა: ე ზოთონჯი კუჩხურაფლეთ გობ-
გერგია.
გლებმა დაიკეხა: ზამთარი უქალამნოდ გაველიტეო! (470)
- 1413 ღეჯი კოპეშიას სოთინი ევლანცია.
„ღორი კვახს არსად წაიღებსო.“
- 1414 ღეს ქამენია (პიტინე) ჯოგუღუა დო ჩხვინც ეძალეღუა
(გურჩქინღუა).
„ღორს ანაგვირილა სძულდა და ცხვირწინ ხედებოდაო
(ამოუვიდაო).“
რაც გეზარებოდესო, ის გეძალეზოდესო. (1798)
- 1415 ღესია, ხომა სოიმახე დელიებუღენი, ვოუჩქუღუა, მე
ხილიღუანი.
„ღორმა, სანამ ხურმა არ დაელია, არ იყოდა, რა ხილი
იყოო.“
- 1416 ღეც ჟოლორი მეთხოზუ, მარა ღეჯი მუს მეთხოზუნია.
„ღორს ძალღი მისღევს, მაგრამ ღორი რას მისღევსო.“

მწევარი კურდღელს მისდევს, კურდღელი ჩაღას მისდევსო.
(1614)

- 1417 ლეჩი მუზმა გოკონ თიზმა ბონი, იშენ ონტყოლაშეს ქე-
ნინჯირუნია.
„ლორი რამდენიც გინდა იმდენი დაბანე, მაინც ტალახში ჩა-
წვებაო.“
ლორი რამდენიც უნდა ბანო, ისევე ლაფში ჩაწვებაო. (2372)
- 1418 ლეჩი ონტყოლაშეში ნტყოლუას ვემიოტენსია.
ლორი ლაფში გორეას არ შოიშლისო. (2372)
- 1419 ლეც პატი ქოცე, ნიჩვის (ქურს) ქგაჩამუნია.
„ლორს პატივი რომ სცე, ცხვირ-პირზე (ქუსლზე) გიკბენსო.“
ლეჩის მუდგა ჯგირი ლოლენი, იშენი ლეჩი რენია.
„ლორს რაც უნდა კარგი გაუკეთო, მაინც ლორი არისო.“
ლეც ქააჭუდე, ქოგაჩამუ.
ლორს რომ აკოცო, გიკბენსო. (2385)
- 1420 ლეჩის ქალეფი ქოულუდუკონი, ქიანას გემნართინუანდუა.
ლორს რომ რქებიც მისცა, მთელ ქვეყანას გადააბრუნებსო.
(2386)
- 1421 ლეჩიქ დოგვანუა დო, — აკა გერი ქეშმოხეამილუასია
(ქომირკინუასია) — თქუა.
„ლორი გასუქდაო და, — ერთი მგელს შემახვედრაო (დამა-
ქიდაო) — თქვაო.“
ლორი რომ გასუქდება, მგელს გაექედურებაო. (1058)
- 1422 ლეჩიქ დირძლუა დო ბეცე (როფე) ნიჩით დუდგიმე გა-
მნართინუა.
„ლორი გაძლო და გობი დინგით თავდაღმა გადაატრია-
ლაო.“
ლეჩი დირძლენი, ოქკომალს ეკართინუანსია.
„ლორი რომ გაძლება, საკმელს წააქევესო.“
- 1423 ლეჩქ თქუა: სქუალეფქ დგმებადგნი, უკული წკონდა
წყარი ვამიშუმუნია.
„ლორმა თქვაო: შვილები რაც დამებადა, წმინდა წყალი არ
დამილევიოა.“
ლეჩიქ თქუა: მუთი თულეფქ ქგმაშუნი, უკული სუფთა წყა-
რი ვამშუმუნია.
„ლორმა თქვაო: რაც გოკები გამიჩნდა, მერე სუფთა წყალი

არ დამილევიო.“

ლორმა. თქვა: რაც გოქები დავყარე, წმინდა წყალი აღარ დამილევიო. (2382)

1424 ლეჩიმ ღუდი სტოლს ქოვლაღესია, იყერკელ-იყერკელ დო იშენ ლეტას ქენოლუა.

„ლორის თაეი მაგიდაზე დადეს, იგორა-იგორა და მაინც ტაალხში ჩავარდაო. (2375)

1425 ლეჩიმ მაგორალ კოჩისია ლეჩიმ ნდღურათი ელასიმედუა.

„ლორის მძებნელ კაცს ლორის ღრუტუნი მოესმოდაო.“

1426 ლეჩიმ ტის კუჩხიშა ქიგიხუნუნქენი, ღუდიშა გემახო-ხუნცია.

ლორის ტილი ფეხზე რომ დაისვა, თავზე აგალოღდებო. (2377)

1427 ლეჩიმ ქვარაშე თულეფ გიმულა დო ვართ კოჩია.

„ლორის მუცლიდან გოქები გამოდიან და არა კაციო.“

ვირი თაეის გვარ ჩოჩორს მოიგებსო. (813)

1428 ლეაშჩაში ხატის ქოვუნია.

„ლეამიჩაეას ხატს ჰგავსო.“

ენუქას ანდერძს ჰგავსო. (4334)

1429 ლეეზელი დო ყვარილი გურუს ოხიოლუდუა დო ჰკეერს ოწყინუდუა.

„ლეეზელი და ყვერული სულელს უხაროდა და ჰკეიანს სწყინდაო.“

1430 ლეინქ ბოქვა გოსოფუა დო კოჩი ვარია.

ლეინომ კასრი გახეთქა, კაცი — ვერაო (2351)

1431 ლეინი ლაგევანს ხოლო სოფუნსია.

ლეინო ქვეერსაე ხეთქავსო. (2351)

1432 ლეინიმ მახინჯი თხოლოს ქიგიოქოფესია.

ლეინის ქურდი თხლეზე დაიქირესო. (2348)

1433 ლობერძვას ირო გურდგელი ვალახენია.

„ლობის ძირას კურდღელი ყოველთვის არ ზისო.“

1434 ლორონთი მუშენი ვეგიძიანსია.

ღმერთი რატო არ გაიცინებს. (4609)

- 1435 ლორონთი მუში გენარჩქინას ლუკმას დღას ვემუხოთან-
ცია.
„ღმერთი თავის გაჩენილს არასოდეს ლუკმას არ დაუყარ-
გავსო.“
ღმერთი როგორც გააჩენს კაცს, ისე დაარჩენსო. (4039)
- 1436 ლორონთი სამართიანი რენია.
„ღმერთი სამართლიანი არისო.“
ღმერთი კაცს არ მოატყუებს, არც მოტყუებდებო. (4037)
- 1437 ლორონთი ონდღემა თაურე იქინენია დო ნაონდღერს —
თეურეშე.
„ღმერთი შუადღემდე აქეთ იყურებო და ნაშუადღევს —
იქით.“
- 1438 ლორონთი ლუმე რენია, ულორონთეთ ქიბრგუთ დო
ულუმეუთ ვებრგუთია.
„ღმერთი ღომია, უღმერთოდ ვეარგივართ და უღომოდ კ'
— არაო.“
- 1439 ლორონთისით გაქუორღე ღო კოჩისითია.
ღმერთსაც დააეიწყდა, კაცსაცო. (4612)
- 1440 ლორონთიშა ტოტი ვემისვინენია.
„ღმერთს ხელს ვერ მოუსვამო.“
- 1441 ლორონთიში მოშქურანჯე კოჩიშა ვაგოშქურუდასია.
„ღმერთის მოშიში კაცისა არ გეშინოდესო.“
- 1442 ლორონთქ ართიმ მეტიშა ვარცვილასია.
„ღმერთმა ერთზე მეტად არ მოგკლასო.“
ღმერთმა ცხოვრებაში ერთის მეტად ნუ მოგკლასო. (4044)
- 1443 ლორონთქ თქუა: დიდა დო მუმას სქუა ჩაებაბარია დო
სქუაშა დიდა დო მუმაში ჩაბარებაქ გემოქუორღუა.
„ღმერთმა თქვაო: დედ-მამას შვილი ჩაებაბარე და შვილის-
თვის დედ-მამის ჩაბარება დამაეიწყდაო.“
- 1444 ლორონთქ თქუა: ირფელ საქმე ჰქვეერ კოჩიწყება რშიბუ-
დასია.
ღმერთმა ყველაფერი საქმე ჰქვიანთან მოგცესო. (4042)
- 1445 ლორონთქ მუთ მერჩუნი, თის გეჭერდია.
„ღმერთმა რაც მოგცა, იმას დასჭერდიო.“

- 1446 ღორონთქ ეიშე გიშეჩინუ დო თქუა: ეო, მუსხი კოჩი ქორე ჩქიმ უნელო (უნებურო) ღურელია.
ღმერთმა ქვეყანაზე გადმოიხედა და — ბევრი ჩემი უნებური მკვდარი არისო. (2359)
- 1447 ღორონთქ ეუას თე საქმეში გიშულაეა.
„ღმერთმა ქნას ამ საქმის გამოსვლაო.“
- 1448 ღორონთქ თიში ხანი გირსხუასია.
„ღმერთმა მისი ხანი გიმატოსო.“
- 1449 ღორონს სხაპუას ქელაგურუნანია.
„ღმერთსაჲ კი ცკეას ასწავლიანო.“
- 1450 ლუ ინაჩინალო ვერგ, ვარა გური ჯგირი ულუნია.
„ბუ შესახედაეად არ ეარგა, თორემ გული კეთილი აქვსო.“
- 1451 ლუბაძგარკ მეთი ეხარჯებუნია.
„ძუნწს მეთი ეხარჯებაო.“
პურადძვირ კაცს ერთი პური მეთი მისდიოდაო (1765)
- 1452 ლურა დღამაბ ირფელს მელუდაეა.
„სიკედლის დღემდე ყველაფერს მოელოდეო.“
- 1453 ლურა ირკოჩიშო ართიანჯგუა რენია.
„სიკედლი ყველასათვის ერთნაირიაო.“
- 1454 ლურა უჯგუ გარზებას. მუეამს რეკ ნარღებას.
„სიკედლი სჯობს გაძღებას, როცა მუდამ დარღით ხარ.“
- 1455 ლურა ლურას გაჩქუნია.
„სიკედლი სიკედლის გააჩნიაო.“
- 1456 ლურაშა ირო კკუაში გურათა რენია.
„სიკედლიამდე ყოველთვის კკუის სწავლა არისო.“
ლურაშა გურათა ირო რენია.
„სიკედლიამდე სწავლა ყოველთვის არისო.“
სწავლა სიბერემდეო (2040)
- 1457 ლურაშაბ მუთუნქ ვაგაიკვირდასია.
„სიკედლიამდე არაფერი ვაგაიკვირდესო.“
- 1458 ლურაში მეთი აღრე ირფელი ჯგირიენია.
ყველაფერი აღრეული სჯობია სიკედლის მეთიო. (4072)

- 1459 ლურელი არბა მართალი რენია.
„მკვდარი ყველა მართალია.“
- 1460 ლურელი ცულეშა დართინესენი, მის უძირუნია.
„მკვდარი რომ სახლში დააბრუნეს, ვის უნახავსო.“
ლურელს სასაფლაოზე ვადართინუნანია.
„მკვდარს სასაფლაოდან არ დააბრუნებენო“
სასაფლაოდან მკვდარი აღარ გამობრუნდებო. (1929)
- 1461 ლურელ ცხენიში ღუს ხოლო ჭაჭირხინაფუნანია.
„მკვდარი ცხენის თავსაც ააჭიხენებსო.“
- 1462 ლურელიში ელაპონუა-ღდა რენია.
„მკვდრის აყენება-ღლე არისო.“
- 1463 ლურელს ოკო ვეკარაგადლევე.
„მკვდარს არ უნდა დააყვედრო.“
- 1464 ლურელს შხეაქ ოკო ვამნალურასია.
„მკვდარს სხეაც არ უნდა დააკედესო.“
- 1465 ლურელს ჭკომუათ უჭგუთია.
„მკვდარს ჭამით ვჯობივართო.“
- 1466 ლურელს ორკ ღო თელსკ ოძინენია.
„მკვდარს აკლია და ცოცხალს ჭმატიაო.“
მკვდარებს აკლიხარ, ცოცხლებს არ არგიხარ. (4470)
- 1467 ლურე ირკოს ასწორენსია.
„სიკვდილი ყველას ასწორებსო.“
- 1468 ლურე ჭგირი ღო ფურს ვეშაგორუნსია.
„სიკვდილი კარგსა და ცუდს არ არჩევსო.“
- 1469 ლურეს თოლს სინთე ვაულუნია.
„სიკვდილს თვალში სინათლე არა აქვსო.“
- 1470 ლურეს კითხეს: მუეამს ღებადია, — მუეამს ოლურალქ
ღებადუნი, თიწკმა ღებადია.
„სიკვდილს ჭკითხეს: როდის დაიბადეო, — როცა მოკვდავი
დაიბადა, მაშინაო.“
- 1471 ლურეს სამართალი ვაულუნია.
„სიკვდილს სამართალი არა აქვსო.“

- 1472 ლურუქუ თქუუა: ართი სახელი ვეგმოდვესენი, ეში კოჩქ ვამაგვილუა.
 „სიკვდილმა თქვაო: ერთი სახელი რომ არ დამარქვეს, ისე კაცი ვერ მოვკალიო.“
 სიკვდილმა თქვა: ისე ვერავინ მოვკალი, რომ არას დააბრალონო. (1977)
- 1473 ლურუში მეტი მუთუნი ვარკუნია.
 „სიკვდილის მეტი არაფერი აკლიაო.“
- 1474 ლურუშ წამალი ლაფარას ალაჩანს, მარა კოს ვოუჩქუნია.
 „სიკვდილის წამალი ლაფაროშია, მაგრამ კაცმა არ იცისო.“
- 1475 ლურუმა ხე ვეწიფორენია.
 „სიკვდილს ხელს ვერ წააფარებო.“
 სიკვდილს ვერ გაექცევო. (3871)
- 1476 ლუს თოლი ქაჩანესია დო წარი ხოლო მიგორუა.
 „ბუს თვალი აუხილეს და წარბიე მოითხოვაო.“
 ბუმ თვალები მიიღო და — წარბებიე მომეციოთ! (354)

ყ

- 1477 ყაზაყიში ნდობა დო თხომუში ლაკეაჩხირია.
 „ყაზახის ნდობა და თხმელის ნაკვერცხალიო.“
- 1478 ყაზახიქ ხატის ქემიარჩქვანუა დო ფიციშ (ნახაფულიშ) ცოთამა დუქყუა.
 გლები ხატს შეეჩვია და ნაფოტის სროლა დაუწყოო. (468)
- 1479 ყვარის ხოლო მუში მართვე მოწონსია.
 ყვაესაც თავისი ბახალა მოსწონსო (2411)
- 1480 ყვარიაშ ბედი უღუნია.
 „ყვაეის ბედი აქვსო.“
- 1481 ყურდგელიში მათხოზინექ სქვერი კოფუა.
 „ყურდლის მადევარმა შეელი დაიკირაო.“
- 1482 ყურდგელც გოფუცინალქ ვაშუუა.
 „ყურდელმა ჩასაცუქი ვერ იმოვაო.“

- 1483 ევალიში ვაქარიცალო იძიანქია.
„უველის ვაქარივით იცინიო.“
- 1484 ევანას ბერგი თეში გეშასარგალუენი, იშენი მაალენია.
„ყანაში თოხი ისე რომ გაათრიო, მაინც მოუხდებო.“
- 1485 ევარილი ვართი დადული რე დო ვართი მუშულია.
„უვერული არც დედალია და არც მამალიო.“
- 1486 ევაშა ვეეტოხედა, კიიდი ვაგაქკომენია.
„შუბლზე თუ არ ირტყი, მკადს ვერ შექამო.“
- 1487 ევაშა ქგმატოხედას, ვარა ქობალც ირო ოპქკუმუნქია.
„შუბლზე ხელის მირტყმა შემეძლოს, თორემ პურს ყოველ-
თვის შევქამო.“
- 1488 ევაში გოხარცქუას დუდიში გოხარცქუა უჭგუნია.
„შუბლის გატეხვას თავის გატეხვა სჯობიაო.“
სახელის გატეხას თავის გატეხა სჯობიაო. (1958)
- 1489 ევერე ოჯინუშა მექუნდესია დო ქულა ოსხაჟუშაეა.
„ბრმა საცქერლად მიჰყაედათო და კოქლი საცეკვაოლო.“
- 1490 ევერე ქანდიცალო ქიმკოდიწუა.
„ბრმა ბუზივით გადაიქარგაო.“
- 1491 ევერეს ოსურიში ლურა მუთ შეუწამუნანია, დო — ვა-
ძირგნცენი, ვეჩინენციაო?
„ბრმას ცოლის სიკვდილი როგორც აცნობონო („შეუწამო-
ნო“), და — რომ ვერ ნახავს, ვერ გაიგებსო?
ბრმას ცოლი მოუკედა, როგორ გავაგებინოთო და —
ვეერდს რომ აღარ მოუწეება, ხომ გაიგებსო. (341)
- 1492 ევერეს სინთეს მითმეუნათენდესია.
„ბრმას სინათლეს უნათებდნენო.“
- 1493 ეინს თირი მეჩესია თანდებო.
„ყინულს თავდებად თოვლი მისცესო.“
- 1494 ეინს ქიმკაქარია იში ნათქუელი.
„ყინულზე მიაწერეო მისი ნათქვამი.“
- 1495 ეინქ კუჩხი მერკუ-და, დული ქიმიგორე.
„ყინვამ თუ ფეხი დაგაზრო, თავი მოიკითხეო“
- 1496 ეოროფა დო ჰამო რინა გემოს მეჩანს უგემურს.
„სიყვარული და ტყბილი ყოფა უგემურსაც გემოს აძლევს.“

- 1497 ეოროფა რე ანდა ფა, თოლიშ აწოლანდაფა.
„სიყვარული მრავალკეცია, მაგრამ წუთიერია („თვალის წამოლანდება“).“
- 1498 ეოროფას თოლს სინთე ვაუღუნია.
„სიყვარულს თვალში სინათლე არა აქვსო.“
ეოროფა ევერე რენია.
სიყვარული ბრმააო. (3896)
- 1499 ეოროფილი ჩილი დო ქომონჯი ბერგიშ ტარს ხოლო გინ-
ტირენანია (გინჯირუნანია).
„მოყვარული ცოლ-ქმარი თოხის ტარზეც დაეტყვიანო (და-
წვებიანო).“
მოსიყვარულე ცოლ-ქმარი ცულის ტარზე დაიძინებსო.
(1529)
- 1500 ეუდეს აკეთენცენი, ის მეხვარია დო, გგმოჩანცენი, ის
ფიცარი მოხირია.
„სახლს რომ აკეთებს იმას, შოეხმარეო და, რომ ყიდის, იმას
ფიცარი მოპარეო.“
- 1501 ეუდეს კარი ოკო დო კარც — კოჩია.
„სახლს კარი უნდა და კარს — კაციო.“
ციხეს კარი უნდა, კარს უკან — კაციო. (2606)
- 1502 ეუდეს მუთუნი ვაძირა-და, სუმარც ქოციოხია.
„სახლში თუ ვერაფერი ნახო, სტუმარს კიოთხეო.“
- 1503 ეუდეს ორთვალში ფარცხენანია.
„სახლს სახურაეიდან ხვეტავენო.“
- 1504 ეუდემე გინულირ კოჩიშ დორთა ალალბედშა რენია.
„სახლიდან გასული კაცის დაბრუნება ალალბედზე არისო.“
- 1505 ეუდემი ურგებელი ჭოლორი კარეშა იეუნესია (მეგუნდე-
სია).
„სახლის ურგებელი ძალი კარავში წაიყვანესო (მიკყავდა-
თო).“
ძალი შინ არ ვარგოდა, სანადიროდ გარბოდაო. (2699)
- 1506 ეუდეს (ყულევი) კოჩი ლახეს დო ჭვარს გურქ მუურ-
თუა.
„ყულევი კაცი გალახეს და ჭვარში გული მოუვიდაო.“

- 1507 ეუნგაშო ირო სიწყნარე დო გვერეშო უკმელა რენია.
 „ყრუსთვის მუდამ სიჩუმე და ბრმისთვის უკუნი არისო.“
- 1508 ეუნგაშო ჟირმა ვარეკუნანია.
 ყრუსთვის ზარს ორჯერ არ რეკენო. (2435)
- 1509 ეურუ ხოლო ქოთქუანს ნამთინეშახ მართალსია.
 „სულელიც იტყვის ზოგჯერ მართალსო.“
 ერთ კვეიანურს გიეიც იტყვისო. (432)
- 1510 ეურუს ძღვინი ოხიოლუდუა დო კვეერც ოწყინგდუა.
 „სულელს ძღვინი უხაროდაო და კვეიანს სწყინდაო.“
- 1511 ეურუში ორზოლი შქაშარამაეა.
 „სულელის საგნალი შუაგზამდეთ.“
 ბრიყვის საგნალი უმალ დაილევაო. (322)
- 1512 ეურძენიში ეოროფათ ხერხალც აჯუნუდესია.
 „ეურძენის სიყვარულით სარს კოცნიდნენო.“
 ეურძენის სიყვარულით ლობეს კოცნიდნენო. (2438)
- 1513 ეუჩა ჩხოუ ხოლო ქაგუნია.
 „სახლში ძროხაც მოაგნებსო.“
 დაღამდება და ჩიტიც თავის ბუდეს მოძებნისო. (3362)
- 1514 ეუჯი ირფელს ირჩქილენი, თიშენი რენია კიკე.
 „ეური რომ ყველაფერს ისმენს, იმიტომ არის პატარაო.“
- 1515 ეუჯი საარიკოს (უბადოს) ვაგეგონენდასგნი, ნის.ორიში
 (ქიანაშ) მათართა ქიგინია.
 „ეური საარიკოს (სიავეს) რომ არ ისმენდეს, გობის (ქვეყ-
 ნის) სიფართე იქნებაო.“
 ეური იმიტომ არ იზრდება, რომ ბევრის გამგონეაო. (2437)
- 1516 ეუჯით გირჩქილექ, ჯოლორი ხოლო ვავორექია, კუდელს
 უქვათალუევე.
 „ეურით ვისმენ, ძალლი ხომ არა ვარ, კუდი ვაქიციხოო.“
 ეურით ვისმენ და ძალლი არა ვარ, რომ კუდი ვავიქნიოო.
 (4082)

- 1517 შარა ნაშარუსია დო წყარი ნაწყარუსია.
გზა ნაგზაურს, წყალი ნაწყულურსო. (415)
- 1518 შარა ორთულს გილარენი თი კოჩიში ბიძგი მუთუნც
ნიშნენცია.
„გზაყვარედინზე რომ დგას, იმ კაცის ბიძგი რაიმეს (რალა-
ცას) ნიშნავსო.“
- 1519 შარას გილაიხვილუაფუდას, თიჭგუა რენია.
„გზაზე გეპოვნოს (წასწყლომოდე), ისეთი არისო.“
- 1520 შარეალს ეშე გეგონწყუნქია.
„შარეალს ზეით აგხდიო.“
- 1521 შერი ინა ვარენია, მიქით ცვანა ორთეალს გილეღუა; შე-
რი თინა რენია, მიქით თის ვამხანაგუანი.
„შტერი ის არ არისო, ვინც ყანა სახურაეზე დაიდრო
(„შემოიღოო“), შტერი ის არისო, ვინც მას შეუამხანაგდაო.“
- 1522 შიში სი ქუმოძირი დო რულას (რტინას) მა გოძირანქია.
„შიში შენ მაჩვენე და გაქცევის მე გიჩვენებო.“
შიში მიჩვენე, მუხლს გიჩვენებო. (398)
- 1523 შონე მაძირათუქ ეკოფუა.
„სევანეთი მნახავმა აილოო.“
- 1524 შონს ცუჯი სო გილუნია, კითხესია დო მათა ცუჯიშა
გინმიკირინდუა ხე.
„სევანს უური სადა გაქვსო, კითხესო და მეორე უურისკენ
გადიწვდინაო ხელი.“
- 1525 შონს შქირენდუა დო მახალეშა ქომიჩითია, თქუა.
„სევანს შიოდაო და ამხანაგს მიკმითო, თქვაო.“
შონქ თქულა: ჩქიმი ჭიშას შქერენი აფუნია.
„სევანშა თქვაო: ჩემს ძმას შიაო.“
მღვდელმა თქვა: დიაკვანს პური შიაო. (1594)
- 1526 შონქ თქულა: არძაქ შქას (ირკოჩქ ოშქაბანეთ) დიმიჯირა-
თია.
„სევანშა თქვაო: ყველა შუაში დავწვეთო.“

- 1527 შონქ თქუა: დინახალე ვენაჟინენ, ეში ჩქიმი ლაგუჯის ვაგორაუა.
„სენამა თქვაო: შიგნით რომ არ ჩაიხედო, ისე ჩემს ხურჯინ-ში არ ექებოვო.“
- 1528 შორიში მოჯგირეს ხოლოში ნტერი უჯგუნია.
შორეულ მოყვარეს ახლობელი მტერი გერჩიოსო. (2498)
- 1529 შპიონ კოსია მახინჯი უჯგუნია.
„ღამსმენ კაცს ქურდი სჯობიაო.“
- 1530 შუმილობას კოჩი მართალს თქუანსია.
„სიმთვრალეში კაცი მართალს (იტყვისო) ამბობსო.“
ღვინო კაცს სწორეს ათქმევენებსო. (3163)
- 1531 შუმილს ეკოჯიკაფა ვაკონია.
მთვრალს წაბიძგება არ სკირდებაო. (1471)
- 1532 შუმილს ზღვა ბირგულიშა მანაქუნია.
„მთვრალს ზღვა მუხლამდე სწედებაო.“
- 1533 შური კიბირით უკებუნია.
სული კბილით უკირავსო. (4571)
- 1534 შური მაზაკეალს ქიმეციდუა.
ემმას მიჰყიდა სული (4347)
- 1535 შური მეუბარენ, ეკირთუნია.
„სული რომ შეუბერო, წაიქცევაო.“
- 1536 შური ტიბუ რენია.
სული. ტკბილია. (3914)
- 1537 შურიშია რენია.
„სულსწრაფი (სულმოკლე) არისო.“
სული გვამში არ უდგება. (4570)
- 1538 შქირენა იყინდა, ქობალი ვარა ბქკუმათია.
„შიმშილი თუ იქნება, პური მაინც ვკამოთო.“
შქირენაქ იყუადა, ელარჯი ბქკუმათია.
„შიმშილობა თუ იქნა, ელარჯი ვკამოთო.“
შქირენა წანას ჩხვერიშ ლუმე დო ცვალი ხოლო იკომენია.
„შიმშილობის წელს ჩხვერის (ლომის) ლომი და ყველიც იქმევაო.“

- 1539 შქირენას გიშაგორუა ვაუჩქუნია.
„შიშმილმა გამორჩევა არ იცისო.“
- 1540 შქირენს ელაქუმაფუ ვაკონია დო ლურს — ორთუმე-
ლია.
შიშმილს საწები არ უნდა და ძილს — სასთუმალიო.
(2487)
- 1541 შხვაში გაკირება შხვას მუ უჩქუნია.
„სხვისი გაკირება სხვამ რა იცისო.“
შხვაში კუა შხვას ვააქუნია.
„სხვისი ტკივილი სხვას არ სტკივაო.“
- 1542 შხვაში იმენდით შქირენული ქოდოსქიდუქია.
„სხვისი იმედით შშიერი დარჩებიო.“
- 1543 შხვაში ლაკვატა (ტახანა) ეფი (ლექინ) ოგოთამალი რე-
ნია.
„სხვისი ჯოხი ადვილი სასროლი არისო.“
შხვაში ლურელი ადვილი ონგარალი რენია.
„სხვისი მკედარი ადვილი სატირელიაო.“
სხვისი კირიო — ღობეს ჩხირიო. (2060)
- 1544 შხვაში მაზირებელქ თითონ ქედოსქიდუა უზიარებუო.
„სხვისი მაზიარებელი თვითონ დარჩაო უზიარებელი.“
შხვაში მაზიარებელს ზიარებაქ ვაშუა.
„სხვისმა მაზიარებელმა ზიარება ვერ იშოვაო.“
სხვათა მაზიარებელი მოკვდა უზიარებელი. (2046)
- 1545 შხვაში მაჩინეს მუში უდინუნია.
„სხვის შემყურეს თავისი ვეარგებაო.“
- 1546 შხვაში ნანძგილა კუბურს კკომუნს.
„სხვისი ხელით დარჩეულ წაბლსა ქამს.“
- 1547 შხვაში ოსური მეტ სქვამი რენია.
„სხვისი ცოლი უფრო ლამაზი არისო.“
- 1548 შხვაში ოსურიში მენდოვა ლოგინი ვემკიკეთავა (ვემკიდ-
გავა).
„სხვისი ცოლის იმედად ლოგინი არ გაიკეთოვო.“
სხვისი ცოლის მოიმედე ლოგინს ნუ იფართოვებო. (2053)
- 1549 ხეაში ოღალჯ ეფი ემოკოფალი რენია.
„სხვისი ტვირთი ადვილი ასაწევი არისო.“

- 1550 შხვაში სქუაშ მარღუალი წყარიშ მაჩხვარალი (მაკაკალი) რენია.
„სხვისი შვილის გამზრდელი წყლის მცეხევეი (მნაყველი) არისო.“
- 1551 შხვაში ფითქის ნემ მიშურქე კითისია.
„სხვის ფაფაში თითს ნუ ურევეო.“
- 1552 შხვაში ლალატით ღუსე ლალატენქია.
„სხვისი ლალატით თავს ლალატობსო.“
- 1553 შხვაში ღვინი დო ქობალით (სანთელი დო საკმელით) ჩქიმი ღურელი ვოჩხონევა.
„სხვისი პურ-მარილით (სანთელ-საკმეველით) ჩემი მკვდარი ვაცხონეო.“
სხვისი პურ-მარილით, ღმერთო, ჩემი მკვდარი აცხონეო!
(2058)
- 1554 შხვაში ღურელი მეზობელს ღურენჯო მიორჩქუღუა (აძირედუა).
„სხვისი მკვდარი მეზობელს მძინარედ მიაჩნდაო (ერევენბო-დაო).“
მეზობელს მეზობლის მკვდარი მძინარე ვგონაო. (1412)
- 1555 შხვაში წიწილენს ყვარილს მეუხუნუნა დო ვართი მე-მელსია.
„სხვის წიწილებს ყვერულს მიუჩენენ (მიუსვამენ) და არა მამალსო.“
- 1556 შხვაში კევიტეს ქარწყე, მუშ კილაბურგონილს ვარია.
„სხვის კუკრუტანას ხედაეს, თავის გამონგრეულს (კი) არაო.“
თავის თვალში ძელს ვერ ამჩნევს, სხვისაში ბეწვსა ხედაე-სო. (2997)
- 1557 შხვაში ქუა შხვას ვაქუნია.
„სხვისი ტკივილი სხვას არ ტკივაო.“
- 1558 შხვაში ხეთი ძიგირი ფეი ოსოფალი რენია.
„სხვისი ხელით ეკალი ადვილი მოსაგლეჯი არისო.“
სხვისი ხელით ქინკარი ადვილი მოსათხრელიაო. (2066)
- 1559 შხვაში ჭგირიშა სქანი გლახა ქოისხუნუდასია.
„სხვის კარგს შენი ცუდი გერჩიენოსო.“

შვეაში ორქოსი სქანი ლინჯი უჭგუ.
„სხვის ოქროს საკუთარი სპილენძი სჯობია.“
შვეაში ხაქაპურს ჩქიმი კკილი მისხუნუნია.
„სხვის ხაქაპურს ჩემი მკადი შირჩეენია.“
სხვის კარებზე ნაზუქის კამას შირჩეენია ჩემ სახლში ნაც-
არი ეშუშოო. (3926).

1560 შვეაშის ქექეთ ნგმ რაგადა, სქანი გაყუათუ მონკა.
„სხვისას ადვილად (მსუბუქად) ნუ ამბობ, შენი შეგეკენება
მძიმე.“

1561 შური ეფას ქიციდეს დო, ჯოლორი ვარდასია, — ათმა-
ჩინედესს.
„ცხვარი იათად იციდეს და, ძალი არ იყოსო, — ქვევიდან
შეკუურებდნენ.“
იმერელმა ცხვარი იყიდა და მალი-მალ ღუმას უსინჯავდა,
თხა არ გამოდგესო. (1089)

1562 შური შური რენია, გემოლ-და, ფური რენია.
„ცხვარი ცხვარია, თუ გაცხარდა — ცხარეაო. (2655)

1563 შური ჯოლორს ძალით ითხოზინუნსია.
„ცხვარი ძალს ძალით იღვენებსო.“

1564 შურიში სქუა ჯოლორი დლას ვაყოფე.
„ცხვარის შვილი ძალი არასდროს ყოფილაო.“

1565 შურიში ქვათილას კიქე ტურაქ ეკადინუა.
„ცხვრის ღუმას პატარა ტურა გადაკყვაო.“

1566 შურქ არძაშ წოხოლე მიოპეტელუა დო არძაშ ბოლოს
გუტესია.
„ცხვარმა ყველაზე ადრე დაიკიკინა და ყველაზე ბოლოს
გამოუშვესო.“

ჩ

1567 ჩე გიობვენჯი დო უჩა გიობვენჯი ზაქარიაში ფონც კორ-
ჩქინდენია.
„თეთრი და შავი საჯდომი ზაქარიას ფონში გამოჩნდებაო.“
ჩე მუნდი დო უჩა მუნდი ფონც იძირენია.

„თეთრი და შავი უკანალი ფონზე გამოჩნდებაო.“
თეთრი კბილი, შავი კბილი სიცილის დროს გამოჩნდებაო.
(993)

- 1568 ჩე კიბირს ჩე გური უჭგუნია.
„თეთრ კბილს თეთრი გული სჯობიაო.“
- 1569 ჩე ჭორს სქუა ვეუჩქინდუნია.
„თეთრ ჭორს შვილი არ გაუჩნდებაო.“
- 1570 ჩე ჭოდორი, უჩა ჭოდორი — ეირხოლო ჭოდორი რენია.
თეთრი ძაღლი და შავი ძაღლი ორივე ძაღლიაო. (995)
- 1571 ჩემბემ მუნაღელი ჩემბექ ოკომბუა.
ჩემბიას ქალის მოტანილი ჩემბიას ქალმაცე შექამაო.“
მოსულა, მოუტანია. დამჭდარა, შეუქამია. (837)
- 1572 ჩექმა დო მუში ქურია.
ჩექმა და მისი ქუსლიო.“
- 1573 ჩეჯა სქეამი რე, მარა მუთა მოლე რენია.
„ალვის ხე ლამაზია, მაგრამ არაფრის მაქნისიაო“
ბულბულმა კარგი გალობა იცის. მაგრამ ხორცი არ უყარ-
გაო (353)
- 1574 ჩილი დო სქუა მორიებულსე ყვანა მორიებული უჭგუნია.
„კოლ-შვილ მორიელს ყანა მორიული სჯობიაო.“
- 1575 ჩილი დო ქომონჯი ართიანს ვაგუნანდა, ნათხირი რენია.
„კოლ-ქმარი ერთმანეთს თუ არ გვანან, ნათხოვარი არისო.“
ჩილი ქომონს ვაგუდასგნი, მუში ვეცინია.
„კოლი თუ ქმარს არა ჰგავს. მისი არ იქნებაო.“
- 1576 ჩილი დო ქომონჯი ეშმაკიში რენია.
„კოლი და ქმარი ეშმაკისა არისო.“
- 1577 ჩილი მარცხებულს ბურკული ვეცოთესია.
„კოლდაშავებულს წაღდი მიყოლესო („მიავდესო“).
- 1578 ჩიტი პეტორუაშა ვალირუნია.
ჩიტი ბღღუნად არა ღირსო. (2539)
- 1579 ჩიტის ვეგხუნუნანს კარმა.
„ჩიტს არ დაისევამს კარზე.“
მამალ ყვავს თავზედ არ ისევამს. (4443)

- 1580 ჩიტიმ ევალს ვარკენსია.
ჩიტის ეველს არ აკლებსო.“
- 1581 ჩიჩიე ოსური კოს აღრე ორჩინუნს. ჭგირი -- აახალენ-
სია.
„უდი ქალი კაცს აღრე ამერებს, კარგი აახალგაზრდაეებ-
სო.“
- 1582 ჩიჩიე ღურუს ხოლო ვაკონია.
„უდი სიკედილსაც არ უნდაო.“
- 1583 ჩიჩიუმე ჩიჩიეს (ჩიჩურს) მელუდავა.
„გლახისაგან სოგლახეს მოელოდეო.“
გლახა ქალი გლახა საქმეს იქმსო. (3341)
- 1584 ჩიჩიობას კირი ვაკონია.
„უდობას კირი არ უნდაო.“
- 1585 ჩოგანი კირზას გითმადიციანდუა.
„ჩოგანი კირზას (ხის სპეტიალური კოვზი) დასციხოდაო.“
- 1586 ჩოლამირი დიხას მითომ დო ჭვარი წგმუეშქუ.
„მოკლილი მიწაში დევს და თაეთან ჭვარი აქეს დასობი-
ლი.“
მოსვენება სათლავშიაც გეეყოფაო. (3720)
- 1587 ჩუთუს რქეში აცილანდუა.
„კეედანს ბალანი უშლიდაო.“
- 1588 ჩქიმდა ქუმურქენი, ღვინს ყურქუნქ, სქანდა ქიმურქენი,
თოლეუს წყურუნქ.
ჩეე - მოხვალ-ღვინოს ულურქავ, თქვენსას მოვალ-თვა-
ლებს ხუქაეო. (2534)
- 1589 „ჩქიმი“ დო „სკანი“ ჭიმაწკუმა ხოლო რენია.
„ჩემი“ და „შენი“ ძმებთანაც არისო.“
ძმამ ძმას ანგარიში უყო, ისეე ძმები იყენენო. (2744)
- 1590 ჩქიმი დუეუ ურემიშ ბარბალიშ მეტი ირფელს გინულუ-
აფუნია.
„ჩემს თაეზე ურმის თელის მეტს ყველაფერს გადაუვლიაო.“
წისქვილის ქვალა არ დატრიალებულა ჩემ თაეზე. (4717)
- 1591 ჩქიმი თოლით ქუგოძირასია.
ჩემი თვალით შეგახედაო. (4659)

- 1592 ჩქიმი მახანა ქუა ვემწომენია სოთინი.
ჩემი ხნისა ქუა არ დევსო არსად.“
ჩემი ხნის ქუაც კი არაა. (4661)
- 1593 ჩქიმი ნასხუნა ლეზიას კაეი ვაყუნუნია.
ჩემს დარჩეულ ლობიოს კაეი არ გაყვებაო.“
- 1594 ჩქიმი ნაკკადა ხატიში ამბე მა მიჩქენია.
ჩემი მოკედლილი ხიტის ამბავი ვიციო.“
ჩქიმი ნაკკადა ხატის მუკომი ნება უჩქენი, მა მიჩქენია.
ჩემს მიერა მოკედლილმა ხატმა როგორი ენება იცის, მე ვი-
ციო.“
ჩემი გაკედლილი ხატის ძალა მე ვიციო. (2522)
- 1595 ჩქიმი ნინა ჩქიმი მტერი რენია.
ჩემი ენა ჩემი მტერი არისო.“
ჩქიმი ნინაქ დუდი გომისოფუა.
ჩემმა ენამ თავი გამიხეთქაო.“
ჩქიმი ნინაქ მიმოყოფუა.
ჩემმა ენამ დამკარგაო.“
ჩემმა ენამ ჩემი დასალუპავი მათქმევიწაო. (2524)
- 1596 ჩქიმი ოსურიშ უბედურება (ღალატი) პირველო მა გამა-
გონას ღორონთქია.
ჩემი ცოლის უბედურება (ღალატი) პირველად მე გამაგო-
ნოს ღმერთმაო.“
- 1597 ჩქიმი პატონირექენი“ სიტყვაში ოხვეიანებელი რენია.
ჩემი ბატონი რომ ხარ“ სიტყვის გამბარაქიანებელი არისო.“
აარალე-თარალე“ სიტყვის გასამრავლებელიაო. (4220)
- 1598 ჩქიმი ქონება ჯაშა გეშმაყუნუნია.
ჩემი ავლადიდება ხეზე ამუეებაო.“
- 1599 ჩქიმი ძალ-ღონეს დიხას ვეშუნახუქია.
ჩემს ძალ-ღონეს მიწას არ შეეუნახავო.“
- 1600 ჩქიმი ხე დო ბირგულს სახანდიქ შეუდინუნ, რინა მუშო
მოკონია.
ჩემს ხელსა და მუხლს საშრომი რომ დაეკარგა, სიცოცხლე
რად მინდაო.“

- 1601 ჩქიმი ხირუა ცოდაში ბიგა, — ართის იფხირკ, ჩხოროს იბგა.
 „ჩემი ქურდობა ცოდვის ხელჯობი, — ერთს ვიპარავ, ცხრას ვიხდი.“
- 1602 ჩქინი თხალეფი ართო ველიარსია.
 „ჩენი თხები ერთად ვერ ძოვენო.“
 ჩენი თხები თქვენ თხებთან ვერა ძოვენ. (4668)
- 1603 ჩხე ბეათ შქურინათილქ მარწვენც ხოლო შური მეუბა-
 რუა.
 „ცხელი რძით შეშინებულმა მაწონსაც სული შეუბერაო.“
 ცხელი რძით გაფუფქული დოს უბერაედაო. (2180)
- 1604 ჩხე გურს კოჩი მუს ვაკეთენსია.
 „ცხელ გულზე კაცი რას არ გააკეთებსო.“
- 1605 ჩხვინდი ვეშადგუდასიენ, თოლეფი ართიანს გემწაჯათან-
 დესია.
 „ცხვირი რომ არ იდგეს შუაში, თვალეფი ერთმანეთს წამო-
 აგდებდნენო.“
 ჩხვინდი ვარდასენი, თოლეფი ართიანს ოკუენდესია.
 „ცხვირი რომ არ იყოს, თვალეფი ერთმანეთს დაკამდნენო.“
 თვალეფსშუა რომ ცხვირი არ იყოს, ერთმანეთს დასჩიჩ-
 ქნიდნენო. (998)
- 1606 ჩხვინდით დიხას ნთხორუნსია.
 „ცხვირით მიწას თხრისო.“
- 1607 ჩხვინდიშ იშო მუთუნს ვარწყენია.
 „ცხვირის იქით ვერაფერს ხედაესო.“
- 1608 ჩხირკი ლულას ვემნართინუანსია.
 „ცხეკს მოლუნულს არ გადაატრიალებსო.“
- 1609 ჩხომი დუდიშე ცორდუნია.
 თევზი თავიდან აყროლდებაო. (985)
- 1610 ჩხომი კუდელით ვეკოფენია.
 „თევზი კუდით არ დაიკირებაო.“
 თევზს ბოლოთი ვერ დაიკერო. (990)
- 1611 ჩხომი ლანდღვე წყარს იკოფენია.
 „თევზი შღვრიე წყალში დაიკირებაო.“
 ჩხომს დუდიშე (ლაყუჩით) კოფუნანია.

- „თევზს თავით (ლაცუჩით) იქერნო.“
მღერძე წყალში თევზი ადვილად დაიჭირებო. (1596)
- 1612 ჩხომი კოფილი ვარდუ დო ჭიმუს კაკუნდესია.
„თევზი დაქერილი არ იყო და მარილს ნაყავდნენო.“
ზეკას წერო მიფრინავდა, ძირსა თლიდნენ შამფურებსა.
(913)
- 1613 ჩხომს მუდგა ლოლუენი. იშენ ვერგე უწყარეთე.
„თევზს რაც უნდა უყო. უწყლოდ მაინც არ ვარგა.“
ჩიტი ოქროს გალიაში რომ ჩასვა, მაინც ტყვეაო. (2543)
- 1614 ჩხომქ თქუა: ნჩურუა ძალამი მიჩქულუა, მარა ანკეციქ
სუა მეფსოფუა.
„თევზმა თქვაო: «ტურვა კარგი ვიცოდი, მაგრამ ანკესმა
ფრთები წამაცალაო.“
- 1615 ჩხომქ თქუა: — ორაგადალი (ორაგადე) ბრელი მილუ.
მარა პიჭი წყარით მათუნია ეფშა.
თევზმა თქვა: სათქმელი ბერი მაქეს, მაგრამ პირი წყლითა
მაქეს საესეო. (989)
- 1616 ჩხომს წყარს აფასენდესია.
„თევზს წყალში აფასებდნენო.“
ზღვაში თევზი ვის დაუფასებიაო. (986)
- 1617 ჩხოროშა დონათენი, ხოლო (იშენ) მუთუნი ეახვარუნია.
„ცხრაჯერ რომ მონათლო, მაინც არაფერი შველისო.“
ცხრაჯერ მონათლულია. (4704)
- 1618 ჩხოუ (ხოჯი) ჭიმუში ოჩამუშა ცხვენშა ეშმაგუნდესია.
„ძროხა (ხარი) მარილის საკმელად სხვენზე აქყავდათო.“
ხარი დასაკლავად დანასთან მიქყავდათო. (2887)
- 1619 ჩხოუს ნეგა ქიმულესგნი — ხოჯი ეორეჟია, ულუ ქიმუ-
ლესგნი — ჩხოუ ეორეჟია, თქუა.
„ძროხას ნიგა რომ მიუტანეს — ხარი ვარო, უღელი რომ
მიუტანეს — ძროხა ვარო, თქვაო.“
ძროხას საწველი მიუტანეს — ხარი ვარო, უღელი მიუტა-
ნეს — ძროხა ვარო. (2752)
- 1620 ჩხოუს ქათ ოკირანანია დო კოჩის ნინათია.
„ძროხას რქით აბამენო და კაცს ენითაო.“
ხარს რქით დაბამენო, დედაკაცს — ენითაო. (2893)

- 1621 ჩხოუქ (ხოჯქ) თქუა: ოკირუ ქომიშია დო ონჯირუს მა ქიფშინქია.
ძროხამ თქუაო: დასაბმელი მიშოვე, დასაწოლს მე ვიშოვიო.
(2751)
- 1622 ჩხოუქ ვახუნ — ვახუა; გეხუნ, გინქ ეაწუა.
„ძროხამ რომ არ გააჩინა — არ გააჩინა, რომ გააჩინა,
ბბომ არ მოწოვაო.“
- 1623 ჩხოუქ იკვალ. იკვალ დო უკული კუჩხი მიოგ ნეგას დო,
ნამუ გეკვალესგნი, არძა ქვდაბუ.
„ძროხამ მოიწველა, მოიწველა, მერე ფეხი მიარტყა ნიგას
და, რაც მოწველეს, ყველა დააქცია.“
ფურმა იწველა, იწველა, ბოლოს ჰკრა წიხლი და დააქცი-
აო (2209)
- 1624 ჩხუშ ციდიჩი მოკოდუ დო ხოს ჰიმეაბია.
„ძროხის ყიდვა მინდოდა და ხარს მიეებოო.“

3

- 1625 ცა ქუდი აფუნ დო დიხა — ჩაფულა.
ცა ქუდად არ მიაჩნია. დედამიწა — ქალამნად. (4676)
- 1626 ცა ჰყვენდუა დო დიხა ეოუშარდგდუა.
„ცა წვიმდაო და მიწა არ უმადლოდაო.“
- 1627 ცადა ბედიში გვერდი რენია.
ცადა ბედის მონახევერაო. (2583)
- 1628 ცალი კუჩხი საფულეს ულუნია.
ცალი ფეხი სამარეში უდგას. (4679)
- 1629 ცას ეანქ დო დიხას ომონკენია.
„ცას ვერ სწედება და მიწას ამძიმებსო.“
„არც ღვთისაა, არც კაცისაო (4258)
- 1630 ცას ჩიტე მეთურინუნდუ დო თუდო წვირს თოლუნდესია.
ზეცას წერო მიფრინავდა, ძირსა თლიდნენ შამფურებსა.
(913)
- 1631 ცაქ რეინტე დო ვარ დიხაქ. ვეგებგია.
ცამ ჩაულაპა თუ მიწამ, ეერა გაიგო-რა. (4683)

- 1632 ცაშა კიბე ვემიღგენია, ზღვაშა ხინჭი ვაგიღვენია დო შალეარი ეშე ვამინწყენია.
 «ცაზე კიბე არ მიიდგმებაო, ზღვაზე ხიდი არ გაიდებაო და შარვალი ზევით არ აიხდებაო.»
 ცაშა ტკვა ვემიღგე. ეშე კურთა ვემინწყენია.
 «ცას კიბეს ვერ მიაღგამ, ზევით კვართს ვერ აიხდიო.»
- 1633 ცაშა მართალი რენია.
 ცამდე მართალია. (4682)
- 1634 ცაშა ტოტი ვამგასვინენია.
 «ცას ხელს ვერ მოუსვამო.»
- 1635 ცაშე მურიცხი გეგმიკანუა.
 «ციოდან ვარსკვლავი მოიხმოო.»
- 1636 ცაცი-ცაცით დედებიქ დეუხენუა.
 «ცაცი-ცაცით დედაბერი დაორსულდაო»
 პწყენა-პწყენაში დედაბერი დაორსულდაო. (1776)
- 1637 ციხე დინახალეშე გოტორხუნია.
 ციხე შიგნიდან გატყდებაო. (2605)
- 1638 ციხეში კარი იშო ფართო რენია დო აშო-ინწრო.
 «ციხის კარი იქით ფართო არისო და აქეთ — ვიწრო.»
- 1639 ცოდა დო მარდი კუჩხელო გილურსია.
 «ცოდვა და მადლი დალოცვილები დადიანო.»
- 1640 ცოდა დო მარდი კუჩხით (ურემით) გილურსია, კუნტა კუჩხეთი ჩანა დო თიშენი იგვიანუნანანია.
 «ცოდვა და მადლი ფეხით (ურმით) დადიან, მოკლე ფეხები აქეთ და იმიტომ იგვიანებენო.»
- 1641 ცოდა კოჩის ვადარინუნანსია (ვამასვანჯუნანსია).
 ცოდვა კაცს არ დააყენებსო. (4134)
- 1642 ცოდა მინს წოხოლე ქეწაყუნუ, მინს უკახალე ქეკაყუნუნია დო მინს ხოლო — მოთაშახია.
 «ცოდვა ზოგს წინ წაუძღვება, ზოგს უკან მიჰყვება და ზოგს კიდევ — შეილიშვილამდეო.»
 ცოდვა ზოგს წინ მიეწევა, ზოგს უკანაო, ზოგს შეილიშვილამდეო. (4134)
- 1643 ცოდა უნებელი, მარდი ურგებელი ვარენია.
 «ცოდვა უნებელი, მადლი ურგებელი არ არისო.»

- 1644 ცოდამ კითხირი — კვერციმ ციღირი, გომტირხასგნ —
გეალო გიღინგ.
«სოდის კითხეა-კვერცხის ყიღეა, რომ გაგიტყდეს —
მთლად გეკარგვის.»
- 1645 ექვაფა ნოლიმუერც ოკონია.
«ქება (ტრაბახი) ბრძოლის შემდეგ უნდაო.»
- 1646 ცხენი გვარშე ირულენია.
კვიტი გვარზე ხტისო. (1247)
- 1647 ცხენი ღოღურუნ, უკულ ვაკო ქკაღუა.
«ცხენი რომ მოკედება, მერე არ უნდა დაქედება.»
- 1648 ცხენით მალე კოს კუჩხით მალე ალამარქაფუღუა.
«ცხენით მიმავალ კაცს ფეხით მიმავალი ეტოლებოდაო (მი-
სდედაო).»
ცხენამ კოჩისი უცხენე კოჩი ეკაძიკანღუა.
«ცხენიან კაცს უცხენო კაცი ზურგს უკან დასცინოდაო.»
ქვეითი ცხენოსანს დასცინოდაო. (2271)
- 1649 ცხენიშა მის ვეგუხუნუნი, ვართი გიმანთხაფენია.
«ცხენზე ვინც არ შემჯდარა, არ ჩამოვარდნილაო.»
ცხენზე ვინც შეჯდება, ის გადმოვარდებაო (2637)
- 1650 ცხენიშა მუთუნქ ეალოლუა (ვაშარიებუა) ღო ონანგერს
ტახუნღუა.
ცხენს ვერაფერი დააკლო, უნაგირი დაამტერიაო (2643)
- 1651 ცხენიში მახინჯი ღო ლიშიში მახინჯი — ეირიხოლო მა-
ხინჯი რენია.
«ცხენის ქურდი და ნემსის ქურდი — ორივე ქურდი არი-
სო»
აქლემის ქურდი და ნემსის ქურდი ორივე ქურდიაო. (154)
- 1652 ცხენს მუში კუჩხი ოღინუნანია.
«ცხენს თავისივე ფეხები ღუჰაესო.»
ცხენს თავისი ფეხები იპარაესო (2445)
- 1653 ცხენქ სიშინღ კკომ ხვანასგნ, ინა ვაბწყინებ, კინმოსაქვა-
რუნ თინა ვარავა.
«ცხენმა სიშინდი რომ ჰამა ყანაში, ის არ მწყენია, უკან
რომ მომასაქმა ის თორემო.»

- 1654 ძალა ეკობონს ხონენსია.
ძალა აღმართს ხნავსო. (2669)
- 1655 ძალაში წადილო ვართხუასგ-და. ეში კოს მუთუნს ნგმ
ოთხიინქია.
„თუ ძალიან მოწადინებულად არ გთხოვოს, ისე კაცს ნუ-
რაფერს ათხოვებო.“
- 1656 ძალით გეხუნათილ მოკვას წიწილა ვეიშაეუნინენია.
ძალად დასმული კრუხი წიწილას ვერ გამოჩეკსო. (2673)
- 1657 ძალო ამო მიდელინე დო მიოჩამალო ვემიჩე.
„ძალით აქეთ შეიძლება წაართვა და მისაცემად (კი) ვერ
მისცემ.“
ძალად წართმევა გამიგონია, ძალად მიცემა კი არაო.
(4160)
- 1658 ძაფიჭგუა გური მილუნია.
„ძაფივით გული მაქვსო.“
- 1659 ძვალში მახვატალი ჟოლორი დუს ილორენსია.
„ძვლის მხერელი ძაღლი თავს იტყუებსო.“
კაჟის მკამელი ქათამი თავს ილორებსო. (1141)
- 1660 ძვალც ძელქ ვადელიასგნი. ეში ვაგუხეტონუნცია კოჩი.
„ძვალს რბილი რომ არ დაელიოს. ისე კაცი არ დაუწყებსო
ხერას.“
- 1661 ძიგირიში წიშნარდიქ ძიგირს ქემწოლურუა.
„ეკალზე გაზრდილი ეკალზე მოკედაო.“
წიკირის წვერზე დაბადებულს წიკირის წვერზე სიკედილი
ურჩევენიაო (2799)
- 1662 ძიგირს ტურა ვემკიხართუნია.
„ეკალში ტურა არ გაიხლართებო.“
- 1663 ძიქვაში მათხუალს ოჩინეს — კინკის ვეგემიღოხოდავა.
„შარელის მთხოვენელს დააბარეს --- უკანა ნაკერზე (კონკ-
ზე) ნუ დააქდებო.“

- 1664 ძიცა გურიში წამალი (მალამო) რენია.
„სიცილი გულის წამალი (მალამო) არისო.“
- 1665 ძმარი ძმარი რღუა დო წყარქ ქიმიადინგნი, შურო მე იციიდუა.
„ძმარი ძმარი იყოო და წყალიც რომ მიემატა. სულაც რა იქნებოდაო.“
- 1666 ძღაბი მილარენი თი ეუდეს ოთხოლო კუთნთხუს ონტუნია.
„ქალიშვილი რომ ცხოვრობს იმ სახლში ოთხივე კუთხეს ცეცხლი უკიდიაო.“
გაუთხოვარი ქალებით სავსე ოჯახს მგლებით სავსე ოჯახი სჯობიაო. (3084)
- 1667 ძღაბი შხვაში ტუტა რენია.
„ქალიშვილი სხვისი ნაცარი არისო.“
ქალი სხვისი კერის ნაცარიაო. (3993)
- 1668 ძღაბი ძღაბიში მტერი რენია.
ქალიშვილი ქალიშვილის მტერიაო. (4002)
- 1669 ძღაბის გათხულაშა გური აფუნია, კარც მანგარო ორაგვინუნცია.
„გოგოს გათხოვებაზე გული რომ შეექნება, კარს მაგრად აჯახუნებსო.“
ქალს რომ მოუნდება, კერიას წაეკიდებაო. (3191)
- 1670 ძღაბიში ერჩქინას ღორონთი ვანოკათუნენია.
ქალის გაჩენაში ღმერთი არ ურევიანო.. (3999)
- 1671 ძღარფუცხანქ (ძღარბიქურცამქ) თქუა: ართო (ხვალე) ძგერი ვაიჩქუდათია.
„ზღარბმა თქვაო: სულ ეკალი არ გეგონოთო.“
- 1672 ძღუკას სამარე ო თინგცია.
„კუზიანს სამარე ძღო ასწორებსო.“
კუზიანს სამარე გაასწორებსო. (1270)

წ

- 1673 წამიანწოთი (საწმოხოწოთ) ოკო ფიქრენდას კოჩია.
„მომავლისათვის უნდა ფიქრობდეს კაციო.“

- 1674 წანეთი ვამორჩინუნა, მორჩინუნა ცხოვრება.
„წლები არ გვაბერებს, გვაბერებს ცხოვრება.“
- 1675 წარს კამბეშიში ტყეები მიკოქაბუნია.
„წარბზე კამეჩის ტყავი აკრავსო.“
- 1676 წვირეს უჩხიოკედა, ირო ახაშო ანთხუნია შური.
„ნაგავი თუ ქექე (ნაგავს თუ უჩხიონე), სუნს ყოველთვის ხელახლა გაუშვებსო.“
- 1677 წიარიშ ნაშულიდა ყურდგელი მეძებარქ ოკოფეუა.
„მწვერისაგან დაღლილი კურდღელი მეძებარმა დაიკირაო.“
- 1678 წისქვილიში სქიბუცალო ირთუნია.
წისქვილის ქვასავით ტრიალებსო.“
ციბრუტივით ტრიალებს. (4693)
- 1679 წისქვილიში ლორეს წყარს მეუშქევანქენი, სქიბუს ოკო ეხვეწე, ეაგაინდასენი.
„წისქვილის ღარში წყალს რომ მიუშვებ, დოლაბს უნდა ეხვეწო, არ გაჩერდეს.“
წისქვილს წყარი მეუშქვიდა, ბარბალი ხეწებათ ვაგაჩემინენია.
„წისქვილს წყალი თუ მიუგდე, ბორბალს ხეწნით ვერ გააჩერებო.“
- 1680 წიფური ვართი ბარო ირგუ დო ვართი ტაროვა.
„წიფელი არც ბარად ვარგა და არც ტარადო.“
- 1681 წიწილენს დამორჩილს ემარკენანია.
„წიწილებს შემოდგომაზე დათელიანო.“
ბოლო გამოაჩენს საქმესაო. (307)
- 1682 წვირიშ წიმნაბადუქ წვირს ოკო ქიმწოლურასია.
წვირიში წმნაბადის წვირიში წმწოლურა უსხუნუნია.
წვირის წვერზე დაბადებულს წვირის წვერზე სიკვდილი ურჩევნიაო. (2799)
- 1683 წკონდა წყარი სახეს გოძირანსია.
„ანკარა (წმინდა) წყალი სახეს გაჩვენებსო.“
- 1684 წკუნწკი კოჩი დლას ვეგვანუნია.
„ძუნწი კაცი არასოდეს გასუქდებაო.“

- 1685 წმინდა გიორგიმ ოხვამერს (საქონელს; შხურს) ნგერი ფარჩა-ფარჩათ არიგენდუა (ირზენდუა).
„წმინდა გიორგის სალოცავს (საქონელს; ცხეარს) მგელი გულუხვად არიგებდაო (იძლეოდაო).“
- 1686 წონა ვაილუნდა, სასწორს მუშენ გედირთჳკია.
„წონა თუ არა გაქვს, სასწორზე რაღად დგებიო.“
- 1687 წონებელა კოჩი წონება-წონებათი დირჩინუნია.
„წუნია კაცი წუნება-წუნებით დაბერდებაო.“
წუნია კაცი და ქალი წუნიობაში გამოლამდებიაწო. (4187)
წონებელას — ვართი გვერდია.
„წონებელას — არც ნახევარიო.“
წონებელამ თიას ოკორდენია.
წუნიას წილს (ლუქმას) აკლდებაო.“
წონებელას მურკესია.
წუნიას აკლდებოდესო (2807)
- 1688 წობოლე მიოღვარუნი თი ჩხოუ ბოლოს კვალესია.
„პირველად („უწინ“) რომ დაიბღაველა, ის ძროხა ბოლოს მოწველესო.“
- 1689 წობღლეიანი ბედი დო უკულიანი — გვერდი.
„წინანდელი ბედი და მერმინდელი — ნახევარიო.“
- 1690 წურბელაცალო ვამგამორინენია.
„წურბელასავეთ ვერ მოიშორებო.“
- 1691 წყარიშა გელაიყუნანს, წყარს ვარჩანსუნი თეში აშო გე-
კოიყუნანსია.
„წყალზე ჩაგიყვანს, წყალს არ დაგალევინებს ისე აქეთ ამოგიყვანსო.“
კაცს ყურზე ხელს წააველებს, წყალზე წაიყვანს, არ დაალე-
ვინებს და ამოიყვანს. (4418)
- 1692 წყარიში კაკუაჯგურა რენია.
„წყლის ნაყვის მსგავსი არისო.“
წყალი ნაყე, ნაყე, ისევე წყალი იქნებაო. (2810)
- 1693 წყარიში მაშქვიდუუ ჩხვერკის ოპოტინუნდუა.
„წყალში მახრჩეალი ხმელ ტოტს ეპოტინებოდაო.“
წყალწალდებული ხავსს ეკიდებოდაო. (2826)

- 1694 წყარიში მელე გედაე დო წყარიშ სოკ რ გეგოსქიდგნია.
„წყალგალმა შეედაე და გამოლმა შეგრჩებო.“
გალმა გაედაე. გამოლმა დაგრჩებო. (391)
- 1695 წყარიშ მოღალირს (მენალელს) წყარი ზიდელანსია.
„წყლის მოტანილს წყალი წაილებსო.“
ქარის მოტანილს ქარი წაილებსო. (2247)
- 1696 წყარიშ ნაშქვიდასია წყარს გინუშოლუანდესია (დიკმა-
ბუნდესია. არზენდესია).
„წყალში დაბზრჩვალს წყალს აკურებდნენო. (ასსამდნენო,
აძლევდნენო).“
- 1697 წყარიში შქვიდელს ეკი გორუნდესია.
„წყალში დაბზრჩვალს აღმა ეძებდნენო.“
- 1698 წყარს გეძუდას, ქოლირუნია.
„წყალს მიქონდეს (იღოს) ღირსი არისო.“
- 1699 წყარს გიშელ დო დაჩხირს ქიშშანთხუა.
„წყალს გადაურჩა (გამოვიდა) და ცეცხლში ჩაეარდაო.“
ვაის გავეყარე. უის შევეყარე. (756)
- 1700 წყარს ვაუთამამა. ეა ვაულუ. ხე მეთხე.
„წყალს ნუ ვაუთამამდები. ტოტი არა აქვს, ხელი რომ მო-
ქიდო.“
წყალში მოსიარულეს ცალი ფეხი სამარეში უდგასო. (2824)
- 1701 წყარსინდის ქუა ქაყათია; ქუმოხეადგ-და. ჭგირია დო
ვარდა. ქუა ქუას მიადინუნია.
„წყლის ჩიტს (იხვს) ქუა ესროლეო; თუ მოხედა, აგი და
თუ არა, ქუა ქუას მიემატებო.“
- 1702 წყირს აქლემს გეიოხაფუნანსია.
„რწყილს აქლემს მოაგებინებსო.“
რწყილს დააწვენს და აქლემს აშობინებს. (4528)
- 1703 წყირს კამბემო მგოძირუნანსია.
რწყილს კამეჩად მოგაჩვენებს. (4529)
- 1704 წყირს კუჩხის ვეგედგნსია.
რწყილს ფეხს არ ადგამს. (4531)
- 1705 წყირს ტყაბარანსია.
„რწყილს ატყავებსო.“
რწყილს ტყაეს გახდის, რუმბად იხმარს. (4530)

- 1706 ქაბუს ქაბუ გიოქაბესია.
„წებოს წებო დააწებესო.“
- 1707 ქაკიში კვარტი კვიცის ვაწუუნენია.
„ქაკის წიხლი კვიცს არ ეტკინებაო.“
ძროხის ფეხი ხბოს არ მოკლავსო. (2755)
- 1708 ქვალა ვაულუნი, ის სამგაროო ვაუტიბუნია.
„წველა ვისაც არა აქვს, სალოცაეი არ წყალობსო (არ უთბებაო).“
- 1709 ქვილი დო უქუ ვეიშგაგორენია (ვეჩინენქია).
„შემწვარსა და შეუმწვარს ვერ გამოარჩევო.“
- 1710 ქვილს დულა ქიგიობუა.
დამწვარს მდულარე დაასხაო. (4320)
- 1711 ქვიმაშა ხე ვაგაფორენია.
„წვიმას ხელს ვერ მიაფარებო.“
- 1712 ქვიტე კლარჩქენი ეფერი ვეჩიაეა.
„ქუქრუტანა რომ ჩანს, ისეთი არა თქვაო.“
- 1713 ქიაქ გვერს ქალაზიმუა დო გოხორკქუა.
„ჰია გველს დაეტოლა და გასკდაო.“
ქიაქ, — გიბზინდუქ დო გვერი აპიქია, გიზინდგ დო გო-
ხორკქუა.
„კიამ, — გავიწელები და გველი გავხდებო, გაიწელა და გა-
სკდაო.“
ქიაქ იზინდგ, იზინდგ დო შქას გოხორკქუა.
„კია გაიწელა, გაიწელა და შუაზე გაწყდაო.“
ქიაყელა გველს წაეზმანა, გაიწია და გაწყდაო. (2844)
- 1714 ქითა კვერცხი ხოლო ვარექია.
„წითელი კვერცხი ხომ არა ხარო.“
წითელი კოქი ხომ არა ხარ? (4714)
- 1715 ქილაიაშ ხოჯი ეკოხონს ხონუნსია.
„ქილაიას ხარი აღმართში ხნავსო.“
- 1716 ქინკა ირო წიწილა ნოხოფუნენია.
„ქინკრაქა თურმე ყოველთვის წიწილა იქნებაო.“

- 1717 კინკას მუში ნაწკინტილა უკვენდუა.
 „კინკრაქას თავისი მოსკინტლული უკვირდაო.“
 კინკას მუში წკინტილი დიდო აძირედუა.
 „კინკრაქას თავისი სკინტლი დიდად ეჩვენებოდაო.“
- 1718 კინკაქ თქუუა: ასა-გასა მომიკითხი დო ქვაბი (ჩქიმი
 ოხაშალი კარდილა) თუში მუკომიბუნევა.
 კინკრაქამ თქეაო: ტანი გამისინჯეთ და ჩემი მოსახარში
 კარდალი ისე დაკიდეთო. (2851)
- 1719 კინკაქ ლორლონჯიმ კვერცხი ქოძირუა დო, — თეს
 ფსქუნქია, დო გოხორკქუა.
 „კინკრაქამ ბატის კვერცხი ნახა და, — ეს უნდა დაედოო,
 და გასკდა.“
 ხარის ზმანებანში ბაყაყი გახეთქილაო. (2844)
- 1720 კირი დო ლხინი ართო ცხოვრენა.
 „კირი და ლხინი ერთად ცხოვრობენო.“
 კირი ლხინის მოზიარეაო. (2854)
- 1721 კირი უმართოსია.
 კირი უსამართლოსო.“
- 1722 კირი ქრთამით ოკო ჩერცხინუე.
 „კირი ქრთამით უნდა მოიშორო.“
- 1723 კირიმ შუმილქ დო ლვინიმ შუმილქ ართიან გაკოცვილეს.
 „კირით დამთვრალმა და ლვინით დამთვრალმა ერთმანეთი
 დახოცეს.“
- 1724 კირს გარზება ოკონია.
 კირს გაძლება უნდაო. (4196)
- 1725 კიფე შარას კუჩხით იდი, ფართო შარას — ურემით.
 „ვიწრო გზაზე ფეხით იარე, ფართო გზაზე (კი) — ურემით.“
- 1726 კიქე ვორდინი — დიდგმა მოშქურულუ, დიდო გინი
 რთინი — კიქეშავა.
 „პატარა ვიყავი, — დიდისა მეშინოდა, დიდი გავხდი, —
 პატარისაო.“
 პატარა ვიყავ — დიდისა მეშინოდაო, დიდი გავხდი და პა-
 ტარასი მეშინიაო. (1736)
- 1727 კიქე თქვი დო ბრეღ გეგონე.
 „კოტა ილაპარაკე და ჯერი მოისმინე.“

- 1728 ჰიჰე ძღვენი, სო მეურჰია დო დიდიში ეშალალუშაჲა.
 „პატარა ძღვენი, სად მიღიხარო და დიდის ამოსაღებადო.“
 პაწა ძღვენი, სად მიხვალო? — საიდანაც დიდს მოველიო.
 (1755)
- 1729 ჰიჰეჰ ვერდუდა, დიდიჰ სოურე (სოერე) მორთასია.
 „პატარა თუ არ გაიზარდა, დიდი საიდან მოვიდესო.“
 ჰიჰეჰ ვედებადასენი, დიდი სოლე იფინია.
 „პატარა რომ არ დაიბადოს, დიდი საიდან იჰნებაო.“
 თუ პატარა არ გაიზარდა, დიდი საიდან იჰნებაო. (3524)
- 1730 ჰკადუს ხამუ ვეგლაბულუა.
 „მჰედელს დანა არ ეკიდაო.“
 ჰკადუს არგუნი ვაულულუ, მეწულეს — ჩაფლაჲა.
 „მჰედელს ნაჰახი არ ჰჰონდა, მეწულეს — ჰალამანიო.“
 ხუროს ეჲდეშა კარი ვეგლებულუა.
 „ხუროს (თაჲის) სახლში კარი არ ეკიდაო.“
 მჰედელს დანა არა ჰჰონდა, ხარაზს — ჩუსტებიო. (1627)
- 1731 ჰკეერ კოს ტაროზის ხოლო ნაბადი ეკაფინენია.
 „ჰკეიან კაცს დარშიაც ნაბადი მოგდებული (თან) აჰესო.“
 ჰკეერი კოჩიში ნარაგადღ რენია: შარაშა გინილე, ნაბადი
 კუჩხით ოსარგალეჲა.
 „ჰკეიანი კაცის ნათჰეჲამი არისო: გზას რომ დაადგე, ნაბადი
 ფეხით ათრიეო.“
 დარში ნაბადს ნუ დააგდებ, აედარში — ჰალამანსაო. (545)
- 1732 ჰკეერი კოჩი ბრელს ითმინენსია.
 „ჰკეიანი კაცი ბერს ითმენსო.“
 დიდი მოთმენა დიდმა მკოდნემ იცისო. (3384)
- 1733 ჰკეერი კოჩიში ნარაგადღ პინტიშა (პლატოკიშა) მიოკი-
 რალი რენია.
 „ჰკეიანი კაცის ნათჰეჲამი ჩეარში (ცხვირსახოცში) გასახვევი
 არისო.“
- 1734 ჰკეერ ოსურჰ ჰოთ ჰოჰიმიზე, ვართ მითინს ორჰჰინე;
 ხანგაჰ ვართ ჰიმიზე დო ჰიანას ჰიშმოტყეინუ.
 „ჰკეიანმა ჰალმა კიდეც გააჰეთა, არც არაჲის გააგებინა;
 უჰკუომ არც გააჰეთა და ჰეჲყანას კი შეატყოზინა.“
 კარგმა ჰალმა არცა ჰნა და არც თჰეჲაო. (1172)

1735. კვეერი ღვინს შუნდასგნი, ყურუქ ეს უჯინასია.
 ჰკვიანი ღვინოს (რომ) სვამდეს, უქკომ (ვაზის) ტოტს
 უყუროსო.“
- 1736 კვეერი ჩიტქ ყირხოლო კუჩხით მიაბუ ძუსია.
 ჰკვიანი ჩიტი ორივე ფეხით გაება მახეშიო (ძუაშიო).“
 კვეერი ჩიტი ყირხოლო კუჩხით მიკიბუნუნია.
 ჰკვიანი ჩიტი ორივე ფეხით ჩამოეკიდებაო („დაებმებაო“).“
 კვიანი ჩიტი ორივე ფეხით გაებმებაო. (2203)
- 1737 კილი ართიშა გორტიხუნი, უკული ართიანს ვემკაქაბუ.
 „მქადი, რაკი ერთხელ გატყდება, აღარ გამთელდება (ერ-
 თმანეთს არ მიეწებება).“
 გატეხილი მქადი აღარ გამთელდებაო (3883)
- 1738 კიკვიტიამი ღონე, ვირიში კყუა დო ჟოლორიში ცოროფა
 მერჩამუდასია.
 ჰკვიანკველას ღონე, ვირის კყუა და ძალლის სიყვარული
 მოგცემოდესო.“
- 1739 კკოლა ოსური დო კკოლა ჟოლორი ოჯახიშ მაძრახებელი
 რენია.
 ზგაძვალტყავებული ქალი და ძალლი ოჯახის მაძრახებელი
 არისო.“
- 1740 კკომუას ოცვილარ კოცთი ქაკალენანია.
 ჰკამას მოსაკლავ კაცსაც აკლიანო.“
 კამის დროს ძალლიც არ გაილახებაო. (4190)
- 1741 კყუა, ბრელ კოჩის, მუკო მიხვარასგნი, ვაუჩქენია.
 ჰკყუა, ბევრმა კაცმა, როგორ მოხმაროს, არ იცისო.“
 კყუა ბევრს აქეს, მაგრამ მოხმარება ცოტამ იცისო. (4199)
- 1742 კყუას არიგენდესგნი, ის ვემუკიშუათუნია.
 ჰკყუას რომ არიგებდნენ, იმას ვერ მიუსწრიაო.“
 კყუას რომ არიგებდნენ, არ დასწრებიაო. (4206)
- 1743 კოროფას გულია, გოლოფას — გახვევა.
 „წვიმიან ამინდებში მცენარეს მიწა გამოუთხელე, გვალვის
 დროს — შემოახვიე.“
- 1744 კოფილი კურდგელი მა კოპუნდასია დო მირულენი —
 სია.
 „დაქერილი კურდღელი მე მყავდეს, გაქცეული — შენო.“

- 1745 კუბურქ მუში ქაცუ ქობირუანი, დიდუ, სო მიშნოფხექია, თქუა.
 „წაბლმა თავისი ქაცვი რომ დაინახა, დიდუ, საღ („რაში“) ვიჭექი თურმეო, თქვაო.“
 კუბურქ ბუზუშე (ქუქუს) გიშელუა დო — ფუ, სო (მუს) მიშნოფხექიაა?
 კუბურქ ქუსის გაიშალუა დო თქუა: ფუქ, თეს მიშუოხედი-
 აო.
 „წაბლი ქაცვიდან გამოვარდა და თქვაო: ფუი, ამაში ვიჭე-
 ქიო!“
 ნუთუ ასეთ ცულ ბუდეში ვიყავ ასეთი კარგიო — უთქვამს წაბლს. (3155)
- 1746 ქუყეფი ირო წისქვილც რენა, მარა სქეზიმ კაკუაქ ვადა-
 გურესე.
 „თაგვები ყოველთვის წისქვილში არიან, მაგრამ წისქვილის
 ქვის გამოკვეთა ვერ ისწავლეს.“
 თაგვი სულ წისქვილშია, მაგრამ ქვის მოკოდვა არ იცისო.
 (939)
- 1747 ქუკი წისქვილს (ხულას; მალაზას, ბალუს) შქირენით ვა-
 ლურუნია.
 თაგვი ბუჭერაში შიმშილით არ მოკვდებოა (936)
- 1748 ქუკი ხეამურას ვენტირედუა დო კუდეღმა კოტუნს მი-
 კმიკირანდუა.
 „თაგვი ხეიმირაში ვერ ეტეოდაო და კულზე ქოთნებს იბამ-
 დაო.“
 ქუკი ხეიმირას ვენტირედუა დო ტუტლა (ქურა) ქეკიბუნუა.
 „თაგვი ხეიმირაში ვერ ეტეოდაო და ქურა (აყირო) მოიკი-
 დაო.“
 თაგვი ხერელში თვითონ ვერ ეტეოდა და გოგრის ჩატანა
 მოინდომაო. (938)
- 1749 ქუკის ღურა აფუდუა კატუში ლაყაფი.
 „თაგვისთვის სიკვდილი იყოო კატის თამაში.“
 ქუკის ღურა აფუდუა დო კატუს — ლაყაფი.
 „თაგვისთვის სიკვდილი იყოო და კატისთვის — თამაში.“
 კატა თავს ირთობდა და თაგვი კვდებოდაო. (1187)
- 1750 ქუკიქ ნთხორე, ნთხორე დო კატუ გვითონთხორუა.
 თაგვმა თხარა, თხარა და კატა გამოთხარაო. (944)

- 1751 კუმენერ ქოთომიშა ამდლარ კვერცხი მისხუნუნია.
დღევანდელი კვერცხი მირჩევენია ხვალინდელ ქათამსო.
(627)
- 1752 კურა ირო წყარს ვეელანსია.
კოკა მუდამ წყალს არ მოიტანსო. (1259)
- 1753 კუპელეს კუპელე ელაფალუნს დო კაკილარს — კაკი-
ლარია.
„კინკრის ძირზე კინკარი აღმოცენდება და ეკლის ძირზე —
ეკალილ“ .
კინკრის ძირზე კანკარი ამოვაო. (632)
- 1754 კყალაქ თქუა: მართალი შარა მოძირი, ვარა სი ღგარ-
თუქია.
წყველამ თქვა: სწორი გზა მიჩვენე, თორემ უკანვე დაგიბ-
რუნდებიო. (2829)
- 1755 კყალაქ თქუა: სქანით ვარჩქინულასია დო შხვაშა ვადა-
ჯერებულასია.
„წყველამ თქვაო: შენით არ გცოდნოდესო და სხვისა არ
დაგეჯერებინოსო.“
- 1756 კყონქ თქუა: ოში წანას ცხვენს ქგგემოძუდია დო დახე
დოფხუმათექია.
„მუხამ თქვა: ასი წელი სხვენზე ვიყავ დადებული და კინა-
ლამ გავხმარეარო.“
- 1757 კყორქ ართიშა გილადოხოდუა ჭაში ნოყელას (ცას) დო
თიქ ხოლო გეგლუტორხუა.
ერთხელ შეჯდა მწყერი ხეზე და მაშინაც ტოტი მოუტყდაო.
(723)
- 1758 კყორცალო გუტუ შურიია.
„მწყერივით განუტევა სულიო.“

ბ

- 1759 ხათეცის მუში წესიქ მიაყუნუა.
„პატარძალს თავისი წესი თან მიჰყვაო“
მელა სადაც წავა, კუდიც იქ გაჰყევაო. (1426)

- 1760 ხალა ქეშეგილებუდა, რდულათ შეგილებუდას.
„შობა (დაბადება) თუ შეგიძლია, გაზრდაც უნდა შესძლო-
ეო.“
- 1761 ხალხიქ მითი ოგვანუენი, ბოლოს არაა ონგარუეა.
„ხალმა ვინც გაასუქა, ბოლოს ყველა აატირაო.“
- 1762 ხამი კოჩი წყუშათ ვემიაგუნია.
„ხამი კაცი ქასაც ვერ მიაგნებსო.“
- 1763 ხამის მიკაცუნუნანკენი, თეჟი არგუნც მუკონწყენცია.
„დანას სადაც მიაჩკობს იქ ნაჭახს ჩამოხსნისო.“
ეგ ისეთია, სადაც ნემსს შესღებს, სახნისს გამოიღებსო.
(4488)
- 1764 ხამუ პიც ვაუნჯანსია.
დანა პირს არ უხსნის. (4321)
- 1765 ხანგა ჟოლორც გვალამ ქობალიშა მენდი ულუნია.
„გიე ძალღს ყველიანი პურის იმედი აქვსო.“
- 1766 ხანგას მიაცუნი, კვეერც დააცუნია.
გიეს აჟყე და კვეიანს დაჟყეო (446)
- 1767 ხანგას ოგურუნდესია დო კვეერქ ქედიგურუა.
ბრიყეს (გიეს) ასწავლიდნენ და კვეიანმა ისწავლაო.“
ბრიყეს პურს კვეიანი ქაშსო (321)
- 1768 ხანდახან (კარკალეშა) ოსურს ხოლო ქუდუჟერე ოკონია.
„ხანდახან ქალსაც უნდა დაუჟერო“
- 1769 ხანდახან (კარკალეშა) წყარი ხოლო ისევანჯუნია.
„ხანდახან წყალიც ისვენებსო“
ერთი პირი ძილი წყალსაც მოუვიაო (683)
- 1770 ხანდახან კეუას ბალანას ხოლო ქელაკითხანანია.
„ხანდახან კეუას ბავშვს დაეკითხებთანო“
- 1771 ხანი გულირი ძღაბი ქულაჯგურა რენია.
„ხანგადასული გოგო კოკლის მსგავსიაო“
- 1772 ხანკოლაშე ხოლო გიმურსია მუთუნნი.
„ხანკოლიდანაც გამოვა რამეო“
- 1773 ხარაზი ხაბაზობას დიჟყანკენი, თიწყემა დინჯნია.
„ხარაზი ხაბაზობას რომ დაიწყებს, მაშინ დაილუპებაო“

- 1774 ხარბი კოც მუთუნი ვარძლანცია.
 „ხარბ კაცს არაფერი გააძლობსო.“
 ხარბი კოჩიში თოლი ვერძლუნია.
 „ხარბი კაცის თვალი არ გაძლებო.“
 ხარბის თვალს შავი მიწის მეტი ვერა გააძლობს-რაო.
 (2884)
- 1775 ხარგელი დო ტკიბირამი ართო მეკუსანდესია.
 „დატვირთული და საკრიანი ერთად მიკრუსუნებდნენო.“
 გობის და საკრის მზიდავი ორივე ერთნაირად კენესოდაო.
 (474)
- 1776 ხართას ვეუმონკუენი ეში, მუ ინოძუნი, მუ გიჩქუნია.
 „ხალთა თუ არ ასწიე, შიგ რა ძევს, რას გაიგებო.“
- 1777 ხატის ქიმიარჩქენესია (ქიმიეთამამესია) დო ფიციში ცო-
 თამა ქულუქყესია.
 „ხატს შეეჩვივნენ და ნაფოტის სროლა დაუწყესო.“
 გლეხი ხატს შეეჩვია და ნაფოტის სროლა დაუწყოო. (468)
- 1778 ხატიქ თქუა: დიდი კოჩიწყუმა ქაწმაფორითია დო ლა-
 რიბწყუმა გომწყითია.
 „ხატმა თქვა: მდიდარ კაცთან ჩამომეფარეთ და ლარიბთან
 — გამხსენითო.“
- 1779 ხატიში ღვინი ჭგირი ოშუმალი რენია, მოსანელეებლო
 — გლახავა.
 „ხატის ღვინო კარგი დასალევია, მოსანელეებლად კი —
 ცუდიო.“
 ხატიში ფარა გიმუანი ოკომალი რენია, მარა კოლო მანე-
 ლებერი რენია.
 „ხატის ფული ტკბილი საკმელი არისო, მაგრამ მწარე მო-
 სანელეებელიაო.“
- 1780 ხაჭიქ თქუა: თირით ღუმორძლია დო ხაჭით ღუგორძლან-
 ქია.
 ცერცვმა^ა თქვაო: თოვლით გააძლეო და ცერცვით გააძლო-
 ბო.“
 ქერმა თქვა: ლაფში ჩამფალ, ხვაეში ჩაგფლავო. (3194)
- 1781 ხე დო კუჩხიქ ვემაკირუა.
 „ხელ-ფეხი შემეკრაო.“

- 1782 ხე და ხე შქას ქეშმოდინუა.
„ხელსა და ხელს შუა გამიქრაო.“
- 1783 ხე და ხეში გილაგონათელი რენია.
„ხელი-ხელ ნატარები არისო.“
- 1784 ხე რგილი მიღუ, მარა გური-ტიბუა.
„ხელი გრილი მაქეს, მაგრამ გული-თბილიო.“
- 1785 ხე ხეს ბონენსია და ვირხოლო პიჩისია.
ხელი ხელს ჰბანს, ორივე — პირსაო. (2904)
- 1786 ხეთური გორდი ხორგასე და ხორგული გორდი ქალა-
დიდცე.
„ხეთური ბაყაყი ხორგამი და ხორგული ბაყაყი ქალადიდმი.“
- 1787 ხემოქადილი რენია.
„ხელმოქედილი არისო.“
- 1788 ხელმწიფეკ თქუ: ურდელს ხოჯი და ურემით კვოფუნ-
ქია.
„ხელმწიფემ თქვა: ურდელს ხარ-ურმით დავიქერო.“
მოკლილი კაცი ურდელს ურმითა სდევსო. (1538)
- 1789 ხელულა რენია.
„ხელმრუდე არისო.“
- 1790 ხეზე ნახაფულს ეეაწაგოთინებაფუნქია.
„ხელიდან ნაფოტს ვერ გააგდებინებო.“
ფეტვი არ გაქვარდება ხელიდან. (4589)
- 1791 ხეში კითეფსეთი ქიმიოზე უნჩაშ-უკულაშია.
„ხელის თითებსაც ემჩნევა უფროს-უმცროსობაო.“
უმცროს-უფროსობა ღეთის გაჩენილიაო. (3952)
- 1792 ხეშქაგურშა ქეშამიდოხოლუა.
„(შუა) ხელის გულში ჩამიჯდაო.“
- 1793 ხვალახე კოჩი ცოდა რენია.
„მარტოხელა კაცი ცოდვა არისო.“
მარტოხელა კაცი ქამაშიაც ბრალიაო. (1331)
- 1794 ხვალე მუშ დუდიშ მენდული ტერი ორდასია.
„მარტო თავის თავის მოიხედე მტერი იყოსო.“

- 1795 ხემა ხემაზღით გილურცია.
„ლოცვა ხომალდით დადისო.“
- 1796 ხემაში კეთებული დო ქყალაში ქყვადილი კოჩი დიო მითინს ვაუძირუნია.
„ლოცვით აშენებული (გაკეთებული) და წყველით დაქცეული კაცი ჭერ არავის უნახავსო.“
- 1797 ხეარა ქოპუას ვარა კანდი ბალდათიშე (ელახშე) ქუმურცია.
„ქაჩალი ვიყო, თორემ ბუზი ბალდადიდან მოვაო.“
თავზე მუნი მკირდეს, თორემ მწერი ბალდადიდგან მონახავსო. (980)
- 1798 ხეარას ირკოჩი ხეარა უჩქედუა.
„ქაჩალს ყველა ქაჩალი ეგონაო.“
- 1799 ხეარას „ხეარა“ ვაუწია-და (ვადუძახი-და), აშო გიწორუანსია (ქედოგიძახენია).
„ქაჩალს „ქაჩალი“ თუ არ უთხარი (დაუძახე), აქეთ დაგასწრებსო (დაგიძახებსო).“
- 1800 ხეარაწკემა „ტუტლა“ ვერაგადენია.
„ქაჩალთან კეხს ვერ ახსენებო.“
- 1801 ხეილირი წყარს შური ანთხუე.
„დაგუბებულ წყალს სუნი მიეცემაო.“
- 1802 ხეიმრას ხომ ვემთოხექია.
„ხეიმირაში ხომ არ ზიხარო.“
- 1803 ხოლოში პაპას შენდობა ვაულუნია.
შინაურ მღვდელს შენდობა არა აქესო. (2492)
- 1804 ხოლოში ყვანა საზარალო რენია.
„ახლოს ყანა საზარალო არისო.“
- 1805 ხომლა ტარანშა ვალირუნია.
„ხმელ ტარანად არ ღირსო.“
- 1806 ხომლა ეს ქიგლადობოდქენი, გეგლატერხ.
„ხმელ ტოტზე (რომ) ჩამოჯდები, ჩამოტყდებო.“
- 1807 ხომლა ჭა ორდასუნი ვარდო გათულაფუნანს.
„ხმელი ხე რომ იყოს, ვარდად ააყვავებს.“

- 1808 ხონჩას ხორცი მუეამს გეძენი, ხე თიწკემა ოკო გუქვი-
რინუენია.
„როცა ხონჩაზე ხორცი დევს, ხელიც მაშინ უნდა წაატანო-
ვო.“
ცარიელ ჭაშში ხელს არავენ ჩაყოფსო. (2573)
- 1809 ხორა წუხენდუ: — ორცხონჯქ გეძვირუა.
„ქაჩალი წუხდა: — სავარცხელი გაძვირდაო.“
ქაჩალი სავარცხლის გაძვირებას ჩიოდაო. (2253)
- 1810 ხორაქ დიო შურო ვერცხონ, უკულ გვალო გილეტყაბა-
რუა.
„ქაჩალმა ჭერ სულ არ დაივარცხნა, შემდეგ მთლად ჩამო-
ტყავაო.“
ქაჩალმა თავი ჭერ არ მოიფხანა, მერე სულ მოიტყავაო.
(2251)
- 1811 ხორაქ ხორას ხორა დუძახუა.
ქაჩალმა სხვას დაუძახა: პაი, შე ქაჩალოო! (343)
- 1812 ხორგალქ უწუა სუმარს: მუეამს მუმულ მილუდუნ, თიმ-
წკემა მუშენ ვამორთია.
„ხორგელმა უთხრა სტუმარს: მამალი რომ მქონდა (სადი-
ლად), რატომ მაშინ არ მოხვედიო.“
- 1813 ხორგას კოჩი გოლახეს დო ხეთას გურქ მურთუა.
„ხორგაში კაცი გოლახეს და ხეთაში გული მოუვიდაო.“
ერთი კაცი გორში გოლახეს და ცხინვალში გული მოუვი-
დაო. (404)
- 1814 ხორგულ კოჩქ პირველ ბალანა ოსურს დანათათუა, —
მეტის მიცორდას იცინია.
„ხორგელმა კაცმა პირველი ბავშვი ქალს მოანათვლინა, —
მეტად მეყვარებაო.“
- 1815 ხორცი ძვალამო გემიჩამუნია.
„ხორცი ძელიანად იყიდებაო.“
- 1816 ხორციქ ხორც კკომ დო ხორხოტაქ ვაყინტუა.
„ხორცმა ხორცი კამა და ხახამ არ გადაყლაპაო.“
ძმამ ძმის ხორცი ლოლნა და ყიამ არ გადაიტანაო. (2746)
- 1817 ხორხოტა ინწრო დო ქვარა ფართო რენია.
„ყელი ვიწრო და მუცელი ფართო არისო.“

- 1818 ხოც მუზმა შეულებუნი, თიზმას აწუქუნანცია.
„ხარს რამდენიც შეუძლია, იმდენს გასწევსო.“
- 1819 ხოხუქ (უხსენებელქ) ტყები გეგმითირუა, მარა გურქ
თემ ქედოსქილუა.
„უხსენებელმა ტყავი გამოიკვალაო, მაგრამ გული ისევ ისე-
თი დარჩაო.“
გველმა კანი გაიძრო, მაგრამ გული გველისა შერჩაო. (411)
- 1820 ხოჭი ულუსუ ათადიარსენი, გემაყვენჯიში ბრალი რენია.
„ულელქვეშ ხარი რომ ბალახობს, მიმყოლის (პატრონის)
ბრალიაო.“
- 1821 ხოჯის ოდიარე ვაგვილუნცია.
„ხარს ბალახი არ მოკლავსო.“
მოკლას ხარი თივამო! (1506)
- 1822 ხოქ ხოც ელუქირტუა დო ოთიფურეს ქიმშარაგუა.
„ხარმა ხარს მხარი გაქრა („წაუქირკიტა“) და სათივეში შე-
აგდოო.“
ხარმა ხარს ურქინა და საძოვარზე მიაგდოო. (2891)
- 1823 ხუთი ნარაგადუ დო ართი ნაძირეფია.
„ხუთი ნათქვამი და ერთი ნანახიო.“
- 1824 ხული სეართილი, ხული წეართილი — არძა ხული რე-
ნია.
„მხალი დაქრილი (სიგრძეზე), მხალი მომუშულ-გაწურული
— ყველა მხალი არისო.“
- 1825 ხუმრობა (ციგანობა) ხუმრობა რენია, მარა ოსურპატონ-
წყემა ღონჯირა ხუმრობას (ციგანობას) ვაგუნია.
„ხუმრობა ხუმრობაა, მაგრამ ქალბატონთან დაწოლა ხუმ-
რობას არა ჰგავსო.“

ჯ

- 1826 ჯა ვკირთუნ.კვიკვიტია ქუცენსია.
„ხე რომ წაიქცევა, კიანქველა დაესევაო.“
ჯა აკაშა ვკირთუნი, თიშა ირთელი მითურსია უუული.

„ხე ერთხელ რომ წაიქცევა, მერე ყველაფერი შიგ შევაო (დაბუდდებო).“
ხე რომ წაიქცევა, ცულიანი და უცულო ყველა ზედ შეადგებაო. (2897)

- 1827 ჩა ფურცელით ხარენს, კოჩი — ჩილი დო სქუათი.
„ხე ფოთლებით ხარობს, კაცი — ცოლ-შეილით.“
- 1828 ჩა ჩას მუნაპონუნია დო კოჩი — კოჩის.
„ხე ხეს ეყრდნობა, კაცი -- კაცსო.“
კაცი — კაცითაო, ღობე — ქაცვითაო. (1196)
- 1829 ჩაბუას გირინიშ ბედი ეოულუღუა.
„ჩაბუას ვირის ბედი არა კქონდაო.“
- 1830 ჩაკელა გინს ხანღუა დო მოზვერა ალაკუსანღუა.
„ფური ხბოს ბადებდა და მოზვერი გვერდით კრუსუნებდაო (კრუსუნით თანაუგრძნობდაო).“
ჩაკელი გინც ხანღუა დო მოზვერც მუნდი ალუხორკქღუა.
„ფური ხბოს აჩენდაო და მოზვერს უკანალი ეხეოდაო.“
- 1831 ჩას ირო „მოხუმი“, „მოხუმი“ ქუწიდა, მოხუმუნია.
„ხეს ყოველთვის „გახმი“, „გახმი“ თუ უთხარი, გახმებაო.“
ყოველღე რომ ხეს შეძახო. — გახმიო, გახმებაო. (139)
- 1832 ჩაქ თქუა: ჩქიმი ჭიმა ვახოლუღუკოვა, რკინას ჩქიმდა მუთა ალოღუღუა.
„ხემ თქუაო: ჩემი ძმა რომ არ ახლდეს, რკინა ვერაფერს მიზამდაო.“
ხემ თქუა: ცული ვერას დამაკლებდა, შიგ ჩემი გვარისა არ ეჩაროსო. (2907)
- 1833 ჩაშა მიღვა ემურსუნ, თინა გითანთხუნია.
„ხეზე ვინც ავა, ის ჩამოვარდებო.
ვინც გაიქცა, ის წაიქცაო. (785)
- 1834 ჩგირ დო გლახას არძას მუშ დლა მელუნია.
„ვარგს და ცუდს ყველას თავისი ღღე მოელისო.“
- 1835 ჩგირ გემორჩხილ პის ჩგირი ოქკომალი ოკონია.
„ვარგ გამორეცხილ პირს კარგი საკმელი უნდაო.“
- 1836 ჩგირ ოქკომალქ გესქიდასუნ, თის უჩგუ, ურძლაფელაქ ქვარას გოხორკქასია.

„ქარგი საკმელი რომ დარჩეს, იმას სჯობია უძღომელა მუ-
ცელზე გასკდესო.“

1837 ჭგირ ყაზახის ოსური ვეგებოზებუნია.

„ქარგ კაცს ცოლი არ გაუბოზდებაო.“

1838 ჭგირი გურით ვითოჟირი ჭიმაქ ართი ჩიტი ირთუა.

„ქარგი გულით თორმეტმა ძმამ ერთი ჩიტი გაიყოო.“

ერთი თხილის გული ცხრა ძმამ გაიყოო. (673)

1839 ჭგირი გურით ტუტამი კვიდი იკომენია.

„ქარგი გულით ნაცრიანი მქადიც იკმევაო.“

1840 ჭგირი გურით ხოჯი ირემი კვეალესია დო გლახა (უბადო)

გურით ფუჯი ირემქ (თხაქ) ვეკვალუა.

„ქარგი გულით ხარირემი მოწველესო და ცუდი გულით
ფურირემიც ვერ მოიწველაო.“

ჭგირ ნინათ ირემ გეკვალესია დო გლახა ნინათ ჩხოუქ ხო-
ლო ვეკვალუა.

„ქარგი ენით ირემი მოწველესო და ცუდი ენით ძროხაც
ვერ მოიწველაო.“

ტყბილი სიტყვითა მთას ირემი მოიწველაო. (2085)

1841 ჭგირი იჩიი, ვარა უბადო აკაწუნს იცინია.

„ქარგი თქვი, თორემ ცუდი ერთ წუთს იქნებაო.“

1842 ჭგირი კოჩანა სოთინ ვეფულუნია.

ქარგი კაცობა არსად დაიმალებაო. (3553)

1843 ჭგირი კოჩი ქუას ხოლო ქიგიხორუნია.

„ქარგი კაცი ქვაზეც დასახლდებაო.“

ჭგირი კოჩი ჭაში ჭინს ხოლო დოდირთენია.

„ქარგი კაცი ხის ძირასაც დადგებაო (იცხოვრებსო).“

1844 ჭგირი კოჩის მტერი ხოლო პატის ცენსია.

„ქარგ კაცს მტერიც პატივს სცემსო.“

ქარგი ვეკვაცი მტრისაგან პატივსაცემია. (3550)

1845 ჭგირი კოჩიში ნაცვანუ დო ჭგირი კოჩიში ნაოსურუა.

„ქარგი კაცის ნაყანევი, კაი ქალის ნაკაბევიო. (1154)

1846 ჭგირი კოც ქობალი დო ჭიმუ კართემა ეწუსორგუნია.

ქარგ კაცს პურ-მარილი კალთაზე უყრიო. (3547)

- 1847 ჭგირი მაშობელჲ ჭგირი შემანახებელი ოკონია (უჭგუნია).
 „კარგ შშოენელს კრგი შემნახველი უნდაო (სჯობსო).“
 კარგ შშოენელს კაი შემნახველმა აჯობაო. (1126)
- 1848 ჭგირი მეზობელი გაკირებას ადვილო გგმორჩქინდუნია.
 „კარგი მეზობელი გაკირებისას ადვილად გამოჩნდებაო.“
 კარგი მეზობელი მზეზე კარგი დასანახავია გაკირებამაო. (3557)
- 1849 ჭგირი მეზობელი თოლიში სინათლე ჩენია.
 „კარგი მეზობელი თვალის სინათლე არისო.“
 მეზობელო კარისაო, სინათლე ხარ თვალისაო. (3890)
- 1850 ჭგირი მეზობელი ჭიმაშე უჭგუშიე დო გლახა მეზობელი
 ტერიშე უარესიენია.
 „კარგი მეზობელი ძმაზე უკეთესია დო გლახა მეზობელი
 მტერზე უარესი არისო.“
- 1851 ჭგირი მეჩამეს (მიმაჩამალს) ჭგირი ელმაჩამე (ელმაჩამა-
 ლი) უჭგუნია.
 „კარგ მიმცემს (ფულის, ნიეთის) კარგი მრჩეველი სჯობიაო.“
- 1852 ჭგირი მეძობელი თინა რე, ნამუთ ადრე გუგოკურცხინუ-
 ანსია.
 „კარგი მეზობელი ის არის, რომელიც ადრე გაგაღვიძებსო.“
- 1853 ჭგირი მის ოკონი ფურით ოკო მიინქირას.
 „ვისაც კარგი უნდა, ცუდიც უნდა მოითმინოს.“
- 1854 ჭგირი მორაგადეს ჭგირი მარჩქილე ოკონია.
 „კარგ მთქმელს კარგი (მსმენელი) გამგონი უნდაო.“
 ჭგირიში მათქუალარს ჭგირი გიწმალალარი ოკონია.
 „კარგის მთქმელს კარგი გამგონი („გამომრთმევი“) უნდაო.“
 კარგ მთქმელს კარგი გამგონე უნდაო. (1142)
- 1855 ჭგირი ოსური. აკოსერუას მიახიოლანს, ჭგირი ცხენი —
 გოთანასია.
 „კარგი ცოლი დაღამებას შექხარის, კარგი ცხენი — გათე-
 ნებასო.“
- 1856 ჭგირი ოსური ეკოცემილ ოჯახის აშენენსია დო გლახა —
 აშენებულს გეკარღევანსია.
 „კარგი ქალი დარღვეულ ოჯახს ააშენებსო დო ცუდი —
 აშენებულს დაარღვევსო.“

ჯგირი ოსური, ჯას გითორენ, თის ქედახორუანს, გლახა —
დობორელს ეყვიდუნსია.

„ქარგი ცოლი, ხის ქვეშ რომ დვას, იმას დაასახლებს, გლა-
ხა — დასახლებულს დააქცევს.“

ქალი აშენებულ ოჯახს დააქცევს და დაქცეულს ააშენებსო.
(3988)

1857 ჯგირი ოსურიში ბზითი ვაგორაეა, თითონ ოქრო რენია.
„ქარგი ქალის მზითევს ნუ კითხულობ („ეძებ“), თვითონ
ოქრო არისო.“

1858 ჯგირი ოსურიში მენდულს შარას ორზოლი ვაკონია.
„ქარგი ცოლის მოიძედეს გზაში საგზალი არ უნდაო.“
ქარგი ქალის ქმარს საგზალი არ ეკირებეაო. (1160)

1859 ჯგირი ოქოთალი ცხენი მეტის იხენდუნია.
„ქარგი დასაქერი ცხენი მეტად გაიხენდებეაო.“

1860 ჯგირი რე დო თური რე, ჩქიში მოხუჯური რე.
„ქარგია თუ ავია, ჩემი გუნებისაა (ჩემთვის ქარგია).“

1861 ჯგირი რე, ჩხოუ პირდაპირ სელეგინს იქვალუდასენ.
„ქარგია, ძროხა პირდაპირ სულუგუნს იწველიდესო.“

1862 ჯგირი სუმარი გლახა მენძელც გაიშანწყუნცია (გამზიარუ-
ლენცია).
„ქარგი სტუმარი გლახა მასპინძელს გამოასწორებსო (გაამ-
ზიარულეებსო).“

1863 ჯგირი სუმარი ჯგირი მუქასურებელი რენია.
„ქარგი სტუმარი ქარგი გასასტუმრებელი არისო.“

1864 ჯგირ სუმარც უბადო მენძელი გილასქიდუნია.
„ქარგ სტუმარს ავი მასპინძელი გამოორჩებეაო.“
სტუმარის საბაბით მასპინძელი გამოძლავო. (2032)

1865 ჯგირი სქუა ბაბუს უკეთენდუ საკურთხის, გლახაქ მუმა-
სით ვოუკეთუა.
„ქარგი შვილი პაპას უკეთებდა საკურთხს, უხეირომ მამასაც
ვერ გაუკეთაო.“

1866 ჯგირი სქუაშ მენდულს საკურთხი ვაკონია.
„ქარგი შვილის პატრონს საკურთხი არ სკირდებეაო.“

- 1867 ჭგირი ტერი ბოლო ჭგირი რენია.
 „კარგი მტერიც კარგიაო.“
- 1868 ჭგირი ქიშინი დო ქუას (ჭიკის) ქიგედვია.
 „კარგი გააკეთე და ქვაზე (ჭირკზე) დადეო“
 „კარგი ქენი — ქვას დადევი, გაიარე — წინ დაგხედებაო.
 (1161)
- 1869 ჭგირი ქომოლკოჩი სოფელიში იმენდი რენია.
 „კარგი კაცი სოფლის იმედი არისო.“
 კარგი ვაჟკაცი და კარგი ძალლი სოფლის იმედიაო. (3551)
- 1870 ჭგირი ცხენი მართახის ვევიგანსია.
 კარგი ცხენი მართახს არ დაიკრავსო. (1165)
- 1871 ჭგირი ხოჯქ გლახა ხოჯი ასაღუა.
 „კარგმა ხარმა გლახა ხარი გაასაღაო.“
- 1872 ჭგირი ჭოღორი ირო ვალალუნს.
 „კარგი ძალლი ყოველთვის არ ყუფსო.“
- 1873 ჭგირი ჭოღორი ოზეში მასქვამებულო ხვალე ჭგირი რე-
 ნია.
 „კარგი ძალლი მარტო ეზოს დამამშენებლადაც კარგიაო.“
- 1874 ჭგირიშენი ჭგირი იგი, უბადოშენი — მანგიორი.
 „კარგისთვის კარგი იქნება, ცუდისთვის — სამაგიერო.“
- 1875 ჭგირიშენი ჭგირი მის ულოლამუ.
 „კარგისთვის კარგი ვის უქნია.“
- 1876 ჭგირიში მაქიშინალს ჭგირი ვალოლესი.
 „კარგის მქნელს კარგი არ მიაგეს (უქნეს).“
- 1877 ჭგირო მუთ ვაიჩქენი, შურო ვაიჩქედას, უჭგუმ რენია.
 „კარგად რაც არ იცი, სულ არ იცოდე, ის სჯობიაო.“
- 1878 ჭგირობუას ჭგირობუა მოცუნსია.
 „სიკეთეს სიკეთე მოჰყვებაო.“
- 1879 ჭგირს მი ვეჩინენსია, ქიშინუა ოკონია ვარა.
 კარგს ვინ არ მიხედება (იცნობს), გაკეთება უნდა თორემ.“
- 1880 ჭგირს ჭგირს გილასქიდუქია.
 „კარგს კარგს გამორჩებიო.“

- 1881 ჯვარული კოჩქ თქუა: ზარბაზანქ მომხვადასუნ, იმა დობლურე ქომისხუნუნია.
„ჯვარელმა კაცმა თქვაო: ზარბაზანი რომ მომხვდეს, იმას მოვეკედე მირჩენიაო.“
- 1882 ჯვეშიკოჩქ თქუა: კოს ფსუა გეიალენი, თიწკემა დინუნია.
„ძველ კაცს უთქვამს: კაცს რომ ფრთები გამოუვა, მაშინ ილუპებაო (იკარგებაო).“
ქიანქველას რომ ფრთები გამოუვა, ღმერთი მაშინ გაუწყრებაო. (2841)
- 1883 ჯვეში კოჩქ მუში ოსური იმოწამუა.
„ძველმა კაცმა თავისი ცოლი დაიმოწმაო.“
- 1884 ჯვეშიმ ნარაგადუ ირფელ მართალი რენია.
„ძველის ნათქვამი ყველაფერი მართალი არისო.
ძველი კაცის ნათქვამიო ხშირად არის მართალიო. (4167)
- 1885 ჯიმა ჯიმაშო — უჩა დლაშო.
ძმა ძმისთვისაო, შავი დღისთვისაო. (2743)
- 1886 ჯიმაში მიდნალელი ჯიმას ეგემოსქილუნია.
„ძმისგან წართმეული ძმას არ შერჩებაო.
- 1887 ჯიმუ დო ქობალც კუჩხის ვეგიობიჯგუანანია.
„პურ-მარილს ფეხს არ დააბიჯებენო.“
პურ-მარილს ნურც ფეხს ამოჰკრავ, ნურც გაექცევიო.
(1775)
- 1888 ჯიმუში მათასალი მუს გაბარგანსია?
„მარილის მთესველი რას გამარგლავსო?!
- 1889 ჯიმუში მათხირიშა ჯიმუქ ვემგაჩაჯდა, ჯიმუში ნინა ვარა ქუწია.
„მარილის მთხოვნელს მარილი თუ ვერ მიეცი, მარილიანი სიტყვა („ენა“) მაინც უთხარიო.“
ჯიმუში მათხუალიშა ჯიმუქ ვემგაჩასჯ-და, ჯიმუში სიტყვათ გესურია.
„მარილის მთხოვნელისთვის მარილის მიცემა თუ ვერ შესძელი, მარილიანი სიტყვით გაისტუმრეო.“
მარილის მთხოვნელს თუ მარილს არ მისცემ, მარილიანი სიტყვა მაინც უთხარიო. (1410)

- 1890 ჭინა ოკო ვარა, არძას მუში ქემოხვადღენია.
„დაცდა (ყურება) უნდა, თორემ ყველას თავისი მიეზღებო
(შეხვდება).“
- 1891 ჭინიანი კოცუ მუში ჭინიანობა საფულეშა გენაჯუნუნია.
„ჭინიან კაცს თავისი ჭინიანობა საფულეში ჩაჰყვებაო.“
- 1892 ჭიქის ტყვია მიოგდღუა დო მარგალც ჭიკის მიოგდღენი
უჩქედღუა.
„ჭიქს ტყვია ჰქონდა მოხვედრილი და მეგრელს ეგონა,
ჭირკს მოხვდაო.“
ჩემს იქით თოფი რომ კაცს მოხვდეს, ვითომ კუნძს მოხვედ-
რიაო. (2528)
- 1893 ჭოლას ვაჩერჩელუნ, თინა ნინაქ მოლაჩერჩელუა.
„მსხვილმა ჩაკვმა რომ ვერ გაათრია, ენამ წამოათრიაო.“
- 1894 ჭორც დო კამბემის ულუს ართო ვაუსქუანა.
„ჭორსა და კამეჩს უღელში ერთად არ შეაბამენ.“
- 1895 ჭოლორ ლალუნდღუა დო ცხენი იდიარდღუა.
„ძალლი ყეფდაო და ცხენი ბალახობდაო.“
ძალლი ყეფს, ქარავენი მიღისო. (2697)
- 1896 ჭოლორი ქოშინე დო კეტი ხეს ქიდეკინია.
ძალლი ახსენე და ჭოხი ხელში დაიჭირეო. (2678)
- 1897 ჭოლორი ჭოლორიში ხორცის ვაქკუმუნსია.
„ძალლი ძალლის ხორცს არ შეკამსო.“
ჭოლორი ჭოლორიში ტყების ვასოფუნსია.
ძალლი ძალლის ტყავს არ დახვესო. (2701)
- 1898 ჭოლორეფქ გოქყორდესია დო კატუფუც ოლალაფუნდღე-
სია.
„ძალლები გაწყდნენ და კატებს აყეფებდნენო.“
უძალლო ქვეყანაში კატებს აჩხაველებდნენო. (2158)
- 1899 ჭოლორი გიდელიშა ვენირაჯენია.
„ძალლს გიდელში ვერ ჩადენიო.“
- 1900 ჭოლორი თეში ვერჩინუნია, ორჩინეს (ორჩინელს) ართი
ყურდგელი ვაქოფასიე.
„ძალლი ისე არ დაბერდებაო, სიბერეში ერთი კურდგელი
არ დაიჭიროსო.“

- 1901 ჯოლორი ლალგნს, ლალგნს, დო, დომურდუნი, გაჩენ-
დგნია.
ძალლი იყეფებს, იყეფებს, დაილლება და დადგებაო. (2685)
- 1902 ჯოლორი მიქეთ ცვილუნი, თის დანთხორათესია.
„ძალლი ვინც მოკლა, იმას დაამარხვინესო.“
ძალლი ვინც მოკლა, მანვე გადაათრიოსო. (2682)
- 1903 ჯოლორი მიში გვამც გეჯანგნი თიშო ლალგნცია.
„ძალლი ვის გვამზეც წევს, იმისთვის ყეფსო.“
-ძალლო, ვისთვის ყეფხარო? — ვის კარზედაც ვწევარო.
(2692)
- 1904 ჯოლორი ოხვილუშა ართიშა ნახაფულათ გემნგატყურე-
ნია დო მაჟირაშა ფუჩხათ ხოლო ვარია.
„ძალლი დასამწყვდევად ერთხელ ნაფოტით შეიძლება შეი-
ტყუო, და მეორეჯერ კი პურიტაც („პურის ნამცეცებიტაც“)
ვერაო.“
- 1905 ჯოლორი ქილიბისგ ლოტკენდგ დო ნინაშე ზესხირი მიშუ
(მანტგდგ), მარა იშენ ვათხუდგ.
„ძალლი ქლიბს ლოკავდა და ენიდან სისხლი მოსდიოდა,
მაგრამ მაინც არ ეშვებოდა.“
ძალლი ძვალს ვერ ხრავდა, არც თავს ანებებდაო. (2727)
- 1906 ჯოლორი ლეც მეთხოზენია, მარა ლეჯი მუს მეთხოზენია.
„ძალლი ლორს მისდევსო, მაგრამ ლორი რას მისდევსო.“
მწევარი რომ კურდღელს მისდევს, კურდღელი რაღას მი-
სდევსო. (1614)
- 1907 ჯოლორი ეშუდეს ვერგდლუა დო კარეშა (ონადირუშა) მე-
ეუნდესია.
„ძალლი სახლში არ ვარგოდა და კარაუში (სანადიროდ) მი-
ჰყავდათო.“
ოდიშური ურგებელი ჯოლორი ლეხუშაშა მეეუნდესია.
„ოდიშური უსარგებლო ძალლი ლეხუშაში მიჰყავდათო.“
ძალლი არ ვარგოდა, სანადიროდ გარბოდაო. (2699)
- 1908 ჯოლორი შაურიშა ტყაბარუუ დო აშშვი შაურიში საპონი
მიინდომუა.
„ძალლი შაურად გაატყავა და ექვსი შაურის საპონი მოინ-
დომაო.“

- 1909 ჯოლორიშ სქუა კირიბი შის უძირუ.
ძაღლისა ბატკანი ვის უნახავსო. (2703)
- 1910 ჯოლორიში კუდელი ეეგესწორებუნია.
ძაღლის კუდი არ გასწორდებაო. (2704)
- 1911 ჯოლოს კეტის მუზმას მუქილინუანქინ (მურკენქენი),
მეტის მუგათხოზუნია.
„ძაღლს რაც მეტს მოუქნევ ჯოხს, მეტად გამოგვიკიდებაო.“
ძაღლს რომ გააძაღლებ, გიკბენსო. (2722)
- 1912 ჯოლორქ კუდელიშა ვამანქასიე წყარქინი, თეში ვანჩუ-
რუნსია.
„ძაღლს თუ კუდამდე არ მისწვდა წყალი, არ გაკურავსო.“
- 1913 ჯოლოს ქიმთვობედა, დუდი ქედთომრჩქუდას (კილამ-
რჩქუდას) დო ჩქიმ ქიანას ქუვორწყედაე.
„ძაღლში ეიჭდე, თაეი მიჩანდეს და ჩემს ქვეყანას ვხედაე-
დო.“
- 1914 ჯოლოს შხური ითხოზინუნს.
„ძაღლს ცხვარი არბენინებსო (გამოიკიდებს).“
- 1915 ჯოლოს ძვალი თიწყება გილულუნია, მუქეამს ხორცი
ძენია.
„ძაღლს ძვალი მაშინ დააქეს, როცა ხორცი იშოვებაო.“
- 1916 ჯოლოს ძვალქ ვართი მუს აკომუა დო ვართი შხვას
დანებუა.
„ძაღლშა ძვალი არც თვითონ შეკამა და არც სხვას დაანე-
ბაო.“
ძაღლს ძვალი არც ეხვროდა, არც ეთმოდაო. (2727)
- 1917 ჯოლოს ჯგირ დღას ქიმირჩქევანუნქენ, გლახა დღას
დორწიკუნსია.
„ძაღლს დარში რომ შეიჩეევ, აედარში დაგვერისო.“
- 1918 ჯოლორქ თხაშ ნახაშას ქედნიშქვიდუა.
„ძაღლი თხის ნახარშში ჩაიხრჩოო.“
- 1919 ჯოლორც ოქადგრეშე მუ აღინენია.
„ძაღლს სამქედლოდან რა წაედებაო“
ძაღლი სამქედლოდან ვერას გაიტანსო. (2693)

- 1920 ჯოლორც სოდე ლახუნანი, თეჟი მეურცია.
 „ძალს სადაც გალახავენ, იქ მიდისო.“
- 1921 ჯუნა-ჯუნათი ჩხეინდი ქაშეკომესია.
 „ჯონა-ჯონით ცხეირი გადაიყოლესო. (შეკამესო).“

ჰ

- 1922 ჰარამი ნაშიბი ჰარამო მიღურსია.
 „არმად ნაშოენი არმად წაეაო.“

ლაზური ანდაზები

- 1 ავლის ქოლორი ვარ ტუში, ლეჩის ოლალაფეს.
 „ეზოში ძალი არ იყო და ღორს აყუფებდნენ.“
 უძალო ქვეყანაში კატებს აჩხაელებდნენო. (2158)
- 2 აღჩალი ლობერის კოლაი მუეციხონტინენ
 „დაბალ ლობეზე ადვილად გადახტები.“
 ყველა დაბალ ლობეზე გადადისო. (2413)
- 3 ამ ღუნჯას მითი ვარ გესქიდერენ
 „ამ ქვეყანას არაეინ (ეინმე არ) შერჩენია.“
 ამ წუთისოფელს არაეინ შებერებია. (3252)
- 4 ანდლანერი დულჯა კუმენშა ვარ ნაშქვა.
 „ღლეეანდელი საქმე ხვალამდე არ დატოვო (არ გაუშვა).“
 ანდლანერი დულჯა კუმენშა მო ოტკომერ.
 „ღლეეანდელ საქმეს ხვალამდე ნუ გადადებ (ნუ გადააგ-
 დებ).“
 გადადებული საქმე ეშმაქისააო. (3310)
- 5 ანდლა-კუმენთენ დულჯა ვარ იჩოდენ.
 „ღლეს და ხვალეთი საქმე არ მოთაედება.“
 ღლე-მეხვალეო კაცსაო თოელი მოუვა კარსაო. (628)
- 6 ანკეციშენ ნა მესთეას ჩხომი მჩხუ იყენენ.
 „ანკესიდან მომქერალი (რომ მოქერება) თევზი მსხვილი იქ-
 ნება.“
 გაქეული თევზი დიდი გამოჩნდებაო. (387)
- 7 აჯა ღუნჯა მის დოსქიდერენ.
 „ეს ქვეყანა ვის შერჩენია.“
 აჯა ღუნჯა სულთან სულეიმანის ვარ დოსქიდერენ დო სი
 დოგოსქიდუნია?
 „ეს ქვეყანა სულთან სულეიმანს არ შერჩენია და შენ შე-
 გრჩებაო?“
 ერთი დრო არავის შერჩებაო. (3406)
- 8 არ გზას კაითი გულუნ დო პატიოთი.
 „ერთ გზაზე კარგიც დადის და ცუდიც.“
- 9 არ დლას დოვიბადი დო არ დლას ბლურუ.
 „ერთ დლეს დავიბადე და ერთ დლეს მოვეკედები.“

- 10 არ ელახცაფერი უშქირიქ ვით უშქირი ოხცინაფს.
 „ერთი დამპალი ვაშლი ათ ვაშლს დააღობს.“
 ერთი დამპალი ვაშლი ცხრა ვაშლს აღობსო. (668)
- 11 არ ზენგინიშ ოძლუს ოშ ფუჯარაში ოძლუ უჯგინ.
 „ერთი მდიდარის გაძლომას ასი ღარიბის გაძლომა აჯობებს.“
- 12 არ თის ეურ ქული ვა გეფთვენ.
 „ერთ თავზე ორ ქულს ვერ დაიხურავ.“
- 13 არ ნენაქ — „ვარ მიჩქინ“ — თიშენ შქვით ბელა მუიწ-
 კიფს.
 „ერთი სიტყვა — „არ ვიცი“ — თავიდან შეიღ ხიფათს აგ-
 აცილებს.“
- 14 არაბა გეფთაშქულე გზა ნა დოგუამს კოჩი დიღო ენ.
 „ურმის გადაბრუნების შემდეგ გზის მასწავლებელი (გზას
 რომ ასწავლის კაცი) ბევრია.“
 ურემი რომ გადაბრუნდება, გზა მერე გამოჩნდებაო (2133)
- 15 ართიკართიშა მუმქაქობა ნა იქიფს ბერეში ბერეთი
 მუმქაქუი ივენ.
 „ერთმანეთის უმადურობის მქმნელი (უმადურობას რომ
 იქმს) შვილის შვილიც უმადური იქნება.“
 უმადურის შვილი უმადური იქნება.
- 16 ართიკართიში ოწკომილუთენ მტვეის ქომამქვეს.
 „ერთმანეთისა ცქერიტა სახლი აიესო მტვერიტა.“
 ერთმანეთისა ბაძიტა სახლი აიესო ბრანძიტა. (716)
- 17 არი ნა ნუხონდუნ ემუს, მაეჯარანეფეთი ქონუხონდუნან.
 „ერთი რასაც აიტანს, გაუძლებს, სხვებიც, მეორეებიც აი-
 ტანენ, გაუძლებენ.“
- 18 არის თოლის გოწალუ შშქორინითენ, მაეურას — ძლა-
 ლათენ.
 „ერთს უქმელობით თვალი დაებინდა, მეორეს — ძლომით.“
- 19 არის ნა ახვენას, ია დულჯა, სუმიქ ყვას ნა, ბირღემ
 კოლაი იყვენ.
 „ერთი რომ აკეთებს (ერთს რომ გაეკეთება), ის საქმე, სამ-
 მა რომ გააკეთოს, ერთად ადვილი იქნება.“
 ძალა ერთობაშიო. (4155)

- 20 არიქ იბირს. მაჟეარაქ იმგარს.
 „ერთი მღერის, მეორე ტირის.“
 ზოგის ბამბა ჩხრიალებს, ზოგის კაკალიც — არაო. (920)
- 21 არ კაზულითენ ლობერი ვარ იხვენენ.
 „ერთი ბოძით ლობე არ გაკეთდება.“
- 22 არ კაჭიშ დერდინე ნალი ვარ იყვენენ! არ ნალიშ დერ-
 დინე ცხენი ვარ იყვენენ! არ ცხენიშ დერდინე კოჩი ვარ იყ-
 ვენენ! არ კოჩიშ დერდინე არ კაბლა დიყვენენ! არ კაბლაშ
 დერდინე ქაოი ვარ იყვენენ!“
 ერთი ლურსმანის გამო ნალი არ იქნება! ერთი ნალის გამო
 ცხენი არ იქნება! ერთი ცხენის გამო კაცი არ იქნება! ერთი
 კაცის გამო ერთი ჩხუბი იქნება! ერთი ჩხუბის გამო სოფე-
 ლი არ იქნება.
- 23 არ კოჩის ნა ალოდენ შეი, მთელი მიღეთისთი ალოდენ.
 „რაც ერთ კაცს მოუვა, ის მთელ ხალხსაც გადახდებაო.“
- 24 არ მთხირი ნჩხოვრო ჭუმაქ უკუერთერენ.
 „ერთი თხილი ცხრა ძმას გაუყვია.“
 ერთი თხილის გული ცხრა ძმამ გაიყოო. (673)
- 25 არ მონქინუთენ ნჯა ვარ მუიკვათენ.
 „ერთი მოქნევით ხე არ მოიჭრებაო.“
 ერთი შემოკვრით ხე არ წაიქცევაო. (694)
- 26 არ მცუდელაში ნენათენ ჟურენეჩი კოჩი დიყვილერენ.
 „ერთი მატყუარას ენით ორმოცი კაცი მოკლულა.“
- 27 არ მწკირიშენი ღოლანი ვარ იკვენ.
 „ერთი რწყილის გამო საბანი არ დაიწვება.“
- 28 არ ნენა გოწაიღერი კოჩისთი დოთქვაფაფან.
 „ერთ სიტყვას ჩამოკიდებულ კაცსაც ათქმევიანებენ.“
 ერთ სიტყვას დასახვრეტ კაცსაც ათქმევიანებენო.
- 29 არ ნთომა მუთუ ვარ, ამა ვით ვარ ნიქკვიდენ.
 „ერთი თმა არაფერი, მაგრამ ათი არ გაიწყვიტება, არ გა-
 წყდება.“
- 30 არ ნოსთონი დო არ ფეფთი ჭუმალეფეს ვარ ულუნან.
 „ერთი გემო და ერთი ფერი ძმებსაც არა აქვთ.“

- 31 არ ოხორის ეურ ჭუმა ნა სქიდუტას, ენთეფეში დულიდა
წოხლე ვარ ულუნ.
„ერთ სახლში ორი ძმა თუ ცხოვრობს, მათი საქმე წინ არ
წავა.“
- 32 არ პიჯიშენ კაითი იშულუნ დო პატიითი.
„ერთი პირიდან კარგიც ამოდის და ცუდიც.“
ერთი პირიდან სითბოც ამოდის და სიცივეცაო. (684)
- 33 არ სერი დოდგინერთი დითანენ.
„ერთი ლამე მდგომარეც გაითენება.“
- 34 არ ტას დო კაი ტას.
„ერთი იყოს და კარგი იყოს.“
- 35 არ ფუქქურიქ ფუქქინორა ვა იკომს.
„ერთი ყვაელი ყვაელობას ვერ იქმს.“
ერთი ყვაელი გაზაფხულს ვერ მოიყვანსო.
- 36 არქადაში სქანი მო მეტკომერ, მეშველუ უნტა-ში.
„მეგობარი არ მიატოვო, შეელა რომ უნდოდეს, შეელა რომ
სქირდებოდეს.“
გაქირვების დროს მეგობარი არ მიატოვო.
- 37 არ შეი ორა მუშის ვა ეი-ნა, ხოლო სი ეგოტრუხუნ-და.
„თუ ერთი რამ თავის დროზე არ გააკეთე, ისევე შენ დაგა-
ტყდებო.“
- 38 არ ხეთენ ეურ კარპუზი ვარ დიქაჩენ.
„ერთი ხელით ორი საზამთრო არ დაიქირება.“
ერთი ხელით ორ საზამთროს ვერ დაიქერო. (704)
- 39 აქ ჭუმორი დოგაბუ-და დო ჩხალას ხარჯი მოთ მაკენანთ-
და?
„აქ ძმარი დაგექცაო და ჩხალაში ხარჯს რატომ გვთხოვ-
თო?“
- 40 ალა-ალა რენ ზენგინ ტაშაქის.
„ბატონი ბატონია სანამ (ვიდრე) მდიდარია.“
- 41 ალან დერდიქ მჯეში გოგოქკენდინათამს.
„ახალი დარდი ძველს დაგაეიწყებს.“
- 42 ალანი არქადაში ნა ძირა, მჯეში ვარ გუიქკენდინა.
„ახალი მეგობარი რომ ნახო, ძველი არ დაივიწყო.“

ახალი მეგობარი რომ გაიჩინო, ძველს ნუ დაქარგავო.
(3271)

- 43 ალანი ოქოსალექ კაი ქოსუფს.
„ახალი ცოცხი კარგად გვის.“
ახალი ცოცხი კარგად ჰგვის, ძველი მოატანს ქვიშასაო.
(178)
- 44 ალანი ძირომელის ფარა მო გუწუმეთ.
„ახლის მნახველს ფულს ნუ გამოართმეთ.“
- 45 აჭარალიქ დალიკელე იწკენ, ლაზიქ მზოლაკელე.
„აქარელი ტყისკენ იყურება, ლაზი ზღვისკენ.“
- 46 აჭელე ნა ყვა ია დულია შქვით ჭარა იჩიფ.
„ნაჩქარევად გაკეთებულ ერთ საქმეს შეიღჭერ გააკეთებ.“

ბ

- 47 ბაბა სალი ტუ-ში, გერი ბევიტით, ნა ღურუ, წოხლე მე-
ეულუთ.
„მამა ცოცხალი რომ იყო, უკან მივდიოდით, (ვიხვედით)
რომ მოკვდა, წინ მივდივართ.“
მამის სიცოცხლეში კერიაზე ცეცხლი გიზგიზებდა და შვი-
ლები უკან იხევდნენ; მამა რომ მოუკვდათ, შეშის მომტანი
არავინ იყო და კერიასაკენ მიიწევდნენ, რათა მეთუტავი ცე-
ცხლით გამთბარიყვნენ.
- 48 ბაბაში ბელუა ბერეს აენფეს-მა.
„მამის წყველა შეიღს მიეწევაო.“
მამა რომ წყველის, წვერიც ცანცარით ამინს ეუბნებაო.
- 49 ბაბაში ნენა ნანაქ ვა გოგუაფს.
„მამის დარიგებას (ენას, სიტყვას) დედა არ გასწავლის.“
- 50 ბაბაში ნენათეში ჟინ ოხთიმუ უნონ.
„მამის სიტყვებით (სიტყვებზე) უნდა იარო.“
- 51 ბადი დო ბერეს არ ნოსი ულუნან.
„მოხუცა და ბავშვს ერთი კჳუა აქვთ.“
- 52 ბადი კოჩის დელიკანეფეკალა დოხუნუ ვარ ნომსქუნს.
„მოხუც კაცს ახალგაზრდებთან დაქლომა არ შეშენის.“

- 53 ბაზის კიშის მთიერი აყვანდანა, ვარ მეგჩაფს.
„ზოგს ზამთარში თოვლი რომ სთხოვო, არ მოგცემს.“
- 54 ბაზი ჭუმუთი ხაჩქარე.
„ზოგჯერ მარილიც უნდა დათესო.“
- 55 ბალუქჩი ონჯირეს ვარ ლურუნ.
„მეთევზე საწოლში არ კედება.“
- 56 ბაშქას კუი ვარ უნთხორა, სი ქოდოლოლაფ.
„სხვას ორმო არ გაუთხარო, შენ ჩაეარდები.“
ნუ უთხრი სხვას ორმოს, თორემ თვითონვე ჩაეარდები.
- 57 ბაშქაში ბერგითენ ყონა ვარ იხაჩქენ.
„სხვისი თოხით ყანა არ მოიხენება, არ დაითესება.“
- 58 ბაშქაში გურის მითი ვარ დოლოხენ.
„სხვის გულში არაეინ ზის.“
სხვის გულში არაეინ იხედებაო.
- 59 ბაშქაში დულმას მო აკათურ!
„სხვის საქმეში ნუ ერევი!“
- 60 ბაშქაში თოკითენ კუიშა ვარ გილენ.
„სხვისი თოკით ორმომი არ ჩაისელება.“
- 61 ბაშქაში ნეენას ნა ნოკანკა, სქანი ნეენასთი ნოკანკეფან.
„სხვის კარზე რომ დააკაუნებ, შენს კარზეც დააკაუნებენ.“
- 62 ბაშქაში ომუდითენ ვარ ისქედინენ.
„სხვისი იმედით არ იცხოვრება.“
სხვის იმედზე ფართო ლოგინს ნუ დააგებო. (2053)
ბაშქაში ომუდითენ უგმარელი ქოდოსქილუ.
„სხვისი იმედით შშიერი დარჩები.“
- 63 ბაშქაში ცხენის ნა გეხედა, ორდო გაულუ.
„სხვის ცხენზე რომ შეჯდები, მალე ჩამოხვალ.“
სხვის ცხენზე შემჯდომი მალე ჩამოხტებაო. (2057)
- 64 ბაშქაში ხეს ვარ იწკომილენ.
„სხვისი ხელის მაკჭერალი, შემყურე არ უნდა იყო.“
- 65 ბელთაჲვა კატუქ კატუს ვარ მეჩაფს.
„მუქთად კატა კატას არ მისცემს.“
- 65ა ბელიშ ოსთერუ დო იხიმ ობარუ არ რენ.
ბელის თამაში და ქარის დაბერვა ერთია.

- 66 ბელუა, ნა იქიფს, ემუს გეაკირენ.
„წყველა, ვინც იწყველება, იმას დაეხვევა.“
წყველა მაწყვევარსაო. (2827)
- 67 ბერე დიღო ელომცქეინუქ ოკობუსს.
„ბავშვს მეტი მოფერება აფუქებს.“
- 68 ბერე დო ჯოლორი არ რენ (იტყვიან ცულ ბავშვზე).
„ბავშვი და ძალი ერთია, ერთნაირები არიან.“
- 69 ბერე ვარ დიბადერეტუ დო ჯობო გოდუმეტეს.
„ბავშვი არ დაბადებულიყო და სახელს არკმევდნენ.“
ბავშვი არ დაბადებულიყო, აბრამს არკმევდნენო. (190)
- 70 ბერე — ნანა-ბაბაში დერდი.
„შვილი — დედ-მამის სადარდებელი (დარდი).“
- 71 ბერე ომგარუშენი ონ, ლაქი — ოლალუშენ.
„ბავშვი ტირილისთვისაა, ლეკვი საყვფად.“
- 72 ბერე ორდაგინონ მუქო დუშმანი დო ნა ირდას, სქანიშენი არგურონი იყუნენ.
„ბავშვი უნდა გაზარდო როგორც მტერი და რომ გაიზარდება, შენი ერთგული იქნება.“
შვილი მტრულად გაზარდე, მოყვრულად გამოგადგებაო. (2483)
- 73 ბერეს ართეიშენ აშქურინასინონ.
„ბავშვს ერთის უნდა ეშინოდეს.“
- 74 ბერეს ნა უძიცა, თის გეგხედუნ.
„ბავშვს რომ გაუცინებ, თავზე დაგაჯდება.“
ბავშვს რომ გაუცინებ, მუშტს გიჩვენებსო. (202)
ბერეს პიჯი ნა მეჩა, თიხ გეგხედუნ.
„ბავშვს პირი რომ მისცე, თავზე დაგაჯდება.“
ბერეს პიჯი ნა მეჩა, მუნდი გოწიაფს-მა.
„ბავშვს პირი რომ მისცე, საჯდომს გიჩვენებსო.“
ბავშვს პირი მიეცი, თავზე წაგაჯდება. (202)
- 75 ბერექ დერდი ოკოგირთაფს.
„შვილი დარდს გაგინახეერებსო.“
- 76 ბერექ ვარ იმგარაშა, ბუძი ვარ მეჩათან.
„სანამ ბავშვი არ იტირებს, მანამ ძუძუს არ მისცემენ.“

- 77 ბერეკ ნა კკომას, ნანათი იძღენ.
„შვილი რომ შეკამს, ღელაჲ გაძღება.“
- 78 ბერეშკალა გზას მო ამულურ, ბერეშკალა მო იწონერ.
„ბავშვთან ერთად გზას ნუ დაადგები, ბავშვთან ერთად ნუ იწონები.“
- 79 ბერეშ ოყოფუმუ ირი ოხორჯას უჩქინ, ორდუ ირის ვარ აჩქინენ.
„შვილის ყოლა ყველა ქალმა იცის, აღზრდა კი — მხოლოდ ზოგამო (აღზრდა ყველას არ ეცოდინება).“
- 80 ბელის საათ ქულუნ-ნა, მკუასთი ვა მენდოწკერს.
„ბატონს საათი თუ აქვს, მზესაც არ შეხედავს.“
- 81 ბინა მუქო ნა ღოდგა, ქაოშე ეშო მულუნ.
„საძირკველს როგორც ჩაყრი, კუთხეც ისე ამოვა.“
- 82 ბიკი ბერე ოჯალიში მალი რენ.
„ვაჟიშვილი ოჯახის სიმდიდრეა.“
- 83 ბორჯი კაი ნღლაშა ვარ დოსქიდუნ.
„ვალი კარგ ღღემდე არ დარჩება.“
- 84 ბორჯი მეჩამუთე იჩოდენ, გზა ოგზალუთე იჩოდენ.
„ვალი გასტუმრებით (მიცემით) თავდება, გზა სიარულით თავდება.“
- 85 ბორჯის მეჩამუ უნონ. ~
„ვალს მიცემა უნდა.“
ვალს გადახდა უნდაო. (3432)
- 86 ბორჯიშენ მენდრა იყვაგინონ.
„ვალისაგან შორს უნდა იყო.“
- 87 ბუმული კატუსთი ულუნ.
„ულვაში კატასაც (კი) აქვს.“
- 88 ბუტკუჯიქ თქვეერენ: მა-ნა მებუქკომარე კოჩი დოდურა-ტუკონ-ნა, არ კოჩიშენი არ ფუთი თოფური დობიქომტია.
„ფუტკარს უთქვამს: ჩემგან დაკბენილი კაცი რომ მომკვდარიყო, ერთი კაცისთვის ერთ ფუთ თათლს გავაკეთებდიო.“

- 89 გამახთომონი დიციხირი გამახთასინონ.
 „გამოსაშვეები სისხლი უნდა გამოვიდეს.“
 გამოსაშვეები სისხლი დროზე უნდა გამოუშვაო. (370)
- 90 გელახთი ღარღალაშა, ელახთი შაძღალაშა.
 „ჩადი სალაპარაკოში, აღი ფარღალაშა.“
- 91 გენჯირელი ვარ ღურუნ, კუჩხეს დოდგინერი დოღურუნ.
 „ჩაწოლილი არ კედება, ფეხზე მდგომი მოკედება.“
- 92 გელაღალერის ნოსთონი ვარ უღუნ-მა.
 „დაყვედრებულს გემო არა აქვსო.“
- 93 გეკაფულე კაი უღუნ, ოკულე მუ იყვას!?
 „დასაწყისი კარგი აქვს, მერე რა იქნება!?“
- 94 გზა ოღალალუთენ იჩოდენ-მა.
 „გზა ლაპარაკით თავდებაო, იღევაო“
 გზა სიარულში დაიღევაო. (417)
- 95 გზათენ ნა უღუნს ვა დაკკინდენ.
 „გზით მიმავალი არ დაიღუნება.“
- 96 „გინონია“ ძაბუნის კითხუფან.
 „„გინდაო“ ავადმყოფს კითხებთან.“
- 97 გინძე ნენას კაბლა მოყუფს.
 „გრძელ ენას ჩხუბი მოჰყეება.“
- 98 გინძე ხჩე ნჯათი რენ, ჰამა დიშქა ვარ იყვენ.
 „გრძელი ალვის ხეცაა, მაგრამ შეშად არ გამოდგება (არ
 იქნება).“
 ალვის ხე მაღალია, მაგრამ პატარა ცული კრისო.(75)
- 99 გიჩქიტას, საპრის სელამეთი უღუნ.
 „იცოდე, მოთმინებას საშვეიდობო აქვს.“
- 100 გჟაჟ გინტაში, მაკინა დო ლუ არ მოგინთამს.
 „როცა გშია, მაკარონსა და მხალსაც ერთნაირად შეკამ.“
- 101 გმარი ნა იფხორ მერის, კუჩხე მო გედუმერ.
 „იმ ადგილას, სადაც საკმელს კამ, ფეხს ნუ დაღებ.“

- 102 გმარი ოძლათაშა.
„კამა ძლომამდეო“ (2835)
- 103 გმარი უნონ, დულა — ვარ.
„კამა უნდა, საქმე — არა.“
კამა მწადიან, გარჯა — არაო. (2834)
- 104 გოლა მალალა რენ, თუთათი მალალა რენ, ღორმოთითი.
მალალი რენ, მარა დობადონა ირი ხოლო რენ.
„მთა მალალია, მთვარეც მალალია, ღმერთიც. მალალია, მაგ-
რამ სამშობლო უველაფერია.“
- 105 გორი დო ქობიროფ/მ!
„ეძებე და იპოვი!“
ეძიებდე და ქოვებდეო (2989)
- 106 გოხევის ნთომა ვა გახვენ.
„გაცეენილს თმა არ გაცივია.“
- 107 გოთხიმუთენ გზა ვა იშიენ.
„სიარულით გზა არ ცეღება, არ დაილევა.“
- 108 გური ინი გილუტაში, მეორაქ ვა გოტუბინამს.
„თუ გული ცივი გაქვს, მზე არ გაგათბობს.“
- 109 გური ირის უღუნ, ჰამა არკაელი ვა რენ.
„გული ყველას აქვს, მაგრამ ერფნაირი არ არის, განსხვავე-
ბულია.“
- 110 გური მოგიხთუ-ნა, ქეას გდაკიბინია.
„გული თუ მოგივიდა, ქეას უკბინეო“
- 111 გურის ნა გილუნ-სთერი, ჰეშო ეი!
„როგორც გულში გაქვს, ისე მოიქეცი.“
- 112 გურონის ღორმოთიქ ნუშველს.
„გულიანს ღმერთმა უშველის.“
- 113 გურუნი დო მსქვერი ნა ვარ იჩინამს კოჩი მუქ რენ გუ-
რუნი.
„ჰაცი ვირსა და შველს. რომ ვერ გამოიცინობს, თვითონაა
ვირი.“
- 114 გურუნის აღთუნი მოკიდეს-ში, ჰამა მუ მონკა რენდა!“
— თქუ.
„ვირს ოქრო რომ აკიდეს, ეს რა მძიმეაო!“ — თქვა.“

- 115 გურუნის ალთონიში უზენავე დუხენეს, ჯოხო მჭეში
ქოდოსქიდუ.
„ვირს ოქროს უზანგი გაუკეთეს, სახელი მაინც ძველი და-
რჩა.“
- 116 გურუნ სქანის გეხე-ნა, ხარკიშ ნცხენის მო კიშუ.
„შენს ვირზე თუ ზიხარ, სხვის ცხენს ნუ გაეკიდები.“

დ

- 117 დაა მან დო ოკულე სინ.
„ჯერ მე და მერე შენ.“
ჯერ თავო და თავო, მერე ცოლო და შვილოო. (2943)
- 118 დამთერეფექ ნუსაშ დერდი ვა ზდიმან.
„დედამთილები ჩძლის დარდს არ დარდობენ, არ განიცდი-
ან.“
- 119 დალი უმკაფელი ვა იყვენ.
„ტყე ტურების გარეშე არ იქნება.“
- 120 დალიშენ გამახთიმერი მთუთი დალიშა ამულუნ.
„ტყიდან გამოსული დათვი ტყეში შევა.“
- 121 დაჩხური დო ოროთა ვა იმფულენ.
„ცეცხლი და სიყვარული არ დაიმალება.“
- 122 დაჩხური ვა რენ-ნა, კომა სოლენ ჟულუნ?
„ცეცხლი თუ არ არის, ცეცხლი საიდან ამოდის?“
- 123 დაჩხური თიფის ვა იშინახენ.
„ცეცხლი თივაში არ შეინახება.“
თივაში ცეცხლი არ დაიმალება (1007)
- 124 დაჩხურის თეშქე გეშუბლი, იახოლ დოკუმს.
„ცეცხლს ოლონდ შეუკეთე (დააყარე), ყველაფერს წვაეს.“
- 125 დაჩხური-ჩქიმიქ გოტუბინამსში, გჳარი-ჩქიმიქ მოთ ვარ
გოდლამს?
„თუ ჩემი ცეცხლი გათბობს, ჩემი საქმელი რატომ არ გა-
ძლებს?“

- 126 და ჭუმბაშენი, ჭუმბა თი-მუშიშენი.
„და ძმისთვის, ძმა თავისთვის.“
და ძმისთვისაო. ძმა სხვისთვისაო. (3089)
- 127 დელიკანიში ხე-ფორჩასთი შქირონს.
„ახალგაზრდის ხელ-მკლავსაც შია.“
ემაწვილისა საყელოცა კამს. (3204)
- 128 დემირი ფასიქ იმხორს დო კოჩიში გური -- დერდიქ.
„რკინას ჟანგი კამს და კაცის გულს — დარდი.“
დერდიქ კოჩი ონდღულინათს.
დარდი კაცს ადნობს.
ჟანგი რკინას კამს, დარდი — გულსაო. (1777)
- 129 დელის მთელი დელი უჩქინ.
„გიქს ყველა გიქი ჰგონია.“
ქურდს ყველა ქურდი ჰგონიაო. (2338)
- 130 დელის ნოსი ვარ მოკითხუფან.
„გიქს ჰკუას არ მოკითხავენ.“
- 131 დერდიქ დერდი გოქკონდინათამს.
„დარდი დარდს დაავიწყებინებს.“
დარდს დარდი დაგავიწყებსო. (542)
- 132 დიდი გზაშენ იდი, ოხორიშა სალი მეხთი.
„გრძელი (დიდი) გზით წადი. სახლში ცოცხალი მიდი.“
შორი გზა მოიარე, შინ შშვიდობით მიდიო. (2500)
- 133 დიდი დულმას მკითხე გამოწყერნან.
„დიდ საქმეს დაწვრილებით. წერილად უყურებენ.“
- 134 დიდი თის დიდი წკუნი აყვენა.
„დიდ თავს დიდი ტკივილი ექნებაო.“
დიდ ხეს დიდი ჩრდილი აქვსო. (604)
- 135 დიდილეთუმ ღნოს დაჰა დიდი რენ.
„უფროსების ჰკუა უფრო დიდია.“
- 136 დიდი მუშიში ნენას-ნა ვა ნუსიმიანს კოჩიქ. დიდი ზიანი ძიროფს.
„თავისი უფროსის სიტყვას რომ არ შეისმენს. კაცი, დიდად დაზარალდება (დიდ ზიანს ნახავს).“

- 137 დიდი ნჯაშენ დიდი ნოხაპულე ძელათს-მა.
„დიდი ხიდან დიდი წაფოტი ავარდებაო (ყვივაო).“
დიდ ხეს დიდი ნაფოტი ავარდებაო. (602)
- 138 დიდი ქორტაში, კიტა ვარ ღოხედასენ.
„როცა უფროსი არის, უმცროსი არ უნდა დაჭდეს.“
- 139 დიდი ჩხინდი გილუნ-ნა-თი, კათა შურას მო აშურ!
„დიდი ცხვირი რომც გქონდეს, ყველაფერს (ყველას სუნს) ნუ სუნავ.“
- 140 დიდი ჩხომიქ კიტა ჩხომი იმხორს.
„დიდი თევზი პატარა თევზს კამს.“
- 141 დიდიქ მუ მულუ-ქი, კიტაქ მულატუ!
„უფროსმა რა მოიტანა, რომ უმცროსს მოეტანა!“
- 142 დილო ბერე დილო დერდი რენ.
„ბევრი შვილი ბევრი დარდია.“
- 143 დილო გმარის დიდი ქორბა ულუნ-მა.
„ბევრ საკმელს დიდი მუცელი აქვსო.“
- 144 დილო დიდუშუნა-ნა, ლაპათი ეა იქკომენ.
„ძალიან ბევრს თუ იფიქრებ, ფაფაც არ იკმევია.“
- 145 დილო მო გონზდერ, მექკოდარე.
„ბევრს ნუ გაიწელები, გაიჭიმები, გაწყდები.“
- 146 დილო მოთ ისინაფამ, ნენაქ ნენა მოილამს.
„ბევრს ნუ ილაპარაკებ, სიტყვა სიტყვას მოიტანს.“
- 147 დილო მო იდუშუნ — ორდო დიბადერ.
„ბევრს ნუ ფიქრობ — მალე დაბერდები.“
- 148 დილო ნა უკუწკინათს, ემუს მატენ.
„ბევრი, ვინც აშველებს, იმას ხედება.“
- 149 დილო ნა უნტუ ემუს, კიტათი ქაგუნდუნუ.
„ბევრი რომ უნდოდა იმას, ცოტაც დაეკარგა.“
ბევრის მდომმა ცოტაც დაკარგაო. (285)
- 150 დილო ნა ქხვამუფს კოჩიმენ გაშქუინას.
„ვინც ბევრს გაქებს, იმის გეშინოდეს.“

- 151 დიდო ნა ლალალა, ნენაქ ნენა მუმერს.
„ბევრი რომ ილაპარაკო, სიტყვა სიტყვას მოიტანს.“
- 152 დიდო ოგაქკომუ-ნა, თოფურითი ნკოლო მოგიტხამს.
„თუ ბევრი ქამე, თათლიც გემწარება.“
- 153 დიდო ომგარინუთენ ღურელი ვარ ისაღენ.
„ბევრი ტირილით მკედარი არ გაცოცხლდება.“
ბევრი ტირილი მკედარს ვერ გააცოცხლებსო (279)
- 154 დიდო ოსინათუ ნოშქერი რენ.
„ბევრი ლაპარაკი ნახშირია.“
- 155 დიდო საბრი ყვი, დულმაში ქმოქი ვარ ნაგნაშა, მუთუ ვა ყვა!
„მოითმინე, სანამ საქმის ძირს არ გაიგებ, ნურათერს იზამ!“
- 156 დინის ნა გუიქთენ კოჩიკალა მანებრობა ვარ ივენ.
„რჯულმოქცეულ კაცთან მეგობრობა არ შეიძლება.“
- 157 დიძღაში, შშქორინი მუფერი რენ, გოგოქკონდუნ.
„რომ გაძღები, შიშვილი როგორია, დაგავიწყდება.“
- 158 დობადონა გონდინი-ნა, თითი გონდინერი გილუნ.
„საშობლო თუ დაკარგე, თავიც დაკარგული გაქვს.“
- 159 დოდგინერი ტიბაშენ გამქურინას.
„დამდგარი ტბისა გემინოდეს.“
- 160 დონოქკინდემენი ნჭირი ქამი რენ.
„დაღლილისათვის ძილი წამალია.“
- 161 დოღურუ დო ქამუჩითუ.
„მოკედა და გადარჩა.“
ვინც მოკედა-მოჩაო (3454)
- 162 დოხუნუთენ დულმა ვარ იჩოდენ, ვარ იყვენ.
„ჯლომით საქმე არ გათავდება, არ გაკეთდება.“
- 163 დუგუნემა ნა იღუთი დიფიშმანუ დო ნა ვარ იღუ-თი.
„ქორწილში წასულმაც ინანა და წაუსვლეღმაც.“
- 164 დულმა თქვენი კაი დოქაჩით დო მუთუ ვარ გალოდენან.
„თქვენი საქმე კარგად გეკიროთ და არათერი მოგივათ.“

- 165 დულა მო უწუმერ დო თის პალო გეჩი.
„საქმეს ნუ ეტყვი და თავზე პალო დაარტყი.“
- 166 დულა-მუმ ბაშქას ნა ოხვენაფასენ, კოჩის ფუჯიშენ
ჭარკი ვარ ულუნ.
„ეინც თავის საქმეს სხვას გააკეთებინებს, ისეთი კაცი სა-
ქონელისაგან არ განსხვავდება.“
- 167 დუმკუქუ მსვა მოილა-ში, და დაჩხურის გელულამს, და
წყარის.
„ქიანკველა ფრთას რომ გამოისხამს, ან ცეცხლში ჩავარდე-
ბა, ან წყალში.“
დუმკუქუს ეჯელ მუხთაშულ მსვა ნაჩანენდა.
ქიანკველას აღსასრული რომ მოუვა, ფრთები გამოებმებაო.
ქიანკველას რომ ფრთები გამოუვა, ღმერთი მაშინ გაუ-
წყრებაო. (2841)
- 168 დუნდა მაქვალისთერი რენ; ამა ვა გეიტაღანენ.
„დედამიწა კვერცხივითაა, მაგრამ არ მოიტაფება.“
- 169 დუნდა ნიტას, ქორბას გიტას.
„ქვეყანა იქცეოდეს, მუცელში ჩადიოდეს.“
ქვეყანა იქცეოდა და ტურა ქორწილს შეექცეოდაო. (2273)
- 170 დუნდა ნიტუ დო ონჯლორეკ ოქაჩუ.
„ქვეყანა იქცეოდა და სირცხვილმა შეაკავაო.“
- 171 დუნდას ენ კაჟ ნა კვათუმს კაბა კალემი ენ.
„ქვეყანაზე ყველაზე მკრელი ხმალი ფანქარია.“
- 172 დუნდას იმ იქთუნ, იმ იჩოდენ.
„ქვეყანაზე ყველაფერი იცვლება, ყველაფერი იღვება.“
- 173 დუნდას იმ კაობა დო იმ პატობა ნენაქ იქომს.
„ქვეყანაზე ყოველგვარ სიკეთეს და ყოველგვარ სიავეს ენა
იქმს.“
- 174 დუნდას ღნოს ნა ულუნ კოჩიქ, დულა — მუმ ხე —
მუშითე ყვას.
„ქვეყანაზე კყუა რომ აქვს კაცს, თავისი საქმე თავისივე
ხელით უნდა აკეთოს.“
ქვიანმა კაცმა თავისი ხელით უნდა აკეთოს თავისი საქმე.

- 175 ღუმმანი ღოსტი ეარ იყვენ.
 „მტერი მოყვარე არ იქნება.“
 მტერი მოყვარე არ გახდება.
- 176 ღუმმანი ღულღათენ იჯგინენ.
 „მტერი საქმით „იჯობება.“
 მტერს საქმით მოყრევი.
- 177 ღუმმანის ღუმმანობა უნონ ღო ღოსტის — ღოსტობა.
 „მტერს მტრობა უნდა ღა მოყვარეს — მოყვრობა.“
- 178 ღუმმანი ქორბა სქანი რენ-ღა.
 „მტერი შენი მუცელიაო.“

ე

- 179 ეთვალუს ოწკელი ღო კუჩხე ეშო გონთხი!
 „საბანს შეხედე ღა ეფხი ისე გაშალე!“
 საბანი ისე ღაიხურე, როგორც ეფხი გაგიწედესო. (1869)
- 180 ეილული ბურგიღის გიღუძინ, ღისელა-ში ნულაფს-ღა.
 „სიკეთე მუხლზე უღევს, რომ ადგება, ჩამოეარღებაო.“
- 181 ეილული ღოყვი ღო გზაშ წალე ისთოღია.
 „მადღი, სიკეთე ქენი ღა გზის ქვემოთ გადააგღეო.“
 მადღი ქენი ქვას დაღევი. გამოივღი, წინ დაგვბღება. (1161)
- 182 ეილული ეარ გონღუნუნ.
 „სიკეთე არ ღაიკარგება.“
- 183 ეილული თოღიშენ ეარ გიტკოჩენ.
 „სიკეთე თვღიღან არ გაიგღება.“
- 184 ეილული ყვი ღო ქვამ თუღე ეწადვი.
 „სიკეთე ქენი ღა ქვის ქვეშ შემოღევი.“
- 185 ემ ღუნღაშენ მითი ეარ გუიქთერენ.
 „იმ ქვეყნიღან არავინ დაბრუნებულა.“
- 186 ენა მეხთა ღეის, ოხორი კიღაგინონ-ღა.
 „საღაც წვახვღალ, იმ ადგილზე სახღი უნღა ააშენოო.“

- 187 ეშელი დო მსქვერი ნა ვარ იჩინოფს კოჩი მუქ რენ ეშე-
ლი.
„კაცი ვირსა და შველს რომ ვერ იცნობს, ვერ გაარჩევს,
თვითონაა ვირი.“
- 188 ეშელის ფალანი მუში მონკა ვარ აყვენ.
„ვირს თავისი უნაგირი არ დაამძიმებს.“
- 189 ეშელიქ ცხენიშენი იჩალიშეთს-მა.
„ვირი ცხენისთვის მუშაობსო.“
- 190 ეშელი ჩქიმი! აქ გელადგატი-ნა, ვარ მეყოლაფტია.
„ჩემო ვირო! აქ რომ (ფეხი) დაგედგა, არ გადაიჩეხებოდით.“
- 191 ეშო მუშქვი, ვარ გელაგისქიდას.
„ისეთი ლუკმა გადაყლაპე, ყელზე არ დაგადგეს.“
კაცმა ისეთი ლუკმა არ უნდა გადაყლაპოს, რომ ვერ მოი-
ნელოსო. (1207)
- 192 ეშო ფუქიქ დიმლორატუ-ქი, არ კარდალა ინკალტუკონ-
და.
„ისეთ ძროხას დაებღავლა, რომ ერთ ქებას იწველიდესო.“
ისეთმა ფურმა დამწიხლოს, ჩემზე მეტს იწველიდესო. (1116)

3

- 193 ვათანიგონდინერი კოჩი გონდინერი რენ.
„სამშობლოდაკარგული კაცი დაკარგულია:“
- 194 ვარ გიჩქინ-ნა, კითხი — ოკითხუ ონჯლორე ვა რენ.
„თუ არ იცი, კითხე — კითხვა სირცხვილი არ არის.“
- 195 ვართი მომცქვა, ვართი მემოძიკა.
„არც მაქო, არცა დამცინო (ზურგს უკან).“
- 196 ვარ იშოლა-შა, ჩხომი ვარ იკოფენ.
„სანამ არ დასველდები, თევზი არ დაიჭირება.“
წყალში დაუსველებლად თევზი არ დაიჭირებაო.
- 197 ვარ მიჩქინ-შო დო მეკოლაფი.
„არ ვიცი-თქო“ და გაატარე.“
„არ ვიცი“ უთხარ და გაეცალეო, მოიშორეო.

- 198 ვაქითიმეკალაფერი მთელიში პატი რენ.
„დროს გადაცილებული ყველაფერი ცუდია.“
- 199 ვაქითი მუშის მთელიში კაი რენ.
„თავის დროზე ყველაფერი კარგია.“
- 200 ვაქითი მუშის ღურათი კაი რენ.
„თავის დროზე სიკედლილიც კარგია.“
- 201 ვაქითიქ მითი ვარ ჩუმერს.
„დრო არავეის მოუცდის.“
- 202 ვით კითის ართი ვა აქთურენ დო ვითომ მუცხიქ არ
მეუაშ თე ვა მექჩამს.
„ათ თითს ერთიქ ვერ შეცვლის და ათასი ვარსკელავი ერ-
თი მზის სინათლეს არ მოგცემს.“

ზ

- 203 ზაბუნობა ნცხენითენ მულუნ, მეფოხეჲ იგზალს.
„აუადმყოფობა ცხენით მოდის, ხოხვით მიდის.“
სნეულეება კენებით მოიკრება და ჩანჩალით წაეაო. (2857)
- 204 ზღეი წყარათენ ქარმატექ ვა მქუმს.
„მოზიდული წყლით წისქვილი არ ფქეავს.“
- 205 ზენგინი ქორენა, პაქ რახატი დოხედუ ჰინდოს.
„თუ მდიდარი ხარ, მაშინ აქ შშვიდად იქდები.“
- 206 ზენგინიში მამულიქთი სქუმს, ხოჯიქთი ინქვალს.
„მდიდარის მამალიც დებს, ხარიც იწველება.“
მდიდარი კაცისა მამალიც კი კვერცხს დადებსო. (1391)
- 207 ზენგინიში ონჯირეს ინჯირი დო ჭუკარაში გმარი კკომი.
„მდიდარის საწოლში დაიძინე და ღარიბის საკმელი კამე.“
- 208 ზენგინიშ ქესე გუინწყეტა-შა, ჭუკარას შური ქმუხ-
თეფს-გა.
„სანამ მდიდარის ხაზინა (ქისა) გაიხსნებოდეს, გაიღებოდეს,
ღარიბს სული ამოხდებაო.“
- 209 ზოითენ მსქვანობა ვარ იყვენ.
„ძალით სილამაზე არ იქნება.“

- 210 ზულაკალა ნა სქიდუნს ომჩვირუთი აჩქინენ.
„ზღვასთან მცხოვრებს ცურეაც ეკოლინება.“
- 211 ზულა მელილუ, ტობას დოლიშქიდუ.
„ზღვას გავიდა, ზღვა გადალახა, ტბაში დაიხრჩო.“
- 212 ზულა-პიჩის სქიდუ-ნა. დალის ფაცხა გილუტას!
„ზღვისპირზე თუ ცხოვრობ, ტყეში ფაცხა გქონდეს!“
- 213 ზულას ნა იშუვეუს მკიმაშენ ვა აშქურიენ.
„ზღვაზე დასველებულს წვიმის არ ეშინია.“

თ

- 214 თაფალა დოფხედათ დო მალალა ბიპაამითათ.
„დაბალზე დაესხდეთ და მალალზე ვილაპარაკოთ.“
- 215 თაფალას ვა მანკუშინუ. მალალა ვა გმანკუ.
„დაბალი ვერ შეწვდა, მალალიც არ ჩამოიწია.“
- 216 თემბელი ბერეფეს მუთუ ვარ აგურენან.
„ზარმაცი ბავშვები ვერაფერს ისწავლიან.“
- 217 თემბელი ოქკომუმ ვაქითის კაი რენ, ოჩალიშუს ვაქითის
იძაბუნენ.
„ზარმაცი ქამის დროს კარგად არის, მუშაობის დროს ავად
ხდება.“
- 218 თერმონიში შქურიენერიქ მოლურთისთი შუი უბარს.
„თერმონით (ერთგვარი საკმელი) შეშინებული მაწონს სულს
უბერავს.“
- 219 თეფე თეფეს ვარ ნაგენ. კოჩი კოჩის ქონაგენ.
„მთა მთას არ შეხედება, კაცი კაცს შეხედება.“
მთას მთას არ შეხედება, თორემ კაცი კაცს შეეყრებაო.
(1467)
- 220 თეფეშუი მქვა ვა რენ, მეეილა-ში, ჩქვა ვა რენ.
„კარცი ქვა არაა, წაიშლება და, არ არის.“
- 221 თი გენკინერი კოჩიშენ გაშქურიენას.
„თავჩალუნული კაცისა გეშინოდეს.“

- 222 თი სქანი სი მო ომცქეაფ. ბაშქაქ გომცქეას.
„შენს თავს ნუ აქებ, სხეამ გაქოს.“
- 223 თი სქანი სი ოქაჩაგინონ.
„შენი თავი შენ უნდა შეიკაეო.“
- 224 თითო კუსუი მთელის ულუნ.
„თითო ნაკლი ყველას აქეს.“
- 225 თი ჩქიმიში სელამეთი ნენა-ჩქიმიში უჯის რენა.
„ჩემი თავის საშშვილობო ჩემი ენის წვერზეაო.“
- 226 თილქი გულუნ. გულუნ. ენ გვიდე ქმურქჩი დუქმანის
ქოგელიციდენ.
„მელია ივლის, ივლის და ბოლოს მექურქის დუქმანში ჩამო-
ეციდება.“
- 227 თიქ გიკკოუმს-ნა, წანა-სქანის ვა ბოწყე.
„თუ თავი გიკრის, შენს ასაკს არ ეუყურებ.“
- 228 თიმ დიდინობას ღნოსიმ გუნძანობა იგაა ვა ავენ.
„თავის სილიდე და ქკუის სიგრძე ერთნაირი არ არეს.“
- 229 თიში თომა მითის ვარ უკოროცხუნ.
„თავზე თმა არავის დაუთელია.“
- 230 თი ჩქიმიში დობთორი მან ვორე.
„ჩემი თავის ექიმი შე ვარ.“
- 231 თოკი მუქო გინონ. ნენა, ხამანწა გეკორარე.
„თოკი როგორც გინდა, ენა უნდა განასკეო, ენას ყველაფე-
რი არ უნდა ათქმეინო.“
- 232 თოლდე მილუტას დო პატი ფერის ტან!
„თვალეზი მქონდეს და ცუდი ფერისა იყოს!“
- 233 თოლიგონწიშერი კოჩი ვარ გონდუნუნ.
„თვალახელილი კაცი არ დაიკარგება.“
- 234 თოლი დო უჯი სქანითე ვარ ოგნა, ვარ ძირა-შაქი.
დულაა მოთ იქომ ხარკიში ნენათე!
„სანამ შენი თვალითა და ყურით არ გაიგონო, არ ნახო,
სხვისი სიტყვით საქმეს ნუ გააკეთებ!“
- 235 თოლი ვარ იძლენ.
„თვალი არ ძღება.“
თვალი ცქერით არ გაძღება, გული — ნდომითაო. (3508)

- 236 თოლითენ ვარ ძირა-შა, ნე კაი თქვა დო ნე-თი პატი.
„სანამ თვალით არ დაინახავე, არც კარგი თქვა და არცა
ცუდი.“
- 237 თოლი სქანითენ ვარ ძირა-შა, მო იჯერ.
„სანამ შენი თვალით არ დაინახავე, ნუ დაიჯერებ.“
- 238 თოლიქ მენდრა ძირომს, ღნისიქ დაჰა მენდრა-მა.
„თვალი შორს ხედავს, ჰკუა უფრო შორსაო.“ (3507)
- 239 თოლი-უძღღუში მუთუ მო იკვან.
„თვალ-უძღღებისაგან ნურათერს ნუ მოითხოვ.“
თვალ-უძღღებს ნურათერს ნუ თხოვ.
- 240 თომა გინძე - ნოსი მკულე.
„თმა გრძელი - ჰკუა მოკლე.“
- 241 თომას ნოსი უღუტუკონ-ნა, კათა მერის ვარ მიტუ.
„თმას ჰკუა რომ ჰქონდეს, ყველგან არ ამოვიდოდა.“
- 242 თოფურიში ლოცანობას ბუტყუჯიში ნძი უღუნ.
„თაფლის სიტკბოს ფუტკრის ნესტარი აქვს.“
- 243 თოლიქ თოლის ემიეთი ვარ ოლოდაფს.
„თვალი თვალს არ ენლობა.“
- 244 თრანგის უნტას-ნა კოჩიში მოშლეთინუ, მთუთისთი კა-
ვალი გელოჩათაფს-მა.
„ღმერთს კაცის გადარჩენა რომ უნდოდეს, დათესაც სალა-
მურს დააკვრევინებსო.“
- 245 თრანგიქ წოხლე სი მეგჩას, ოკულე მან-მა.
„ღმერთმა ჯერ შენ მოგცეს მერე მეო.“
- 246 თუთუნი შუმ-ნა, ებზა მოთ ვა გიღუნ?
„თუ თამბაქოს ეწევი, ასანთი რატომ არა გაქვს?“
- 247 თუნა დიდი ტერენ, ჰამა სარფითი კიტა თუნა ტერენ-
მა.
„ღუნაი დიდი ყოფილა, მაგრამ სარფიც პატარა ღუნაი ყო-
ფილაო.“
- 248 თურქი ცხენის გეხდუი, ბელი ვორემა უჩქინ.
„თურქი ცხენზე თუ შეჯდა, ბატონი ვარო ჰგონია.“
- 249 თურქის ინი ავეში, გვეუ ოხორი-მუში.
„თურქს რომ შეცივდა, დაწვა თავისი სახლი.“

- 250 თურქიქ მკეუდი ეა იფხორს, ქოვალითი ვა ულუნ.
 „თურქი მკადს არ კაშს, პურიც არა აქეს.“
- 251 თურჩა ქოდიგუი-ნა, თურქ ბორე-ჟა, მო ზოპონ.
 „თურქული თუ გისწავლია, თურქი ვარო, ნუ იტყვი.“

0

- 252 იგბალი მომჩი დო გზაში წალე მისთოლია.
 „იღბალი მომეცი და გზიდან გადამაგდეო.“
- 253 იზმოჯეს გამათხვეერი უხვენუ ეა ივენ.
 „სიზმარში გათხოვილი არ დაორსულდება.“
- 254 იგბალი გილუნ-ნა, ვარ გონდუნუ.
 „იღბალი, ბედი თუ გაქვს, არ დაიკარგები.“
- 255 ინნადი კოჩიში მუთუ მო ვინტას.
 „ჩიუტი კაცისა არაფერი გინდოდეს.“
- 256 ირი კოჩიში თის ეურენეჩ ბელა იყვენ.
 „ყოველი კაცის თავზე ორმოცი ხითათი იქნება.“
- 257 ირის ქორენ მციქა ირიში.
 „ყველაში არის ცოტა ყოვლისა.“
- 258 ისა მეჯახთიმონი ვარ გიჩქინ-ნა, ლალის მო მეფულუ.
 „გადასასვლელი თუ არ იცი, მდინარეს ნუ გადახვალ.“
- 259 იხი დო მქიმა ვარ ტაში, ლიბადი მონკა მოგითხამს.
 „ქარი და წვიმა თუ არ არის, პალტო დაგამძიმებს.“
- 260 იხიქ მეჩხომეს ნა უნონსთერი ეა ბარს.
 „ქარი, როგორც მეთევზეს უნდა, ისე არ დაუბერავს.“

კ

- 261 კავე უჩა რენ, ამა ალა დო ბეგიქ შუფან.
 „ყავა შავია, მაგრამ ალა და ბეგიც სეამენ.“
- 262 კათა კვინჩი ჟოვა მუშიშა მულუნ.
 „ყველა ჩიტი თავის ბუდეში დაბრუნდება.“

- 263 კათა კოჩი არ ნოსიშა ვა რენ.
 „ყველა კაცი ერთი კქუისა არ არის.“
- 264 კათა კოჩიკალა არკაელი ნენათენ ვარ ილაღალენ.
 „ყველა ადამიანთან ერთნაირი ენით არ ილაპარაკება.“
- 265 კათა მხხური მუში კუჩხეთენ გუწიციდენ.
 „ყველა ცხვარი თავისი ფეხით ჩამოეციდება.“
- 266 კათა ნენას ყუჯი ვარ ნიჩენ.
 „ყველა სიტყვას ყური არ უნდა ათხოვო.“
- 267 კათა ღერის ქომოლობა ვარ ივენ.
 „ვაჟაკობა ყველგან არ გავა, არ იქნება.“
- 268 კათა კუმანი შოლა-პიჯის გოლგეყონი, სქანი კისმეტი
 ქოძიროფ.
 „ყოველ დილით ზღვის ნაპირს გაუყევი, შენს ბედს ნახაე.“
- 269 კათა ნჯაშ თუღე მო ფინთუფ-ქი, ღოხუნუმ ღერი ვარ
 გაყვენ.
 „ყოველ ხის ძირში ნუ მოსვრი, თორემ დასაჯდომი ადგილი
 არ გექნება.“
- 270 კაი ავჯიქ მზესქუს ვარ ასთომერს.
 „კარგი მონადირე შაშეს არ ესერის.“
 კარგი მონადირე დაწოლილ კურდღელს არ ესერისო. (1159)
- 271 კაი ბერეში ნანა-ბაბაქ ვარ იმგარელერენ.
 „კარგი შვილის დედ-მას არ უტირია.“
 კარგი შვილის დედ-მამას საკურთხი არ უნდაო (1163)
- 272 კაი დოლომოქუნს-ჯა დო ალა მო გიჩქიტას თი სქანი.
 „კარგად მაცვიო და ბატონი არ გეგონოს შენი თავი.“
- 273 კაი დო პატი არ ნენაშენ ითქვენ.
 „კარგი და ცუდი ერთი ენიდან ითქმის, თქმულა.“
- 274 კაი დო პატი მთელის უხუქთუნ.
 „კარგი და ცუდი ყველას ურევი.“
- 275 კაი დო პატიში არას დიდი მენძილი ვა რენ.
 „კარგსა და ცუდს შუა დიდი მანძილი არ არის.“
- 276 კაი დუშმანითი კაი რენ.
 „კარგი მტერიც კარგია.“

- 277 კაი თრანგიშენ, პატი კოჩიშენ.
 „ჰარგი — ლმერთისგან, ცუდი — ადამიანისგან.“
- 278 კაი ისიშინი დო პატის ყუჯი მო მეჩადე.
 „ჰარგი მოისშინე და ცუდს ყური აარიდე. ყური არ ათხო-
 ეო.“
- 279 კაიკელე ყუჯი გილუტას, პატიკელე ყუჯის ნითვი.
 „ჰარგისაყენ ყური გეკიროს, ცუდისყენ დაიყრუე.“
- 280 კაი კოჩის მთელი ძერის ოხორი უდგინ.
 „ჰარგ კაცს ყველგან სახლი უდგას.“
- 281 კაიკოჩობა ფარათენ ვარ მიკოფენ.
 „ჰაიკაცობა ფულით არ იყიდება.“
 პატიოსნება ფულით არ შეიძინება.
- 282 კაი კოჩიში ნენა გმართი რენ წკართია.
 „ჰარგი კაცის სიტყვა საკმელიც არის და სასმელიც.“
- 283 კაი კოჩობა ბერობაშენდონი ბელლი რენ.
 „ჰაი კაცობა ბავშვობიდანვე ჩანს.“
- 284 კაი ნებრაფე ვარ გამაჩა!
 „ჰარგი მეგობრები არ გასცე, არ გაყიდო!“
- 285 კაი ოხორმანჯე შეჭაკალა მისელს.
 „ჰარგი მეოჯახე სისხამ დილით ადგება.“
- 286 კაი რენ — მუშიშენი რენ. პატი რენ — მუშიშენი რენ.
 „ჰარგია — თავისთვისაა, ცუდია — თავისთვისაა.“
- 287 კაი ტაონის შოლა კიტა რენ, პამა ნა გომბარას, ირ-
 დენ.
 „ჰარგ ამინდში ზღვა პატარაა, მაგრამ რომ დაუბერავს,
 დიდდება.“
- 288 კაი ტაონის პატი მოყუფს, კითლულის — თოქლული.
 „ჰარგ ამინდს ცუდი ამინდი მოჰყვება, სიღარიბეს — დოვ-
 ლათი.“
- 289 კაიშენი კაი მის უხევენუნ.
 „ჰარგისათვის კარგი ვის უქნია.“
- 290 კაიშენ კაი ვარ იჩოდენ.
 „ჰარგზე კარგი არ დაილევა.“
 მჭობნის მჭობნი არ დაილევაო. (3741)

- 291 კაი ცხენის კამკი ვარ უნონ.
 „ჰარგ ცხენს მათრახი არ უნდა.“
 კარგი ცხენი მათრახს არ დაიკრავსო. (1165)
- 292 კაი ჯოდორიქ მცუდიში ვარ ლალუეს.
 „ჰარგი ძალი ტყუილად არ ყფეს.“
- 293 კაიში (ოტყაფუ) ქორბას ომზდარე დო შუდი მბოლი მო-
 მზდარე.
 „ქამარი (სარტყელი) წელზე (მუცელზე) მოიქირე და თავი-
 სუფლად ამოისუნთქე.“
- 294 კამ გეკალას კამ ჩოდინი მოოშს.
 „ჰარგ დასაწყისს კარგი დაბოლოება მოსდევსო.“
- 295 კალათი ქერის გეძინ, გედგინ.
 „გოდორი ქერში დევს.“
 როგორ გოდორსაც დაწნავ, ისეთ გოდორში ჩაქდებიო.
 (1823)
 ისეთი გოდორი დაწანით, რომ თქვენ შეილებსაც გამოადგე-
 სო. (1112)
- 296 კაობა ნა ოლოდიშენ გაშქურინას.
 „ვისაც სიკეთე გაუკეთე, იმის გემინოდეს.“
- 297 კარაბათალის მართინიქ გენტომილუ ოგურუ, ოკულე
 მეს ქოგოკონდუ.
 ჩვიმას თოლიამ ყეინთეა ასწაელა, მერე თვითონ დაავეი-
 წყდა.“
- 298 კარავეი მუკო ტუხას, ძელუკაკონაი, ხოლო ქოდოსქიდუნ.
 „გემი რამდენიც დაიმსხერეს, ნაეისხელა მაინც დარჩება.“
- 299 კართა მთხა მუში კუჩხეთენ გუწიკიდენ.
 „ყველა თხა თავისი ფეხით ჩამოევიდება.“
- 300 კართა ქვა ძერი მუშის მონკა რენ.
 „ყველა ქვა თავის ადგილზე მძიმეა.“
- 301 კარკალაქ ბითთუმ წკარი ვარ ზდიმს.
 „აყირო მუდამ წყალს არ მოზიდავს.“
 კოკა მუდამ წყალს არ მოიტანსო. (1259)
- 302 კატა ბიგას ეურ დუდი ულუნ, მუკო ემთი დო გემთი.
 „ყველა ჯოხს ორი წვერი (გვირგვინი) აქვს, როგორც აღმა

და დაღმა.“

ჯოხს ორი წვერი აქესო. (2953)

303 კატუ ღო ჯოლოითი არ ოხოში რენან, ამა ართიკათი ვარ იჩინოძან.

„კატაც და ძალლიც ერთ სახლში არიან, მაგრამ ერთმანეთს არ ცნობენ.“

304 კატუ ვა ნანქუ-ში ნან, ხორცის ვა ცადუმს.

„კატა თუ ვერ წვდება, ხორცს არ მოსინჯავს.“

305 კატუ კაპულათენ ვარ დვატენ.

„კატა ზურგით არ დაეცემა.“

კატუქ კაპულა ვარ დონწათს.

კატა ზურგს არ დაკრავს.

კატა ზურგზე არ დაეცემაო. (1175)

306 კატუს მთუგი აღანდეტუ.

„კატას თავგი ელანდებოდა.“

307 კატუქ კუდელის გეჩინადუფტერენ,მა

„კატა კუდს ავალებდაო.“

კატა კუდს ასაქმებდაო.

308 კატუქ კუდელი ვა გგონწას.

„კატა კუდს არ დაკრავს.“

309 კატუ ჯოლორიქ ვარ იჩინოფს.

„კატას ძალლი არა ცნობს.“

310 კეზა არ დეკიკეს იყვენ-მა.

„მარცხი ერთ წუთში ხდებაო.“

311 კეზათენ კოჩოთი იყვილენ.

„შემთხვევით კაციც მოიკვლება.“

312 კვალი მხირუს კვალი შუნს.

„ყველიპარიას ყველი ახსოვს.“

313 კიბირი ემუშენი გილუნ-ქი. ნენას გგობაძგა.

„კბილი იმისათვის გაქვს, რომ ენას დააპირო.“

314 კიბირი ნენაში კილა რენ.

„კბილი ენის კლიტეაო.“

- 315 კიბირი ხე -- გური უჩა.
„კბილი თეთრი -- გული შავი.“
თეთრი კბილი და შავი გულიო.
- 316 კითლულის თოქლული მოყუფეს. თოქლულს -- კითლუ-
ლო.
„სილარიბეს დოვლათი მოყუება, დოვლათს -- სილარიბე.“
- 317 კითხი დო გაჩქინას (გაჩქინასენ).
„კითხე და გეცოდინება.“
- 318 კილიჯიკ კაი მიკვირუფსჲა დო დიდო მო ინქინაფ, ბელას
ქოლოლოქტკომერს.
„ხმალი კარგად მიკრისო და ბევრს ნუ იქნევ, ხიფათში ჩა-
გაგდებს, შარში გაგხვევს.“
- 319 კვამეთი იუვასინონ-ჲა დო დობაწიწიქ თოლი ქვოი დის-
ვენერენ.
„წარღენა იქნებაო და კიყელას თვალეზი დაუთხრია.“
ქვეყნის დაქცევის შიშით კიამ თვალეზი დაითხარაო.
- 320 კიშის -- ღორღანი, ჲაზის -- აჲანი.
„ზამთარში -- საბანი, ზაფხულში -- დო.“
- 321 კომა ნა ჲულუნ სეას, დაჩხური ჲენ.
„კვამლი რომ ამოდის (ადგილზე), ცეცხლია.“
სადაც კვამლი ამოდის, იქ ცეცხლი იქნება.
- 322 კომანთოუს იჲჲა კომა ვა ივენ.
„საკვამურში ყოველთვის კვამლი არ იქნება.“
- 323 კონკმის ულუნ-ნა, სინთი გილუნ-ჲა.
„მეზობელს თუ (რამე) აქეს, შენც გაქვსო.“
- 324 კონქშიშ მაქვალი მხხუ იყვენ.
„მეზობლის კვერცხი მსხვილი იქნება.“
მეზობელს მეზობლის ქათამი აქლემი ეგონაო. (1413)
- 325 კოჩი არ დლას გოწაკიდერი ქონუზონდუნ.
„კაცი ერთი დღე ჩამოკიდებული გაძლებს.“
- 326 კოჩი დიდიკალა დიდი ტასინონ, კიტაკალა -- კიტა.
„კაცი დიდთან დიდი უნდა იყოს, პატარასთან -- პატარა.“
- 327 კოჩი დოლოხე ქეელი ენ, ფუჯი -- გალენდო.
„კაცი, ადამიანი შიგნითაა კრელი. ძროხა -- გარედან.“

- 328 კოჩი ვარ ცხუნა — გინონ.
„კაცი არ უნდა გაარჩიო.“
- 329 კოჩი კოჩითენ, ლობედი მძგუჯითენ.
„კაცი კაცითა, ლობე ბოძითა.“
კაცი -- კაცითაო, ლობე — ქაცვითაო. (1196)
- 330 კოჩი კოჩიქ ოქაჩეთს, ლობერი — კაზულიქ.
„კაცს კაცი აკაეებს, ლობეს — ბოძი, სარი.“
- 331 კოჩი კოჩიშენი ქამი რენ.
„კაცი კაცის წამალაო.“
აღამიანი აღამიანის მალამოა.
- 332 კოჩი მავეარაფარა ვარ ღიბადენ.
„აღამიანი მეორედ არ ღაიბადება.“
- 333 კოჩი მენდრანი გზას იცადენ, იჩინობენ.
„კაცი შორი გზაზე გამოიცილება, იცნობა.“
- 334 კოჩი მთელიშეის ნუხონდუნ.
„კაცი ყველაფერს გაუძლებს.“
- 335 კოჩი ნა იზენგინას, ჭუკარობა გოქკონდუნ-ჯა.
„კაცი რომ გამდიდრდება, სიღარიბე ავიწყდებაო.“
- 336 კოჩი ნენათენ ნოკირათან დო ფუჯი-ქრათენ.
„კაცს ენით დააბამენ, ძროხას — რქით.“
- 337 კოჩი ნენა მუშიში საები ტასინონ.
„კაცი თავისი სიტყვის პატრონი უნდა იყოს.“
- 338 კოჩი ომუღითენ სქიდუნ.
„კაცი იმედით ცხოვრობს.“
- 339 კოჩი ოხორიში მუსაფირი რენ.
„კაცი (ქმარი) ოჯახის სტუმარია.“
- 340 კოჩის გვარითენ შური გედგინ.
„კაცს საკმლით სული უდგას.“
- 341 კოჩის იგბალი მუში ყვას ნოქარუნ.
„კაცს თავისი ბედი შუბლზე აწერია.“
- 342 კოჩის ისთერაკი ვარ უღუტაში, ღნოსითე მუთუ ვარ ივენ.
„კაცს თუ ბედი არა აქვს, კეუით არათერი გამოვა.“

- 343 კოჩის კოჩობა გილუტას, ჯოხი მუთხან გინონ გჯოხონტას.
„ჰაცს კაცობა გქონდეს, სახელი რაც გინდა გერქვას.“
- 344 კოჩის მგერიშენ ვარ აშქურინეტუკონ-ნა, ჟოლორი ვარ
შინახუფტუ.
კაცს მგლის რომ არ ეშინოდეს, ძალს არ შეინახავდა.
- 345 კოჩის მთელიშენ დიდი ომუდი მუში თიშენ ულუტასი-
ნონ.
კაცს ყველაზე დიდი იმედი საკუთარი თავისა უნდა ჰქონ-
დესო.
- 346 კოჩის მუ ალოდასინონ უჩქიტას-ნა ოხორიშენ ვალე ვარ
გამულუნ.
„ჰაცმა რომ იცოდეს რა მოელის, შინიდან გარეთ არ გამო-
ვა.“
კაცმა რომ თავის თავგადასავალი იცოდეს, შინიდან გარეთ
არ გამოვა.
- 347 კოჩის, მუკო ულუნ, ეკოჩქვა უნონ-მა.
„ჰაცს, რამდენიც აქვს, იმდენი შეტი უნდაო.“
- 348 კოჩის მციქა შეითანობათი ულუტას-უნონ, უჩქუტასინონ.
„ჰაცმა ცოტა ეშმაკობაც უნდა იცოდეს.“
- 349 კოჩის ნა გმოჯგინაფს, ღუნმას მუთუ ქორენ-ნა, ხოლო-
თი კოჩი რენ.
„ადამიანის მჯობნი (ადამიანს რომ აჯობებს) ქვეყანაზე თუ
რამ არის, მხოლოდ (მაინც) ადამიანია.“
- 350 კოჩის ნა მელასენ მეე ქურქიტას-ნა, ბალიშეფე ქოდორ-
ჩამს.
„ჰაცმა რომ იცოდეს სადაც დაეცემა, ბალიშებს დააფენს.“
- 351 კოჩის პატი შუნს, კაი გოქკონდუნ.
„ჰაცს ცუდი ახსოვს, კარგი ავიწყდება.“
- 352 კოჩის ნდლა ვარ აჩოდაშა, შური ვარ გამურთხეფს.
„ჰაცს დღე თუ არ დაელია, სული არ ამოუვა.“
- 353 კოჩის ნოხვენე მუში ვარ გუნდუნუნ.
„ჰაცს თავისი ნაშრომი, ნახელავი არ დაეკარგება.“
- 354 კოჩის ქორბა დეაძლენ, თოლი ვარ.
„ჰაცს მუცელი გაუძლება, თვალი არა.“
კაცს მუცელი სულ მალე გაუძლება, თვალი კი არასოდესო.

- 355 კოჩის ღურა ქომანქუდი, ლეტამუშიკელე გზა გორუმს.
„ჟაცს სიკედლილი რომ მოუახლოვდება, თავის მიწისაკენ
გზას ეძებს.“
- 356 კოჩის შავკა ნომსქუნს, ოხორის ოქულდე, ურთი.
„ჟაცს ქული შვენის, სახლს სახურავი.“
- 357 კოჩის შური გედგიტაშა, ხოლო მუთუში ომული უღუნ.
„ადამიანს, სანამ სული უდგას, კიდევ რალაცის იმედი აქვს.“
- 358 კოჩის ხუთ კითი უღუნ — ჩქართი არკაელი ვარ რენ.
„ადამიანს ხუთი თითი აქვს — ყველა უთანასწორო.“
- 359 კოჩიქ ოკაჩხე მუთუ ძირა-ში, დიდო ელამცქვეერი ივენ.
„ჟაცი ბოლოს რამეს რომ იშოვის, ნახავს, ძალიან განებივ-
რებული იქნება.“
- 360 კოჩიქ პატინობა ვარ ყვა, ვანა სი ვარ დოგხვადუნა,
სქანი ბერეს ქოდოხვადუნ წოხლე.
„ჟაცმა ცული არ გააკეთო, თორემ შენ თუ არ დაგხვდება,
შენს შეილს დახვდება წინ.“
მამამ ცოდვა ქნა, შეიღმა ზლოო.
- 361 კოჩიშა კაი ვარ გახევენენ-ნა, პატითი ვარ ოლოდა.
„ჟაცს კარგს თუ ვერ გაუკეთებ, ცულიც არ გაუკეთო.“
- 362 კოჩიში თოლი მუთუთენ ვარ იძღენ.
„ჟაცის თვალი არაფრით ძღება.“
კაცის თვალს ვერა გააძღებს — რაო.
- 363 კოჩიში კაინობა — პატინობა ნენათენ რენ.
„ადამიანის აე-კარგი ენით არის (ენაზეა დამოკიდებული).“
- 364 კოჩიში ნენაქ ქვათი ოკოტკომერს.
„ადამიანის ენა ქვასაც გახეთქს.“
- 365 კოჩიში მარდუმჭი ხოლო კოჩი რენ.
„ადამიანის მშველელი ისევ ადამიანია.“
- 366 კოჩიში ქორბას მთელიში ინტრენ.
„ადამიანის მუცელში ყველაფერი ეტევა.“
- 367 კოჩიში წანას დო დიდო წანას ღნოსი ვარ ივენ. ღნოსი-
თი თის ივენ.
„ჟაცის ასაკსა და წლოვანებაში ქუა არ იქნება, კვუაც
თავში იქნება.“

- 368 კოჩობა ვარ მიქოფენ.
„ჰაცობა არ იყიდება.“
- 369 კუი ნა უნთხორუეს კოჩი, კუის მუქ დოლოლათს.
„ჰაცი რომელიც სხვას ორმოს უთხრის, თვითონ ჩაეარდება ორმოში.“
სხვას ორმოს ნუ უთხრი, თვითონვე ჩაეარდები.
- 370 კულანი ბაშქაში რენ, ბიჭი ოჯალიში მალი რენ.
„გოგო სხვისია, ბიჭი ოჯახის სიმდიდრეა.“
- 371 კულანიში ხე-ფორჩათი ბელა რენ.
„გოგოს ხელ-მკლავიც შარია.“
- 372 კურაკილი ნა გემნკოლუკელემენ გომნწკენ.
„რაზა საითაც დაიკეტება, იმ მხრიდან გაიღება.“
- 373 კუჩხე გედგაში, წიწილაქთი გეგაკიბინს.
„ფეხს თუ დააბიჭებ, დაადგამ, გველი გიკბენს.“
- 374 კუჩხეს გედგითაში, კაი გოწკელი, სოთი ხეფეს კარ გელ-
გირი.
„ფეხზე რომ დადგები, კარგად შეხედე, ხელებზე ხომ არ დგახარ.“
- 375 კუჩხე სქანი მოლანიში ოლაგაჟრა გონთხი.
„ფეხი შენი საბნის მიხედვით გაშალე.“
- 376 კუქი იძლენ, თოლი ვარ.
„კუქი ძღება, თვალი არა.“

ლ

- 377 ლეტაქ დილო კოჩი ჭკომერენ.
„მიწას ბევრი ადამიანი მოუნელებია, უქამია.“
- 378 ლეტაქ ნა მექჩასენ, ლორმოთიქ ეზდასენ.
„მიწა რასაც მოგცემს, ღმერთი აიღებს.“
- 379 ლიმხანაფუნას სქილუნა, მუნდესთი რენ, იქვარე.
„ეწროვანში თუ ცხოვრობ, როცა იქნება, დაიწვები.“

380 ლიმჯი ფუჯიქთი ქონაგნეთს ოხორიშა მოხთიმუ.
„სალამოს ძროხაც მიხედება სახლში მოსელას.“
დაღამებას ძროხაც მიხედებაო.

381 ლოყა ნეთათენ ხოჯითი ინქვალენ.
„ტკბილი სიტყვით ხარც მოიწველება.“
ტკბილი სიტყვითა მთას ირემი მოიწველაო. (2085)

382 ლოყა ნენა ქამი რენ.
„ტკბილი სიტყვა (ენა) წამალია.“

383 ლოყა ნენათენ წიწილა ღორმაშენ ქაგამონამს.
„ტკბილი სიტყვით გველს ხერელიდან გამოიყვანს.“

384 ლუყუ ძიროფს დო ღობერი ვარ ძიროფს-და.
„მხალსა ხედავს და ღობეს ვერა ხედავსო.“

მ

385 მადულდექ თურჯაის ქაღურქი ქამოწკუდა.
„მესაქმემ ვაქარს ქურქი გახადაო.“

386 მალი საების ნანგენ.
„საქონელი პატრონს ემსგავსება.“
რაც პატრონი, ის საქონელი.

387 მალის ნა ელვაწკას მჩხური მგერიქ იმხორს.
„თარას აცდენილ ცხვარს მგელი შექამს.“

388 მა ნა მპილასენ კოჩი, დაჰა ვარ დიინუ-და.
„მე ვინც უნდა მომკლას, ის კაცი ჭერ არ დაბადებულაო.“
ჩემი მკვლელი ჭერ არ დაბადებულაო.

389 მან ბლალუფ, მან შევიგნეფ-და.
„მე ვეფე, მე ვისმენო“

390 მანგუითე ნა იყონა, ჯოლორიქ ვა ლალუფს.
„საბელით წაყვანილი ძალლი არ იყეფება.“
ძალად მიტევებული მწვეარი კურდღელს ვერ დაიქერსო.
(2674)

391 მანდაბოლიშ ფორჩაქ კოჩი ოღერდინათსდა.
„მიტკალის კაბა კაცს ატყუებსო.“

- 392 მაგესიში ნღლას მქიმა გოლანცა-ში, მუორაქ პატი გამი-
კიბინს.
„მამის დღეს წვიმა რომ გაერის, შუე ძალიან იკბინება.“
- 393 მაპატკალეჯი ოხორჯაში დო ტახეი კვანცაში სერსი არ
რენ.
„ტლიკინა ქალისა და გატეხილი დოქის ხმა ერთნაირია
(ერთია).“
- 394 მარტიშ ტაონისთერი ნღლას შილდაფარა იქთირენ:
„მარტის ამინდივით დღეში ათასჯერ იცვლება.“
- 395 მაქვალი სქანი სი გეტახი.
„შენი კვერცხი შენ მოტაფე.“
- 396 მაქვალიშენ გამახთიმერიქ მაქვალი სქუმს.
„კვერცხიდან გამორეკილი (გამოსული) კვერცხს დადებს.“
- 397 მახენეტუში, ვა მიჩქიტუ, მიჩქინში, ვა მახენენ.
„როცა შემეძლო, არ ვიცოდი, როცა ვისწავლე, არ შემიძ-
ლია.“
- 398 მახვა პორჯას დოლიბლენი, კალათის წკაჲ დოლიბლენი,
ვამსქვა მითის ალიმბენი?
„ნაკვერჩხალი კალთაში ჩაიყრება, გოდორში წყალი ჩაისხმე-
ბა. უშნო ვინმეს შეუყვარდება?“
- 399 მგეის მჩხური ომჯვინაფეს.
„მგელს ცხვარი აძოვებინებს.“
- 400 მგერი მგერი რენ.
„მგელი მგელია.“
მგელი მგელობას არ მოიშლისო.
- 401 მგერიში მგერი იუვენ, მთუთიში — მთუთი.
„მგელისა მგელი იქნება, დათვისა — დათვი.“
- 402 მეზოლემი ოხორჯა — შირა, ფარა სო ძირას?
„მეზღვაურის ცოლი — ქერივი, ფული სად ნახოს?“
- 403 მეივეში ქორბა ბაშქა რენ.
„ხილის მუცელი ცალკეა (სხვაა).“
- 404 მემლექეთის თის ნა მოგატუ მქვათი კურბეთის კაობა-
თენ გოიშინენ.
„საშობლოში თავზე მოხედრილი ქვაც (თავზე რომ მო-
გვხდა ქვაც), საშოვარზე კეთილი, კარგი მოგონებაა.“

- 405 მენონქვეალე ვარ გელოკავინონ.
„გადანათურთხი არ უნდა ალოკო.“
- 406 მენჩხომე ონჯირეს ვა ლურუნ.
„მეთევზე საწოლში არ კვდება.“
- 407 მენჩხომე ჩხომი ვა ივენ, ანკესის ვა ნიკიდენ.
„მეთევზე თევზი არ არის, ანკესზე არ წამოვეგება.“
- 408 მენჩხომეს ჩხომიში აჩინენ.
„მეთევზეს თევზისა გაეგება (ეცოდინება).“
- 409 მენჩხომეში ძიქვა ხომუნე?
„მეთევზის შარვალი გაშრება?“
- 410 მენჯელი ართობას რენ.
„ძალა ერთობაშია.“
- 411 მენჯელონიშენ მენჯელონი იმაჲ ქუიძირენ.
„ძლიერზე ძლიერი ყოველთვის მოიძებნება.“
- 412 მეკვილში ხამი სქანი ნენას რენ.
„დასაკლავი დანა შენს ენაზეა.“
- 413 მეკვოდუნ, სოთხანითი მკიფე რენ.
„გაწყდება, სადაც წერილია.“
- 414 შოლა დოლურთი დიუვას ნა, არ კიზი ვარ მაზდენ.
„ზღვა მაწუნად რომ იქცეს, ერთ კოვზსაც ვერ აიღებს.“
ზღვა ფაფად გადაიქცა, უბედურს კოვზითაც არ ქხვდაო.
(930)
- 415 შოლაპიჯის სქილუ-ნა, დალის ფაცხა გილუტას.
„ზღვისპირზე თუ ცხოვრობ, ტყეში ფაცხა გქონდეს.“
- 416 მთელი დულდას უჭი მოთ მჭამთ, ნა — გიჩქინანსთერი ვით.
„ყველა საქმეს ყურს ნუ აძლევთ, როგორც იცით ისე აკეთეთ.“
- 417 მთელ ვარ გონდუნუნ, მთელ ვარ ივოდენ.
„ყველაფერი არ იკარგება, ყველაფერი არ იშლება.“
- 418 მთელი თი მუშიში ნოსითენ რენ.
„ყველა თავ-თავისი კკუით არის.“

- 419 მთელი თი მუშიში საები რენ.
 „ყველა თავისი თავის პატრონია.“
- 420 მთელიკალა ნენა ვარ ითქვენ.
 „ყველასთან სიტყვა არ ითქმება.“
- 421 მთელი კოჩი არკაელი ნოსონი ვარ რენ.
 „ყველა კაცი ერთნაირი ჭკუისა არ არის.“
- 422 მთელი მუში კუჩხეთენ გუწიკიდენ.
 „ყველა თავისი ფეხით ჩამოეკიდება.“
- 423 მთელი მუში ნოსითენ სქიდუნ.
 „ყველა თავისი ჭკუით ცხოვრობს.“
- 424 მთელის უხუქთუნ კაითი დო პატითი.
 „ყველას, ყველგან ურეგია კარგოცა და ცუდიც.“
- 425 მთელიქ კუი მუში მოფშაფს.
 „ყველა თავის ორმოს ავსებს.“
 მთელიქ მუში ლეტა მოფშაფს.
 „ყველა თავის მიწას ავსებს.“
 ყველა თავის სამარეს ამოავსებს.
- 426 მთელიქ მუში მემსქევანუა გოარუფს.
 „ყველა თავის შესაფერსს (სწორს) ეძებს.“
- 427 მთელიშა ვარ ისიბინენ, მთელიში ვარ იჯერენ.
 „ყველასი არ მოისბინება, ყველასი არ დაიჯერება.“
- 428 მთელიშეი ვარ ითქვენ.
 „ყველაფერი არ ითქმის, არ გაიმზილება.“
- 429 მთელიშა ყუჯი ვარ ნიჩენ.
 „ყველას ყური არ უნდა ათხოვო.“
- 430 მთელიშეი ალთუნიში ულუტან-ნა, არ ძერი ბაქირიში აყვენან.
 „ყველაფერი ოქროსი რომ ჰქონდეთ, ერთი ადგილი სპილენძისა ექნებათ.“
- 431 მთელიშეი ბირდემ მიქ ძირელურენ.
 „ყველაფერი ერთად ვის უშოვია.“
- 432 მთელიშეი გეგინუთენ რენ.
 „ყველაფერი მიჩვევაზე არის.“

- 433 მთელიშენის მუში მაიქეთი ულუნ.
„ყველაფერს თავისი ხერხი აქვს.“
- 434 მთელი შეი მუში მერის ტასინონ.
„ყველაფერი თავის ადგილზე უნდა იყოს.“
- 435 მთელიშენ გმუნახი ლურელი რენ.
„ყველაზე საცოდავი მკვდარია.“
- 436 მთელიშენის ქესაბი ულუნ.
„ყველაფერს ანგარიში აქვს.“
- 437 მთელიში გური ვარ გახევენენ.
„ყველას გულს ვერ გაუკეთებ.“
ყველას გულს ვერ მოიგებო.
- 438 მთვირიშ მსქევანობაქ მითი ვარ ოტიბინუ.
„თოვლის სილამაზეს არავენ გაუთბია.“
- 439 მთვირი ხჩე რენ, ამა ჭოლორეთექ გამოგვაფან.
„თოვლი თეთრია, მაგრამ ძაღლებიც მოსვრიან.“
- 440 მთვირი ხჩე რენ, ჰამა მუნტური ნოხელუნ.
„თოვლი თეთრია, მაგრამ მატლი მიაჯდება.“
თოვლი თეთრია, მაგრამ ქვეყანა ზედ დადისო.
- 441 მთინი ნენა მქოხა რენ.
„მართალი სიტყვა მკეახეა.“
- 442 მთუგიშა მუთუ ვარ ახვენერენან დო კატუს ბელა უგო-
რუფტურენან.
„თაგვს ვერაფერი უყვეს და კატას ერჩოდნენ.“
- 443 მთუთი ძირომში, ნოკუჩხონეფე მუში მოთ გორუმ?
„თუ დათეს ხედავ. მის ნათეხურებს რად ეძებ?“
- 444 მთუგიშ წკინტილის შშვაი გამომოს.
„თაგვის სკინტილიდან შვაეი გამოაქვს.“
ჩიტის სკინტლზე ზეაეი აიშლება. (2550)
- 445 - მთუთიქ გოჭგინაში, ბაბა დუქოხია.
„დათვი რომ მოგერევა, ბაბა დაუძახეო.“
- 446 მთუთიქ თქვერენ: ბერეფე ნა მაყუქკულე, პიჯის ნოსთო-
ნი ქემაზლუ-მა.
„დათვს უთქვამს: რაც შვილები შემეძინა, იმის შემდეგ პირ-
ში გემო დამეკარგაო.“

- 447 მთხა გამათჩი, მთხა ძებქოფი.
 „თხა გაყიდე, თხა ვიყიდე.“
 თხა იყიდა, თხა გაყიდა, რა წაავო, რა მოიგო.
 თხა ვიყიდე, თხა გაყიდე, სარგებელი ვერა ვნახეო. (1060)
- 448 მთხაქ კულელი ვარ ეწოზღაშა, ბოჩი ვარ ნულუნ.
 „თხამ თუ კული არ ასწია, ისე ვაცი არ მივა.“
- 449 მითი მითიშენი ვა რენ.
 „ვინმე ვინმესთვის არ არის.“
- 450 მითის ვარ უჩქინ, სო ძიროფ დო სო გონდინუფ.
 „არავინ არ იცის, სად ნახავ და სად დაკარგავ.“
 არ იცი, სად ნახავ და სად დაკარგავო.
- 451 მითიშა მეჩამუ ვარ გინტაში, ხალადისთი კუმი ნიმფინენ.
 „როცა მიცემა არ გინდა, თოჯნეც ქეიშა გაიფინება.“
 კაცო, საბელი მათხოვეო და — ზედ ფეტვი მიყრიაო. (1214)
- 452 მითხანი თი მუშიშენი კაი რენ, ბაშქაშენითი კაი იყვენ.
 „ვინც თავისთვის კარგია, ვარგა, სხვისთვისაც კარგია, ივარგებს.“
- 453 მითხანის თი მუშიში კიმეთი ვარ უჩქინ, ჩქევაში კიმეთი-
 თი ვარ აჩქინენ.
 „ვინც თავისი თავის ფასი არ იცის, სხვისი ფასიც არ ეცო-
 ღინება.“
 ვინც თავის თავის პატივი არ იცის, არც სხვისი პატივი
 ეცოღინებაო.
- 454 მითხანს კანობა უნონ, ია პატინობასთი ნუხონდასინონ.
 „ვისაც კარგი (კარგობა) უნდა, იმან ცულიც (სიავე) უნდა
 მოითმინოს.“
- 455 მითხანის კიტაში კიმეთი ვარ უჩქინ, ემუს დიდიშითი
 ვარ აჩქინენ.
 „ვინც პატარის ფასი არ იცის, იმას დიდისაც არ ეცოღინე-
 ბა.“
 ვინც პატარას ვერ დაათასებს, ის ვერც ფასს მისეღებაო.
- 456 მითხანიქ დიშქა კვათუფს — უდაჩხერე ვარ დოსქილუნ.
 „ვინც შეშას ქრის — უცეცხლოდ არ დარჩება.“
- 457 მითხანიქ იმბორს, ია იძლენ.
 „ვინც ქაშს, ის ძღება.“

- 458 მითხანიქ ძირუ, ხოლო ემუქ ძიროდს.
„ვენც იშოვა, კიდევ ის იშოვის.“
- 459 მითხანიში არაბას გეხე, ემუში ობირუ იბირაგინონ.
„ვის ურემზეც ზიხარ, იმის სიმღერა უნდა იმღერო.“
რა ქვეყანაშიც შეხვალ, იმის ქული დაიხურავო.
- 460 მიღეთიმ ნუნკუ ვარ იზოდენ.
„ხალხის პირი არ გათავდება.“
ხალხს პირს ვერ შეუკრავ.
- 461 მი პატობათენ მულუნ. მგაინერი იგზალს, კაობათენ ნა
მობთასენ, ძიციინერი იგზალს.
„ვენც სიავეთ მოდის, ტირილით წავა. ვინც სიკეთით მოვა,
სიცილით წავა.“
- 462 მკიბინაჟე ჯოლორის ყელი ნუტკომელან.
„ებენია ძალს ძეალს გადაუგდებენ.“
კებენია ძალს პურს გადაუგდებენო.
- 463 მემათეს იზმოჟეთი ქოთუმე აღანდენ.
„მელას სიზმარშიც ქათამი ელანდება.“
- 464 მკულე ნენაქ თი იზინახუფხ, გინძე ნენაქ თი ოყვილა-
ფათს.
„მოკლე ენა თავს შეინახავს, გრძელი ენა თავს მოაკვლევი-
ნებს.“
- 465 მოთა მაქვალიში გური ჩენმა.
„შვილიშვილი კვერცხის გულიაო.“
- 466 მოთაქ პაპულის ოგურაფტერენ.
„შვილიშვილი ბაბუას ასწავლიდა თურმე.“
- 467 მოლლა ცხენიშენ მელუ-ში: — ზათთან ცხენიშენ გეფ-
თამინტუ-მა.
„მოლა ცხენიდან რომ ჩამოვარდა — მაინც ცხენიდან უნდა
ჩამოვსულიყვიო.“
- 468 მონკეის ასთოლეს დო კობო ქამელუ-მა.
„მწიფეს ესროლეს და მკვახე ჩამოვარდაო.“
- 469 მქას ყოროფ-ნა — ფუჯისთი ყოროფტაგინონ.
„რძე თუ გიყვარს — ძროხაც უნდა გიყვარდეს.“

- 470 მეორა ჭუკარაში ქმურჭი რენ.
„მზე ლარიბის ქურჭია.“
- 471 მსუაფე ქონაჩანენ.
„ფრთები გამოესხმება.“
- 472 მსვა ქომეგაჩანუ-ნა, ზულა-პიჭის მო ფუთხუ!
„ფრთა თუ გამოგესხა, ზღვის პირზე ნუ დაფრინავ.“
- 473 მსქევანას ნოსი ვარ ულუნ.
„სილამაზეს კეუა არა აქვს.“
- 474 მსქიბუ კათა სემთიკელე იქთენ.
„წისქვილი ყველა მხარეს ბრუნავს.“
- 475 მსქიბუქ მკიფეთი მქუტს, მჩხუთი.
„წისქვილი წვილადაც ფქევას, მსხვილადაც.“
- 476 მსქიბუქ უწყარე ვა მქუტს.
„წისქვილი უწყლოდ არ ფქევას.“
- 477 მტირი კუჩხუს ნა გიხუნა, თიმა ძულუნ-მა.
„ტიღს ფეხზე რომ დაისევამ, თავზე ავაო.“
- 478 მტირონიქ მქვირონის ნოძიკათტერენ.
„ტილიანი წილიანს დასცინოდაო.“
- 479 მუ ბედ-იგბალი გილუნ, ჰეათი ივენ დო ვარ იქთურენ!
„რა ბედ-იღბალიცა გაქვს, ის იქნება და არ შეიცვლება.“
- 480 მუთხანი-ნა ორგა, ია ძულუნ.
„რასაც დათეს, ის ამოვა.“
- 481 მუ იყვასენ, ღორმოთის უჩქინ, კოჩის ვარ აჩქინენ.
„რაც უნდა მოხდეს, ღმერთმა იცის, კაცს არ ეცოდინება.“
- 482 მუკო კაი ნანაშანტეში ტას, ხოლო ნანაშანტეში მენ.
„რაგინდ კარგი დედინაცვალი იყოს, მაინც დედინაცვალია.“
- 483 მუკო კაი ნისა ტას, დამთერეს ვარ მოწონს ნისასთი —
დამთერე.
„რაგინდ კარგი რძალი იყოს, დედამთილს არ მოსწონს,
რძალსაც — დედამთილი.“
- 484 მუკონაი იჩალიშა, ეკონაი გაყვენ.
„რამდენსაც იმუშავებ, იმდენი გექნება.“

- 485 მუკო ჟინ რენ, ეკოჩქვა თუდე რენ.
„რამდენიც ზევითაა, იმდენიც ქვევითაა.“
- 486 მუსაქირი სუმ ნდლაშა რენ.
„სტუმარი სამ დღემდეა.“
- 487 მუ ულუნ-ქი, გუნდუნას, მუ ულუნ დო მუ გუნდუნასი-
ნონ.
„რა აქვს, რომ დაკარგოს. რა აქვს და რა დაეკარგება.“
- 488 მუშებურა მუთუ ვარ მულუნ.
„თავისით არაფერი მოდის.“
თავისით არაფერი მოვა.
- 489 მუში გზა წკარიქთი ძიროფს.
„თავის გზას წყალიც იპოვის.“
- 490 მუშიშენი ვა რენ, ბაშქაშენი რენ.
„თავისთვის არაა, სხვისთვისაა.“
- 491 მუკო კაი ტაონის პატი მოყუფს, ეშოთი თოქლულის
კითლული მოყუფს.
„როგორც კარგ ამინდს ცუდი მოყვება, ასევე დოვლათს სი-
ღარიბე მოსდევს.“
- 492 მუკო მთელიშეი ვარ იკომენ, ეშო მთელიშეითი ვარ
ითქვენ-მა.
„როგორც ყველაფერი არ იქმევა, ისე ყველაფერიც არ ით-
ქმებაო.“
- 493 მუკო ნჯუმუ კატა გმაის მო ანტალე.
„როგორც მარილი ყველა საკმელში ნუ ერევი.“
- 494 მუკო ცანა ნცა ტრიკითენ მო ოქაჩამ.
„როგორც გულწითელა ცას ფეხით ნუ აკაეებ.“
- 495 მქვას კუჩხე ქოგეჩი-ნა-თი, აჩქვა ნქეს მო გეჩამ, ხოლო
დოგაქვასენ.
„ქვას ფეხი თუ მიარტყი, წიხლსაც ნუ მიარტყამ, ნუ მია-
ყოლებ კვლავ გეტყინება.“
- 496 მშუმუს ბოინე ომუ უნონ.
„მსმელს ყოველთვის სმა (დალევა) უნდა.“
- 497 მშქირონის ონჯლორე ვარ უჩქინ.
„შიშშილმა სირცხვილი არ იცის.“

- 498 მშპურინაჟე ჟოლორიჟ მენდრაშენ ლალუეს.
„შშიშარა ძალი შორიდან ყუეს.“
- 499 შჩხუეფე წანაში ნეაეთის კოროცხუდან.
„სხერებს წლის ბოლოს ითელიან.“
- 500 მკულდალა კურვალის დოლოხედუნ დო ეინთი ნიკოუმს.
„მატყუარა ტომარაში ჩაჟდება და ზევიდან მოიკრავს.“
- 501 მკული მთინიში დირელი რენ.
„ტყუილი მართლის შოძია, საყრდენია.“
- 502 მკული ნა ზოპონს კოჩის, მთინი თქვასთი-ნა, ვარ უჟე-
რან.
„ტყუილის მთქმელს მართალსაც არ დაუჟერებენ.“
- 503 მკულის დიდი გზა ვარ ულუნ.
„ტყუილს გრძელი გზა არა აქვს.“
- 504 მკულის კუჩხე ვარ ულუნ.
„ტყუილს ფეხი არა აქვს.“
ტყუილს მოკლე ფეხები აქვსო
- 505 მკულის მენძილი ვარ ულუნ.
„ტყუილს მანძილი არა აქვს.“
ტყუილს მოკლე ფეხები აქვსო.
- 506 მკულიშინე კამა მო ელიწკამ!
„ტყუილუბრალოდ ხმალს ნუ იძრობ. ნუ ამოიღებ!“
- 506 მწყია დო მტოი ოქროს ეა ნოხედუნ.
„რწყილი და ტილი ოქროს არ მიაჟდება.“
- 507 მწყული მწყულითენ გამიმენან.
„წვეტს წვეტით ამოიღებენ.“
სოლს სოლით ამოიღებენ.
- 508 მწყუფი სეის თუთა უნონ, სეჟილი ქომოლის ღნოსაი
ი.ხორჯა უნონ.
„წვედოდ ღამეს მთვარე უნდა, სულელ ქმარს კევიანი ცო-
ლი.“
- 509 მკაჟი კუტა ენ, ამა გუი გუქთინამს.
„ბუზი პატარაა. მაგრამ გულს აგირევს.“
- 510 მკიმას გოწამტუ, ხორშაკალის ქომოხედუ.
„წვიმას გაეჟცა, სეტყვას მოჟყვა.“

- 511 მჭვე კაი რენ, ჰამა აღანი დაა კაი რენ-და.
 „შველი კარგია, მაგრამ ახალი იმაზე უკეთესიაო.“
- 512 მჭვეში ღუშმანი ნებრა ვარ ივენ, ჰემუშენი-ჰი, პანდა
 ღუშმანი მენ.
 „შველი მტერი მეგობარი არ გახდება, იმიტომ რომ მულამ
 მტერია.“

6

- 513 ნა გახვენენ, ემუში ომული მეჩი კოჩის.
 „რაც შეგეძლოს, იმის იმედი მიეცი კაცს.“
 რაც შეგეძლოს, იმას შეპირდი.
- 514 ნა გილუნ, ემუშათი რაზის ტა.
 „რაცა გაქვს, მით კმაყოფილი იყავი.“
- 515 ნა გილუნს გუსქური, ნა ვარ გილუნ ინანტრი!
 „რაცა გაქვს იმას გაუფრთხილდი, მოუარე, რაც არა გაქვს
 ის ინანტრე.“
- 516 ნა ვა გინონ შეი, მო კითხომ დო, ნა ვა გინონ ღულმას,
 მო ანტალაფუ!
 „რაც არ გინდა, იმას ნუ იკითხავ და, რაც არ გინდა, იმ
 საქმეში ნე ერევი.“
- 517 ნა ვა გკირს, მუთუ მო იკითხუფ, მო აკათე დო ნაციგე.
 „რაც არ გკირდება, იმას ნუ იკითხავ, ნუ ერევი და ეჩხი-
 რები.“
- 518 ნა ვარ ყოროფ კოჩი, ბეთი გეგაყვენ.
 „რომ არ გიყვარს ისეთი კაცი, უშნო გეჩვენება.“
- 519 ნა თქუქ თასუ, ნა უუქუქ კორობუ.
 „ვინცა თქვა — დათესა, ვინც მოისმინა — კრიბა.“
- 520 ნა რენ ჰორენ
 „ვინ, რაც არის არის.“
- 521 ნა უჩქინქ, იქომს. ნა ვა უჩქინქ, დიგურამს.
 „ვინც იცის, ის აკეთებს. ვინც არ იცის, ის ისწავლის.“
- 522 ნა მეგოქარუნ, ემუს ვარ გოგაქთინენ.
 „რაც გიწერია, იმას ვერ გაექცევი.“

- 523 ნაკო ბერე, ჰეკო ოხორი.
„რამდენი შვილიც, იმდენი სახლი.“
- 524 ნაკო ნენა გიჩქინ, ჰეკო კოჩი რე.
„რამდენი ენაც იცი, იმდენი კაცი ხარ.“
- 525 ნამუსლი კულანი მამული მკაჯისთი უნტკობუნ.
„ნამუსიანი გოგო მამალ ბუზსაც ემალება.“
- 526 ნანა-ბაბა — ბერეშენი, ბერე — თიმუშიშენი.
„დედ-მამა შვილისთვის, შვილი — თავისთვის.“
- 527 ნანა-მუშიში თოლის მაგმუნითი მსკევილა რენ.
„დედამისის თვალში მაიმუნიც ლამაზია.“
- 528 ნა ნაგნეფს ემუქ ქონაგნეფს.
„გამგები გაიგებს.“
- 529 ნანაშანტეში გიყოონ-ნა, ბაბათი ბაბაშანტეში იყვენ.
„დედინაცვალი თუ გყავს, მამაც მამინაცვალი იქნება.“
როცა დედა დედინაცვალია, მამაც მამინაცვალია. (1855)
- 530 ნანაშანტეში ნანა ვარ იყვენ.
„დედინაცვალი დედა არ იქნება.“
- 531 ნანაშანტეშის ნანობა ვარ ახვენენ.
„დედინაცვალი დედობას ვერ იზამს.“
- 532 ნანაში ბელუა ბერეს ვარ აკნეფს.
„დედის წყველა შეილს არ მიეწევა.“
დედის პირი რომ იწყველება, ძუძუები ილოცებინაო. (583)
- 533 ნანაში მება უქკომუ ბერეს ხორცი ვარ ელადვენ.
„დედის რძე უქმელ ბავშვს ხორცი არ მოეკიდება.“
- 534 ნანაში ნენას ნუსიჰინა-უნონ.
„დედის სიტყვას უნდა მოუსმინო.“
- 535 ნა ხენ-ს, მუთუ ვარ აჩქინენ, ნა გულუნს, აჩქინენ.
„ვინც ზის, იმას არაფერი ეცოდინება, ვინც დადის, იმას ეცოდინება.“
- 536 ნდლა იჩოდენ დო გზა ეა იჩოდენ.
„დღე თავდება და გზა არ თავდება.“
- 537 ნდლას სერი ნოომს.
„დღეს ღამე მოსდევს.“

- 538 ნე ბლურუ, ნე ფსქიდურ.
„არც კვდები, არც ვრჩები.“
- 539 ნეკნაშა მოხთიმერი ბოში მო ოჩქუმერ.
„კართან მოსულს ცარიელს ნუ გაუშვებ.“
- 540 ნენა გურიში ნეკნა რენ.
„ენა, სიტყვა გულის კარია.“
- 541 ნენა ვა ნიკორენ.
„ენა არ დაიბმება.“
- 542 ნენა მონკათი რენ ღო ჩორჩითი.
„სიტყვა მძიმეცაა და მჩატეც.“
- 543 ნენას ნენა მოყუფს ღო იუვენ კაბლა.
„სიტყვას სიტყვა მოჰყვება და იქნება ჩხუბი.“
- 544 ნენა სქანიშენ ონჯლორე ვარ გაყვასინონ.
„შენი სიტყვის არ უნდა შეგრცხვეს.“
- 545 ნენა სქანიში საები ტაგინონ.
„შენი სიტყვის პატრონი უნდა იყო.“
- 546 ნენას მთელიშეი ვარ ოთქვაფაგინონ.
„ენას ყველაფერი არ უნდა ათქმეინო.“
- 547 ნენას ოთქვაფაში, მთელიშეი ზოპონს.
„ენას თუ ათქმეინებ, ყველაფერს იტყვის.“
- 548 ნენას ყვილი ვარ ულუნ.
„ენას ძვალი არა აქვს.“
- 549 ნენა ფარათენ ვარ რენ.
„სიტყვა ფულით არ არის.“
სიტყვის ბაყი არა აქვსო (1998)
- 550 ნენაქ მუ ვარ ზოპონს!
„ენა რას არ იტყვის!“
- 551 ნენაში ნოთქვაფე ვარ იმფულენ.
„ენის ნათქვამი არ დაიმალება.“
რაც ითქმის, არაფერი დაიმალებაო.
- 552 ნე ფსქუფ, ნეთი ბეარკალაფ.
„არცა ვდებ, არცა კვკანებ.“

- 553 ნთომონ ტაში, „მთუთ ბორეა“, მო ზოპონ.
„ბალნიანი თუ ხარ, „დათვი ვარო“, ნუ იტყვი.“
- 554 ნისათი ვორტი დო დამთერეთი — ჟურიტი მიცადუნ.
„რძალიც ვუოფილვარ და დედამთილიც — ორივე გამომიცი-
ლია.“
ნისალიკლბათი მიჩქინ დო დამთეობათია.
რძლობაც ვიცი და დედამთილობაცაო.
- 555 ნოსეი ნანამ ბერეფე ნოსეი იყვენან-და.
„ჰკვიზნი დედის შვილები ჰკვიანები იქნებიანო.“
- 556 ნოსერიქ იღუმენტუშა, დელი ლალი მიკილუ.
„სანამ ჰკვიანი მოიფიქრებდა, გიეი მდინარეს გავიდა.“
- 557 ნოსი ვარ იფარენ.
„ჰკუა არ გაინაწილება, არ დარიგდება.“
- 558 ნოსი თომას ვა რენ, თის რენ.
„ჰკუა თმაში არ არის, თავშია.“
- 559 ნოსი შუკა ვა ონ—ჩი, მეგიტახა, ქომექჩა.
„ჰკუა კიტრი არაა, რომ მოგიტებო, მოგცე.“
- 560 ნოსის ოხმარუ უნონ.
„ჰკუას მოხმარება უნდა.“
- 561 ნოსი უმჩანეს მოკითხუთან, თერბიე კიტას.
„ჰკუას უფროსს მოჰკითხავენ, ზრდილობას პატარას.“
- 562 ნოსიშენი გზა არ ონ.
„ჰკუისთვის გზა ერთია.“
- 563 ნოსი წანას ვარ რენ, თის რენ.
„ჰკუა წლოვანებაში არ არის, თავშია.“
- 564 ნოხაპულე, ნჯა ნა კვათუთან მერის, დიბლენ.
„ხეს სადაც გათლიან, ნაფორიც იქ დაცვივაო.“
- 565 ნუკუ გონწკამტაშაქის თოლ გონწკარე.
„სანამ პირს გაალებდე თვალი გააღე, გაახილე.“
- 566 ნჩხოვრო მთუგიქ კატუ დოკორეს.
„ცხრა თავგმა კატა შეკრა, გაკოქა.“
- 567 ნჩხომი თიშენ ქცუნ.
„თევზი თავიდან ლპება.“

- 568 ნცა სუბუქი ქორტუ-კო, იხიქ მენდიმეტუ.
 „ცა მსუბუქი რომ ყოფილიყო, ქარი წაიღებდა.“
- 569 ნცორერი კუმი დოლოზე არასირა ჩალილითი ანტალენ.
 „გაცრილ ქეიშაში ზოგზოგჯერ ხრეშიც გაერევა.“
- 570 ნჯას მთელი თუქირი ვარ ნოსქიდუნ.
 „ხეს ყველა ყვეილი არ შერჩება.“
- 571 ნჯიომ გულა გმამთენთი ვა იძლენ.
 „ძილის გულა ქამითაც ვერ ძღება.“
- 572 ნჯუმონი ნა ოკკომათის (ჩის) წყაითი ოშვათი!
 „ვისაც მარლიანი აქამე, იმას წყალიც დააღვეინე!“
- 573 ნჯუმორითენ დაჩხური ვა ნისქურინენ.
 „მმართ ცეცხლი არ ჩაიქრობა.“

ღ

- 574 მაზი ოჩალიმუმენი რენ, კიში — ოკკომუმენი.
 „ზაფხული მუშაობისათვისაა, ზამთარი — ქამისათვის.“
- 575 მა კაი სიჯა გიყონტასინონ, მა კაი ეშელია.
 „ან კარგი სიძე უნდა გყავდეს, ან კარგი ვირიო.“
- 576 მაუდიქ თქვერენ-ქი, ბირინჯი ხე მეჩია.
 „ებრაელს უთქვამს, რომ პირველი ხელი მიეციო.“
 ურიამ თქვა: ღმერთო, ჩემი შვილი პირველად აზარალეო.
 (2141)
- 577 მეთიმიში თოლი უძლუ რენ.
 „ობლის თვალი უძღებია.“
 ობლის თვალი ვერ გაძღებაო.
- 578 მერის კოჩი გმამენ.
 „ადგილს ადამიანი შეეჩვევა, შეეგუება.“
- 579 მოეა სქანის ნა ვარ გეგასქევას, ბაშქაშისთი ვარ გეგას-
 ქვენ.
 „თუ შენს ბუდეში ვერ დადებ (ყვერცხს), ვერც სხვისაში
 დადებ.“
- 580 მუზგარი ხელა არკელე ვა ბარს.
 „ქარი მარტო ერთ მზარეს არ ქრის.“

- 581 ოთქვაფაში, ნენაქ მთელიშვი ზოპონს.
 „თუ ათქმეინე, ენა ყველაფერს იტყვის.“
- 582 ოთქუ დო ოხვენუ არ ტასინონ.
 „თქმა და ქმნა ერთი უნდა იყოს.“
- 583 ოთქუ კოლაი რენ დო ოხვენუ — ჩეთინი.
 „თქმა ადვილია და გაკეთება — ძნელი.“
 ოთქუ კოლაი რენ — ოხვენუ მიწვი?
 თქმა ადვილია — გაკეთება მითხარი!?
- 584 ოთქუმეში ითქვასინონ, ოყვილუში იყვილასინონ.
 „სათქმელი უნდა ითქვას, მოსაკლავი უნდა მოიკლას.“
- 585 ოკითხუ დო ოქარუ ეა იგურათ-ნა, ხე კკონდინერი, კა-
 პულა გესთიქერი გობთათე!
 „კითხვა და წერა თუ არ ისწავლოთ, ხელებდამსკდარი,
 ზურგდაფრეწილი იარეთ!“
- 586 ოკითხუ დო ოქარუ ნა უჩქინ კოჩიქ, გმარი ჰემექ იმ-
 ხორს რახატე.
 „ვინც კითხვა და წერა იცის, ის კაცი მშვიდად ქამს საკ-
 მელს.“
587. ომუღითი კაი რენ.
 „იმედით კარგია.“
- 588 ომუღი ღორმოთიქ ვარ მოგიშალას.
 „იმედი ღმერთმა ნუ მოგიშალოს.“
 იმედით ცოცხლობს ყოველი კაციო.
- 589 ომჩვირუ ეა გიჩქინში, წყარის მუ გორუმ?
 „ტურვა თუ არ იცი, წყალში რა გინდა?“
- 590 ონჩამურე მოკიდერიქთი დო ონცირუ მოკიდერიქთი არ
 იმგარს.
 „საკეხველაკიდებულეც და საცერაკიდებულეც ერთნაირად
 ტირის.“
 გობისა და საცრის მზიდავი — ორივე ერთნაირად კვნესო-
 და. (474)
- 591 ონჯლომარი კოჩი იმდა მშქოგნედი დოსქიდუნ.
 „მორცხვი ადამიანი ყოველთვის მშვიერი დარჩება.“

- 592 ონჯლორეთენ შითი ვარ ღურელერენ.
„სირცხვილით არაეინ მომკედარა.“
- 593 ონჯლორეთენ ყვა შითის ვარ გოლაქვეერენ.
„სირცხვილით შუბლი არაეის დასწვია.“
- 594 ონჯლორეში დულმა ართე დოვი-ნა, მაჟურანისთი დიქომ.
„თუ ერთხელ ჩაიდინე სირცხვილი, მეორეჯერაც ჩაიდენ.“
- 595 ორა-მუშის ვა მეწილაში, შუკათი იბადენ.
„თავის დროზე თუ არ მოწყვიტე, კიტრიც ბერდება.“
- 596 ორა-მუშის ღურათი კაი რენ.
„თავის დროზე სიკვდილიც კარგია.“
- 597 ორდო მთელიში კაი რენ, ღურაშენ ბაშქა.
„ნადრევი ყველაფერი კარგია, სიკვდილის გარდა.“
ორდო მთელიში კაი რენ, ღურაშ მეტი.
ნადრევი ყველაფერი კარგია, სიკვდილის მეტი.
ყველაფერი ადრეული სჯობია სიკვდილის მეტიო.
- 598 ორდომენ მუითოკაგინონ.
„ადრევე უნდა მოითოკო.“
- 599 ორთალი კაი ტუკონ ნა, ოხორჯათი იყვეტუ-მა.
„ზიარი კარგი რომ ყოფილიყო, ცოლიც იქნებოდაო.“
- 600 ოროფა ნენათენ ვარ ითქვენ.
„სიყვარული ენით არ ითქმება.“
- 601 ორძოს ოთხი კუჩხეთი ავენ, სუმთი.
„სკამს ოთხი ფეხიც ექნება და სამიც.“
- 602 ოქიმოჯუში ორა მუშის ოქიმოჯი!
„გასათხოვარი თავის დროზე გაათხოვე!“
- 603 ოქოსალექ იახოლ ქოსუმს.
„ცოცხი ყველაფერს გვის.“
- 604 ოქროქ ნოშქეთი დოქჩანუ.
„ოქრომ ნახნირიც გაათეთრა.“
- 605 ოლაღალუთენ დულმა ვარ იყვენ.
„ლაპარაკით საქმე არ გაკეთდება.“

- 606 ოღალალუთენ დულა ვარ იზოდენ, დულა ოჩალიშუ-
თენ იზოდენ.
„ლაპარაკით საქმე არ მოთავდება, საქმე შრომით მოთავდე-
ბა.“
- 607 ოლურუში ღურასინონ.
„მოსაკვდავი უნდა მოკვდეს.“
- 608 ოჩალიშუ არ ხაზინა რენ.
„შრომა ერთი ხაზინაა.“
- 609 ოძირუ ჩეთინი რენ, ოხარკუ — კოლაი.
„შოვნა ძნელია, დახარკვა — ადვილი.“
- 610 ოძიცინუს ომგარინუ მოყუფს.
„სიცილს ტირილი მოყვება.“
- 611 ოძლუ ფუჭიქთი ქონაგნეფს-მა.
„გაძლომას ძროხაც მიხედებაო.“
- 612 ოქარუ გიჩქიტას დო ნოშქეთენ ქაი!
„წერა იცოდე და ნახშირით წერე!“
- 613 ოქკომუს შური ქებთუ ქათრა-კალა მისირი.
„ქათშეიასთან ქადის ქამით სული ამოვიდაო.“
- 614 ოხეამეში ქვათენ ოხორი მო კოდუმ!
„სალოცაეის ქვით სახლს ნუ ააშენებ!“
- 615 ოხირლუთენ კოჩი იყვეტუკონ-ნა, მთუგითი დიყვეტუ-
ქურდობით კაცად გახდომა რომ შეიძლებოდეს, თაგეიც გა-
ხდებოდა.“
ქურდობით კაცს ცხოვრება რომ შესძლებოდა, თაგეიც და-
ირჩენდა თავს.
- 616 ოხოიშ თოსუმი ბოლა ვა იყვენდა.
„სახლს მოზვერი ბულა არ იქნებაო.“
- 617 ოხორი მერამითენ იკოდენ.
„სახლი მოწადინებით შენდება.“
- 618 ოხორიში ამბაი გალენის ვარ უჩქიტასინონ.
„ოჯახის ამბავი გარეშემ არ უნდა იცოდეს.“
- 619 ოხორიში გზა ფუჭისთი უჩქინ.
„სახლის გზა ძროხამაც იცის.“

- 620 ოხორიში დიდინობა მთელის ვარ ახვენენ.
„ოჯახის უფროსობა ყველას არ შეუძლია.“
- 621 ოხორ-მამული — გალე დადულა.
„სახლის მამალი — გარეთ დედალი.“
- 622 ოხორკუეას არ ხე მხირსუზი ულუტასინონ.
„დიასახლისის ცალი ხელი მპარაეი უნდა ჰქონდეს.“
- 623 ოხორჩალეფემა კაპულა ვარ ნიდვენ.
„ქალებზე ზურგი არ მიიდება.“
- 624 ოხორჩალეფემ მერინე ნა ვარ იზინეტეს, ენთეფე ოხორ-
ჩა დიყვეს.
„ქალებად რომ არ ითვლებოდნენ ისინი ქალები გახდნენ.“
- 625 ოხორჩას-მა, მტკობაშა მუთუ-ნა გილუტას, მო უწუმეთ-
მა.
„ქალსაო, მალულად თუ რამ გაქვს, ნუ ეტყვიტო.“
ქალს საიდუმლო არ ენდობა.
- 626 ოხორჩა ქუიძირენ, ნანა-ბაბა — ვარ.
„ცოლის შოენა შეიძლება, დედ-მამისა კი — არა.“
- 627 ოხორჩაში ნენათენ ნა გულუნ კოჩი, ეთი ოხორჩა ენ.
„კაცი ქალის სიტყვით რომ დადის, ისიც ქალია.“
ქალის სიტყვით მავალი კაცი, ქალია.
- 628 ოხორჩას წანა დო ქომოლიშ ფარა ვა იკითხენ.
„ქალის ასაკსა და ქმარის ფულს არ იკითხავენ.“

ბ

- 629 პატი დულმას კაი დულმა ვარ მოყუფს.
„ცულ საქმეს კარგი საქმე არ მოჰყვება.“
- 630 პატი კატუქ ჩქეაშ ოხოის მთუგეფე კოფუმს.
„ცული კატა სხვის სახლში თაგუებს იქერს.“
- 631 პატითი გუიკვენდინენ დო კათი.
„ცულიც დაივიწყება და კარგიც.“
ცულიც დაევიწყებიათო და კარგიც.

- 632 პატი კოჩიკალა მოწვევინუ ვარ ივენ, ამა პატი ტარონი-
კალა მოწვევინუ დივენ.
«*ეუდ კაცთან შეწყობა არ შეიძლება, მაგრამ ეუდ ამინდ-
თან შეწყობა შეიძლება.*»
- 633 პატიკოჩობა მითის ვარ დოსქიდერენ.
«*ავკაცობა არავეის შერჩენია.*»
- 634 პატი კოჩიში გმარი ჯოლორიქთი ვარ იმხორს-*და.*
«*ეული, ავი კაცის საქმელს ძალლიც არ შეკამსო.*»
ავი კაცის ლუქმას ძალლიც არ შეკამსო. (36)
- 635 პატი მთინი კაჲ მკუდიშენ კაჲი რენ.
«*ეული სიმაართლე კარგ ტუეილზე უკეთესია.*»
- 636 პატი ნა მაწონეტუ, თიშა ქომემიხთუ-*და.*
«*რაც არ მომწონდა, თავს მომივიდა.*»
რაც გძულს, არ აგცილდებაო.
- 637 პატი ოხორკეუაში ხეს, მუკო მულას ქიმოლიქ, მუთუ
ვარ გამულუნ-*და*, თუდენდო დიზღენ-*და.*
«*ეული დიასახლისის ხელში, ქმარმა რამდენიც უნდა მოიტა-
ნოს, არაფერი გამოვია, დაბლა დაკვივიაო.*»
- 638 პატი ოხორჯაქ ქიმოლი ნოსიშენ გამიყონოფს.
«*ეული ცოლი ქმარს კეუიდან გამოიყვანს.*»
ანჩხლი ცოლი ქმარს კეუიდან შეშლისო.
- 639 პატი ოხორჯაქ ქომოლი დელი დოწოფხუმს.
«*ეული ცოლი ქმარს გიუად აქევეს, გააგიეებს.*»
- 640 პატის მუში პატინობა დუბალუნ.
«*ეულს თავისი ეულობა ეუოფა.*»
- 641 პატის პატი მოყუფს.
«*ეულს (ავი) ეული (ავო) მოსდევს.*»
- 642 პატი ტარონის კაი ტარონი მოყუფს, კაის — პატია.
«*ეუდ დარს კარგი დარი მოყეება, კარგს — ეულიო.*»
დიდ გვალეას დიდი ავდარი მოსდევსო.
- 643 პატიქ მუ ყუ პატიშ მეტია.
«*აემა რა ქნა ავის მეტია.*»
- 644 პატიქ პატი ძიროფს, კაიქ — კაი.
«*ეული ეულს ნახავს, კარგი — კარგს.*»

- 645 პატიში კათი მო გინტას-მა.
„ავისა კარგიც ნუ გინდაო.“
- 646 პაპული დო ნანდიდიში რდელი ბერე ელამცქვერი იყვენ.
„ბაბუისა და ბებიის გაზრდილი ბავშვი განებერებული იქ-
ნება.“
- 647 პატობა ნა ვუ სვას კაობა გორუ. ოხვამეს ლორმოთის
ოგორუ.
„სადაც სიავე ჩაიდინა სიკეთეს დაეძებს. სალოცავში კი
ლმეროს.“
- 648 პიჯიში ოწკუნუს ბურგილიში ოწკუნუ უჭგინ.
„პირის ტყვიელს მუხლის ტყვილი ჭობია.“
- 649 პიჯის უწვი, პიჯიში ოკეანხე მო ლალაღ.
„პირში უთხარი. პირს უკან ნუ ლაპარაკობ.“
- 650 პიჯი ხეალა გმარიშენი ეა რენ.
„პირი მხოლოდ ჭამისათვის არ არის.“
- 651 პოლის ჭუმორი დვაბერენან დო ნჩხალას ხარჯი იკვანტე-
რენან.
„სტამბოლში ძმარი დაეღვარათ და ჩხალაში ხარჯს ითხოვ-
დნენო.“

უ

- 652 ეურ ბიგა ართე ეა გეიჩენ.
„ორი ჭოხი ერთად არ დაირტყმება.“
- 653 ეურ ხე არ თიშენი რენ.
„ორი ხელი ერთი თავისთვისაა.“
- 654 ეურ-სუმ კოჩიკალა ისინაფამტა-ში. მელე-მოლე ოკიწკე-
დეს დო თოლი „ჭოკონჩახეს-ნა, ჰეკ ჩქეა მოთ დოხედუ.“
როცა ორი-სამი კაცი ლაპარაკობს, თუ იქეთ-აქეთ მიმოიხე-
დეს და ერთმანეთს თვალი ჩაუკრეს, იქ ნუ დაჭდები.

- 655 სევი მთელის ალოდენ.
 „შეცდომა ყველას მოსდის.“
- 656 სერენთი დიდი ტას დო ოფში მო გილუტას!
 „ნალია დიდი იყოს და საესე არ გქონდეს!“
- 657 სერთი ჭოლორი კაინობათენ მოლორდუნ.
 „ავი ძალლი კარგობით მოტყუვდება.“
- 658 სი დიბადიში, მინთხა დოლოურუ.
 „შენ რომ დაიბადე, ვილაკა მოკვდა.“
- 659 სი ნა გახენენ, ლორმოთის მო ოხეეწამ, „დომიხენია“ დო.
 „როკა შენ შეგიძლია, ღმერთს ნუ ეხეეწები, „გამიკეთეო.““
- 660 სინ ვარ გიჩქინ-ნა, ბაშქას კითხი, ონქლორე ვა რენ.
 „შენ თუ არ იცი, სხვას კითხე, სირცხვილი არ არის.“
- 661 სინ თი-სქანის მუკონაი ნოსი გილუნ, ემუს უხეზმეტი დო
 დულა სქანის იჩალიშია.
 „შენ შენს თავში რამდენი კეუაკა გაქეს, იმას მოუარე და
 შენს საქმეს მიხედო.“
- 662 სი ნა გიჩქინკონაი, მან გამოკონდუნ-მა.
 „შენ რომ იცი, იმდენი, მე მაეიწყდებაო.“
- 663 სი პატი ვარ რენა, პატიშენ ვარ გაშქურინას.
 „შენ ცული თუ არა ხარ, ცუდისა არ შეგეშინდეს.“
 თუ თავად ბოროტი არა ხარ, ბოროტისა ნუ გეშინიაო.
 ნუ იქმ აესა, ავისა ნუ გეშინიაო.
- 664 სოთხანი ნა იდა, ექონი ქული გითვი.
 „სადაც წახეალ, იქაური ქული დაიხურე.“
- 665 სქანი დო ემუში არას დიდი დალი გოშაძინ.
 „შენსა და იმას შუა დიდი ტყუა (დექს).“
- 666 სქანი დულა სი გიჩქიტას.
 „შენი საქმე შენ იცოდე.“
- 667 სქანი კისმეტი ვა ენ-ნა, ლუკმა ხეშენ მეგილაფს.
 „შენი ბელი თუ არ არის, ლუკმა ხელიდან გაგივარდება.“

- 668 სქანი ნოჩალიშე კაი მენ დო მითიშა ვარ იმეტენ-მა.
„შენი ნაჭათარი კარგაა და არავისზე მიიქემა.“
- 669 სქანი ყუჭითენ ვარ შიგნაშა, მუთუ მო ზოპონ.
„სანამ შენი ყურით არ გაიგონო, ნურათერს იტყვი.“
- 670 სქანი შვი დო სქანი კკომი.
„შენი სვი და შენი კამე.“
- 671 სქიდალა ვარ მიქოფენ.
„სიცოცხლე არ იყიდება.“
- 672 სქიდალას, მუკო ლეტას, ზულათი ქულუნ დო რაკანეფე-
თი.
„სიცოცხლეს, როგორც ხმელეთს ზღვაეც აქეს და გორაკე-
ბიც.“
- 673 სქირი ვარ იცხუნენ.
„შვილი არ გაირჩევა.“
- 674 სქირი მაქვალიში ცილი რენ, მოთა მაქვალიში გური.
„შვილი კვერცხის ცილაა, შვილიშვილი კვერცხის გული.“
- 675 სქირიში დერდი თრანგიქ ვარ გოწირას.
„შვილის გაქირვება (დარდი) ღმერთმა არ გაჩვენოს.“

ტ

- 676 ტალანის ოთხოველეთი ხე ნიჩანენ.
„ტათაზე ოთხივე მხარეს სახელური მიიბნევა.“
მეკურკლეს საითაე უნდა, ქოთანს ყურს იქით გამოაბამსო.
(1462)
- 677 ტუ უჩქინელი, იყვენ უჩქინელი.
„იყო უჩვენოდ, იქნება უჩვენოდ.“
- 678 ტუჭელი ბერეს ვარ მეჩათან.
„თოფს ბავშვს არ მისცემენ, არ აძლევენ.“

- 679 უბერელი კოჩი კიტმირი იყვენ.
„უშვილო კაცი ძუნწია.“
- 680 უბერელი კოჩიში მუთუ მო გინტას.
„უშვილო კაცის არაფერი გინდოდეს.“
- 681 უბერელი ოხორი მესჭურელი მკჷასთერი რენ-და.
„უშვილო ოჯახი ჩამჭრალი სკასაეითააო.“
- 682 უბერელი ოხორჯას ნანობა ვარ ახვენენ.
„უშვილო ქალს დედობა არ შეუძლია.“
- 683 უგამაყაზუქ უგამაყაზებუი ზოპონს.
„გაუთლელი გაუთლელად იტყვის.“
გაუთლელმა გაუთლელი სიტყვის თქმა იცისო.
- 684 უგეგაფუს მო გემოგაფ. გეგაფეის მო მომშალუმ!
„შეუჩევეელს ნუ მიმაჩვევ. შეჩვეულს ნუ მომიშლი!“
- 685 უგურე დულდა ვარ იყვენ.
„უგულოდ საქმე არ გაკეთდება, არ მოგვარდება.“
- 686 უდულელი მეზარის რენ.
„უსაქმური საფლავშია, სამარეშია.“
- 687 უთოლე კოჩიქ თქვერენ: „არ თოლი ქომილუტუკონდა“-
ში. ლორმოთიქ სუმ ქომეჩუში, ვართი ხეამუ.
„უსინათლო (უთვალო) კაცს უთქვამს: „ერთი თვალი მქო-
ნოდაო“ და ღმერთმა სამი რომ მისცა, არც დალოცა.“
- 688 უკითხუ კოჩი ქვას გეხედუ — ქვას ქვა ქომანძინუ.
„უსწავლელი კაცი ქვაზე დაჯდა — ქვას ქვა მოემატა.“
- 689 უკითხუ კოჩი ხაიენი ენ, ფუჯისთერი ენ.
„უსწავლელი კაცი საქონელია, ძროხასავით არის.“
- 690 უკისმეტე ლუკმა ვარ იზდენ.
„უიღბლოდ ლუკმა არ აიღება.“
- 691 უკოჩელი ოხორი მელურელი რენ.
„უკაცო ოჯახი მკვდარია.“
- 692 უკუსუე კოჩი ვარ იყვენ.
„უნაკლო აღამიანი არ იქნება.“

- 693 უმეაე ფუჯიქ დიდო ლინს.
„ურძეო ძროხა ბევრს ბლაეის“.
- 694 უმუთელობა ონჯლორე ვა რენ.
„არაფრისმქონეობა, სილარიბე სირცხვილი არ არის.“
- 695 უსთას ოხორი ვარ ულუნ.
„ხუროს სახლი არა აქეს.“
მეწალეს წალა არ ჰქონდა და მექუდეს — ქუდიო.
- 696 უსთას უსთაში ვარ მოწონს.
„ხელოსანს ხელოსნისა არ მოსწონს.“
ხელოსანი ხელოსნის მტერიაო.
- 697 ულნოსესთი ბაზი წორი მუნთხანი რენ დათქვენ.
„უქკუოც ზოგჯერ სწორ რამეს იტყვის.“
- 698 უჩა ფუჯისთი ქიე მეა ულუ.
„მავე ძროხასაც თეთრი რძე აქეს.“
- 699 უჩა ქოთუმექთი ხიე მაქვალი გესქუფს.
„მავეი ქათამიე თეთრ კვერცხს დებს.“
- 700 უჩოდინუ მუთუ ვა რენ.
„დაულეველი არაფერიო.“
- 701 უწკუნუ თი ვარ იწკუნამს.
„აუტკივარ თავს არ აიტკივებს.“
- 702 უჯიქ ნაკო გიგნასენ, ნუკუქ ჰეკო ვა თქეასენ.
„ყური რამდენსაც მოისმენს, პირმა იმდენი არ უნდა თქვას.“

ფ

- 703 ფარა გილუნ-ნა, კოჩი რე.
„ფული თუ გაქვს, კაცი ხარ.“
- 704 ფარა გილუტას დო ოკოეცხუ მო გიჩქიტას.
„ფული გქონდეს და დათვლა არ იყოდე.“
- 705 ფარათენ ნოსი ვარ ფიკოფენ.
„ფულით ჰკუას ვერ იყიდი.“
- 706 ფარა მუქო მულუნ. ემთი ნულუნ.
„ფული როგორც მოდის, ისეც მიდის.“

- 707 ფარა-სქანი სო ულუნ გიჩქიტა-ში, ოხარჯუთი სუბუქი რენ.
 „თუ იცი შენი ფული სადაც მიდის, ხარჯვაც არ დაგენანება (ხარჯვაც მსუბუქია).“
- 708 ფარაქ ოკოროცხუს ყოროფს.
 „ფულს დათვლა უყვარს.“
- 709 ფარაქ ფარა ვარ იქითს.
 „ფული არ ფულობს.“
 ფული არის, საქონელი არა.
- 710 ფარაქ ფარა ძიროფს.
 „ფული ფულს იპოვის, იშოვის.“
 ფული ფულთან მივაო.
- 711 ფარა ჭოლორიშ მუნდის მეშაძინ-მა.
 „ფული ძალის უკანალში დევსო.“
- 712 ფახილი კოჩიქ მანძაგეში მაქვალ მჩხუ ძიროფს.
 „შურიანი კაცი მეზობლის კვერცხს მსხვილად ხედავს.“
- 713 ფელი (ოფშა) მოთ იხაპარ, კატუქ გილალასერე!
 „ბევრს ნუ ილაპარაკებ, კატა გიყეფს!“
- 714 ფუქურის კაპულა ვა ულუნ.
 „ყვაეილს ზურგი არა აქვს.“
- 715 ფუჯი-სქანიქ ინქვალს, ხოჯი-ჩქიმიქ მოთ ვა ინქვალს?
 „შენი ძროხა იწველებს, ჩემი ხარი რატომ არ იწველებს?“
- 716 ფუჯიქ ლუყუ ძირუ დო ლობერი ვარ ძირუ.
 „ძროხამ მხალი ნახა და ლობე კი ვერაო.“
- 717 ფუჯიქ ყონა ძირუ დო ლობერი ვარ ძირუ.
 „ძროხამ ყანა ნახა და ლობე კი — ვერაო.“
- 718 ფუჯი ხამიშა ნიყონოფტეს-მა.
 „ძროხა დანასთან მიჰყავდათო.“
 ხარი დასაკლავად დანასთან მიჰყავდათო.
- 719 ფუჯი, ხოჯი ვარ ტაშა, ქოდოსქიდონ კისირი.
 „ძროხა, თუ ხარი არ არის, დარჩება ბერწი.“

- 720 ქალამანი კუჩხეს კაი ვარ გუიკიაშა, ვარ უნკაპა, გმაბი-
წერ.
„სანამ ქალამანს ფეხზე კარგად არ ამოიკრავ, არ გაიქცე-
დაეცემი.“
- 721 ქაპი უმუნტურე ვა იყვენდა.
„ჯირკი უმატლოდ არ იქნება.“
- 722 ქარმატეკ უწკარე ვა მქუმს.
„წისკვილი უწყლოდ არ ფქვავს.“
- 723 ქესქინობა ალთუნში მანჩხა რენ.
„სიბეჯითე ოქროს ღარია.“
სიბეჯითე ოქროს ღარია.
- 724 ქიმოლი კოჩის თი ომცქუ ვარ უჩქინ.
„ვაჯკაცმა კაცმა თავის ქება არ იცის.“
ვაჯკაცს თავის თავის ქება არ უყვარს.
- 725 ქაოი კატუს ქოდოსქიდერენ.
„სოფელი კატას ღარჩენია.“
უძაღლო ქვეყანაში კატებს აჩხაელებდნენო (2158)
- 726 ქოთუმე ჩქინიქ ოხოის კარკალათს დო ბაშქაშის მაქვალი
გესქუფს.
„ჩვენი ქათამი სახლში კაცანებს და სკისას კვერცხს ღებს.“
- 727 ქოთუმეკ ოყიუ ნა გმოკვას, თი ნოქკირათან.
„ქათამი ყივილს რომ დაიწყებს, თავს მოკვეთენ.“
- 728 ქოთუმეკ ჩხინკოლუფს დო თი-მუშიმ ხამი მოშიშეს.
„ქათამი ჩხრიკავს და თავის დასაკლავ დანას (გამოიტანს)
გამოჩხრეკს.“
- 729 ქოთუმეკ წკაი შუფს დო თრანგის ახვამენ.
„ქათამი წყალს სვამს და ღმერთს ელოცება.“
- 730 ქომოლ რე-ნა, ოხორჯამ ფორჩაქთი ვა ქშინახუმს.
„თუ ვაჯკაცი ხარ, ქალის კაბაც ვერ შეგინახავს.“
- 731 ქორბა იძღენ, თოლი ვარ იძღენ.
„მუცელი ძღება, თვალი არ ძღება.“

- 732 კობას მითიქ ვარ დოლოგოწკენ.
„მუელში არაინ ჩაგხედაეს.“
- 733 კორუმტა-შაქი მიქ დიტალამს!
„გაციებამდე ვინ დატოვებს!“
მოშიებული (საქმლის) გაციებას არ დაელოდება.
- 734 ქული მქვეში ნა ულუნს, გურ აღანი ვა ავენ.
„ძველი ქულის მქონეს, გული ახალი არ ექნება.“
- 735 ქცაფეფ ფიცარის კარჭი ვა ნიქკადენ.
„დამპალ ფიცარზე ლურსმანი არ მიიქვდება.“

ლ

- 736 ლალი ემთი ულუნ-მა-ში, ქო-მა უწვი.
„მდინარე აღმა მიდისო რომ გეტყვის, კო უთხარი.“
- 737 ლალიში აკრას მო ინჯირ!
„მდინარის პირზე ნუ დაიძინებ!“
- 738 ღნოსი წანას ვარ,თის რენ.
„ქეუა წლოვანებაში არა, თავშია.“
- 739 ღნოსი წანათეს ვა რენ, თის რენმა!
„ქეუა წლებში არ არის, თავშიაო“
- 740 ღნოს ნა ულუნ კოჩის დულმა-მუმ ხე-მუშითე ვას.
„ქევიანმა კაცმა თავისი საქმე თავისივე ხელით აკეთოს.“
- 741 ღნოსიქ კურშუმიშენ კაი ილომს.
„ქეუა ტყვიანზე უკეთესად კლავს.“
- 742 ღობერი ფუჯის უხვენუფან, კოჩის ვარ უხვენუფან.
„ღობეს ძროხას გაუკეთებენ, ადამიანს არ გაუკეთებენ.“
- 743 ღორმოთი ნა ხვამარათენ ბაგენი ვარ ოგაფშენ.
„ღმერთის ლოცვა-კურთხევით ნალია არ გაგვესება.“
- 744 ღორმოთის მუქ ნა მეგჩუ ნენათენ უპარამითარე.
„ღმერთს თავისივე მოცემული ენით უნდა ელაპარაკო.“
- 745 ღორმოთიქ ნა მეგჩუ ნანანენა კოჩიქ ვარ გოგონდინათას.
„ღმერთის მოცემული დედა ენა ადამიანმა არ დაგაკარგვი-ნოს.“

- 746 ლორმოთიქ ჭოლორის გური დუხენატუკო. ნცაშენ ილეუე დომთუმტუ.
„ღმერთს ძალლისთვის გული რომ გაეკეთებინა, ციდან ძელები ითოვებდა.“
- 747 ლორმოთიმენ ჭენნეთი მო ჩუმერ.
„ღმერთისგან სამოთხეს ნუ ელოდები.“
- 748 ღურა მთელიშენი არკაელი რენ.
„სიკედილი ყველასათვის ერთნაირია.“
- 749 ღურა მთელიში ნეენას ნოდგითუნ.
„სიკედილი ყველას კარზე მიადგება.“
- 750 ღურას მგარა ნომსქუნს.
„მიცვალეზულს ტირილი აშშვენებს.“
- 751 ღურას სქანი ჩქიმი ვარ უჩქინ.
„სიკედილმა შენი და ჩემი არ იცის.“
- 752 ღურა ტას, ოხჩინუ-ობადუ მო რტას.
„სიკედილი იყოს, სიბერე არ იყოს.“
ცული ყოფილა სიბერე.
- 753 ღურაქ დიდი დო კიტა ვარ ცხუნუფს.
„სიკედილი დიდსა და პატარას არ არჩევს.“
- 754 ღურაქ კაი დო პატი ვარ ცხუნუფს.
„სიკედილი კარგსა და ცუდს არ არჩევს.“
- 755 ღურაშა ჩარე ვარ იყვენ.
„სიკედილის ჩარა არ იქნება.“
სიკედილს ვერ გაეშევი.
- 756 ღურელი ვარ შინაჟან.
„მკედარს არ ახსენებენ.“
მკედარზე აუგს არ იტყვიან.
- 757 ღურელიშენი მა კაი ზოპონან. მადა მუთუ ვარ ზოპონან.
„მკედარზე ან კარგს იტყვიან, ანდა არაფერს არ იტყვიან.“

ყ

- 758 ყვალი მხირუს ყვალი შუნს.
„ყველიპარიას ყველი ახსოვს.“
- 759 ყოროფას ზენგინი დო ფუკარა ვარ უჩქინ.
„სიყვარულმა მდიდარი და ღარიბი არ იცის.“
- 760 ყუჭი მიქ ელოგოქიუ-მა-ში, კოჩი ჩქიმიქ-მა.
ყური ვინ აგაქრაო და ჩემიანმაო (ჩემმა კაცმაო).“
თავი ვინ მოგქრა და — მკვიდრმა ძმამო. (953)
- 761 ყუჭიქ ნა გიგნას ია, ნუნკუქ ვა თქვასინონ.
„რასაც ყური მოისმენს, პირმა არ უნდა თქვას.“

შ

- 762 შავალი ვარ გაშოლაშა, ჩხობი ვარ იკოფენ.
„სანამ შარვალი არ დაგისველდება, მანამ თევზი არ დაიკირება.“
- 763 შარვალი-გებუეის, „ირიქ მა მოწყერსდა“, უჩქინ
„შარვალდაკერილს, „ყველა მე მიუურებსო“, ჯგონია.“
- 764 შარაპიშ ნოსთონი ნუკუს გილუნ-ნა, ყურძენი დოჯგი.
„თუ პირში ლეინის გემო გაქვს, ყურძენი დარჯე.“
- 765 შილდა მცუდის არ მთინი უჭგინ.
„ათას ტყუილს ერთი მართალი ჯობია.“
- 766 შური ლოყა რენ.
„სული ტყბილია.“
- 766ა შქიმისთერი ნა უშქუნი, ბელქი არ დაქა ვარ ონ.
„ჩემნაირი, ჩემდენი რომ იცის, ალბათ ჭერჯერობით არ არის.“

ჩ

- 767 ჩალიშანი კოჩიშენი უღუღელობა ჭეზა რენ.
„შპრომელი კაცისათვის უსაქმურობა სასჯელია.“

- 768 უურ ბიგა ართე ვა გვიჩენ.
„ჩარი ჯოხი ერთად არ დაირტყმება.“
- 769 ჩალიშანის თრანგიქ მეჩას!
„მუყაითსა, ბეჯითს ღმერთმა მისცეს!“
- 770 ჩაში — გჩაფს.
„თუ აქმევ — გაქმევს (ძროხაზე იტყვიან).“
- 771 ჩერემეს ბალი, ბათუმის ძალი.
„ეზოში ბალი, ბათუმში კარაქი.“
- 772 ჩორბაშენ დემქურდინეიქ დოლურთის შუი უბარტუ-ძა.
„სუფით შეშინებული მაწონს სულს უბერავედაო.“
ფაფით პირდამწვარი დოსაც სულს უბერავედაო. (2180)
- 773 ჩოლი თემბელობათენ იძაბუნენ, ჩოლი — უღუღელობა-
თენ.
„ზოგი სიზარმაცით ავად ხდება, ზოგი კი — უსაქმურობით,
უშრომელობით.“
- 774 ჩოლი ნენათენ რენ, ჩოლი — ნოსითენ.
„ზოგი ენით არის, ზოგი — კკუით.“
ზოგს ენა უქრის, ზოგს კი — კკუა.
- 775 ჩოლის დოხუნუთენ დვაკინდენ, ჩოლის — დულაათენ.
„ზოგი ქდომით იღლება, ზოგი კი — შრომით.“
- 776 ჩოლიქ მკუდი მთინისთერი იხმარს.
„ზოგი ტყუილს მართალივით ხმარობს.“
- 777 ჩოხა ვარ ეკოფაშა, ხაი მო იზუმომ.
„სანამ ჩოხას არ იყიდი, ფეხებს ნუ იზომავ.“
- 778 ჩქეაში გამაწკომილერის მუშითი ქავუნდუნუ.
„სხვის შემყურეს თავისიუ დაეკარგა.“
- 779 ჩქიმი თოლითენ ბძირი, ჩქიმი ყუჭითენ შეევიანი.
„ჩემი თვალით დაეინახე, ჩემი ყურით გავიგონე.“
- 780 ჩქიმიკალა ულუ-ნა, კუჩხე-ჩქიმის ოწყედი!
„ჩემთან ერთად თუ მოდიხარ, ჩემს ფეხს უყურე!“
- 781 ჩქიმი კისმეტი თრანგიქ ოხოი-ჩქიმიშა ქომომიერს!
„ჩემს იღბალს ღმერთი ჩემს სახლში მომიტანს!“

- 782 ჩქიმი წანაში ქვათი ვარ რენ.
ჩემი ხნის ქვაც არ არის."
- 783 ჩქიმიკულე ქვა მთვას.
„ჩემს შემდეგ ქვა თოვოს.“
ჩემს შემდეგ ქვა ქვაზე არ დარჩენილაო.
- 784 ჩქუნ ბქართ, თქვან იკითხომთ. თქვან ქართ დო კეთე-
ფექ იკითხან!
„ჩვენ დაწერეთ თქვენ სწავლობთ, თქვენ დაწერეთ და
იმათ ისწავლონ!“
- 785 ჩხომი თითენ კოფუფან.
„თევზს თავით იქერენ.“
- 786 ჩხომი თიშენ ხცუნ.
„თევზი თავიდან ლპება.“
თევზი თავიდან აყროლდებაო.
- 787 ჩხომი კუდელითენ ვარ იკოფენ.
„თევზს კუდით ვერ დაიქერ.“
- 788 ჩხომიქ თქვერენ: ოთქუში დილო მილუნ, ჰამა პიჩი წკა-
რითენ მილუნ ჯოფშა-ჯა.
„თევზს უთქვამს: სათქმელი ბევრი მაქეს, მაგრამ პირი
წყლითა მაქეს საესეო.“

3

- 789 ცანას ვით ნენა უჩქიტუ, ომკოფუში, ირითი გოქკონდუ.
„გულწითელამ ათი ენა იცოდა, რომ დაიქირეს, ყველა დაა-
ვიწყდა.“
- 790 ცანაქ გოლა მოქთუ
„გულწითელამ მთა გადააბრუნა.“
- 791 ცას მო იწყერ. წოხლე იწყელი, ვარ მეგაბოჩას.
„ცას ნუ უყურებ, წინ იყურე, არ წაიბორძიკო.“
- 792 ცხენის მითხანი გეხელუნ, ია მელათს, მითხანი ვარ გესე-
დუნ, ია ვარ მელათს.
„ცხენზე ვინც შემჭდარა, ის ჩამოვარდნილა, ვინც არ შე-
მჭდარა, ის არ ჩამოვარდნილა.“

- 793 ცხენის ნა გეხედა, ალა ვორეა, მო გიჩქიტას.
„ცხენზე რომ შექდები. ბატონი ვარო, არ გეგონოს.“
- 794 ცხენის ფალანი მუში მონკა ვარ აყვენ.
„ცხენს თავისი უნაგირი არ ემძიმება.“
- 795 ცხენიმ მტეი — კუჩხე-მუში.
„ცხენის მტერი — მისი ფეხი.“
- 796 ცხეჲ ფარათენ ოხოჲ ვა იკოდენ.
„ნაესხებე ფულით სახლი არ აშენდება, არ აიშენება.“

ძ

- 797 ძაბუნობაჲ ვარ გოჭგინასინონ, სი ოჭგინაგინონ.
„ავეადმყოფობამ არ უნდა გაჯობოს, შენ უნდა აჯობო.“
ავეადმყოფობას რამდენი დაუწვები, იმდენი დაგაწვებაო. (28)
- 798 ძაბუნის ვარ კითხუფან „გმარი გინონია.“
ავეადმყოფს არ ეკითხებიან „საკმელი გინდაო.“
- 799 ტუ უჩქინელი, იყვენ უჩქინელი.
„იყო უჩვენოდ, იქნება უჩვენოდ.“
- 800 ძაბუნიში კამი დობთორის უჩქინ.
„ავეადმყოფის წამალი ექიმმა იცის.“
ავეადმყოფს ექიმი მოარჩენსო (26)

წ

- 801 წანა გეი ვარ გუიქთენ.
„წელი (წლები) უკან არ დაბრუნდება.“
- 802 წანას ღნოს ვა ულუნ, ემთომან ძულუნ.
„წლებს კეჲა არა აქეს, აღმა მიღის.“
- 803 წიწილას კუჩხე ვარ გედგაში, ვარ გეგაკობინს.
„გველს ფეხს თუ არ დააბიჯებ, არ გიკებენს.“
- 804 წიწილა ძიაში, შჲა ნუტახი!
„გველს რომ დაინახავ, წელი მოსტეხე!“

- 805 წკაი ოქქასუთენ მქა ივენი?
„წყალი ნაყვით რძელ იქცევა?“
- 806 წკაიშენ გამაონედ ჩხომის დაჩხურიშნენ ვარ აშქურინენ.
„წყლიდან გამოყვანილ თევზს ცეცხლის არ ეშინია.“
- 807 წკარი ემთი ვარ გჟულუნ, გემთი გჟულუნ.
„წყალი აღმა არ იდენს, დაღმა იდენს.“
წყალი აღმა არ იდენსო.
- 808 წკარ ოწაჟუ-ოწაჟუთენ ტობა ივენ.
„წყალი წვეთ-წვეთობით ტბად იქცევა.“
- 809 წკარიშ მომალერი წკარიჟ ნიბერს.
„წყლის მოტანილს წკალი წაიღებს.“
- 810 წკარი კიტაში რენ, ნენა — დიდიში.
„წყალი უმცროსისაა, სიტყვა — უფროსის.“
- 811 წკაიშ კენცა. წკაიშ გზას ტროხუნ.
„წყლის დოქი წყლის გზაზე გატყდებაო.“

ჟ

- 812 კანდა მიღუნდა დო ფუჟეფეს მო უქანდუმ!
„წვეულება მაქესო და სულელებს (ძროხებს) ნუ დაპატი-
ებ!“
- 813 კანდაშე ულუტაში, გმარ კკომერი ტარე.
„წვეულებაზე თუ მიდიხარ, ნაქამი უნდა იყო.“
- 814 კიტა ვარ ტაში. დიდი ვარ იყვენ.
„პატარა თუ არ არის, დიდი არ იქნება.“
- 815 კიტა თქვი დო დიღო ყვია.
„ცოტა თქვი და ბევრი გააკეთეო.“
- 816 კიტა კოჩის გური დიდი ულუნ.
„პატარა კაცს გული დიდი აქვს.“
- 817 კიტა მზოლას ოშქვიდუს, დიღის იშქვილია:
„პატარა ზღვაში დახრჩობას, დიღში დაიხრჩეო.“
- 818 კიტა ოღაღალუ დო დიღო დულმა.
„ცოტა ლაპარაკი და ბევრი საქმე.“

- 819 კიტას გური ჯინიქის ულუნ-მა.
„პატარას გული კისერზე აქვსო.“
- 820 კიტა სედეკე ქ დიდო ბელათე ქაგოგინდინუფს-მა.
„პატარა მოწყალემა ბევრ საფრთხეს აგაცდენსო.“
- 821 კიტა ტას დო ჩქიმი ტას.
„ცოტა იყოს და ჩემი იყოს.“
- 822 კიტა ლალის ოშქვიდუს. დიდის იშქვიდია.
„პატარა მდინარეში დახრჩობას, დიდში დაიხრჩვიო.“
პატარა წყალში დახრჩობას დიდ წყალში დახრჩობა ქობი-
აო.
- 823 კიტა ლალალი დო დიდო ისიშინი.
„ცოტა ილაპარაკე და ბევრი ისმინე.“
- 824 კუბური ფენცქაშენ გამალენ-ში, „სო მეშათხეტერე-მა,“
თქვერენ.
„წაბლი ჩენჩოდან რომ გამოვარდნილა, „სად ვიჭექიო“ უთ-
ქვამს.“
- 825 კუტა ოსინათუ ოქრო რენ.
„ცოტა ლაპარაკი ოქროა.“
- 826 ქუქუტა ლორმაქ დიდი ფელუკა გომონტონამს
„პატარა ხერელი დიდ ნავს ჩაძირავს.“

ბ

- 827 ხამი გეჩანა, დიცხირი ვარ გამუხთეფს.
„დანა რომ ჩაარტყა, სისხლი არ გამოუვია.“
- 828 ხამიქ არ კოჩი ილუ. ნენაქ — ვიტომი.
„დანამ ერთი კაცი მოვლა, ენამ — ათასი.“
- 829 ხამიშ მარა დიკარენ, ნენაშ მარა ვარ იკარენ.
„დანის იარა გამრთელდება, მორჩება, ენის იარა არ გა-
მრთელდება, არ მორჩება.“
- 830 ხარკის კუი მო უნთხოუმ, დოლოლარე.
„სხვას ორმოს ნუ უთხრი. თვით ჩაეარდები.“

- 831 ხარკიმ ოხორჯა მო ცადუმ, ქომოგწონდუ-ნა, მუ ვარე!
„სხვის ქალს ნუ ცდი, რომ მოგეწონოს, რას იზამ!“
- 832 ხე დო კუჩხე ოხოჯანი დო გაყვენ-ჟა.
„ხელ-ფეხი გაანძრიე და გექნებაო.“
- 833 ხე-კუჩხე განკანტაშა ვარ დოხეღარე.
„სანამ ხელ-ფეხი გიმოძრავებს, არ უნდა დაჯდე.“
- 834 ხესისი კოჩი უაილულე ხაზინაში ბეგჩის ნუნგავს.
„ძუნწი კაცი უჯამაგირო ხაზინის მცველს ჰგავს.“
- 835 ხეკ ხე ბონს, უუიქთი — პიჯი.
„ხელი ხელს ბანს, ორივე — პირს.“
- 836 ხეშენ ხეშა მიკილუნ.
„ხელიდან ხელში გადადის.“
- 837 ხოლო ტას დო კოლო ტასჟა.
„კიდევ იყოს და მწარე იყოს.“
- 838 ხომულა დიშქათენ ლარდე ქუმან.
„ხმელი შემით ნედლს წვავენ.“
- 839 ხონცას მეორაშენ აშქუინეტუო, ნცა ვა ონტრეცინამტუ.
„ქუხილს მზისა რომ შემინებოდა, ცას ვერ შეაზანზარებდა.“
- 840 ხოფას ლაზი ლურუ, პოლის ბგარა დოდგეს.
„ხიფაში ლაზი მოკედა, სტამბოლში ტირილი გამართეს.“
- 841 ხონცუნჟა დო ხვალა თი მო შინახუფ!
„ქუხსო“ და მხოლოდ თავს ნუ შალავ!“
- 842 ხოჯას თოკი აკევანდეენან-ში, თოკის მქირი მემიმფინსჟა.
„ხოჯას თოკი რომ სთხოვეს, თოკზე ფქვილი მიყრიაო.“
კაცო საბელი მათხოვეო და — ზედ ფეტვი მიყრიაო.
- 843 ხოჯას ქორბა ხუთ ულუნ, ართელი დიმა ბოში ულუნ!
„ხოჯას ხუთი მუცელი აქვს, ერთი ყოველთვის ცარიელი აქვს!“
- 844 ხოჯაფეში დულაჟე კერემულისტერი კირკოლერი რენ.
„ხოჯების საქმე ჭაჭვივით დაგრებილია.“
- 844ა ხოჯი ვარ ტაში, ფუჯის ნუკიდამან (ონთხორაჟამან).
„როცა ხარი არ არის, ძროხას მიუბავენ (ათხრევიენებენ).“

- 845 ხოჭი კეიშა მონქაფან.
„ხარი კერში აყავთ.“
ხარი დასაკლავად დანასთან მიჰყავდათო.
- 846 ხუთ კითი — ხუთ ჭუმა, ართელითი ვარ ნიკვათენ.
„ხუთი თითი — ხუთი ძმა, ერთიც არ მოიკვეთება.“
- 847 ხუთ პიპეი, ხუთ ლობია, არ ბათმანი წყარი — ისპილე-
ფეშ გმარი.
„ხუთი პილაპილა, ხუთი ლობიო, ერთი დოქი წყალი ისპილე-
ბის (სპერების) საკმელი.“
- 848 ხუთ უჩვაგინონ დო ვით მუჩვაგინონ.
„ხუთი უნდა გადენო და ათი უნდა მოდენო.“
- 849 ხუხი მქიფე რენ, ქორბა — ფართო.
„ხახა ვიწროა, მუცელი — ფართო.“
- 850 ხინიში ნოსი ულუნ, მულუნ.
„დედაბრის კეუა მიღის, მოღის.“
- 851 ხცაფერი თოკითენ კუიშა ვარ გილენდა.
„დამპალი თოკით ორმომი არ ჩაისვლებათ.“

ჯ

- 852 ჯარ ოშკომუთი ჩეთინი ონ: ვა ლალუნა დო ჯიშკეიკო.
ჯიშკიდერ.
„ჰამაც ძნელია: თუ არ დაღეკე და დაიხრჩობი.“
- 853 ჯაპილი კოჩი ჰაივანიშენ აშალა რენ.
„გამოუსდელი (ჭეელი) კაცი პირუტყვზე უმდაბლესია.“
- 854 ჯებე მონკა გილუტაში, ნებრა დიდო გაუვენ ბოში გილუ-
ტაში. ნებრა მითი ვარ გაუვენ.
„თუ ჯიბე მძიმედ გაქვს, ბევრი მეგობარი გეყოლება, თუ
ცარიელი გაქვს, მეგობარი არ გეყოლება.“
- 855 ჯიხა დოლოხეშენ ტყეაცუნ.
„ციხე შიგნიდან ტყდება.“
- 856 ჯოლორი კუნდი ოკკომუს ვარ მოყვავენ.
„ძალი განაელის კამას არ გადაეჩევეა. არ მიატოვებს.“

- 857 ქოლორი მანგუიათენ კალუიშა ვარ იყონენ.
 „ძალლი საბელით სადარაჯოზე არ წაიყვანება.“
- 858 ქოლორი მითხანიქ ყვილუ, ემუქ დოხვას.
 „ძალლი ვინც მოკლა, იმან დამარხოს.“
 ძალლი ვინც მოკლა, იმან გადაათრიოსო. (2682)
- 859 ქოლორი ოლალუშენი რენ.
 „ძალლი ყეფისთვისაა.“
 ძალლისა ყეფააო. (2709)
- 860 ქოლორის უღირინაში, გეგაკიბინს.
 „ძალლს თუ უღრინე, გიკბენს.“
 ძალლს რომ გააძალღებ, გიკბენსო. (2722)
- 861 ქოლორის ყვილი ნუტკოჩი დო დოსთიბუნ.
 „ძალლს ძვალი მიუგდე და გაჩუმდება.“
- 862 ქოლორიქ ბაბა ვარ იჩინოფს.
 „ძალლი მამას არ იცნობს.“
- 863 ქოლორიქ ლალუფს, ლალუფს დო დოსთიბუნ.
 „ძალლი იყეფებს, იყეფებს და გაჩუმდება.“
- 864 ქოლორიქ საები იჩინოფს.
 „ძალლი პატრონს იცნობს.“
- 865 ქოლორიქ ქოლორიში ხორცი ვარ იმხორს.
 „ძალლი ძალლის ხორცს არ შეკამს.“
 ძალლი ძალლის ტყავს არ დახვესო. (270)
- 366 ქოლორიში ვარ ნა, საებიში ხატირო ყვაგინონ.
 „ძალლის თუ არა, პატრონის ხატრი მაინც უნდა ქნა.“
 ძალლის ხატრი თუ არა, პატრონს მაინც დაეხატრეო.
- 367 ქოლორიში კუდელი ვარ იღუზანენ.
 „ძალლის კუდი არ გასწორდება.“
- 368 ქოლორი შინი დო ბიგა დიქაჩი.
 „ძალლი ახსენე და ჯოხი დაიქირე.“
- 369 ქოლორი ხჩეთი დო უჩათი, ქოლორი რენ.
 „ძალლი თეთრიცა და შავიც, ძალლია.“
- 370 ჯუმაკალა მწკუფისთი კაი გოფლენ.
 „მმასთან ერთად სიბნელეშიც კარგად ივლი.“

- 871 ქოხოქ კოჩი ვარ, კოჩიქ ქოხო ოშქევამს.
 „კაცი სახელს ალამაზებს და არა სახელი კაცს.“
- 872 ჭუმას ჭუმაკალათი ქესაბი უღუნ.
 „ძმას ძმასთანაც ანგარიში აქვს.“
 ძმამ ძმას ანგარიში უყო, ისევ ძმები იყვნენო. (2744)
- 873 ჭუმაშენი პატი მო იღუმუნ დო მო ოლოდამ!
 „ძმაზე ცუდს ნუ იფიქრებ და ცუდს ნურც გაუკეთებ!“
- 874 ჭუმორითენ დაჩხური ვარ ნისქირინენ.
 „ძმრით ცეცხლი არ ჩაიქრობა.“
- 875 ჭუმუ ოჩამუშენი ხოჯი კეიშა ღოკაფტერინან-და.
 „მარილის საკმელად ხარი სხვენში აპყავდათო.“

ჰ

- 876 ჰამ ღუნძას კაობა ვარ იხენენ.
 „ამ ქვეყანაზე სიკეთე არ გაკეთდება.“
- 877 ჰამ ღუნძას იხოლ ივენ, ჭუკარა ზენგინი ივენ, ზენგინი
 ჭუკარა ივენ, შქვა ნა რენ იჩირქინენ, ამა ვაშქვა ეა იმ-
 სქვენენ.“
 „ამ ქვეყანაზე ყველაფერი ხდება, ლარიბი მდიდარი გახდება,
 მდიდარი ლარიბი გახდება, ლამაზი უშნოედება, მაგრამ
 ულამაზო არ გალამაზდება.“
- 878 ჰამ ღუნძას მეთუში ოფიკორუ ნა ვარ უღუნ, კოჩი ქო-
 რენი?
 „ამ ქვეყანაზე რაიმე საფიქრალი რომ არა აქვს, ისეთი კა-
 ცი არის?“
- 879 ჰამ ღუნძას ჰემ ღუნძამ ღერდი ვარ ზღიმან.
 „სააქაოში (ამ ქვეყანაში) საიქიოზე (იმ ქვეყანაზე) არ ფიქ-
 რობენ, არ დარდობენ.“
- 880 ჰელალი კოჩი თრანგიქ ვარ გონდინუფს.
 „ალალ კაცს ღმერთი არ დაკარგავს.“
 ალალი კაცის საქონელი ქვაზე იღვას — არ დადნება.
- 881 ჰენნი ღნოსიღისთი თის ნიკანენ.
 „ყველაზე ჰკვიანსაც თავზე დაუკაკუნებენ.“

- 882 ქემშილიქ თქვერენ ანწი მჩხუი დიდო მაყვენ-მა დო შა-
ვალი ვიქაჲა დო ხაი იზიმერენ.
„ქემშინს უთქვამს: წელს ცხვარი ბეერი მეყოლებაო. შარ-
ვალს შევიყვარაო და თეხები გაიზომა თურმე.“
- 883 ქემშილიქ დალი ძირუში, მუნდის ისუ-მა.
„ქემშინმა ერბო რომ ნახა, საჯდომზე წაისვაო.“
- 884 ქესაბი მთელიშეის უნონ.
„ანგარიში ყველაფერს უნდა.“
- 885 ქუქუმეთიში კოჩიკალა დოსთობა ვა ყვათ.
„ხელისუფლების კაცთან არ იმოყვროთ.“

ფ

- 886 ფელუკას ნა დოლოხენქ ზულა ხვამასენ.
„ნაეში მჭდომმა ზღვა უნდა ლოცოს.“
- 887 ფუკარა ომუდითენ სქიდუნ.
„ლარიბი იმედით ცხოვრობს.“
- 888 ფუკარას ნულერენ დო ზენგინიქ ქოძიელერენ.
„ლარიბს დაუვარდა და მდიდარმა იპოვნაო.“
- 889 ფუკარაში გმარი — ჯუმუ დო წკარი.
„ლარიბის საკმელი — მარილი და წყალი.“
- 890 ფუკარაში ქორბა ვარ იძლენ.
„ლარიბის მუცელი არ ძლება.“

სარჩევნი

წინასიტყვაობა	3
მეგრული ანდაზები	5
ლაზური ანდაზები.....	197

შეკვეთა 118,

ტირაჟი 5000

საქართველოს პოლიგრაფიისა და საგამომცემლო საქმიანობის
კორპორაცია, თბილისი, ი. ჭავჭავაძის სახ. წიგნის ფობრიკა,
გრ. რობაქიძის გამზირი 7.